

AHMET REFİK

ON ALTINCI ASIRDA
İSTANBUL HAYATI
(1553—1591)

Istanbulun düşünsel, sosyal, ekonomik ve tecimsel ahvalile evkaf, uray, beslev ve gümrük işlerine dair Türk Arşivinin basılmamış belgeleri.

(İKİNCİ BASIM)

1 9 3 5
İSTANBUL
DEVLET BASIMEVİ

Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesinin 12/9/1934 tarih ve 3976 numaralı emrile 1000 nüsha basılmıştır.

MUKADDİME

Hicrî onuncu asırda İstanbul hayatına dair tertip edilen bu eser, Hazinei Evrakın resmî belgelerini muhtevîdir. Bu belgeler, saray idaresine, fikrî ve ilmî hayata, kadın hayatına, gayri müslimlere, kiliselere, belediye işlerine, sıhhat ve imar işlerine, meskûkât ve ücretlere, işe ve erzak, ticaret ve sanayi, gümrük işleriyle umumî hayata müteallikdir. Gerek lisanımızda ve gerek Avrupa lisanlarında yazılan Türk tarihlerinde Türklerin içtimaî hayatına ve İstanbulun iktisadî ve ticarî faaliyetine dair hemen hiç malûmat verilmemiş bulunduğu cihetle tarihimizin bu karanlık ve bununla beraber fevkalâde ehemmiyeti haiz olan noktasını aydınlatmak için bu belgelerin büyük bir kıymeti vardır.

Divan defterleri 961 (1553) tarihinden başladığı için belgeler de o tarihten itibaren. Maamafih 1000 (1551) senesine kadar mevcut defterler arasında yine altı senelik vukuat defterleri eksikdir ki onlar da 965 (1557), 969 (1561), 970 (1562), 971 (1563), 673 (1565) ve 974 (1566) senelerine ait defterlerdir. Divan defterlerinde mevcut kayıtlar muhtelif kâtibler tarafından yazılmış olduğu için bazıları gayet muntazam, bazıları okunamayacak derecede karışık, bir kısmı da noktasızdır. Bazı defterler rutubetten çürümüş veya yapraklarının bir çoğunu kurt yemiş ve kısmen yırtık olduğu cihetle okunması müşküldür. Her belge, muharririnin iktidar ve irfanına ölçü olabilecek derecededir. Bazılarının imlâsî pek çok yerlerinde bozuktur Ekserinde üzeri çizilmiş veya tekrar edilmiş kelimeler vardır Binaenaleyh belgelerin ilmî kıymetleri bozulmamak için kâffesi de, imlâ hatalarile, olduğu gibi istinsah edilmiş, pek anlaşılamiyacak derecede imlâsî bozuk kelimelerin doğrusu, aslında üzeri çizilmiş fazla cümleler ve kelimeler kerre içinde yazılmıştır.

Hicrî onuncu asırda İstanbul hayatına müteallik malûmat, yalnız bu belgeler münderecantından ibaret değildir. Bu hükümler, ancak ticarî ve iktisadî hayatta, şehrin umumî hayatında nizam ve kavanine mugayir bir hareket vukua geldiği zaman yazılmıştır. İhtiva eyledikleri malûmat, henüz bilinmiyen şeyler olmakla beraber, ayrıca kavanin ve nerh defterlerinde rast gelinen mevad ile de ikmal olunmak iktiza eder. Bununla

VI

beraber, Divanın Türklerin o zamanki içtimâî ve iktisadî hayatına taallûk eden bu kayıtları tarihle iştigal eden kimseler için kıymetli bir kaynak teşkil edebilir.

Belgelerdeki tarihlerin divan usulünce kullanılan ihtisar şekillerini aşağıya yazıyoruz:

M = Muharrem	B = Receb
S = Safer	Ş = Şaban
Ra = Rebiülevvel	N = Ramazan
R = Rebiülâhir	L = Şevval
Ca = Cemaziyelevvel	Za = Zilkade
C = Cemaziyelâhir	Z = Zilhicce

Büyükkada, 17 haziran 1917

Ahmet Refik

KİTAPTAKİ BELGELER

Mukaddime	Sahife 1
---------------------	-------------

I. SARAY İDARESİ

1. Şehzade Selimin haslarına dair	1
2. Şehzade Muradın haslarına dair	2
3. Hazinedeki gümüş siniye dair	2
4. Padişah haslarından Arnavud köyü bağlarında av avlanmamasına dair	2
5. İkinci Selim'in Edirneye gidişine dair	3
6. Sarayda yapılacak odaya dair	3
7. Mısırdan Saraya hekim getirilmesine dair	3
8. Hazinei Âmire namına Rusyaya gönderilen Hassa tacirlerine dair	4
9. Keşiş dağından Saray için balık getirilmesine dair	4
10. Bursadan Saray için buz getirilmesine dair	5
11. İskenderiyede bulunan iri bir zümrüd taşının Saraya alınmayıp satılmasına dair	5
12. Saray mutbağından çıkarılan turalı kapların dışarıda toplanmasına dair	6
13. Eflaktan gelen atların Saray bostanları ve tophane için verilmesine dair	6
14. Saray bahçeleri için Halebe tabi Uzeyrden sünbül soğanı getirilmesine dair	6
15. Halkalı sarayı bahçesi civarında kimsenin avlanmamasına dair	6
16. İngiltereden Saray için bazı emtia almaya giden bezirgânlarla Kırılçe Elizabete gönderilen name	7
17. Saray simitçileri arasında olduğu gibi fodlacılar arasında da bir meratip silsilesi yapılmasına dair	7
18. Üçüncü Muradın amucası Şehzade Mustafanın validesi öldüğüne dair	8

VIII

	Sahife
19. Saray hamallarının atlarına dokunulmamasına dair	8
20. Çaşnigirlerin Saray düğünü için cündilik talim etmelerine dair	9
21. Üsküf yapmak için herkesten evvel şahincibaşıya keçi derisi verilmesi için	9
22. Sair kasaplara olduğu gibi Saray kasaplarının da açıkları kapatılmasına dair	9
23. Saraya ait çayırkların biçilmesi için İstanbula Voynuk celbine dair	10
24. Paşalara mahsus alemlerin ölümlerinden sonra Hazinei Amireye getirilmesine dair	10
25. Mısırdan Saray için zağanos ve balaban getirilmesine dair	11
26. Matbahı Âmile erkânının muhallefatına beytülmal karışmayub Kilercibaşı tarafından idaresine dair	11
27. Mısırdan saray için gönderilen irsaliyye hakkında	11
28. Özdemir Oğlu Osman paşanın doğanları Saraya gönderilmesine dair	12
29. Saray bahçesine Edirnedden gül getirilmesine dair	12
30. Rusyadan samur ve kürk getirilmesine dair	13
31. Mısırdan Saraya zümrüd getirilmesine dair	13
32. Sarayda yapılan kasıra İznikden çini getirilmesine dair	13

II. EVKAF İŞLERİ. CAMİLER VE ÇEŞMELER

1. Süleymaniye Camiine getirilen su hakkında	14
2. Camiler civarında hıristiyanların oturtulmamalarına dair	14
3. Kanunî Sultan Süleymanın türbesine taşçı getirilmesi için	15
4. Gümrükhane çarşısındaki çeşmenin tamirine dair	15
5. Gümrükhane civarında bir çeşme yapılmasına dair	15
6. İstanbula getirilen su için Edirnedden usta getirilmesine dair	16
7. Su yolu için Mısırdan arka hamalı getirilmesine dair	16
8. Ebüssüud Efendinin çeşmesine getirilecek suya dair	17
9. Su yollarının geçdiği yerlere bağ ve ev yapılmamasına dair	17
10. Ahalinin burma lüleli çeşmelerden su almalarına dair	17
11. Eğrikapı dışındaki su maksemine dair	18
12. İstanbul sakalarına ve çeşmelerine dair	19
13. Camilere yakın ev yapılmamasına dair	20
14. Ayasofya Camiindeki payelerin tamirine dair	21
15. Usküdarıda Üçüncü Muradın validesi adına yapılan camie mermer tedarikine dair	21

16. Edirne kapısında Mihrü Mah Sultanın hamam yaptırmasına dair	22
17. Ebüssüud Efendinin Macuncu mescidi civarında yaptıracağı hamama dair	22
18. Ayasofya Camiinin etrafındaki fazla evlerin kaldırılmasına ve cami binasına tecavüz edenlerin cezalandırılmasına dair	22
19. At sakalarının su aldıkları çeşmelere arka sakalarının karıştırılmamasına dair	24
20. İstanbul halkının Suyolu nazırı Davut Ağadan şikâyet ettiklerine dair	25
21. Mimar Sinanın evine nizama mugayir su aldığına dair	26
22. Tophanede Kılıç Ali paşa camii için Samakodan demir getirilmesine dair	26
23. Hassa fodla furununa bir masura su verilmesine dair	27
24. Kızlar Ağasının çeşmesine su verilmesine dair	27
25. Kılıç Ali paşa Camiinin bahçesine kasaplardan hisse verilmesine dair	27
26. Su yolları üzerine bağ ve bahçe yapılmamasına dair	28
27. Kılıç Ali paşanın yaptıracığı hamama dair	28
28. Evkaf binalarının tamiri için Mimar Sinanın takirine dair	29
29. Bayezid Camii civarında Kızlar Ağası Davut Ağanın çeşmesine getirilecek suya dair	29
30. Camilerde cemiyet olmamasına ve Fetih Suresi okunmasına dair	29
31. Mimar Davut Ağanın Şehzade ve Süleymaniye camii sularını teftiş etmesine dair	30
32. İstanbulda mahkemelerin artırılmasına dair	30
33. İstanbul evkafının teftişine ve kötü işlerin önü alınmasına dair	31
34. Beşiktaşta Hoca Sadettin Efendi hamamının yapılmasına dair	31
35. Dikili hamamının suyuna dair	32

III. FİKİR, İLİM HAYATI. - MEDRESELER, KÜTÜPHANELER

1. Mısırdan İstanbula gelen Araplara usulü veçhile cihet verilmesine dair	33
2. Tetümme medreselerindeki talebenin inzibatına dair	33
3. Talebenin tahsil derecelerine dair	34
4. Hatiplerin ve imamların imtihanla tayin olunmalarına dair	35

X

	Sahife
5. Şehnameci Seyyid Lokmanın yazdığı Hünernamenin bitirilip yıldızlanmasına dair	35
6. Nücum ilmine ait vakıf kitapların rasathaneye gönderilmesine dair	36
7. Yeniçeri şeyhinin camilerde vaiz etmesine dair	36
8. Vakıf kitapların teftiş olunmasına dair	37

IV KADIN HAYATI. KADINLAR İÇİN NİZAMLAR

1. Yolsuluk eden kadınların cezalandırılmasına dair	28
2. Mahallelerde yaramazlık eden kadınların çıkarılmasına dair	28
3. Yolsuz kadınlarla evlenenlerin İstanbuldan çıkarılmalarına dair	39
4. İstanbulda çamaşırcı kadınlara dükkân tutturulmamasına dair	39
5. Eyip Sultanda kadınların kaymakçı dükkânlarına girmemelerine ve bu dükkânlarda hıristiyan oturtulmamasına dair	40
6. Genç kadınların peremelere erkeklerle beraber binememelerine dair	41
7. Erkeklerle Kadınların birlikte peremelere binmemelerine dair	41
8. Esir pazarında cariye satışının fena yolda yapıldığına dair	42

V. GAYRİ MÜSLİMLER. KİLİSELER.

1. Gayri müslimlerde bulunan köle ve cariyelerin kaydedilmesine dair	43
2. Gayri müslimlerdeki köle ve cariyelerin ellerinden alınıp islâmlara satılmasına dair	43
3. Balat kapısı dışında nizamsız yapılan kilisenin yıkılmasına dair	44
4. Yolsuz yapılan kiliselerin yıktırılmasına dair	45
5. Sulumanastırda yolsuz yapılan ermeni keşişhanesine dair	46
6. İstanbulda oturan gayri müslimlerin kılıklarına dair	47
7. Gayri müslimlerin giyecekleri şeylerin cinslerine dair	47
8. Hıristiyanların sokakda tulumla şarâp taşımamalarına dair	48
9. Azlolunan İstanbul patrikinin Aynoroza sürülmesine dair	49
10. Hıristiyanların İstanbula şarap getirebilmelerine dair	49
11. Gayri müslimlere esir satılmamasına dair	50

12.	İslâm mahalleleri arasında hıristiyanların meyhane açmalarına dair	50
13.	Gayri müslimlerin islâm kıyafetinde gezmemelerine dair	51
14.	Istambula Yahudilerle hıristiyanların şapka giymelerine dair	51
15.	Eyip Sultan civarında hıristiyanların otu tulmamalarına dair	52
16.	Yahudilere Hasköy mezarlığının verildiğine dair	53
17.	Yahudi mezarlıklarına dokunulmamasına dair	53
18.	Yahudi mezarlıklarının korunmasına dair	54
19.	Yahudilerin örfî tekliflerden apherine dair	55
20.	Yahudilerin kasap akçası verip örfî tekliflerden af edildiklerine dair	56
21.	Yahudi mezarlarına dokunulmamasına dair	56

VI. BELEDİYE, BİNA, YOL VE SAĞLIK İŞLERİ.

1.	Istanbul surlarına ev yapılmamasına dair	58
2.	Galatada yanan evlerin saçaksız ve taşdan yapılmalarına dair	59
3.	Caddeler üzerine şehnişin ve çardak çıkarılmamasına dair	59
4.	Binalarda kullanılacak kerestelerin envayına dair	60
5.	Yangınların önünü almak için bulunan çarelere dair	60
6.	Cahil mimarlara iş verilmemesine dair	61
7.	Vakıf dükkânların önlerindeki kaldırımların tamirine dair	61
8.	Istanbulun sağlık işlerine ve hekimlerine dair	62
9.	Fatih Sultan Mehmet Darüşşifasındaki hastalara hamam yapılması için	63
10.	Aktaınların hastalara yanlış ilâç vermemelerine dair	63
11.	Istanbul'a getirilecek kerestelere dair Mimar Sinan'a yazılan hüküm	64
12.	Karadeniz Fenerinin onarılmasına dair	65
13.	Süprüntülerin nerelere döküldüğüne dair	65
14.	Atmeydanı ile Bayezid meydanının temizlenmesine dair	66
15.	Hamalların atlara güçlerinden fazla yük vurmamalarına dair	66
16.	Kaldırımcıların nizamlarına ve gündeliklerine dair	67

VII. MESKÜKAT VE GÜNDELİKLER

1.	Üsküp darphanesinden gelen akçaların kalp çıktığına dair	68
2.	Istanbulda Yahudilerin kızıl ve kırkık akça sürdüklerine dair	68
3.	Şahî sikkenin kaldırılması ve Selimî diye sikke kestirilmesine dair	69

XII

	Sanife
4. Üsküdarı işleyen kayıkların kaç kişi olacağına ve ücretlerine dair	69
5. Meskûkâtın fazla değerinde geçmemesine dair	70
6. Kızıl ve kı kık akçaların kaldırılmasına ve altın ile gümüşün değerine dair	70
7. Gümüşün simkeşler tarafından israf edilmemesine dair	70
8. Anadoludan İstanbula getirilen eksik Şahîlerin toplatılmasına dair	71
9. İstanbuldan kaba akçanın çıkarılmamasına dair	75
10. İşçi gündeliklerine dair	72
11. Amele gündeliklerine dair Mimar Sinana yazılan hüküm	73
12. Mimar Sinanın yazdığı mektup üzerine amele gündelikleri tespit edildiğine dair	73
13. İstanbulda amele gündeliklerine dair Mimar Sinan'a ikinci hüküm	74
14. Galata ve İbrahim paşa saraylarındaki hademelere alınan esvapların değerine dair	74
15. İstanbulda kayık navlunlarına dair	75
16. İstanbul Darbhanesine Edirne Darbhanesinden usta getirilmesine dair	76

VIII. BESLEV VE AZIK İŞLERİ

1. Rumeliden İstanbula koyun getirilmesine dair	78
2. Gümölcineden İstanbula zahire getirilmesine dair	78
3. Bakkalların nerhden sızlandıklarına dair	79
4. Diya bekirden Türkmen koyunları getirilmesine dair	79
5. Eflak ve Buğdandaki yazılı ve gönüllü celeplere kadınların engel olmamalarına dair	80
6. Kefeden İstanbula yağ getirilmesine dair	80
7. İstanbula gelen yaş meyvanın nasıl dağıtılacağına dair	81
8. İstanbula azık getirilmesine dair	81
9. Geliboludan İstanbul için azık toplattırılmasına dair.	82
10. İstanbula Rumeliden gelen mevsim koyununa dair	83
11. Koyun getiren sipahilerin korunmalarına dair.	83
12. Tekirdağından İstanbula azık getirilmesine dair	83
13. Celep yazmak için tutulan usule dair.	84
14. Üsküdar karyeleri üzümlelerinden şarap yapılmamasına dair.	86
15. Kırkkilisede kayb olan sürüye dair	86
16. İstanbul evkafından alınan kasap akçalarına dair.	87

17.	İstanbul kasapları için müslümanlardan ve hıristiyanlardan alınacak kasap sermayesine dair	87
18.	Kasap sermayesinin ne suretle toplanacağına dair	88
19.	Yahudilerin verdikleri kasap akçasına dair	88
20.	İmaretlere ve Yahudilere verilecek koyunlara dair	88
21.	Koyun başlarının dışarıda satılmayıp başhanelerde satılmasına dair	89
22.	İstanbulda at değirmeni yapılmasına dair	89
23.	İstanbulda ne gibi koyunların gönderileceğine ve kaçana alınacağına dair	89
24.	İstanbulda Hind elçisine verilecek tayınatın miktarına dair	90
25.	Kasap sermayesi olarak Sokollu Mehmet Paşa tarafından verilen paraya dair	90
26.	İstanbulda kış zorlu olduğu için ekmek fiyatının arttığına dair	91
27.	Tekirdağ'dan İstanbul'a gelen buğday üzerinde vurgunculuk yaptırılmamasına dair	91
28.	İstanbulda et sıkıntısı çekilmemek için sonradan yapılan kasap dükkânlarının kaldırılmasına dair	92
29.	Kurban koyunlarından maada kimseye diri koyun satılmasına dair	93
30.	Yahudilerin koyun ve sığır boğazlayıp fazla fiatla satılmalarına dair	93
31.	İstanbul zenginlerinin kasap yazılmalarına dair	94
32.	İstanbul esircilerinden zenginliği haber alınan bir adamın kasap yazılmasına dair	94
33.	İğrip ile balık tutmaya izni olmıyanların balık tutmamalarına dair	94
34.	Ahali et sıkıntısı çekmemek için devlet adamlarına fazla koyun verilmemesine dair	95
35.	Koyun sürücülerine verilecek ücrete dair	95
36.	Koyunların ceplerden muntazaman alınıp İstanbul'a gönderilmesine dair	96
37.	Kuzuların Hedrellezden evvel kesilmemesine dair	98
38.	Yeniçerilerin koyun tecimine karışmamalarına dair	98
39.	İstanbulun ihtiyacı için koyunların muntazaman gönderilmesine dair	98
40.	İslâm Giray Hana her sene gönderilen kiler mühimmatına dair	100

XIV

	Sahife
41. İstanbul için değirmenlerde öğütülen una dair	101
42. İstanbulda koyun eti fiyatına dair	101
43. İstanbul zahiresinin vilâyetlere çıkarılmamasına dair. . .	102
44. İzmirdeki matrabazların İstanbula üzüm göndermediklerine dair	102
45. Edirnekapısı dışındaki koyun pazarı ne zamana kadar süreceğine dair	103
46. Getirici nerhi ile dükkâncı nerhinin ayırd edilmesine dair.	103

IX. TECİM. ENDÜSTRİ VE GÜMRÜK İŞLERİ

1. İstanbula ham meyva getirilmemesine dair	104
2. Rusyada ölen Türk tecimlerinin mallarına dair	104
3. İran taraflarına bakır çıkarılmamasına dair	105
4. Mirî rahtları işlemek için İstanbul gümrüğüne gelen kıllar hakkında	105
5. Gümrük iltizacılarının fazla gümrük almamalarına dair. . .	105
6. İskelelerden geçecek olanların yoklanmalarına dair.	106
7. Çanakkale boğazından girip çıkacak yabancı gemilerin yoklanmasına dair.	106
8. Lehistandan Türkiyeye gelen tecimenlerden fazla gümrük alınmamasına dair	107
9. İstanbulda yapılan hasırların nizamî en ve boyda yapılmasına dair	107
10. İstanbuldaki kumaş tezgâhlarına dair.	108
11. İstanbulda satılan kiremitlere dair	108
12. İstanbulda ayda ne kadar barut yapıldığına dair	109
13. İstanbula ham meyva getirilmemesine dair	109
14. Mirî üskûf için lâzım olan deriler alınmadan başkalarına deri satılmamasına dair	110
15. Bedestendeki tellal ve esnafın hillelerine engel olmak için . .	110
16. İstanbulda satılan altın verakların usul ve nizam vechile yapılıp satılmasına dair	111
17. İstanbul debagları için gelen balmumunun dışarıya gönderilmemesine dair	112
18. İzmirden İstanbul'a gelen balmumunun dışarıya gönderilmemesine dair	112
19. İstanbula getirilen odunun nerhe göre satılmasına dair . . .	113

20. Odun gemilerine verilecek taşıma navlununa dair 114
21. Mısırdan İstanbula tuz getirilmesine dair 114
22. Rusyadan çivit getirilmesine dair 115
23. Üsküdar'da İkinci Selimin zevcesi Nurbanu Sultan tarafından yaptırılan mumhane ile dabbaghaneye dair 115
24. İstanbul'da seraser denilen kumaşların yapıldığı tezgâhların azaltılmasına dair. 115
25. İstanbul'daki fazla kireç dükkânlarının kapatılmasına dair. . . 116
26. Yeniçeri odaları civarında kumbara ve silâh yapılmasına dair. 116
27. İstanbula işçilik için gelen hıristiyanlardan fazla resim alınmamasına dair. 117
28. Çuhacı Yahudilerden fazla orducu alınmamasına dair . . . 118
29. Paşmakçılar çarşısı ile çizmeciler çarşısı ve çıkaracakları orduculara dair . . , 118
30. İstanbul'da çıkan gönün dışarı gönderilmeyip İstanbul debbaglarına verilmesine dair. 119
31. Yedikule kasaplarının kestikleri koyun derilerini kendileri debagat eylemelerine dair 119
32. İstanbul'da ayakkabı yapmak için lâzım olan gönün dışarı çıkarılmamasına dair 120
33. Galatada gemilerini kalafatlatan kaptanlardan resim alınmamasına dair 121
34. Mudanyaya işleyen gemilere sataşılmasına dair 121
35. İstanbul'da kefilsiz iğneci dükkânı açılmamasına dair 121
36. Akide şekeri fazla yapıldığı için şeker fiyatının arttığına dair . 122
37. Kunduraların yolile yapılması için tutulan tedbirlere dair . . 122
38. Kasapların yağları mumculara göndermelerine dair 123
39. Kuyumcuların Bedestendeki dükkânlarının varislerine kalmasına dair 123
40. Tecimenlerin gümrüklerdeki Yahudilerden sızlandıklarına dair. 124
41. İstanbul'da satılan çuhanın cinsine ve fiyatına dair 124
42. Çuha ve kumaşların Kanunî devrindeki fiyatla satılmasına dair. 125
43. İngilizlerin Türkiyede tecim yapmalarına dair. 126
44. İstanbul'da kunduralara vurulan nalçaların fiyatlarına dair. . . 126
45. Avrupadan gelen çuhanın İstanbul esnafına nasıl paylaştırıldığına dair . . . , 127
46. İstanbul'da işlenen ibrişimlerin yalınkat yapılmamasına dair. . 128
47. İstanbul'da çuha fiyatının arttığına dair 128
48. Dışarı çıkması yasak olan emtianın çıkarılmamasına dair. . . 129

49. İstanbul surunun içindeki tecimenlerle dışındaki tecimenlerin satıcakları şeylere konulacak fiata dair 129
50. Yeniçerilerin ve askerî mesleke girmiş olanların çarşılarda esnaflık edemeyeceklerine dair 130
51. Deri tecimenlerinin Avrupaya mal çıkarmamalarına dair. 131
52. Simkeşhanelerde fazla gümüş israf edilmemesine dair. 132
53. İki türlü nerh işine ketenci esnafının itiraz ettiklerine dair . . . 132
54. Mısırdan İstanbula usta dokumacılar getirilmesine dair 133
55. Galatada bir bedesten açılmasına dair 133
56. Edirneden İstanbulun ihtiyacı için çuha gönderilmesine dair . 134
57. Çarşılarda esnaflık eden sipahi ve yeniçerilerin esnaf yasasına uyruk olmasına dair 134
58. İstanbulda satılan hasırların yapılışına dair. 135
59. İstanbulda altın verakaların nizamlarına dair 135
60. Bedestende ve kuyumcularda satılan gümüş takımların tamgasız olmamasına dair. 136

X. KAMUSAL HAYAT. POLİS İŞLERİ

1. Mahmudpaşa hanındaki hıristiyanlardan şikâyet edildiğine dair. 137
2. Mahalle arasında açılara yemek pişirtmemeğe dair 137
3. Eyip civarında yapılan yolsuzlukların önüne geçilmesine dair . 138
4. İstanbulda dilencilik eden Araplara dair 139
5. Rumeli ve Anadolu'daki ahalinin İstanbula gelip yerleşmemelelerine dair 139
6. İstanbulda oturan yabancıların davalarını şeriat hakyelerinde gördürdüklerine dair 140
7. Kâğıthane çayırları civarındaki ağılların kaldırılmasına dair. . 141
8. İstanbulda meyhanelerin kaldırılmasına dair 141
9. Mahalle aralarında meyhane açılmamasına dair 141
10. Boğazda ve Haliçte kullanılacak peremelerin gizli alınıp satılmamasına dair. 143
11. Şeriatçe dilenmeğe haklı olmıyanların dilendirilmemelerine dair. 143
12. İstanbulda türeyen hırsızlara karşı alınacak tedbirlere dair . . 144
13. İstanbul mahallelerinde kefilsiz adam oturtulmamasına dair. . 145
14. Ahırlarında davar ve inek besleyip Yahudilere satanların cezalandırılmalarına dair. 146
15. İstanbulda meyhanelerin kaldırılmasına dair 146
16. Çingenelerin ata binmemelerine dair. 147

HİCRÎ ONUNCU ASIRDA İSTANBUL HAYATI

(961 — 1000)

I. SARAY İDARESİ

(968 — 997)

1

Şehzade Selimin haslarına dair.

Şehzade Hazretlerine hükmü şerif yazıla ki Hâliya atebeyi ulyama emirahurun irsal idüb haslarım hususun ilâm etmiş sin Her ne dimiş isen alâvehittafsil mulûmu şerifim oldu İmdi bundan akdem cümle hasların elli dokuz yük ve on dört bin üç yüz doksan akçe olub badehu mezid âtifeti husrevanemden saliyane [1] tarikile on beş yük akçe dahi Hazinei Âmiremden verilmek emrim olmuş idi Haliya hakkında merakımı aliyyei hıdivanem zuhur ve bürüz idüb yirmi beş bin sikke altun saliyane tarikiyle ve Rum haslarından dahi mahsulü cemaati Ulu Yürük [2] ve gayri-den on kerre yüz bin dahi doksan bin yüz elli sekiz akçelik haslar dahi havassı hümayunumdan ifraz olunub haslarına bervechi terakki [3] ilhak olunmak emir idüb ve hâliyâ inayet olunan yirmi beş bin sikke altun dahi Hazinei Amiremden ihrac olunub müşarünileyhe teslim olunub cümle saliyanen ile haslarun yüz yük olub buyurdum ki hâliyâ tayin

[1] Has, ziamet ve timar namile taksim olunmıyan, hasılatı oşriyye ve örfiyyesi hazineî devlete ait bulunan vilâyetler hasılatından tayin olunan ulûfe

[2] Yürükler Anadolu'da konar göçer aşiretlerden ibaretti Bir yere merbut olmadıkları için kimseye raiyyet olamazlardı Nereye giderlerse, orada cemaatleriyle beraber, yazlıkları karyenin sipahisine raiyyet resmi verirdi Yürüklükden vazgeçerler ve bir karyede otururlar, orada ziraat ve hirasat ederlerse raiyyet resmini o karyenin sipahisine verirler, ve o zaman yürüklükden çıkarlardı. Seferlerde sipahi olmak, onları yürüklükden çıkarmazdı Yürükler sefere eşdikleri yani gittikleri sene ağnam âdeti vermezlerdi Yürüklerin ağaları, subaşları idi Davalarında kadı hükmeder, siyaseti subaşı yapardı Yürükler konar göçer oldukları için toprak sahibine izdivaçta gerdek resmi yani resmi arus vermezlerdi—(Ahmed Refik, Anadolu'da Türk aşiretleri, Müracaat) .

[3] Nizamen virilen miktardan başka yapılan zam

olunub haslarun dahi zabt etdü:üb ve minbaad ferman olunan elli bin sikke altun salıyanen sal besal âdemin gönderüb alasin (Paşa Hazretlerine verildi) Fi 16 Safer 968 (1560)

2

Şehzade Muradın haslarına dair.

Sultan Selim Hazretlerine hüküm ki Hâliyâ ahteri bürcü saadet gevheri hilâfet semerei şecerei devlet gülbünü gülzarı izzet kurretüluyun ve behcetülfuad Murad طول الله عمره in haslarına terakki olunması babında istid'ayi âtîfet olunmagin evlâdı saadet nihadımın devhai izzü ikballerine emtarı re'fetim mütekatır olmak şîmei kerimei husrevanemden olduğu ecilden müşarünileyhin hakkında avatıfı aliyyei şahane ve avarifi celiyyei padişahanem zuhura getürüb bilfiil tasarruflarında olan hasları dört kerre yüz bin ziyade ile yirmi kerre yüz bin olmak babında vuku bulan mezid âtîfetim iâm olundu Mumaiylehin hususu saadet nususuda sâdır olan inayetimi kendüye inba idesin ki Devamı devlet ve sebatı kıyamı haşmetim ed'iyyesine iştigalde ola Fi 4 Şaban 972 (1564)

3

Hazinedeki gümüş siniye dair.

Piyale paşaya hüküm ki Hazinede gümüş sini vardır ki elçi geldikde [1] vüzera önünü yemek anınla kona gelmişdir Ol sini Hazineden ihrac olunub gönderilmek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda Haznedarbaşı ve Şehir emini ile Hazineye varılıb ol sini çıkıarub göndere sin (Paşa Hazretlerine gönderildi) Fi 20 Receb 975 (1567)

4

Padişah haslarından Arnavud köyü bağlarında av avlanılmamasına dair.

Bostancıbaşına hüküm ki Hasköy yolunun sol kolu canibi ve Arnavud köy bağları Hassai hümayunum [2] için koru iken bazı kimesneler anda şikâr etdikleri istima olunmağın buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda minbaad zikrolunan mahali gereği gibi koriyub bir ferde anda

[1] Yemekde elçi veziri âzamin sinisinde ve iskemlede otururdu O gün Nişancı paşaya ve defterdar Efendiye başka siniler kurulur, elçinin ikrama muhtac adamları bunların sinisine ve vüzera sinilerine tevzî olunurlar, bunlar da iskemlelerde oturub yemek yerlerdi

[2] Hassai hümayun için İstanbul civarında cayırlar da vardı Galata ve Haslar kadısı bu cayırları biçdirmek için arabacılar, değirmenciler, tırpancılar ve tarakcılar toplardı (986)

av şikâr etdirmiyessin Men ile memnu olmyanları ilâm eyliyesinki hak-
kından geline Fi Cemdelâhir 975 (1567)

5

İkinci Selim'in Edirneye gidişine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki İnşallahül'aaz saadet ve ikbal ile bu
kış mahrusei Edirne'de kışlamak için teveccühü hümayunum mukarrer
olub âdet üzre mahmiyyei mezbureden orducu ihrac olunmak lâzım ol-
mağın iki nefer kassab ve dört nefer etmekci ve dört nefer aşçı ve iki
nefer bakkal ve bir nefer attar ve üç nefer berber ve üç nefer nalband
ve altı nefer arabacı ve iki nefer semerci ve iki nefer eskici yazılıb
ihrac olunmasın emir idüb buyurdum ki Dergâhı muallâm kapucularından
Ordücübaşı olan *قاسم الإسماعيل* Bayezid vardukda asla tehir ve terahi itmiyüb
emir olunan orducuları yarar ve kudreti olanlarından yazub tayin idüb
her birine lâzım olan mühimmatları hazır ve müheyya eyliyesin ki inşa-
allahül'aaz teveccüh olundukda tevakkuf lâzım gelmiyüb orduyu hümayuna
gelüb vâsıl olalar Ve emri şerifim üzre tayin olunan orducuları isimlerle
ve kangı mahalleden ise ve yarar kefilleri ile yazub defter idüb mühür-
liyüb Ordücübaşıya teslim eyliyesinki defter mucibince amel olunub gel-
miyenlerün haklarından geline Amma bu behane ile kimesneden ahiz ve
taleb etdirmiyessin (Mezbur Beyazide verildi) Fi 3 Rebiülevvel 975 (1567)

6

Sarayda yapılacak odaya dair.

Mimar başına hüküm ki Bundan akdem hükmü şerifim gön-
rilüb mahrusei İstanbulda vaki olan Sarayı Âmiremde münasib mahal-
de oda bina olunmak fermanı hümayunum olmagın Sarayı Âmirem
Ağası marifetile zikı olunan odanın resmin idüb göndermişsin Ol resim
maktulü şerifim olmagın buyurdum ki vecih ve münasib gördüğün yerde
resm olunan üslûb üzre muaccelen bir müstahkem oda bina etdirüb amma
gayet mükellef olmiyub israf ve itlâf etdirmiyessin (Sipahi Oğlanları bölü-
ğünden Süleymana verildi) Fi 16 Şaban 975 (1567)

7

Mısırdan Saraya hekim getirilmesine dair.

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki Hâliyâ mahrusei Mısırdaki olan tabib-
lerden Seriüddin ve Ahmed nam kimesneler ilmi tıbdaki maharetleri ve

her vechile fenlerinde hazakatleri istisna olunmağın buyurdum ki vusul buldukda ehil kimesnelerden tettebbü ve teccessüs idüb göresin her kangısı ilmi tıbda hazık ve mahir olub süddei saadetde hidmete kadir ise atebeyi ulyama gönderesin (Kethüdarına verildi) Ki Selhi Safer 976 (1568)

8

Hazinei Âmire namına Rusyaya gönderilen Hassa tacirlerine dair.

Moskov kiralı Saryuvana [1] name yazıla ki Bundan akdem Hazinei Âmiremiz levazımı için Hassa tacirlerimizden Mehmed زيد تدره sizin vilâyetinize gönderilmişdir Mezbur anda varub beyiü şıra idüb levazım ve mühimmatın tamam etdikden sonra Lih caniblerinde yollar fetret üzre olmakla vardıkları yoldan kiracı virilmeyüb Kefe caniblerinden yol gösterüb Korkman Bizim vilâyetimizde size zarar olmaz deyu hazinedarınız cevab virmeğın Kefe canibine gönderdikleri meta'ların Poçab nam şehrinüze irişdikle inde mezkûr şehrinüz üzerine Litga لیتگا askeri çekicek mezkûr şehirde olan beğiniz şehri oda urub ihrak itdikde bizim hazinemiz malinden üçyüz elli kadar tayi meta'ları kimin ihrak ve kimin şehir halkı yağma ve tâlân etdiklerin bildirmegin gerekdir ki namei hümayunumuzla Behram nam kimesne vusul buldukda göresin kazıyye arz olunadığı gibi ise ol gibi yağma ve tâlân metai cüzî ve küllî her nemikdar ise gereği gibi tettebbü ve teccessüs idüb bıkusur ve lâküsür zuhure getürüb cem ve tahsil idüb mezbur Behrama teslim idüb emin ve salim süddei saadetime irsal eyliyesin Şöyle bilesin Fi 24 Rabiülevvel 972 (1564)

9

Keşiş dağından Saray için balık getirilmesine dair.

Brusa Kadısına hüküm ki Tahtı kazânda Keşiş dağında cari olan enharın balıkları kadirnden Hassai Hümayunum için sayd olunagelmış iken haricden bazı kimesneler balık sayd etdiklerin istima olundu İmdi zikrolunan enhardan mirî sayyadlardan maada haricden kimesnelere balık sayd etdirmemek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda geği gib mukayyed olub göresin anın gibi haricden kimesneler gelüb mirî için zabt oluna gelen balıkları sayd iderlerse mühkem tenbih ve te'kid enharı mezburenin balıklarını minbaad haricden kimesnelere sayd etdimiyüb mirî sayyadlara Hassai Hümayunum için sayd ve zabt etdüresin Badettenbih eslemiyüb memnu olmyanlar kimler ise isimlerle yazub bildiresin (Hüseyin Çavuşa verildi) Fi 13 Safer 979 (1571)

[1] Müthiş İvan

10

Bursadan Saray için buz getirilmesine dair.

Yeniçeri Ağasına hüküm ki Edi neden geçen yıl Hassai Hümayunuma buz alınmayub buza gayet ihtiyac olmagin yüz yük buz tedarik itmek için Brusa kadısına ve Hassa harcına hükmü hümayunum gönderilmişdir Buyurdum k Istanbulda her kimin firkatesi varsa alub mirî kâfirlerden kifayet mikdarı kürekcî koyub ol emri şerifimle Busaya gönderüb ferman olunan yüz yük buzı tahmil etdirüb Rodoscuk[1] iskelesine getürdüb andan mahrusei Edirneye irsal etdiresin Rodoscukda mirî katıra tahmil olunmak ferman olmuşdur Katır varmadan mahalli mezbura buz irişürse kira davarlarına tahmil idüb irsal idesin deyu Rodoscuk kadısına hükmü hümayunum gönderilmişdir Sendahi vechi meşruh üzre tenbih idesin Ve firkatlere koyduğun mirî esirlerin hıfzı için kifayet mikdarı mukarrer tayifesin koyub gereği gibi hıfz etdirüb ferman olunan buz alettacil Edirneye gelmekde ihtimam eyiyesin (İbrahim Çavuş ile sahibi saadete gönderildi) Fi 28 Cemaziyelevvel 979 (1571)

11

İskenderiyede bulunan iri bir zümrüd taşının Saraya alınmayıp satılmasına dair.

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki Mektub gönderüb İskenderiyye iskelesi âmili olan İka ve Ledahmil nam âmillerin vezinde otuz dört dirhem ve dört kırat bir kıt'a ham zümrüd taşı olub Hassai hümayunuma münasib olmak ihtimali ile mezbur taşın cüssesi mikdarı kalıb etdirilüb süddei saadetime gönderilüb ve mezbur âmillerin tahvili sabıktan uhdelelerinde yüz kırk iki kise ve dokuz yüz seksen Selimî altun bakisi olub esbab ve emlâkinden bir vechile mümki olmadığı ecilden değer behasile mirîye alınub deynine mahsub kılmak evlâ fehm olunduğun mezbur taşın behasını bazı cevher furnş seksen bin ve bazı elli bin altun tahmin itdiklerin ilâm eylemişsin İmdi zikrolunan zümrüd taşı Havassı Hümayunuma lâzım olmadığı ecilden sahibine teslim olunub zmmetinde olan malı mirî alınmasını emir idüb buyurdum ki vardukda emrim mucebince zikrolunan zümrüdü mezkûr âmillere teslim eyliyüb dahi zimmetlerinde mirîye olan deynlerin siklet ve niza' itdirmiyüb bikusur zabt eyiyesin Eğer uhdesinde olan malı mirî virmeğe ademi iktidarı olub mezkûr zümrüde munhasır ise talib olanlara satılub dahi akçesin deyin için bikusur alub zabt eyiyesin Üzerlerinde malı mirîden birakçe baki komıyub bittemam tahsil itmen babında ikdam ve ihtimam eyiyesin Ve nemikdar malı mirî alındığın yazub bildiresin Fi 22 Ca 984 (1576)

[1] Tekirdağı, Rodosto.

12

Saray mutbağından çıkarılan turalı kapların dışarıda toplanmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Matbahı Âmireme müteallik bazı evaniden tefahhus hususuyçün taşra çıkdıkda giru matbaha gelmiyüb satıldığı ilâm olunub imdi tuğrayi şerifimle olan evani her kimin elinde bulunursa alınub Aşçıbaşıye teslim olunmasın emir idüb buyurdum ki varıcak bu babda unat mukayyed olub göresin anın gibi Matbahı Âmirem evanisinden tuğrayi şerifimle olan evani şehir halkından ve gayriden kimin elinde bulunursa asla siklet ve behane itdirmiyüb emrim mucebince ellerinden alub müşarünileyh Aşçıbaşıya teslim eyliyesin Eslemiyanleri isimleriyle yazub bildüresin (Divanda Aşçıbaşına viildi) Fi 17 Za 984 (1576)

13

Eflaktan gelen otların Saray bostanları ve tophane için verilmesine dair.

Küçük İmrahura hüküm ki Hâliya Hassa bostanlarına ve Tophanei Âmireme istihdama bargir taleb olunmagin Eflak ve Buğdandan gelân bargirlerden kifayet mikdarı bargir verilmesin emir idüb buyurdum ki vardıkda emrim mucebince Hassa bostanlarına ve Tophanei Âmireme istihdam olunmagiçün Eflak ve Buğdandan gelân bargirlerden kifayet miktarı bargirler tayin idüb viresin Fi 18 C 985 (1577)

14

Saray bahçeleri için Halebe tabi Uzeyrden sünbül soğanı getirilmesine dair.

Uzeyr Beğine hüküm ki Bağçelerim mühimmi için beş yüz bin aded sünbül soğanı lâzım olmagin tahsil için Hassa bağçelerim odabaşlarından Korkud odabaşı ırsal olunmuşdur Buyurdum ki vardıkda te'hir itmiyüb civarı mezburda bulunan mahallerde gayet âlâsından beş yüz bin aded sünbül soğanların tahsil idüb mezbur odabaşıya teslim itdirüb eğlendirmiyüb emir olunan mikdarı soğanlar ile bervechi isticâl ırsal itmek üzre olasin Bu babda Haleb Defterdarına dahi masraf için lâzım olan akçei Haleb hazinesinden viresin deyu hükmüm gönderilmişdir (Korkuda virildi) Fi 18 Rebiülâhir 987 (1579)

15

Halkalı sarayı bahçesi civarında kimsenin avlanmamasına dair.

Hassai hümayunum bağçelerinden Halkalı sarayının bahçesi ustasına

hüküm ki Hâlâ mezkûr sarayın etrafında bazı kimesneler doğan ve tazı ile şikâr idüb taaddi eyledükleri ilâm olundu İmdi Silivri ve Edirne kapusından İskender Çelebi bağçesine[1] varınca ol etraf korunub asla bir ferd şikâr etmeğe emrim yokdur Buyurdum ki Hükümü şerifim varıcak bu babda unat muhayyed olub zikrolunan mahalle varınca mezkûr saray etrafında minbaad hilâfı emri şerif bir ferde doğan ve tazı ile asla şikâr etdirmiyüb etmek isteyenleri men ve def idüb memnu olmyub hilâfı emri şerif şikâr idenlerin doğanların ve tazıların ellerinden alub ve rikâbı muallâma getüresin ki fermanı hümayunuma mugayir iş idenler te'dib oluna Zikrolunan bağçelerin ustalarına dahi emri şerifim gönderilmiştir Her biriniz unat tedarik idüb mukayyed olub eğer yeniçeri ve bölük halkı ve sipah tayifesi ve gayridir asla kimesniye fermanı hümayunuma mugayir iş etdirmiyesin (Doğancıbaşıya hizmet iden kapucıya virilmiştir) Fi 25 l 987 (1579)

16

İngiltereden Saray için bazı emtia almaya giden bezirgânlarla Kıraliçe Elizabete gönderilen name.

Hassai hümayunuma müteallik ol diyarda mevcut olan metâ ve gayriden bazı levazım için Nikola nam zimmî Ahmed nam bazirgânımız ol canibe irsal olunmuşdur Gerekdir ki Namei hümayunumuz ile varub vusul buldukdâ Âsitanei saadet âşyanımıza olan vüfur sadakat ve ihtisasınız mucebince mezburlar hassai hümayunumuza lâzım olan meta ve gayriden her ne behasile almak istedikde hüsnü muavenetiniz dirig olunmyub geru emin ve salim bu canibe irsal olunmak babında hüsnü muavenetiniz zuhure getüresiz 19 Muharrem 988 (1580)

17

Saray simitcileri arasında olduğu gibi fodlacılar arasında da bir mëratiip silsilesi yapılmasına dair.

Kilârci başıya hüküm ki Mektub gönderüb Hassa fodula üstadları gelüb matıkaddemden Hassa simid fırın[2] huddamı aralarında terakkiye bais bir silsile yoğiken merhum Sultan Selim zamanında bir üstad pişüricileri ve hamirkâr ve ekmekçi ve şakirdler tayin olunub aralarında birisi vefat etdikde yollu ile yolu birer pare ileruye varub terakkileri dahi bu vechile olub lâkin Hassa fodula fırınında bu makule âdet olmamağla hizmetkâra ihtiyac olduğu arz olundukda mukaddema Acemi Oğlanla-

[1] Florya

[2] Hassâ simit furunu için simit buğdayı Sultan Önü ile Karaca Şehirden gelirdi

rından kifayet miktarı şakird iltihakı ferman olunmuşken mezbur şakird olmağa razı olmamışlardır diyu Hassa fodula fırını dahi Hassa simid fırını üslûbu üzre olmasın reca etdüklerin bildirdüğün ecilden buyurdum ki terakkileri mahlûlden virilüb hazineden akçe çıkmamak şartile Hassa fodula fırını hademesinin dahi kanunları simid fırını hademesi üslûbunda olub emri celilükkadrim mucebince amel eyliyesin (Müşarünileyhe göderildi) Fi 25 Receb 988 (1580)

18

Üçüncü Muradın amucası Şehzade Mustafanın validesi öldüğüne dair.

Mahrusai Brusa kadısına hüküm ki Süddei saadetime mektub görüb ammim Muatafa merhumun validesi vefat itmekle merhumu müşarüileyhin türbesinde emanet tarikıyla vaz olunub ve odası mühürlenüb ve utekası ve taallûkatı elinde bulunan hükmü şerif mucebince bazı höcerat bina idüb vakf eyleyüb ve kulların ve cariyelerin itak idüb ve bazı hayrat itmeğe izni humayunum erzani kılınub lâkin vakfiyyeti henüz tescil ve tekmil olunmamışdır Vasıyyet namesi dahi Hızır زيد قدره dadır deyu âdemleri haber virdüğü arz ve ilâm eyledüğün ecilden buyurdum ki vusul buldukda teahhür etmiyüb bizzat ol mühürlenenden odayı merhumenin mutemedünaleyh âdemleri mahzarında açub eğer ol odada olan esbabdan ve eğer sayir yerde olan metrukâtı ve bilcümle merhumenin cemii muhal-fetatını müfredatıle defter idüb şerhe muhtac olanların tahtlarında teklifin yazub meşkûk ve mübhem bir nesne komaduğundan sonra bir suretin imzalıyub ve mühürleyüb Dergâhı Muallâma gönderesin Sonra ol babda emrim ne vechile sudur iderse mucebi ile amel oluna (Dergâhı âli kapucularından kapucu Mehmede virildi Ba Hattı hümayun) Fi 28 Zilhicce 988 (1580)

19

Saray hamallarının atlarına dokunulmamasına dair.

Istanbul kadısına ve Dergâhı muallâm çavuşlarından mahrusai mezbur subaşı İbrahim Çavuşa hüküm ki Hâlâ Sarayı Âmireme odun ve kereste çekân hamallar dört bölük hamalları ki yüzmi yir beş re's bargirdir ulak bargirlerin almayub dahl eylemamek için hükmü şerifim reca etdükleri ecilden buyurdum ki vusul buldukda Sarayı Âmireme odun ve kereste çekân hamalların ulağına dahl etdirmiyüb rencide itdir-miyesin Fi 29 Ra 988 (1580)

20

Çaşnigirlerin Saray düğünü için cündilik talim etmelerine dair.

Çaşnigir başıya hüküm ki Hâlâ süddei saadetimde olan müteferrika çaşnigir ve sayir bölük halkından ve gayriden cündilik amelinde mahir olanların cümlesi cümdi başı olan قذوة الامجد والاعيان . . . زيد مجده ye varub muracaat idüb cündilik talim itmek fermanı şerifim olmagin buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda sen dahi çaşnigir kullaruma gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki varub müşarünileyh cümdi başıya müracaat idüb kadimden cündiler tayin olunan meydanda [1] olıgeldüğü üzre cündilik talim idüb inşaallahü taalâ vaki olacak suru hümayunu behcetmakruna değın her biri fenninde mahâret tahsil ideler (Kapucılar kethüdası Hasan Ağaya virildi) Fi 22 B 989 (1581)

21

Üsküf yapmak için her kesten evvel şahincibaşıya keçi derisi verilmesi için.

Istanbul kadısına hüküm ki Şahincilerim başı İbrahim دام مجده mektub gönderüb darende Pîr Nazmi mirî üsküf [2] işlemek için Edirne kapısı haricinde vaki olan selhhaneden kendü akçesile her sene yüz elli aded keçi derisi için hükmü şerifim verilmek recasına arz itmegin her sene yetmiş aded keçi derisi virilmesin emir idüb buyurdum ki vardukda mezkûra her sene nerhi cari üzre yetmiş aded keçi derisi virilmeyince ahar kimsenelere aldırmyasın Ve kassablara tenbih ve te'kid eyliyesinki üsküf mühimmi için boğazlatdıkları keçileri bıçakla yüzmiyüb yumrugile tulum soyub kaloriye zarar getürmiyeler Amma bu behane ile nerhi cariden eksik aldırmyub değeri behasile aldırub kimesneye zulüm ve taaddi etdirmiyesin (Şahinciler başının âdemisi Aliye virildi) Fi 2 Z 989 (1581)

22

Sair kasaplara olduğu gibi Saray kasaplarının da açıkları kapadılmasına dair.

Istanbul koyun eminine hüküm ki Süddei saadetime mühürlü tezere gönderüb Galata Sarayına hizmet eyliyan Sinan ve Ahmed nam kassaplar İstanbul kasaplarının zararları için boğazlanan koyunlardan cem

[1] Cündiler Topkapı Sarayının üçüncü yeri kapısından aşağıda, beşinci yerinin ortasındaki sütunun etrafında talim ederlerdi. (Ata, Enderun Tarihi, c I, s 178).

[2] Yarısı erkaya sarkan uzun serpuş. Rumca Skofostan. « Vaz'ı üskûf ki yeniçeri bölükbaşları beyninde marufdur, fatihi Bolayir Süleyman paşayı gazi ihtiraidir » (Peçevî, c I, s 5).

oluan akçeden bizüm dahi zararımız için yılda otuz bin akçe virilürse hidmeti mezburu eda ideriz Ve illâ hizmeti mezburenin edasına olmazız deyu istidayi inayet eylediklerin bildirmegin buyurdum ki vardukda meblağı merkum mezkûrlara virilmekle mahrusei mezbure kassablarına zarar olmaz ise mezkûran Ahmed ve Sinanın Sarayi Âmirem için zebh etdikleri koyunlardan etdikleri zararı şer'ile sabit olub şer'i temessük ibraz etdiklerinden sonra zikrolunan akçeden vaki olan zararları için hidmeti mezburei bîkusur eda itmek üzere yılda otuz bin akçe teslim idesin (Mustafa Çavuşa virildi) 989 (1581)

23

Saraya ait çayırların biçilmesi için İstanbula Voynuk celbine dair.

Voynuk [1] beğine ve Filibe ve Tatarpazarı kadılarına hüküm ki Hâlâ çayır hidmetiyçün Voynuk lâzım ve mühim olmagın buyurdum ki hükmü şerifimle Hassa . . . vardukda tehir ve tevakkuf itmeyüb nöbetlü olan voynukları şimdiye değin olgelân âdet ve kanun âzre yazub defter idüb çeribaşilarile ruzi Hızır İlyasdan on beş gün mukaddem İstanbulda bulunub ve gelân Voynuklar bargirleri ile gelüb bargirleri oyid ve aygır olmyub cümle bargir olub ve ihrac olunan voynuklar kenduleri gelüb bedel göndermiyeler Voynuk hususu ehemmi mühimmatdandır İhmalden begayet hazer eyliyüb vaktile gönderesin Şöyleki ihmal olunub vakti ile ve bargirlerle gelmiyeler asla özrinüz makbul olmyub muateb olmanız mukarrerdir Ana göre tedarik eylesiz (Kaşıkçıya) Fi S 990 (1582)

24

Paşalara mahsus alemlerin ölümlelerinden sonra Hazinei Âmireye getirilmesine dair.

Emiri Alem Mahmud Ağaya hüküm ki Mukaddema veziri âzam iken fevt olan Mehmed paşa ve vezir iken fevt olan Piyale paşa ve Mehmed paşanın ve sayır müteveffa beğlerbeğilere virilân alemler Hazinei Âmireye vâsıl olduğu ilâm olunmagın buyurdum ki bu babda mukayyed olub Hazanei Âmireye vâsıl olmyan alemler eğer vüzeranıdır ve sayır beğlerbeğilerin ve ümeranın her kimde ise varanlardan alub Hazanei Âmi-

[1] Birinci Murad zamanında Demirtaş paşanın tavsiyesile Rumelide yazılan Bulgarlardır. Voynuk (asker) demektir. Voynuklar kimin timarında otururlarsa öşürünü ona verirler Bunların arazisine Voynukluk yer tabir olunur. Voynukluk yerlerden öşür alınmaz, ve bu yerler kimseye virilmez. Hattâ varisleri de alamaz. Kim voynuk yazılırsa ona verilir. Mezzaraları için yazılan akça harman vaktinde alınır (Ahmed Refik, Türk idaresinde Bulgaristan, s 3 - 6 Müracaat).

reme isal eyliyesin (Dergâhı Âli kapucularından Veli Kapucu ile mezbur Ağaya gönderildi) Fi 4 R 991 (1583)

25

Mısırdan Saray için zağanos ve balaban getirilmesine dair.

Vezir İbrahim paşaya hüküm ki Vilâyeti Mısırdan şimdiye değin Âsıtanei Saadetime altmış cenah zağanos gelmegin hâlâ zamanı olmağın Doğancıbaşı Mustafa (tayin) gönderilmegin buyurdum ki . . . vardukda tehir ve tevakkuf eylemeyüb vilâyeti mezbureden Hassai Hümayunum için yarar ve güzide altmış cenah zağanos ve yirmi cenah-balaban tedarik eyleyüb olıgelân âdet ve kanun üzre süddei saadetime irsal eyliyesin Fi 8 Cemazielahir 991 (1583)

26

Matbahı Âmire erkânının muhallefatına beytûmal karışmayub Kilercibaşı taraftından idaresine dair.

Kilârci başı Osman Ağaya hüküm ki Hassa helvacılar ve kilârciler ve tabbahlar ve kassablar ve mumcılar ve kapçılar ve habbazlar ve pazara gidenler ve yogurtçılar ve makiyancılarıdır [1] Sarayı Âmirem içinde olub sana müteallik olan huddamdan fevt olanların muhallefatına beytûmalcılar dahl etmiyüb senin canibinden yarar ve müstakim kapucılara zabt itdirilmesin emir idüb buyurdum ki vardukda anın gibi sana müteallik olub z krolunan huddamdan fevt olanların muhallefatına beytûmalcılar(ı) dahl etdirmeyüb senin canibinden yarar ve müstakim kapuculara zabt etdirüb dahl etdirmiyesin Fi 19 Ramazan 991 (1583)

27

Mısırdan Saray için gönderilen irsaliyye hakkında.

Mısır beğlerbeğisine ve defterdarına hüküm ki Her sene kilârı âmireme âdeti kadime üzre irsal olunan şeker ve pirinc ve mercimek ve şerabı hummas ve murabbai hindî ve tarçın ve karanfil ve fülfü ve cemii irsal olunan hindî ihraclar ve anberi ham ve timur hindî üç yıldan beru şerabı hummas ve murebbai hindî ve timur hindî asla gelmiyüb ve hindî ihraclardan tarçın ve karanfil ve sayir noksan üzre gelüb ve gelen şeker dahi ve pirinç kem gelüb şekerin (şekerinin) eyusi gelmiyub kellelerin nısfı beyaz ve nısfı kara olub ve (hesad) şekerinin dahi eyusi gelmiyüb ve şimdiye değin pirinc âlâ ve güzide gelüb şimdiye gelen yüz kırk beş

[1] Tavukcular.

gazevi pirinc asla . . . yaramayub ve şimdiye değin her sene sekiz yüz gazevi pirinc gelmek âdeti kadime iken yüz kırk beş kazevi gelüb maa-dası gelmayüb ve her erdeb on ikişer kile virürüm deyu varan kuluma cevab virüb taallül eylediği ve cemii âlemin pirinci ve şekeri ve sayir levazımı bilkülliye gelüb mirî için tayin olunan gelmemeği bais nedir İmdi buyurdum ki Hattı Hümayunum ve emrim ile varan Hassa bevvab-lardan Süleyman nam kulum vusul buldukda âdeti kadime üzre irsal olını-gelâne bizzat kendü nefsin ile mukayyed olub asla bir ferde itimad et-miyüb eğer atiktir ve eğer cediddir Hattı Hümayunum ile cümlesin irsal olunan defter mucebince tahsil idüb güz gemilerile yakında bervechi istical gönderesin Şitaya komıyasın Bu hususu sayire kıyas etmiyüb cemii kerestenin âlâ ve güzidesin üslûbu sabık üzre gönderesin İhmal ve mü-sahele etmiyesin Şöyle ki ihmal ve müsahale eyliyesin sonra özrün mak-bul olmyub basiret ve intibah üzre olasın (Mehmed Ağanın kapucısına virildi Ba Hattı Molla Fi 17 Ş 993 (1585)

28

Özdemir Oğlu Osman paşanın doğanları Saraya gönderilmesine dair.

Bozok beğine hüküm ki Veziri âzam iken fevt [1] olan Osman pa-şanın doğanlarından sana bir cenah şahin ve iki cenah ispiri çakır ve iki cenah seyfi ve bir cenah balaban ve iki cenah kızgası balaban viril-düğü ilâm olunub zikrolunan doğanlar rikâbı hümayunuma yarar doğanlar olmagin bervechi istical Dergâhı Muallâma irsal olunmak fermanım ol-muşdur Buyurdum ki vusul buldukda tehir ve ârâm etmiyüb zikrolunan doğanları yarar doğancılar ile Dergâhı Muallâma irsal eyliyesin (Dergâhı Muallâ çavuşlarından yaya başlıktan çıkan Mehmed çavuşa verilmiştir) Fi 5 S 994 (1576)

29

Saray bahçesine Edirneden gül getirilmesine dair.

Edirnede bostancıbaşıya hüküm ki İstanbulda vaki olan Darüssaa-dei Atik bağçesi için gül lâzım olmagin olgeldüğü üzre Edirneden gül ihrac etdirilüb gönderilmek emir idüb âdeti kadim üzre lâzım olan akçe verilmiştir Buyurdum ki vardıkda tehir ve tevakkuf eylemiyüb gereği gibi mukayyed olub şimdiye değin tedarik olunduğu üzre gül fidanı tedarik eyliyüb bargirlere tahmil idüb süddei saadetime gönderesin İhmal ve müsahaleden hazer eyliyesin Zilhicce 995 (1587)

[.] Vefati 993 (1585) dir.

30

Rusyadan samur ve kürk getirilmesine dair.

Moskov kıralına Name ki Hassa tacirim olan Dergâhı Muallâm müteferrikalarından Mahmud زيد قدره ve silâhdaran tacirlerim Mahmud ve Halil vilâyetinizden Hassai Hümayunumuza müteallik samur ve kürk ve sair bazı meta alınmak için hazanei âmiremizden bir mikdar altun ve esbab ile ol canibe irsal olunmuşdur Gerekdir ki Namei Hümayunu meserret makrunumuz vâsıl buldukda atebai âliyyei gerdun iktidarınıza olan vüfur sadakat ve ihlâsınızın muktezasınca ol diyardan cenabı celâbet maabımıza müteallik nemikdar samur kürk ve sayir meta olur ise eğer giderken ve eğer gelürken oligeldüğü suretde bac ve gümrük alınmıyub âdeti melûfenüz üzre kimesniye dahl ve taarruz etdirilmıyub alınan meta'lar emin ve salim memleketinizden çıkarılıub Âsitanei saadet âşyanımıza gönderilmek babında mesaii cemilenüz vücuda götürile Şöyle bilâsiz Fi 16 R 996(1588)

31

Mısırdan Saraya zümrüd getirilmesine dair.

Ümerai Mısırdan Hüsnü Beğe hüküm ki Mısıra tabi vilâyeti Saidde olan zümrüd madeninden hazinei âmireme zümrüd irsal olunmak ferman olub lâkin hidmeti mezbureye muavenet için iki kapucu erişdir deyu arz olunması ecilden Dergâhı Muallâm kapucularından Mustafa Bölükbaşı ve diğer Mustfa زيد قدره irsal olundu Buyurdum ki müşarünileyha vusul buldukda Hattı Hümayunum mucebince mezkûrları vecih ve münasib gördüğün üzre hidmeti mezburde istihdam eyliyesin (Ba Hattı Hümayun Mezbur kapuculara verildi) Fi 29 Ş 996 (1588)

32

Sarayda yapılan kasıra İznikden çini getirilmesine dair.

İznik kadısına hüküm ki Sarayı âmiremde müceddeden bina olunan Kasır [1] için kâşî [2] lâzım olmagın Hassa bostancılarından nam kuluma on beş bin akçe teslim olunub lâzım olduğu üzre nümune ile irsal olunmuşdur Buyurdum ki vardıkda bir an ve bir saat tehir etmiyüb kâşî üstadların cem idüb irsal olunan nümune üzre fermanım olan kâşileri itmama irişdirüb süddei saadetime gönderesin Hususu mezbur mühimdir İsticalde ihtimam eyliyesin (Bostancı oda başına virildi Ba Hattı Hümayun) C 997 (1588)

[1] Bu kasrın mimarı mimar Sinanın halefi Ser mimarı Hassa Davud Ağadır. Üçüncü Murad zamanında Sarayda bir de hamam yaptırılmıştır. Hamamın inşası için Galataya tabi Ayu Yani, Ayu Nikola, Yanya ve Alagosa mahallelerindeki Rumlardan kalfalar getirilmiştir. Fi 5 Ramazan 993, Mühimme defteri 58.

[2] Çini.

II. EVKAF İŞLERİ. CAMİLER VE ÇEŞMELER

(966 — 996)

1

Süleymaniye Camiine getirilen su hakkında.

Istanbul kadısına ve defterdar Kasım Beye ve mimara hüküm ki Hâliyâ sen ki defterdarsın mektub gönderüb bundan akdem camii şerif[1] muhimmâtı için getirülmesi ferman olunan su yolu lâğımı tamam olub alâkası kalmayub su dahi salıvirilüb bilfiil akduğun lâkin ölçülüb sanduğa alınmamağın nemikdar su olduğu malûm olmaduğın arz eylemişsin Buyurdum ki vardukda her birinüz bizzat mukayyed olub zikrolunan sunun üzerine varub göresin ol su nemikdar lüle olur ve sonradan ilhak olunan dahi ne mikdar lüle olur Herbirin başka görüb dahi sanduğa münasib olan mahalle varub sanduğa alındıkda cümle kaç lüle olduğın yazub bildiresin Fi 16 Ramazan 966 (1558)

2

Camiler civarında hıristiyanların oturtulmamalarına dair.

Ayasofya evkafı mütevellisi Ahmede hüküm ki Hâliya Galata kadısı mektub gönderüb evkafı mezburenin mahmiyei Galata dahilinde vaki olan camii kebirin canibi şimalinde camii şerife muttasıl olan bazı evler ki Ayasofya evkafından olub hâliyâ haraba müşrif olub intifa olunmasından kalmışdır Zikrolunan harabelerün bazı beyi olunub ve biri dahi mukataaya virilmek vakfa enfa'dır Vakı hali arz ediyoz didikde cemaati müsliimîn ve ehli hibre ve ehli vukufdan mutemedüaleyh kimesnelerile evlerün üzerine varılub görüldükde filhakika zikrolunan evler haraba müşrif olub intifa olunmasından kalmış Lâkin mezkûr evlerde şimdiye dek mirî kâfirleridir konılub anlar sakin olur imiş Camii şerif kurbinde keferci fecere olmak münasib görülmüyüb mirî esirler camii şerif kurbinden ihrac olunub Tersanej Âmire yanında esirlere mesken bina olunub hâliyâ

[1] Süleymaniye camii sekiz senede (956 — 964) ikmal olunmuş, o zamanın hesabınca 537 yük ve 82900 akça yani 896380 filori sarfedilmiştir. Bir filori 60 akçadır (Peçevi, c. I. s. 424 Müracaat).

tershane kurbinde sakinlerdir Camii şerife muttasıl olan mezkûr evler muattal hali harabe henüz intifa olunmağa dahi kabil olmadığı zâhir ve malûm oldukda harabei merkum satılmak ferman olunur Harabelerin bazı bin filori behaya kabul ider kimesneler olub ve harabe yiri dahi bina zirâi ile tulen yüz seksen zirâ ve arzen yetmiş zirâ olub vakıf için mukataaya virilmek enf'a olduğu muhakkak olmagın zikrolunan harabelerün bazı beyi olunub ve yeri mukataaya virilmek için hükmü şerifim taleb eyledüğün bildirmeğın buyurdum ki varıcak şer'i kavim tecviz eyledüğü üzre zikrolunan evlerün bazı beyi idüb yerleri dahi mukataaya viresin (Hızır Çelebiye virildi) Fi 8 Rebiülevvel 973 (1565)

3

Kanunî Sultan Süleymanın türbesine taşçı getirilmesi için.

Brusa ve Amasya ve Kastamoni ve Merzifon kadılarına hüküm ki Merhum ve mağfûrınleh babam Sultan Süleyman Han نورالله مرقدہ in türbei şerife binasıyçün mermer işin bilür üstad taşçılar lâzım olmagın buyurdum ki vusul buldukda tehir ve terahi etmiyüb her birinüz tahtı kazanuzda mermer işi işlemeği bilür üstad taşçı varise san'atlarına lâzım olan âletlerle ihrac idüb bervechi istical irsal idesin ki gelüb hidmete mubaşeret ideler Amma bu behane ile bazısına himayet bazısına teklif idüb kadir olmyanlarına mücerred taşçısın deyu yazub ahz ve celbden hazer eyliyesin Fi 27 Receb 975 (1567)

4

Gümrükhane çarşısındaki çeşmenin tamirine dair.

Şehreminine hüküm ki Edirne kapısı kurbindeki Gümrükhane çarşusunda hâliya getirilân çeşmenin meremati ve sayir harcı lâzımı sayir Hassai Hümayunum tarafından getirilân çeşmeler gibi Hassa harcdan virilüb ve zikrolunan çeşmei görüb gözlemeğe tayin olunan bir akçe dahi su yolcu başı olanlara virilüb ol görüb gözetmesin emir idüb buyurdum ki emrim üzre zikrolunan çeşmenin vaki olan harcı lâzımın sayir çeşmelere virilegeldüğü gibi Hassa harcdan virüb hâliya ve minbaad her kim suyolcubaşı olursa zikrolunan çeşmei görüb gözlemek için tayin olunan ol bir akçe ana meşrut olub defterine olvechile kayd eyliyesin (Sekban Kara Ali Beğe virildi) Fi 26 Ramazan 973 (1565)

5

Gümrükhane civarında bir çeşme yapılmasına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Kariyei صولوى kurbinde vaki olub Sarayi Âmire suyundan olub bozulmagile nice yıllar binaya

cereyan iden suyun ceddini mağfur Sultan Bayzid Han *باب* in Camii şerifi suyun yoluna katılıb mahrusei İstanbulda Gümrükhane kurbinde ayrılıb bir çeşme olunmasına Ali *زيد محمد* bundan[1] emri şerif varid olub ve mezbur sunun başına varub mima.başı ve sayir ehli vukuf marifetleri ile mikdarın tayin idüb arz oluna deyu feiman olmagin mezbur sunun başına varılıb ve mimarbaşı ve sunazırı ve suyoıcıları mahzarında mezbur sunun mikdarı ölçilüb bir kemiş mikdarı olub ziyade noksanı yokdur deyu ittifak idüb tayin etdiklerin bildirmişsin İmdi arz etdüğün üzre zikrolunan bir kemiş su zikrolunan Camii şe if suyu yoluna katılıb mahrusei İstanbulda Gümrükhane kurbinde ayrılıb bir çeşme olmasın emir idüb buyurdum ki vechi meşruh üzre zikrolunan bir kemiş suyu mahalli mezburda bina olunan çeşmeye icra etdüresin Ve zikrolunan suya hâlâ ve minbaad dahlü taarruz eylemiye deyu hükmü şerifi mumaileyh elinde ibka idüb alâmeti şerife itımad kılasın Şöyle bilesin Fi 22 Ramazan 973 (1565)

6

Istanbula getirilen su için Edirnedeki usta getirilmesine dair.

Edirne kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei İstanbula gelân su yoluna benna[2] ve neccar[3] mühim ve lâzım olmagin buyurdum ki varıcak bir an ve bir saat tehir itmüyüb bizzat mukayyed olub mahmiyei Edirne ve etrafda nemikdar benna ve neccar varsa cem idüb isimlerin ve resimlerin defter idüb dahi kendülere lâzım olan âlet ve esbalarile bıkusur ihrac idüb su yolu üzerinde olan *انتخاب الامراء والاعمار* Yenicerilerüm Ağası Ali *ادم علوه* ye yara âdemin ve defterinle göndrüb teslim etdüresin Hususu mezbur münimdir Bu babda gayetle ikdam ve ihtimam idüb nemikdar benna ve neccar bulunursa bervechi isticlal göndermeyince olmyasın Fi 18 Muharrem 972 (1564)

7

Suyolu için Mısırdan arka hamalı getirilmesine dair.

Mısır beğlerbeğine hüküm ki Mahrusei İstanbula gelân su yolunun tufanı seyden harabe müşrif olan kısımlar binasına lâzım olan taş ve ağaç tahmil için mahrusei Mısırdan yüz elli nefer arka hamalı lâzım olmagin alettacil gönderilmesin emir idüb buyurdum ki hükmü şerifim vardukda zikrolunan hidmet için emrim mucebince yüz elli nefer arka

[.] (Akdem) olucak.

[2] Duvarcı.

[3] Dülger.

hamalı tedarik idüb isimlerle yazub defter idüb mahrusi Istanbula isal eyliyesin ki gelüb Nevruzu mubarekde hidmetde bulunalar (Uncu zade Ahmed Çavuşa verildi) Fi 27 Cemazievvel 972 (1564)

8

Ebüssuud Efendinin çeşmesine getirilecek suya dair.

Istanbul kadısına hüküm ki ve Suyolu nazırına hüküm ki Hâliya kurbinde bulduğu suyun sanduğı alınub Hassa sulardan Turuncluk suyuna ilhak olunmasın emir idüb buyurdum ki mevlânayi mumaileyh adam Allah تعالى فضائله in bulduğu mezkûr suyu emrim üzre sanduğa alub dahi Turuncluk suyuna ilhak idüb ve ne mikdar su olub ve ne vechile ilhak olunduğın mufassal yazub süddei saadetime arz idesin Fi Safer 976 (1568)

9

Suyollarının geçdiği yerlere bağ ve ev yapılmamasına dair.

Haslar kadısına hüküm ki Hâlâ Kâğıdhane ve Kırkçeşme suyu ve ecdadı izamım merhum babam gazi hudavendigâr انارالله براهيمهم Camilerine ve imaretlerine ve sayir su yolları geçdüği yerlere karib bazı kimesneler bağ diküb ve evler bina idüb ve ziraat eyleyüb ve bağçe ihdas idüb ol sebab ile suyollarına külli zarar ve ziyan olduğu ilâm olunmağın buyurdum ki varıcak bu hususda bakub mukayyed olub zikrolunan su yollarının üzerine varub dahi üç zirâ üstü yanından ve üç zirâ altı yanından kimesniye bağ dikdirmiyüb ve eđer simdiye değin dikilmiş bağ var ise vechi meşruh üzre iki canibinden üçer zirâ yere değin olan bağları gideresin Badehu emrime muhalefet etdirmiyesin Ve ziraat dahi etdirmiyüb bağçe ve evler ve sayir nesne yapıdirmiyub men ve ref eyliyesin Memnu otmyanları yazub bildiresin Ve badennazar bu hükmü hūmayunumu suyolu nazırını yedinde ibka idesin (Suyolu nazırını Hasana verildi) Fi 11 Ra 975 (1567)

10

Ahalinin burma lüleli çeşmelerden su almalarına dair.

Istanbul kadısına ve suyolu nazırına hüküm ki Bundan akdem anaya enmeğe kabil olmyan bazı sade lüleli çeşmeler gice ve gündüz akub sokakları balçık eyledüğinden ötürü zikrolunan çeşmelere burma lüle dakılub artan suyu kendü akçelerile bazı müslümanlar çeşme ve musluk bina eylemek istediklerinde hâliya müteferrikalarım cemaatinden olub

suyolcularım nazırı olan Hasan زيد محمده arz eylemeğin anun gibi çeşmelere burma lüle dakılıb murad eyliyen müslümanlar kendü akçeleri ile çeşme ve musluk bina eylemesi için emri şerifim virilmiş idi Ol emri şerifim mucebince ol asıl çeşmelere burma lüle dakıldığundan mahalle imamı ve cemaat Akan su bağçelerimize ve bostanlarımıza akmak eciliyçün bu su bize virilmiştir deyu yabana akarsa aksun Burma lüliye rızamız yokdur deyu emrime muhalefet idüb ve dakılan lülei bir kaç defa ufatdukların bildirmeğin buyurdum ki ol asıl çeşmelere burma lüle dakıldığundan ufadan eğer sipahi ve sayir kullarım taifesi ise kapuma arz eyliyesin Ve eğer ehli cihetden ise cihetin alub ahare viresin Ve eğer şehirlü halkından ise muhkem hakkından geldükden sonra cerimesin aldurasın Ve yabana akmak eciliyçün burmai açık koyanların dahi vechi meşruh üzre haklarından gelesin Feemma bu behane ile asıl suya zarar ve ziyan gelmekden gayet hazer idesin Ve bundan akdem lüleler takılmış iken mahallede bazı kimesneler lüleleri bozub zayi etmişler Anı dahi buldurasın (Mezbur nazıra virildi) Fi Gurrei Muharrem 972 (1564)

11

Eğri kapı dışındaki su maksemine dair.

Istanbul kadısına ve Suyolu nazırına hüküm ki Senki kadısın mektub gönderüb Suyolu ahvali görülmek için mubaşir olan çavuşum Süleyman ve nazır ve Ayasofya mütevellisi ile kıbeli şer'den müderris Emrah ve bazı mimarlar emir üzre Eğri kapu haricinde vaki olan makseme nazar olundukda altmış lüle mevcut olub on bir lüle mabeynde olan çeşmelere tevzi olunub dokuz lülesi zayi olmuş bulunub mecrası yoklandıkda Hacı İlyas mahallesinde mekteb mukabelesinde ihdas olunan dükkân ve evden kehrize muttasıl olub ve mahallei mezburede Ali nam kimesne evinde bir divarın binası kemer üzerinde olub ve Trahman Camii mukabelesinde gurebai Yemenden olan Mehmedin on sekiz zirâ divarı kemer üstünde bina olunub ana muttasıl Pervane nam kimesnenin on sekiz zirâ divarı kemer üstünde olub ve Cafer Subaşı mahallesinde ferraş Hasan ve neccar Ferhad ve huceyratı altmış zirâ kemer üstünde evler içine su sızub zikrolunan mevadin zararı zâhir olmagin ref'ine hükm olunduğın ve Şeyh Vefa نور الله مرقدہ nın camii haremde olan muslukların suyu ve İstablî Âmire şadırvanının suyu az gelüb musluklar bina zirâile bir zirâ aşğa kazılıb mezbur otuz zirânın yerin künklerin tecdid ve ilhak etmek lâzım olub üz yüz elli künk sarf olunub bakisi sahih olmak müyesser değildir Amma cüz'i sarfla müyesser olur deyu arz eylemişsin Bu babda ne demiş isenüz malûm olmuştur İmdi suyolunun vaki olan zararları

ref olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda zararların def ve ref idüb ve minbaad suyolu hususunda suyolu nazırını ve suyollarile mukayyed olub suyollarını görüb gözedüb zarar müterettib olmamak babinde envai sayü ihtimam giru vücuda getüresin Ve suyoluna zarar olan hususun def'inde kimesneye himayet itmiyesin (Divanda suyolu nazırına verildi) Fi 27 Safer 980 (1572)

12

Istanbul sakalarına ve çeşmelerine dair.

Istanbul kadısına ve Suyolu nazırına hüküm ki Senki nazırsın arzuhal sunub bundan akdem mahrusei Istanbulda at sakaları az kimesneler olub sonradan Kâğıdhane suyu getirülmeğe her kes arığlar tutub sakalık etdirüb her çeşmede nice cem olub mahallât halkına ve sayir avret ve oğlana su almağa komıyub muzayaka virüb ve bazı kimesneler gice ile burma lüleleri çalub bağçelerine su bulub suyu yabana icra eylemeğe anaya zarar virüb ve bazı çeşmenin burma lüleleri olmayub anaya inmeğe kabil iken mahalle halkı burma lüleye razı olmayub burma lüleleri ufadub ve bazı hamamcı ve mahalleli kendüler fuzulî miftahlar idinüb su yolu kapuların bacaların açub suyu istedikleri yerlere icra etdirüb suya küllî zarar idüb ve kadimden at sakaları Kırkçeşme ve Ayasofya çeşmesi ve Atmeydanı çeşmesi ve Kuyumcılar kârhanesi önünde olan çeşmelerden su alugelüb sayir çeşmelerden at sakaları memnu iken hâlâ her çeşmeye at sakaları varub muzayeka virmekle su killeti olur Yohsa Kırkçeşme evvel iki lüle iken hâlâ dört lüle ve Ayasofya çeşmesi bir lüle iken iki lüle ve Atmeydanı çeşmesi bir lüle iken iki lüle ve Kârhane çeşmesi buçuk lüle iken bir lüle su olmuşdur Şöyleki at sakaları zikrolunan çeşmelerden gayri çeşmelerden satmak için su almayub muzayeka virmezlerse suya killet çekilmez deyu bildirmişsin İmdi buyurdum ki vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub vechi meşruh üzre at sakaları satmak için aldıkları suyu kadimden zikrolunan çeşmelerden alınagelmüş iken kani olmayub mahallâta tayin olunan çeşmelere taaddi iderler ise mahallelerden kendü evleri mühimmi at sakaları bile aldıkları sudan maada satmak için at sakaları ile su alanları men idüb kadimden olıgelâne muhalif kimesniye iş etdirmiyüb ve burma lüleleri gice ile kimesniye açdırmıyub ve burma lüle ile anaya enmeğe kabil olan çeşmelere burma lüle etdirüb ol babda kimesniye muhalefet etdirmeyüb hamamcılardan ve mahalle halkından kimesne miftahlar idinüb hafıyyeten su yolu kapuların ve bacaların açanlara muhkem tenbih eyliyesinki emri şerifime muhalif iş eylemekden hazer

ideler Eslemiyüb emri şerifime muhalefet eyliyanlar kimler ise isim ve resimlerle yazub sūddei saadetime bildüresin Ve gereği gibi haklarından geldürüle Ve bilcümle su hususunda tamam ihtimam üzre olub emri şerifime mugayir kimesniye iş itdirmiyessin Eslemiyüb inad ve muhalefet eyliyanlar kimler ise mufassal yazub arz eyliyesin (Divanda su yolu nazırına virildi) Fi 17 S 980 (1572)

13

Camilere yakın ev yapılmamasına dair.

Istanbul kadısının ve Hassa mimarlar başına hüküm ki Senki kadısının mektub gönderüb Ayasofya evkafına tâbi Zeyrek camii ve Eski İmaret dimekle ma'ruf mescidin halkı meclisi şer'e gelüb zikrolunan cami ve mescidin etrafında vaki olan arzı haliye mukataaya virilüb fevkanî ve tahtanî evler bina olunmağla camii şerife ve mescide küllî zararı vardır Görülüb ref' olunmasın taleb iderüz didüklerinde üzerine Muslihüddin nam nayibin ile Hassa mimarlardan Mustafa mu'temünaleyh kimesneler ile irsal olunub görilüb teftiş ve tefahhus olundukda filvaki camii şerif kurbinde Zahide nam hatun fevkanî ve tahtanî evler yapmağla iki penceresi kapanub ve üç kubbenin biri tavuk kümesi ve ikisi ahur olub ahali mahalle zirkolunan üç kubbe camie tevsik için ilhak olunub musallâ olmasın taleb iderler Ve camie muttasıl tahtanî ve fevkanî evler beşer zirâ baid olmak gerekdir deyüb ve zikrolunan Eski İmaret mescidinin etrafı sabıkan hâli yerler olub mukataaya virilüb canibi salisinde Abdi Halifenin fevkanî ve tahtanî evleri olmak ile iki penceresi kapanub ve Sinan Ağa vakfı canibinde ahur ihdas itmekle küllî zararı olub bir kapusu kapanub ve canibi şimalisinde Derviş nam kimesne tahtanî ve fevkanî odalar ihdas itmekle mescid üzerine saçaklar ve su olukları ihdas etmekle küllî zararı olub camii şerifden ve mescidden bina ziraile beşer zira' baid olmak gerekdir Penceresi ve kapuları kemakân açılıb camii şerife ve mescide ziya gelüb ruşen ola deyu haber virdiklerin ilâm eyledüğün ecilden buyurdum ki binefsiha üzerine varub muktezayi şer'i şerif üzre ref'i lâzım olanları kal'ü ref' idüb arz olunduğu üzre cami ve mescidden beşer zirâ buud baid idüb ol kubbeleri dahi muktezayi şer' kanun üzre camie ilhak eyleyüb tevsî itdiresiz Ve Ayasofya ve Kalenderhane ve Zeyrek camilerinin dahi üzerlerine varub anların dahi zararları var ise mufassal ve meşruh yazub arz eyliyesin Sonra olbabda emrim ne vechile sudur ider ise mucibi ile amel oluna (Istanbul kadısına gönderildi Fi 13 za 980 (1572)

14

Ayasofya Camiindeki payelerin tamirine dair.

Ayasofya mütevellisine ve Hassa mimarlardan mimar üstad Mehmede hüküm ki Hâlâ senki Ayasofya mütevellisi sin mektub gönderüb camii şerif etrafında bazı payeler haraba müşrif olub kafa tahtaları giru taşdan olub üzerine tahta kaplıyub kiremidi kireç ve horasan ile konlub ve yahud kurşun ile örtölmek lâzım idüğin ve tuğladan olan payelere dahi tuğla kerpi olub ve bazı koltukların derzleri açılıb ve tahta minare dahi harab olub tuğla ile yapılmak lâzım idüğin bildirmiş sin İmdi minareye çıkacak yeri bina olunmak emir idüb buyudum ki vusul buldukda minareye çıkacak yeri vech ve münasib olduğu üzre şimdilik bina etdirüb harab olan kafa tahtaları giru taşdan olub üzerlerine tahta yapılub kiremidleri ve horasan ile koyub tuğladan olan payeleri tuğla kerpi idüb derzlerin ve sayir meremeti lâzım olanların münasib olduğu üzre tamir ve termim etdirüb itmamına say'ü ihtimam eyliyesin [1] (Divanda mezbur mütevelliyeye virildi) Fi Zilhicce 980 (1572)

15

Üsküdar'da Üçüncü Muradın validesi adına yapılan camie mermer tedarikine dair

Sabancı ve İznikmid kadılarına hüküm ki Hâlâ tahti kazanuzda bazı ebniyei atıkada ve arazii haliyede mermer bulunub ferzendi ercümend oğlum Murad طال بهام validesi میده الخاره دامت عصمتها canibinden Üsküdar'da bina olunan camii mahalli için kazdırılıb ihrac eylemek için mütevellisi olan sipahi oğlanlarım zümresinden ... زيد قدره âdem gönderdükde bazı kimesneler marı oldukları ilâm olunmagin buyurdum ki vardukda tehir eylemayüb anun gibi müşarünileyhanın camii mühimmi için âdem gönderilüb tahti kazasında mermer bulunan yerlerden ihrac eylemek istedikde kimesnei dahl etdirmeyüb eğer tarladan ve eğer çayırdan ve eğer sayir arazii haliyeden her kande bulunursa kazub ihrac etdirüb dahi tahti kazanuzdan kifayet mikdarda araba tedarik eyleyüb ücretleri ile cami bina olduğu mahalle çekdürüb taallül etdirmiyesiz Ve zikrolunan binaya lâzım olan kerestei ve bulut tahtasını görmek istediklerinde olabada dahi muavenet ve muzaheret eyleyüb eğer kereste ve bulut

[1] «Emri Sultan Selim Han عليه الرحمة والرضوان sâdır olub Ayasofya Camii şerifinin kubbei azimesine ihtiyaten azim payeler ve iki minarei lánazire ile ve iki medresei âliye ve kendilere medfen için bir türbei şerife binası ferman olunub müddeti karibede itmama irişdirildi. Ancak türbe badeddefin itmam buldu». (Peçevi, c. I, s.500)

tahtası ve sayir binası lâzım olan eğer kireç ve eğer gayridir akçelerile ihzar ve tedarikinde ve arabalar bulub ücretlerle mahalline getürmekde gereği gibi muavenet eyleyüb ihmalden hazer eyliyesiz Ve bilcümle müşarünleyhanın binasına lâzım olan mühimmatdan her ne lâzım olursa tedariki babında ihtimam eyleyüb ihmal eylemiyesiz Bu babda mezbur mütevellinin şükür ve şikâyeti müsmir ve müessirdir Ana göre babı ikdamda dakika fevt eylemiyesiz Amma mermer behanesile kimesnenin evini ve mülkünü yıkdırub hilâfı şer' taaddi eylemekden ziyade hazer eyliyesiz (Mezbur müteveliye verildi) 25 Ramazan 973 (1570)

16

Edirne kapısında Mihrü Mah Sultanın hamam yaptırmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliya سيدة الخدرا ت سلطان دامت عصمتها canibinden Darüssaltanatülaliyye mahmiyyei Kostantaniyye حماها الله تعالى عن البلية Edirne kapısının iç yüzünde müceddeden bina olunan camii kurbinde hamam bina eylemek isticaze etdüğü ecilden izni şerifim mukarin olub buyurdum ki zikrolunan camii kurbinde milk yerinde mumaileyhima canibinden hamam bina etdükte şer'i şerife muhalif kimesniye dahl ve taarruz etdirmiyessin Fi 11 Muharremülharam 973 (1565)

17

Ebüssuud Efendinin Macuncu mescidi civarında yaptıracağı kama-ma dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliya müfti olan Ebüssuud ilâhire mahrusei mezburede Macuncu mescidi dimekle maruf mahallede bir çifte hamam bina etmek murad etdikde kimesne mani olmıya (Âdemine verildi) Fi 13 Ramazan 973 (1565)

18

Ayasofya Camiinin etrafındaki fazla evlerin kaldırılmasına ve cami binasına tecavüz edenlerin cezalandırılmasına dair.

Istanbul kadısına ve Ayasofya mütevellisine küküm ki Tamiri mesacid ve termimi maabid emri hudayi vahidü vacid olub Sarayı âmirem önünde vaki olan Ayasofya camii şerifinin tamire muhtac bazı yerleri olduğu ilâm olunmagin görölmek için saadet ve ikbal ile bizzat camii mezbura varıldıkda Hassa mimarlarım başı olan kıdevetül emacidü vel-ekârim Sinan zide mecdühu ve binanın ehli vukufu olanlar cem olub camii şerifin sağ ve sol caniblerinde otuz beşer arşun yir hâli olmak ve.

medresenin etrafında üç zira' yol kalmak ve mirî anbar bozulub ref' olunmak ve nîm kubbe üzerinde olan minare ref' olunub önünde olan payenin üstünde minare bina olunmak ve etrafında hâli kalacak otuz beşer arşun yerde payeler ve kârizler bina olunmak ve camii mezburun içerusunda ve taşrasında tamire muhtac olan yerleri meremmet ve tathir olunmak ve hududunda olan zayid yapıları yıkılıb taş ve tuğlasile lâzım olan yerleri tamir ve örtüye muhtac olan yerleri kurşun ile örtülmek lâzım olduğun ihbar ve tahmin ve iş'ar ve tayin eyledüklerinden maada camii mezburun hududu dahilinde belki camiin kendü payeleri arasında bazı kimesne cüzi mukataa ile sakin olub kadimî binaları bozub ahar binalar vaz idüb bazı payelerin kesüb kubbeleri ve tolozları tasarrufa tecavüz eyledikleri baiden emri hümayunumla hakimüşşer' ve müşarüni-leyh mimar başı ve sayir ehli hibreler üzerine varub gördüklerinde camii şerif etrafında vaki olan damlar biribiri üzerine ve biri birine muttasıl olub camii şerif payendan ve istihkâm için olan kemerler kesilüb yol idilüb ve bazıları payenin temellerin kal' idüb kemerleri ve kalafatları oyub ocaklar ve pencereler ve dolablar eyleyüb kendü muradları üzre evler ve odalar ihdas eyleyüb ve camii şerif civarında ve payeler dibinde hâşâ halâlar ve sofyeler ihdas eyledükleri zâhir oldukda ehli cadde bilittifak Bu tayifenin camii şerif binasına küllî zararları olub haraba müşrif olmuştur Şöyle ki camii şerifin etrafı tahliye olunub tedarik olunmaya iyazü billâh ankarib camii şerif harab olmak mukarrerdir didükleri ecilden camii şerife bu makule zarar idenlere şer'an ne lâzım gelür deyu şeyhülislâm müftiyyülenam edamallahü tealâ fezailühu ilâ yevmil kıyamdan istiftâ olundukda taziri şedidden sonra itdükleri zararları kusur tazmin olunub ol asıl müfsidler civarı camii şerifden tardü ib'ad olunmak lâzımdır deyu ve kal' eyledükleri payelerin taşların beyi eyleyüb ve zikrolunan kemerleri yıkub kendü muradları üzre toprakdan ve ağaçdan yapıdukları evleri yıkdıkları mukabelesinde alınmak kifayet eyler mi ve yahud aldıkları icareleri ve yıkdıkları bina tazmin olunmak lâzım gelür mü ve bazılarının biz böyle bulduk didükleri cevab olur mu deyu istiftâ olundukda bıkusur tazmin lâzımdır deyu ve mezkûrlar muktezayi şer'i şerif üzre ihrac olunduklarında bazıları inad idüb Bize zulümdür Çıkmazız diseler ve bazı kimesneler dahi ol muanidlere takviyet eyleyüb kâfir biñasıdır yıkılmak lâzımdır Yıkılacak nice olur (denildüğün islâm olan salâya bazıları için dir ise) kâfirlerdir Katilleri mubahdır deyu cevab virmeğın muktezayi emri şer'i kavîm her ne ise icra ve mezkûr hâdis binalar külliye ref' olunub tâmir ve ihya olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda sabıkan şeyhülislâm olan mevlâna Muhiddin hududu tayin eyleyüb yazduğı deftere nazar idüb dahi bir an ve bir saat te'hir ve ârâm eyleme-

yüb bu babda gereği gibi mukayyed olub camii mezbur etrafında vakıf üzerinde olan evleri ve yapıları bilkülliyye ref' idüb dahi mütevellisine zabt ve kabız itdirüb dahi tahmin olunduğu üzre sağ ve sol caniblerinde otuz beşer arşun yerlerin hâli koyub dahi müşarünileyh mimarların başı vecih ve münasib gördüğü üzre hâli kalacak yerden bîtevakkuf payeler ve kârizler bina idüb ve medresesi etrafında yol için üç zira' yeri hâli koyub ve mirî anbarı dahi ref' idüb ve nîm kubbesi üzerinde bir minare bina etdirüb ve bilcümle camii mezburun içerisinde ve taşrasında tāmire muhtac olan yerlerin gereği gibi istihkâm üzre tamir itdirüb ve lâzım olan örtüsün kurşun ile örtüb haraba müşrif olmağa sebep olur bir nesne komıyub tāmir ve termiminde dakika fevt itmeyüb gereği gibi mücid ve sâi ve mimar başı münasib gördüğü üzre mukayyed olub ve fetvayı münif mucibince bihasbeşşer'ışşerif lâzım gelâni icra idüb şer'i mutahhasa muhalif kimesniye inad ve muhalefet itdirmeyüb lâzımül arz olanları yazub bildüresin Badennazar bu hükmü şerifimi evkafı camii şerif mütevellisi elinde ibka idüb mazmunu hümayunu ile amel itdiresin (Mütevellisine verildi) Fi 21 s 981 (1573) [1].

19

At sakalarının su aldıkları çeşmelere arka sakalarının karıştırılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei mezburede olan at sakaları süddei saadetime arzihal sunub mezburlar fethi hakanîden beru ihrak vaki oldukda hizmet idegelüb su taşıyub kiminin atı helâk olub kiminin eşeği zayı olub ve mahrusei mezburede bazı musluklar olub vazife ile ol musluklara su getirüb maişet iderlerken bazı arka sakaları peyda olub ol muslukları ellerinden alub zarar eylediklerin bildirüb ol babda hükmü şerifim reca eylemegin buyurdum ki vardıkda mukayyed olub göresin vaki ise kadimden ihrak def'ine ve mirî hizmetde istihdam olunan at sakalarının vazifeleri ile su getürdükleri musluklarına arka sakaların dahl etdirmeyüb tayin olunan vazifelerile at sakaları su getirüb maişet ideler Minbaad olmakule musluklara arka sakalarına dahl^g etdirmeyüb men ve ref idesin Amma bu behane ile at sakaları dahi zikrolunan muslukların kadimden tayin olunan vazifelerine kanaat itmeyüb Bize tayin olunmuşdur deyu ohgelenden ziyade nesne aldirmıyasın (Muhzır kâtibi Hasana verildi) Fi 18 Ra 982 (1574)

[1] Selânikî tarihi s 125 ve 121 de Ayasofya'nın tamiri hakkında tafsilât vardır.

20

Istanbul halkının Suyolu nazırı Davut Ağadan şikâyet ettiklerine dair.

Istanbul Kadısına ve şüddei saadetimde şıkkı sani defterdarı olan Hasana ve Dergâhı muallâm çavuşlarından Sinan çavuşa hüküm ki Hâlâ rikâbı hümayunuma rık'a sonlub Istanbula gelân Kâğıdhane suyunun yoluna iki pare kariyye kifayet iderken on iki pare köy tayin olunub bir mikdarın su yolu nazırı olan Hasan kendüye arpalık idüb hâlâ nazır olan Davud çavuşun dahi araplığıdır Ve nazırı sabık merhum padişah zamanında şehir içinde bina olunan çeşmelerin lüleleri yabana akar burma lüle olub bazı ekâbir kendü malları ile bir ahar yerde çeşmeler bina olunmak nafi'dir deyu ellerine emri şerif alub badehu ekâbirden Suyolu nazırına vafir kumaşlar ve akçeler gelmekle evleri yanında çeşmeler yapırub ol çeşme behanesile evlerinin içlerinde hamamlar ve şadırvanlar etmişlerdir Ve hamamcıların dahi akçelerin almağla ziyade su vermekle çeşmelerde su az kalub müslümanlar muzayeka çekerler Ve hâlâ nazır olan Davud Çavuş sabıkan olandan dahi zalim olub bu defa bazı kimesnelerin akçelerin ve kumaşların alub çeşmelerden evlerine su vermişdir Bu ev sahiblerinin mallarına göre nazıra her sene kesimleri vardır El'an bu nazır zamanında Üsküblü çeşmesi dimekle maruf çeşmeleri gayri yire verilmişdir Bilfiil çeşmelerden emirsüz İstanbul içinde Galata emini Hasanın evinde sabıkan Koyun emini olan Mustafanın evinde ve defterdar Lâlezar evinde ve sabıkan re's küttab olan Hüseyin evinde ve mukattaacı başı Vahid evinde ve Ayasofya mütevellisi Bali evinde ve Mısır defterdarlığından mazul Mustafa evinde ve deftedar olub fevt olan Mehmed evine hâlâ nişancı evinde ve Arpa emini evinde ve bunların emsali yüz yerde merhum Sultan عليه الرحمة والفران çeşmelerinin suyu akar Yerlü yerinden teftiş olunmak lâzımdır Ve hâlâ Anadolu Kadıaskerinin Zeyrek camii kurbinde olan çeşmeden su alub bir çeşme bina etmişdir deyu bildirdükleri ecilden bu hususlar görülüb sıhhati malûm olması lâzım olmağın buyurdum ki varıcak teahhür itmeyüb evvelâ zikrolunan su yoluna tayin olunan köylerin üzerine varub reayasın cem idüb ahallerin teftiş idüb göresin hidmeti mezbure için muafiyet ile tayin olunan köylerin her biri ne asıl köylerdir Bilfiil mevcut olan âdemleri nekadardır Ve rık'ada mastur olduğu üzre filvaki iki köy kifayet ider mi Ve bu cümle köylerin badihevası senevî nemıkdar nesne olur Tasili ahvallerine tamamen vukuf tahsil idüb dahi sıhhati üzre yazub bildirsin Badehu İstanbul içinde rık'ada mukayyed olan çeşmelerin üzerine varub mutad veçhile ahvallerin teftiş idüb her biri evleri içine aldıkları suyu

emri şerifle mi almışlardır yohsa taşrada su bulub dahi ol asıl mirî suya katub evleri yanına geldikde almışlar mıdır Ve yahud evleri yanlarında çeşme olmağla fuzuli alub evlerine icra etdirmişierdir Elllerinde temessükleri var mıdır Ve ne zemandan beru olmuşdur Ve kadimden cari olan mirî suya noksan olmuş mudur Necedir Velhasıl cümle ahvallerin malûm idinüb dahi rık'ası üzre sıhhati ile yazub bildiresin (Hacı Sefer oğlu Sinan çavuşa verildi Divanda) Fi 27 ca 985 (1577).

21

Mimar Sinanın evine nizama mugayir su aldığına dair,

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ rikâbı hümayunuma rık'a sunulub mimar başı olan Sinan için merhum ve mağfurunleh ceddin sultan Süleyman tabe serahü imareti âmiresi suyundan bir lüle su alub kendü kapusu önünde bir büyük hazinelü çeşme bina idüb ve çeşme kurbinde mermerden bir sandık şeklinde bir nesne yapırub çeşme canibinde bir delük koyub öte canibe künk döşeyüb evlerinde hamamlar ve musluklar etdirüb ve taşra çeşmenin lülesine asılan başı bir oluk peyda idüb çeşme lülesine berkidüb su hazinesin günde iki defa tamam boşaldub Kağıdhane suyu kâh serseri uğraduğı yere kendü evinde kuyu kazub ve lâğım idüb ol kuyuyu dahi istimal idüb ve kendü evi tarafında dükânlar tamam olduğı yerde üstü kurşun örtülü bir damı kesdirüb kurşunun ve kerestesin evine taşıdub vakfa gadir eyledüğü hususu vechi meşruh üzre olmağla Tıb Medresesile üç Medresenin suyu kalmıyub abdeste ve sayir havayice kifayet eylemeduğı ve bunlardan maada dahi bazı husus yazılab şikâyet olunmagıyçün vakfı mezburun mütevellisi marifeti ile yerlü yerinde görülüb arz olunmagıyçün rık'a aynı ile sana gönderildi Buyurdum ki vusul buldukda gönderilen rık'ada mastur olan mevaddı yerlü yerinde mütevellî marifeti ile teftiş etdirüb göresin filvaki imareti âmire suyundan bir lüle su alınduğı vaki midir Ne temessük ile almışdır Ve çeşme kurbinde bina eyledüğü sanduğun imareti mezbure suyuna şer'an zararı var mıdır Ve Kâğıdhane suyu yerine lâğım idüb ol suyu istimal eyledüğü vaki midir Niçün kesmişdir Emir ile mi kesmişdir Aslı nedir Ve sayir isnad olunan hususlar vaki midir Nedir Yerlü yerinde gürüb her hususda aslına ve hakikatine vâkıf ve muttali olub sübut bulduğı üzre mufassal yazub bildiresin (Sahibi saadete gönderildi) Fi 25 c 985 (1577)

22

Tophanede Kılıç Ali paşa camii için Samakodan demir getirilmesine dair.

Samako kadısına Samako nazırına hüküm ki Kapudanım Ali mahmiy-

yei Galatada camii şerif binasına mubaşeret itmegin buyurdum ki mumaileyhin camiine lâzım olan demür kerestesin akçesile hükmü şerifimle varan âdemisine bitemam alivirüb siklet ve behaneden hazer idesin (Divanda Tersane Emini Hasan Çelebiye verildi) Fi 25 R 986 (1578)

23

Hassa fodla furununa bir masura su verilmesine dair.

Suyolu nazırı Davud Çavuşa hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb Hassa furununda muayyen cari su olmamağın saka ile su daşınub küplere konub su yatub eğlenmeğle içinde balçık yatağı olub mekruh olmağın furunu âmirde pişen has etmek için Kırkçeşme suyundan bir masura su virilmek recasına arz eyledüğün ecilden buyurdum ki vardukda zikrolunan furun mühimmi için Kırkçeşme suyundan bir masura su tayin idüb mahalli mezbura irca etdüresin Fi 8 ra 987 (1579)

24

Kızlar Ağasının çeşmesine su verilmesine dair.

Istanbul kadısına ve Suyolu nazırına hüküm ki Hâlâ haremı muhteremimde Darüssaade Ağası olan قهوة الخواص والمقربین Mehmed زيد مجده süddei saadetime gelüb hasbeten lillâhi tealâ bina eyledüğü sebile ve mektebe bundan akdem buçuk lüle su bulub merhum ceddım Sultan Bayezid Han طالب نراء nün suyu yoluna ilhak eylemek babında istidayı inayet eylemagin ilhakı için hükmü hümayunum virilmekle ilhak olunduğu ve zikrolunan buçuk lüle su kifayet eylemediği ecilden tekrar Istanbul haricinde su arayub iki kamış su dahi bulub meşarünileyhin suyu yoluna ol iki kamış suyu dahi ilhak idüb mahalli mezbura getirmeğe isticaze eylemeğın icazeti hümayünüm erzani kılınub buyurdum ki vusul buldukda müşarünileyhin hâlâ bulduğı iki kamış suyu dahi mahalli mezbura getürmek için zikrolunan su yoluna ilhak eylemek istedikde mani olmayub kimesneyi dahlü taarruz itdirmiyesin Amma bu behane ile müşarünileyhin zikrolunan sudan maada vakif sudan su almak cayız değildir İbtida su ilhak olundukda ve suyu mahalli mezbura getürüb ifraz olunmalu oldukda oligelân âdet üzre iki başda sandık kurulub müşarünileyhin ilhak eyledüğü iki kamış suyu mıkdarın ifraz eyleyüb ziyade su virilmekden hazer eylesin Fi 11 s 988 (1580)

25

Kılıc Ali paşa Camiinin başhanesine kasaplardan hisse verilmesine dair.

Eyub kadısına hüküm ki Hâlâ Cezayir beğlerbeğisi kapudanım Ali

دام اقباله nin Tophanei Âmirem kurbinde vaki olan camii şerifine vakf için bina etdüğü başhaniye Galata ve Tophane ve Kasımpaşa kasablarından birer hisse ve Fındıklı bir buçuk hisse ve Hasköyden buçuk hisse tayin olunmak için emri şerifim virilmiş idi Hâlâ Fındıklı ile Hasköyden nesne hasıl olmamağın nefsi Eyubdan bir hisse virilmek babında inayet reca etdikleri ecilden buyurdum ki göresin eğer kimesne vakfına ve şer'le zararı yogise ve Divanı Muallâm emrile ahar yere tayin olunmuş değil ise fermanı şerifim mucebince nefsi Eyubda boğazlanan koyun ve kuzu ve keçinin başlarından ve ayaklarından müşarünileyhin başhanesine bir hisse tayin eyliyesin (Yeniçeri muhızırına verildi Ba Hattı Hümayun) Fi 27 C 989 (1581).

26

Su yolları üzerine bağ ve bahçe yapılmamasına dair.

Istanbul Kadısına Dergâhı muallâm çavuşlarından Suyolu nazırı olan Davud süddei saadetime mektub gönderüb mirî bağçelerin ve Beğkozda olan Bağçei âmire suyolunun ve sayir hasbeten lillâh olan çeşmeler suyolları bazı kimesnelerin bağçesinden ve evinden geçüb müruru eyyam olmağla suyolları üzerine meyve ağaçları diküb ve binalar idüb suyollarına zarar irişüb çeşmeler muattal kalub suya küllî muzayekaları olub tamir ve termimi için bağları ve bağçeleri içine su yolcu girmek istedikçe kanuna muhalif sahibleri mani olub suyollarının kadimden olgeldüğü üzre iki canibi üçer arşun ve suyolu üzerinde bir arşun yer hâli etdirilüb minbaad kimesne suyolu üzerinde bağ ve bahçe diküb ve dikilmiş olanı men için hükmü hümayunum recasına arz itmeğın bu babda olgeldüğü üzre amel olunmasın emir idüb buyurdum ki... va'dukda bu babda olgelañ âdet ve kanun ile amel eyliyesin Hilâfı şer'i şerif kimesneye zulüm ve teaddi olunmaktan hazer idesin (Suyolu nazarına virildi) Fi 21 s 990 (1582)

27

Kılıç Ali paşanın yaptıracağı hamama dair.

Galata kadısına hüküm ki Mektub gönderüb hâlâ Cezayir beğlerbeğisi olan kapudanım Ali دام اقباله merhum Yahya Efendi[1] medresesi türbesi kurbinde kendü akçesile bir hamam bina itmek için izni hümayunum virilmek recasına aız eyledüğün ecilden bina olunmasın emir idüb buyurdum ki zikrolunan mahalde hamam bina olunmağla kimesnenin milkine ve vakfına şer'le zarar lâzımgelmezse müşarünileyhin kendü akçesile tayin

[1] Yahya Efendi Trabzonludur Yavuz Sultan Selim Trabzonda iken şehzade Süleyman Yahya Efendinin anası emzirmişti. Türbesi Beşiktaş'tadır (Peçevi, c 1, s 456).

eyledüğü yerde bir hamam bina itmek istedikde hilâfı emir kimesniye dahl itdirmiyessin Fi 23 Muharrem 991 (1583).

28

Evkaf binalarının tamiri için Mimar Sinanın takririne dair.

Midillû kadısına hüküm ki Hâlâ mimar başı olan Sinan dame mec-dühu mektub gönderüb mahrusei İstanbul'un benna ve neccarı Şark seferlerinin izdihamından evkafı selâtin ve sayir evkaf ve miri binalar tamirine ve neccara şiddeti ihtiyac olduğundan maada İstanbul hisarının meremmet ve Sarayı Âmirenin ferman olunan bina mühimmi için Midillû kazasından altıyüz nefer benna ve neccar ihrac olunub irsal olunmak lâzım olduğun bildirmeğin buyurdum ki vusul buldukda kazâi mezburdan zikrolunan mıkdarı benna ve neccarı lâzım olan âlât ve esbablarile alet-tacil ihrac eyleyüb mahrusei İstanbul'a irsal eyliyesin ki gelüb oligelân âdet ve kanun üzre yevmiye ücretile hizmetde bulunalar Hususu mezbur mühimdir İhmal ve müsahelden ziyade hazer eyliyesin Fi 12 Rebiülâhîr 991 (1583)

29

Bayezid Camii civarında Kızlar Ağası Davud Ağanın çeşmesine getirilecek suya dair.

Istanbul kadısına hüküm ki افضى النضات مسلمانين sabıkan mahrusei mezbure kadısı mevlâna Muhyidin دامت فضائله sūddei saadetime mektub gön-drüb Darüssaadetim Ağası olan Davud Ağa merhum ve mağfurünleh Sultan Bayezid Han طاب ثراه Camii şerifi kurbinde bina eyledüğü sebilhane için bulduğu suyu emri şerifim ile merhum ve mağfurünleh Sultan Süleyman Han طاب ثراه nın imareti suyu yoluna ilhak idüb mezbur su buçuk lüle su bulunub geru imareti mezbure su yoluna ilhak olunduğun bildirüb hükmü hümayunum virilmek recasına arz etdüğün ecilden buyurdum ki zikrolu-nan suyu kemakân imareti mezbure suyu bulunub sebilhanei mezbura icra etdirüb sabıkan bu babda virilen emri şerifime muhalif kimesneye dahl ve taarruz etdirmiyessin (Hattı Hümayun) Fi 13 Ramazan 993 (1585).

30

Camilerde cemiyet olmamasına ve Fetih Suresi okunmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Sūddei saadetime mektub gönderüb ca-milerde cemiyet olmamak ve Cum'a günlerinde muhalifde (mahafilde) ve müderrisler medreselerde Surei Fetih tilâvet eylemek hususun ilâm eylemişsin İmdi camilerde cemiyet dua olunmaktan ve sıbyan mekteb-

lerde cemiyet eylemekden feragat olunub Cum'a günlerinde camilerde ve müderrisler medreselerde Surei Fetih tilâvet eylemek emir idüb buyurdum ki... arz eyledüğün üzre camilerde cemiyet ile dua olunmaktan ve sıbyan mekteplerde cemiyet eylemekden feragat etdirüb Cum'a günlerinde camiler mahafilinde ve müderrislere medreselerde Surei Fethi tilâvet itdiresin (İstanbul kadısının yeniçeri çukadarına virilmiştir) Fi 18 z 993 (5185).

31

Mimar Davud Ağanın Şehzade ve Süleymaniye camii sularını teftiş etmesine dair.

İstanbul kadısına ve Suyolu nazırına [1] hüküm ki Hassa mimarlarım başı Sinan dame mecdühu mektub gönde üb merhum ve mağfurünleh ceddin Sultan Süleyman Han tabe serahü merhum Şehzade Sultan Mehmed Han tabe serahü camii şerifi ve imaretleri bina eyledikleri zamanda zikrolunan imaret ve camii şerife ne mıkdar su virilmiştir deyu bilfiil nazır olan Darüssaadetim Ağası Mehmed dame ulüvvühu vaz'ı kadimi üzre yazub bildüresin deyu talib olmağın mezbur imaret ve camii şerif bina olundukda mezbur suyun yolları bir mıkdar harab olmağın mezbur imaret akçesinden zikrolunan suyun yolları tamir olunub ve iki bin arşun mıkdarı dağı delüb lâğım olmuştur Zikrolunan harc mukabelesinde ferman olunan bir lüle kendü elim il dakub icra etdirilmiş idi Merhum ve mağfurün leh Sultan Selim Han tabe serahü zamanında Dergâhı muallâm müteferrikalarından olub Suyolu nazırı olan Hasan dame mecdühü dakdığım lüle fuzuli ihrac idüb buçuk lüle dakmış deyu hidmetkârların zarar vir-düklerin arz itmeğın bilfiil cari olan üslûp üzre cari ola deyu hattı hümayunum sadır olmuştur Buyurdum ki... vusul buldukda zikrolunan suyu bilfiil cari olan üslûb üzre icra itdiresin (Ba Hattı Hümayun) Fi 18 m 994 (1585)

32

İstanbulda mahkemelerin arttırılmasına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb mah-rusei mezburede beş yerde mahkeme olmak ile müslümanlara taab gelüb hususa eyyamı şitada buud [2] mesafeden gelmekte zahmet ve meşakkat çekerler beyu bir iki yerde dahi mahkeme ihdas olunmak recasına arz eyledüğün ecilden göresin filvaki mahkeme ihdası gayet lâzım ise tedarik olunmak emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda göresin filvaki mah-

[1] O tarihte Suyolu nazırı Davut Ağa idi.

[2] (Baid) olacak.

keme ihdası gayet lâzım ise münasib olan mahalde mahkeme ihdas eyleyüb icrayı ahkâmı şer'iyeye eyliyesin (Ba Hattı Hümayun) Fi 2 S 994 (1585).

33

Istanbul evkafının teftişine ve kötü işlerin önü alınmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusi İstanbulda vaki olan evkafın ahvali muhtel olub mali evkafı mütevellileri ve sayir mubaşirleri eklü bel itmekle cümle evkaf haraba müşrif olub ahvali evkaf yerlü yerinden teftiş olumak lâzım ve mühim olub ve senün kemali istikamet ve adaletine itimadı hümayunum olmagın mahrusi mezburede vaki olan evkafın ahvalin hak üzre görüb defter eylemen emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda bu babda bizzad mukayyed olub mahimiyyei mezburede vaki olan evkaf eğer Selatîn evkafıdır ve eğer sayir evkafdır senden mukaddem tahrir olunan evkaf defterlerin getürdüb ve defterde mukayyed olan evkafın bilfiil olan mütevellilerin ve kâtiblerin ve cabilerin ve sayir mubaşirlerin getürüb dahi bir defa şer'le görilüb fasl olunmıyub eyyamın muhasebelerin şer'le hak üzre şartı vâkıf mucebince irad ve masrafların yerlü yerinden müfredat defterleri mucebince teftiş ve tefahhus idüb göresin anun gibi şer'i şerif ve şartı vâkıf üzre eğer hâlen ve eğer sabıkan olan mütevellilerde ve eğer sayir mubaşirlerde vakfın hakkı zuhur ider ise şer'le hükm idüb minbaad hilâfı şer'i şerif ve mugayiri şartı vâkıf hâdis olanları ref'eyliyesin Nemakule nesne bulunur ise anı dahi şartı vâkıfın vakıfnamesi mucebince müstakil defter eyliyesin Ne makule nesne olduğun yazub tamam oldukda süddei saadetime arz eyliyesinki eski defter mucebince zam oluna Ve kadimî evkafdan hîni teftişde şartı vâkıfa mugayir hilâfı şer nemikdar zevayid ve cihat ihdas olunub ref olunduğun ve evkafdan eklü bel olunmuş nemikdar bel'iyat ve ketmiyyat zuhur idüb ve kimlerin üzerine sübut bulur ise ve herbiri kangı vakıfıdan olduğun ve nemikdar idüğün ve nemikdarı tahsil olub baki ne kalduğun ve kangı müteveli ve mubaşir defterinde kalmışdır ve tahsil olunan nekadardır ve baki ne kalmışdır defteri ile arz eyliyesinki tahsil oluna Amma mümkün oldukca baki kalanları tahsil eylemekde envai ihtimam eyliyesin Fi 5 S 994 (1585)

34

Beşiktaşta Hoca Sadettin Efenai hamamının yapılmasına dair.

Galata kadısına küküm ki mektub gönderüb hocam mevlâna Saded-

din [1] ادام الله تعالى فضائله Galata kazasına tabi Beşiktaş kurbinde merhum ceddin Sultan Süleyman طالب نراء mahallesinde vaki olan arzı haliyede kimesnenin alâkası olmamakla abalii mahalle talebi ile bir hamam ve bir etmekci furunu bina eylemek murad idinüb ol babda izni hümaynum recasına arz eyledüğün ecilden buyurdum ki... vardukda arz eyledüğün üzre mahallei mezburede kendü akçesile hamam ve furun bina itmek istedikde hilâfı emir kimesnei dahl etdirmeyesin (Ba Hattı Hümayun) Fi 17 N 996 (1587)

35

Dikili hamamının suyuna dair.

Istanbul kadısına ve merhume Valide Sultan طالب نراء in mütevellisi Pîr Ali Ağaya hüküm ki Evkafı mezbure nazırı olub Darüssaadetim Ağası olan Mehmed Ağa mektub gönderüb merhumei müşarünileyhanın Dikili kurbinde vaki olan hamamına dolab ile ihrac olunan sudan hamamdan fazla olan su Kasımpaşa mahallesinde bina olunan vakıf çeşmeye cari olub çeşmeden fazla kalan suyu dahi mahallei mezburede sakın Ahmed Ağa ve çeri kethüda künk ile kendü evlerine alub müteneffi olub hamam mukabelesinde suyun mahzeninde dolab ile su çeken bargirlerin herbirine vakıf tarafından altışar yedişer bin akçe harc virilüb zikrolunan harc vakıf tarafından virilmeyüb müşarünileyhima Ahmed Ağa ve çeri kethüda evlerine çeşmeden fazla kalan su giru kemakân akub rızalarile bervechi iştirak mallarından yüz bin akçe ifraz idüb mütevellisine teslim olunub murabahadan hasıl olan akçe dolab bargirlerine sarf olunmak münasib ve vakfa enfa'dır deyu ilâm eylediği ecilden buyurdum ki vusul buldukda müşarünileyhin arzı mucibince mumaileyhimaya su virilüb olbabda kimesne mani olmiyub kimesniye dahl itdirmiyessin Fi 15 za 996 (1587).

[1] Hoca Sadettin (1536-1599). Yavuz Sultan Selimin nedimi Hasan Canın oğludur. Muallini sultanî ve şehislâm olmuştur. Tacüttevarih namile iki cilt Osmanlı tarihi vardır. Osmanlı devletinin kuruluşundan Birinci Selimin sonuna kadardır. Tafsilât için (Ahmed Refik, Hoca Sadettin, Kanaat kitabhanesi, müracaat)

III. FİKİR, İLİM HAYATI. MEDRESELER, KÜTÜPHANELER (967 - 992)

1

Mısırdan İstanbula gelen Araplara usulü veçhile cihat verilmesine dair.

Mısır kadısına hüküm ki Mektub gönderüb evlâdı Arabdan bazı cehele İstanbula varub ulema ve suleha suretine girüb her biri bir tarik ile bu diyardan medrese ve bazı cihat tasarruf iden ehli ilim ve sahibi fazlı mezheb fetvaya kadir kimesnelerün cihatlerinden hilâfı şartı vâkıf ziyade vazife ile kendülerine berat etdirüb ulemaya meşrut ve münasib olan menasib bu sebab ile ceheliye intikal idüb ekser cihat ehli yedinde olmamagin ammei ulema ve kâffei meşayih meclisi şer'i şerife gelüb hususu kazıyyenin arz olunmasın taleb etdiklerinde ve bilâ arz Âsitanei devletpenaha varub bazı cihatı bir tarik ile kendülerine berat etdüren kimesne ile mukaddema ol vazifeye mutasarrıf olub bilâ sebab mazul olan kimesnelerün ahvali teftiş olunub her kangısı elyak ise ana tasarruf etdürülmesi için hükmü cihanmutam virilmesin reca etdiklerin bildirmişsin Buyurdum ki vusul buldukda arz etduğun üzre bu babda dayıma mukayyed olub atebel ulyamdan anungibi müddet ile kadımden Âsitanei Saadetimden verilân medarisden gayri eğer buk'alardır ve eğer sayir cihatdır şöyleki bir tarikle süddei saadetimden berat veyahud hükmü hümayun verilüb vardıklarında varisleri elinden alınan kimesneler ile mürafaa idüb emvallerin hak üzre şer'i şerif ve şartı vâkıf mucibince kangısı müstahak ise ana tasarruf etdirüb mücedded berat veyahud hükmü hümayun getürdüm deyu ademi istihkakı zâhir olanları şer'i şerif ve şartı vâkıfa muhalif cihata dahl etdirmiyessin Ve inad ideni yazub bildiresin Fi 22 Receb 967 (1559)

2

Tetümme medreselerindeki talebenin inzibatına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Hâlâ Semaniye müderrisleri kendülere müteallik Tetümme kapuların gice ile kapatmıyub açık durmakla suhte tayifesi taşra çıkub fesad ve şenaat etdükleri ve ekseri şugul elmiyüb heva üzre oldukları istima olunur İmdi Tetümme kapuları gice ile açık

ve kefilsüz suhte Tetümmede olmak cayiz değildir Buyurdum ki zikrolunan müderrislere mühkem tenbih ve tekid eyliyesinki gice ile unat mukayyed olub Tetümmedat kapuların kapadub taşra suhte çıkarılmıyub ve şugul üzre olmiyub mücerred suhte namına kendü hevasında olanları ve kefilî olmiyanları höcrede tutmiyub höceratı talibi ilim olanlara virüb şugul etdüreler Bu babda fermanı şerifime muhalif olmakdan ictinab ideler Fi 16 Receb 982 (9574)

3

Talebenin tahsil derecelerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ talebei ulüm beyinde kadimden oğlêlâne muhalif evza sudur idüb danişmendliğe henüz istihkakı olmiyanlar danişmend olub ve hareketlerinde gayet sür'at üzre olub bir medreseye varduklarında ders okumadiyen ahar müderrise varub mücerred mülazemet sevdasile şugulden hâli [1] bu sebeb ile tariki ilmi şerife ihtilâl geldüğü mesmuu şerifim oldu İmdi âbâi kiram ve ecdadı izamım zamanlarında bu babda vaz olunan kanunu kadime ve virilân ahkâmı şerifeye muhalif vaz olduğuna rızayı şerifim olmayub benim dahi bu babda emri şerifim bu vechile sâdır oldiki talebeden biri bittemam istihkakile danişmend oldukdan sonra üç yıl bittemam şugul etdüğü şuhudu udul ile yanlarında sabit olmayınca anların gibileri danişmendliğe kabul etmiyeler Şöyleki bu emri şerifime muhalif vazı'ları sâdır olursa danişmend taziri belig olunub tarikından red oluna Ve kabul iden müderris dahi muateb ve mazul ola Ve her danişmend Haşiyei Tecrid ve Miiftah medreselerinde ekalli bir yıl şugul etmediyen yukaru medreselere hareket etmiye Ve Haşiyei Tecrid medreselerinin birinde ekalli birer ay şugul idüb ders okumadiyen ahar müderrise varmiya Ve Kırklar medreselerinde dahi üç ay şugul idüb derslerin okumadiyen ahar müderrislere varmiyalar Ve Haric Ellilü medreselerde ekalli beş ay şugul idüb ve derslerin okumadiyen Yukaru müderrislere varmiyalar Ve Sahn medreselerinde dahi ekalli altı ay şugul idüb dersleri okumadiyen ahar müderrise varmiyalar Ve beyan olunduğu kanun üzre danişmendlerin şugul ve hareketleri şuhudu udul ile sabit olmediyen müderrisîn dahi anları kabul etmiyeler Şöyleki hilâfı zâhir olursa bu emre muhalif hareket iden müderrisler dahi itab ve azil oluna Buyurdum ki vardukda senki Istanbul kadısının bu emri şerifimin mucibi ile amel olunmak için suretin sicilli mahfuza kayd idüb ve birer suretin mahrusei Istanbulun dahilinde ve haricinde olan medreselerin müderrislerine gönderüb bu vechile emri şerifim sâdır olduğun muhkem

[1] (olub) kelimesi eksik

tenbih ve ilân eyliyüb badettenbih beyan olunan kanunu mukarrere ve emri şerifime muhalif bir danışmedden vazı' sâdır olursa bu emri şerifimde beyan olunduğu üzre danışmendin hakkından gelüb ve emrime muhalif hareket idenleri kabul iden müderrisleri ve istihkakı olmyan talebei dahi danışmendliğe kabul iden müderrisleri dahi her kimler ise sahabet etmiyüb yazub sūddei saadetime arz eyliyesinki itab ve azil oluna Bu babda tamam ihtimam idüb ihmalden hazer eyliyesin (Müderris zadeye virildi) Fi 29 L 983 (1575)

4

Hatiplerin ve imamların imtihanla tayin olunmalarına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ rikâbı hümayunuma rik'a sunlub mahruise mezburede olan huteba ve eimmenin bazıları ehli ilim ve ehli Kur'an olmayub maharici hurufa riayet itmamekle şer'an hitabet ve imametleri caiz olmyub iktida idenlerin nemazları şer'an iade olunmak lâzım olur deyu ilâm olunmağın umumen huteba ve eimmenin ahvalleri teftiş olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda tehir itmiyüb darı kura şeyhlerinden bir ikisini meclisi şer'e getürdüb anların mahzarında huteba ve eimmenin ahvallerin dikkat ve ihtimamla teftiş ve tafahhus ve gereği gibi imtihan idüb ehli ilim ve salih ve mütediyyin ve maharici hurufun riayetine kadir olub şerayiti hitabet ve imameti bilüb şer'an ehil ve hitabete istihkak ve liyakati olanları yerlerinde ibka idüb olmyanların hitabet ve imametlerin alub müstahak olanlara tevcih ve arz eyliyesin (Hüseyn Çavuşa virildi) Fi 25 S 985 (1577).

5

Şehnameci Seyyid Lokmanın yazdığı Hünernamenin bitirilib yaldızlanmasına dair.

Dergâhı Muallâm müteferrikalarından şehnamegüy Seyyid Lokmana[1] hüküm ki Mektub gönderüb cennetmekân merhum Sultan Süleyman Han

[1] Seyyid Lokman şehnameci Eflâtunun halefidir. Eflâtunun da selefi Fethullahdır. Seyyid Lokman Eflâtunun yerine 977 (1569) de şehnameci olmuştur. Eserinde adını Seyyid Lokman ibni Hüseyinül Âşurî diye yazar. Başlıca eserleri: Selefname, Halefname, Muasırname, Şehzade Selimin kardeşi Bayezitle vukubulan Konya muharebesine dair Zafername, Selinşahname, Üçüncü Murad namına da Şehinşahname adlı bir eser telif etmiştir. Son eseri 985 (1577) de padişaha takdim etmiş, bunun üzerine vaktile Eflâtun tarafından yazılmış olan Hünernamenin bazı yerlerinin tashih edilip değiştirilerek yeniden yazılması ve yaldızlanması emir edilmiştir. Hünername On altıncı asrın en nefis eseridir. Bu asrın kıyafetlerini gösterir bundan nefis eser yoktur. Resimler gayet zarif ve boyalıdır. Topkapı Sarayı Kütüphanesindedir.

الرشدوان عليه الرحمة in sayd ve şikâr ve sayir etvarı ferhunde âsârına müteallik hünelerin zamanı şeriflerinde şehnamegûy olan müteveffa Eflâtun on fasıl üzre nazım ve nesir ile yazılıb itmama irişdirmediyen üç fasıl yazıldıktan sonra fevt olub natemam kalmağın hâlâ tekml olunmak ferman olunub mubaşeret olundukda müteveffayı mezburun yazdığı üç fasılın ıslah ve tebdili muhtac haylı ebyat ve fıkaratı olmağın hali üzre ibka olunmak münasib görülmüyüb ve tezhib ve tashihinde dahi israf idüb minbaad yazılan dahi olvechile olursa ziyade harc lâzım olub talik hatla sade zereşan kâğıda yazılmak evlâ idüğün bildirmiş sin İmdi zikrolunan üç fasılın ıslaha muhtac olan yerleri ıslah olunub bakisi dahi ehli vukufdan tafahhus olunub sıhhati üzre tahrir ve tekml kılınub ve tezhibinde ziyade israf olmyub ruşence talik hatla yazılmak münasib olmağın buyurdum ki vardukda tehir itmeyüb ehli vukuf olanlardan vakı hali haber aldukdan sonra zikrolunan Hünernameyi sıhhat üzre talik hatla yazub ve tezhib idüb ziyade harc etdirmiyesin Fi 22 L 985 (1577)

6

Nücum ilmine ait vakıf kitapların rasathaneye gönderilmesine dair.

Istanbul kadısına Müteveffa Lûtfullahın vakfı olan münecim kitabları mahmiyyei mezburede Mimar Sinan mahallesinin imamı ve müezzini ellerinde olduğu ilâm olunmağın alınub rasathaniye [1] virilmek emir idüb buyurdum ki vardıkda tehir itmeyüb müteveffayı mezbur nücum ve ilmi hey'ete ve hendesiye müteallik olan kitabları eğer mezkûrun ellerindedir ve eğer ahardedir her kimde ise zuhure getürüb dahi bilfiil rasad hidmetinde olan mevlâna Takıyüddine cümlesin teslim etdiresin (Monla Musa Efendiye virildi) Fi 12 Sefer 986 (1578)

7

Yeniçeri şeyhinin camilerde vaız etmesine dair.

Istanbul ve Galata kadısına hüküm ki Bundan akdem müslümanlara vaız ve nasihat üzre olub badehu bazı husus isnad olunmağla vaızdan ref olunub ve kendüyi habs olub (habs olunmak emrim olub) yeniçeri şeyhi dimekle maruf olan eshabı zühdü salâh muhtarı erbabürüsdü vel-felâh Şeyh Hasan زیدتقواه hakkında افضل الفضلاء والدورين اعلم العلماء والمتجرين افضل الفضلاء وادامت فضايه müslümanlara vaız ve nasihat istihkakı olduğundan mümza tezkere virüb Istanbulda ve Galatada vaki olan mesacid ve cevamide حسيبة الله تعالى vaız ve nasihat idüb icrayi şer'i

[1] O devirde rasathane Galata Sarayında idi.

şerife riayetde dakika fevt etmiye Olbabda kimesniye dahl ve taarruz etdirmiyessin (Merkum Şeyh Efendiye virildi Tezkereye Ba Hattı hümayun) Fi 4 Rebiülahir 991 (1583)

8

Vakıf kitabların teftiş olunmasına dair.

Semamiye müderrislerinden Osman Efendiye hüküm ki ve Sultan Mehmed mütevellisine hüküm ki Senki mütevellisin mektub gönderüb müşarünileyhin vakıf defteri mucebince bin sekiz yüz mikdarı vakıf kitabları olub on yıldan ziyadedir ki zikrolunan kitablar yoklanmamışdır Defter mucebince yerlü yerinde yoklanmak recasına arz itdüğün ecilden buyurdum ki Dergâhı Muallâm çavuşlarından Mahmud Çavuş vardukda defteri mucebince zikrolunan kitabları yerlü yerinde yokliyub vakıf kitablar zayi ve telef olmasından ihtiyat eyliyesin Ve kazıyye niye müncer olur ise yazub arz eyliyesin (Rasıd Efendiye virildi Ferruh Bey hattile) Fi 29 Za 992 (1584)

VI. KADIN HAYATI. KADINLAR İÇİN NIZAMLAR (976 - 991)

1

Yolsuluk eden kadınların cezalandırılmasına dair.

Galata kadısına hüküm ki Süddei saadetime sureti sicil gönderüb Galata haricinde merhum Sultan (Cihan) gir طاب ثراه Camii mahallesi halkı meclisi şer'e gelüb mahallemizde Arab Fatı ve Narin ve Giritlü Nefise ve Atlu Ases dinmekle marufe Kamer ve Balatlu Aynı nam avretler yaramazlık ile meşhurlardır didiklerinde Arab Fatıya âdem gönderilüb davet olundukda gaybet idüb sayirleri gelüb muvacehelerinde cemati müslimîn yaramazlardır deyu mahalle halkından müderris mevlâna Muhyiddin ve Kâtib Mehmed ve İlyas ve Sinan Halife ve sair müslümanlar şehadet idüb ve sabıkan mezburenin ahvalini teftiş için imam ve müezzin ve cemaat evi önüne varduklarında İmamınıza ve kadınıza ve şeriatinize lânet deyu şetm idüb ve bundan akdem kalafatçı mahallesinde bir namahrem ile basılıb ve bundan gayri mezbure Arab Fatının evinde dahi namahrem ile basılıb mahalli fesadı şenaatdir Evi satılıb mahallemizden gidertilmesin reca ideriz didiklerin bildirdüğün ecilden buyurdum ki hükmü şerifim varıcak zikrolunan avretlerin cebr ile evlerin beyi itdirüb kendülerin şehirden sürüb ve küfür söyliyân yeniçeri avreti dahi tecdidi iman itdirildikten sonra eri gelince zindanda habs etdiresin Fi 2 Rabiülahir 973 (1565)

2

Mahallelerde yarmazlık eden kadınların çıkarılmasına dair.

Istanbul Kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusi Istanbulda vaki olan mahallâtda vaki olan fevahiş teftiş olunub her mahallâtın imam ve müezzin ve cami olanların hatibleri ve imamları ve sayir müezzinlerinin dahi ahvalleri görülüb anun gibi imamet ve hitabete muktezayı şer'i şerif üzre liyakati olmıyanların ref olunmasın emir idüb buyurdum ki hükmü şerifim ile Dergâhı Muallâm çavuşlarından Piri زيد قدره vusul buldukda asla tehir ve terahi itmeyüb her mahallenin eğer camidir eğer mesciddir varub dahi imam ve müezzinlerin ve mahallesinin halkın cem idüb kemali dikkat ve ihtimam ile mahallelerinde eğer fahişeden ve eğer sayir ehli

fesad ve fesekadan her kim var ise sorub zuhure getürüb fahişeleri halâs idüb arz idüb ve minbaad imamlara ve müezzinlere ve sayirlere bir vechile tenbih ve tekid eyliyesinki asla mahallelerinde anın gibi fahişe avret oldukda gelüb haber virüb ele vireler Şöyle ki hîni teftişde evvelâ fahişeler gaybet idüb sonradan geru mahallerine gele ve yahud himayet idüb ele vermiyeler sonradan ele gire asla ve kat'a eğer imam ve müezzinler ve sayir mahalle halkıdır bir ferdin özü mü kabul olmiyub her kimin mahallesinde bulunursa anlara olacak hakaret ve siyaset evvelâ imam ve müezzine ve saniyen mahalle halkına olmak mukarrer bilüb ana göre herbiri basiret üzere olub eğer hîni teftişde mahallelerinde olan fevahişi ele virmekde eğer sonradan gelenleri ele virmekde dakika fevt itmeyüb ihmal ve müsaheleden hazer iderler Ve her mahallenin imamının eğer ilmi Kur'andır ve eğer diyanet ve istikametidir ahvalin görüb anın gibi muktedayi nas olmağa şer'an liyakatleri olmiyanları asla himayet itmeyüb yazub bildiresinki ref oluna Bilcümle bu hususu sayir umura kıyas etmiyüb emrim üzere her mahalleye varub eğer cemaat ahvalin eğer imam ve müezzinin tamam görüb zuhur iden fahişeleri halâs idüb sonra ne mikdar fahişe halâs olursa ve herbiri bu yerlü midir Akraları var mıdır mufassal defter idüb ve refi'leri lâzım olan imam ve müezzinlerin hatibleri dahi defter idüb bildiresin Ve kimsiye himayet etmeden hazer idesin Ve mahallelerinde bulunan târiki salâtların dahi alduralar Şer'ile lâzım gelâni tedib idesin İmamlara ve müezzinlere tenbih idesinki ehli heva olub salâh üzere olmiyanları bildiresin (Mübaşir olan mezbur Piri Çavuşa virilidi) Fi 4 Safer 975 (1567)

3

Yolsuz kadınlarla evlenenlerin Istanbuldan çıkarılmalarına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hîni teftişde tutlub habs olunan fahişeleri bazı kimseler nikâh etmek ile almak murad idindikleri istima olunmagin buyurdum ki vusul buldukda anların gibi fevahişi nikâh ile alan kimselere tenbih idesirki nikâh ettiklerinden sonra Istanbulda durmiyub ahar yerlere alub gideler Şöyle ki badettenbih ol makule kimselere aldıkları fevahişe ile Istanbulda duralar giru habs olunalar (Hacı Hızır Cavuşa virilidi) Fi 5 Receb 975 (1567)

4

Istanbulda çamaşırcı kadınlara dükkân tutturulmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei mezburede bazı dükkânlarda cameşuyî avretler peyda olub bazı levendler ol sebeb ile dükkân-

larına varub gelüb nice fesada bais olduğu istima olunmagın minbaad ol asıl camaşuyî avretler dükkânlarda olmıyub ref olmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda asla tehir ve terahi itmeyüb mahruise mezburede vaki olan eğer selâtın ve eğer sayir evkaf ammei mütevellilerin ihzar idüb herbirine gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki anın gibi vakıflarında camaşuyî avretler var ise asla tehir etmeyüb ihrac idüb ve minbaad avretlere dükkân virmeyüb ol vechile camaşuylik ve sendahi tenbihden sonra dayıma yoklıyub görüb anın gibi emre mugayir (anın gibi) dükkânda camaşuyî avret göresin hakkından gelüb ve badettenbih anın gibilere dükkân viren kangı müteveli olur ise arz eyliyesin Ve bu hükmü şerifimi sicili mahfuza kayd etdirüb haliyen ve minbaad mazmunu hümayunum ile amel eyliyüb hilâfına cevaz göstermiyesin Ve bu husus yoklanub görür Şöyleki badelyevm bir dükkânda camaşuyî avret bulunmamak üzere mukayyed olub emri şerifimin icrasında mukayyed olub dakika fevt etmiyesin Fi 21 Zilhicce 978 (1570).

5

Eyub Sultanda kadınların kaymakçı dükkânlarına girmemelerine ve bu dükkânlarda hıristiyan oturtulmamasına dair.

Eyub kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Camii Kebir mahallesinde müceddeden bina olunan medresei şerif kurbinde ve mektebi şerif yanında vaki olan dükkânların ve etmekci fırınlarının ve bostanların ekserisinde kefere tayifesi olub fısk ve fücür idüb kaval çalub horos depüb mahallenin şugulüne ve sulehanın tilâvetine ve istimai ezani şerife mani ve kaymakçı dükkânlarına bazı nisa taifesi kaymak yemek behanesile girüb oturub namahremler cem olub hilâfı şer' vaz ve teaddileri vardır deyu müslimler haber virdiklerin bildirmişsin İmdi şer'i şerife muhalif bu asıl hususlar men ve ref olunmak mühimmatı umuru şeriyyedendir Bu babda ihmal cayiz değildir Buyurdum ki bu babda unat vechile mukayyed olub dahi minbaad arz olunan kaymakçı dükkânlarında ve bostanlarda kefere tayifesi kodurmıyub cümlesini ihrac eyliyüb giderüb müslimlere viresin Ve kaymakçı dükkânlarına nisa tayifesinden kaymak yemek behanesile gelân nisa tayifesin getirülmıyüb bu babda dahi dükkân sahiblerine muhkem tenbih ve tekid eyliyüb men ve ref eyliyesin Badettenbih giru bir dükkâna nisa tayifesi girüb dükkân sahibi men etmiye ol asıl dükkân sahibin getürdüb muhkem tedib eyliyüb emri şerifimin icrasında mücid ve mukdim olub ihmalden hazer eyliyesin Bu husus hafıyyeten (bu mektub) görölse gerekdir Şöyleki arz etdüğün huhuslar emri şerifim mucibince men ve ref olunmıya özrün makbul olmaz Muateb

olursun Bilmiş olasin Ana göre mukayyed olub dikkat ve ihtimamda dakika fevt etmiyesin Fi 23 Muharrem 981 (1573).

6

Genc kadınların peremelere erkeklerle beraber binememelerine dair.

Peremeciler kethüdasına hükümki Bundan akdem taze avretler ile bazı levendat peremeye girüb gezmesün deyu peremecilere tenbih olmağla fukaradan ihtiyar hatunlar dolmuş pereme ile öte yakaya geçmek istediklerinde ehli ırz tayifesi mani olub fukarayı rencide eyledikleri istima olunmagin buyurdum ki vardıkda bu babda mukayyed olub fukaradan o makule hatunlar dolmuş pereme ile öte yakaya geçmek istediklerinde kadimden olugelâne muhalif kimesneyi dahl etdirmeyüb bir fukarayı rencide etdirmiyessin (yırtılmış) Şer'i şerife muhalif taze avretler levend tayifesile peremeye girüb girmekden hazer idessin Ve peremecilere tenbih ve tekid (yırtılmış) ve agâh eyliyesin (Peremeciler kethüdasına virildi) Fi 23 L 988 (1580).

7

Erkeklerle Kadınların birlikte peremelere binmemelrine dair.

Vezir Mehmed paşa hazretlerine hüküm ki ve Istanbul ve Galata kadılarına Bundan akdem Boğazda işliyen peremeler üslubu sabıkdan çıkub uzun ve ensüz olub ve yelken istimal eyliyüb ve avretleri rical ile mahlût idüb ziyade âdem tahmil olunmağla gark olub niçe nüfusun telefine sebep olub ve kadimden alınugelân akçeye kanaat etmiyüb bazı ehli ırz âdemlerin ve nisa tayifesinin ardlarınca seğirdüb ziyade akçe istiyüb şîretler ve envayı naşayeste kelimat idüb teaddi etdiklerin peremeciler kethüdası ilâm etdüğün zikrolunan hususların menine hükmü şerif virilmiş iken hâlâ ol emri şerifime muhalif olugelâne mugayir ve ince ensüz peremeler istimal idüb ve rical ile nisayı mahlût alub ve yelken kullanub ve ziyade akçe isteyüb müslümanlara teaddi etdikleri ilâm olunmagin buyurdum ki vardıkda bu babda gereği gibi mukayyed ulub olugelâne muhalif ve emri şerifime mugayir ince ensüz peremeleri kat'a himayet etmiyüb kesüb ve pareliyüb ve rical ile mahlût alan peremecileri muhkem tedib eyliyüb ve hükmü sabıkda tayin olunduğu üzre Muhtesib Çardağından Kasımpaşa ve Tophane ve Eyyubu Ensarî ve gayri iskelelerden tayin olunandan ziyade akçe alub teaddi iden peremecileri ahz eyliyesin Anun gibile küreğe konulub gereği gibi haklarından geline Şöyleki bu emri şerife muhalif giru bir vaz olunduğu istima

oluna yalnız peremeciler olmıyub kethüdalar bile olmak mukarrerdir Ana göre kethüdalarına tenbih eyleyüb dikkat ve ihtimamda dakika fevt eylemiyesin Fi 24 Şaban 991 (1583)

8

Esir pazarında cariye satışının fena yolda yapıldığına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei Istanbulda olan Beyazistan halkı ve esircileri ve dellallar ve sayır ehli vukufdan cemaati kesire meclisi şer'e gelüb hâlâ âdeti kadime muhalif ve mugayir şehirlü tayifesinden bir tayife bazı karı ve bazı genc esirci namına bazı müslümanların ve hatunların cariyelerini beyi idiverelüm deyu pazara getürüb müşteri namına bazı levendat ile zâhir beyi ve şıra eyleyüb bir kaç akçe beyilerin alub görmek için odasına alub gidüb bir nice gün kendülerin ve cariyelerin tasarruf idüb geru sahiblerine red eylemek ve cariyelerine muhalif âdet idüb ve bazı dellallar dahi vardır ki müşteri namına kendü avretin bazara getürüb bazı müslümanların cariyelerin mezad iderken bir behane ile ayağa urub haricden gelen hatun talibedir deyu değer behasından aşaka akçe ile kendi avretine alvirüb kefilsiz bazı dellallar dahi vardır ki esirci avretlerden bazı cariyeleri (bile eskisi) namına levend odalarına alub gidüb nice mefsedete bais olub bu makule kabahat ve şenaate sebep ve badi esirci namına cevab alub satan fevahiş ile kefilsiz dellallardır Ve minbaad avretler esircilikden men olunub ve ehli ırz olmıyub kefilsiz olan dellallar dahi ref oluna âmmei âlemin zararı ref oluğundan gayri esirci tayifesinin dahi ahvalleri muntazam olur Bu makule müfside ile def'a ahvalimizi arz eylerüz didiklerin arz eylemişsin Buyurdum ki vardukda bu baba gereği gibi mukayyed olub minbaad o makule avretlere esircilik etdirmiyüb men idüb ve kefilsiz olan dellalları dahi ref etdirüb bir vechile tenbih ve tedarik eyliyesinki vechi meşruh üzre fesad ve şenaat olmak ihtimali olmya Badettenbih eslemiyüb olvehile muamele ve fesad üzre olanların muktezayi şer'i kavim üzre haklarından gelesin Ve nevechil tedarik eylediğün yazub bildiresin Fi Şaban 991 (1583)

V. GAYRİ MÜSLİMLER. KİLİSELER.

(967—995)

1

Gayri müslimlerde bulunan köle ve cariyelerin kaydedilmesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ mahruise mezburede yehudi ve sayir kefere ve nesârâda kuldan ve cariyeden bazı esir olduğu istima olunub teftiş olunub nemikdar bulunursa defter olunub arz olunmasın emir idüb buyurdumki İstanbul Subaşısı Mehmed vusul buldukda bu babada bizzat mukayyed olub bu hususu unat vechile hak üzre teftiş eyleyüb göresin Mahruise mezburede olan eğer yahudi ve sayir nesârâda kuldan ve cariyeden nemikdar esir bulunursa her kimin ise ve ne zamanda alınmışsa mufassal defter eyleyüb sūddei saadetime arz idesin Amma hîni teftişde tamam kak üzre olub kimesneye himayet eylemeyüb ketm olunmakdan ve mübaşir olanlar kimesneden ahz ve celb etmekden ziyade hazer idüb sonra beyan olunacak özür makbul olmaz Ve şehre dahi alâniyye kimesniye hamir getürtmiyesin Bu hususda gereği gibi mukayyed olub emri şerifime mugayir ve yehudi ve kefereden her kimde esir bulunursa aynı ile defter idüb mühürleyüb gönderesin Ve kimden alınursa ve ne mahalde sakınse mufassal ve meşruh yazub arz idesin Fi 25 Safer 967 (1559).

2

Gayri müslimlerdeki köle ve cariyelerin ellerinden alınıp islâmlara satılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ mahruise mezburede olan yehudi ve nesârâ tayifesinde olan esirleri fermanı şerifim üzre teftiş etdikde otuz iki nefer esir ve elli bir nefer mat'tuh acüzeler bulunduğunu mühürlü defter ile sūddei saadetime arz eylemişsin İmdi minbaad eğer yehudidir ve eğer nesârâdır esir alub istihdam etmeğe emrim olmayub ve azadlu olanları anlardan alınub ehli islâma teslim olunub ve bilfiil esir olanları dahi alınub ehli islâma beyi olunmaların emir idüb buyurdum ki bu babda bizzat mukayyed olub eğer defterde mastur olandan ve eğer andan gayri eğer esir ve eğer mu'tak tefahhus eyleyüb çıkardub dahi

emrim üzre mu'tak acuze olanları ehli islâmdan talib olanlara istihdam için teslim idüb esir olanları ehli islâma beyi idüb akçesin sahiblerine teslim eyleyüb gereği gibi tenbih ve tekid eylesin Minbaad eğer yehudidir ve eğer nesârâdır eğer esirdir eğer mu'takdır alub istihdam etmiyeler [1] Şöyleki badettenbih birinde ya mu'tak ve yahud esir buluna asla bir ferдин özü makbul olmıyub eşeddi siyaset olunacağın mukarrer bilüb ana göre tekayyüd idesinki sonra kimesnenin bilmedik ve işitmedik dimeğe mecali olmya Ve sendahi dayima mukayyed olub fermanın vacibülizanımın icrasında dakika fevt itmiyesin Sonra yakalanub görölse gerekdir Şöyleki birinde esir veya mu'tak buluna özüünüz makbul olmıyub mesul olub neticesi sana ayid olmak mukarrerdir Ana göre basiret üzre olub ve bu hükmü hümayunumun suretin sicilli mahfuza kayd idesin Hâliyâ ve minbaad bu emri celilülkadrım ile amel olunub hilâfına cevaz gösterilmiye Şöyleki bazılarına hüküm virilmiş ise her kimin hükmü var ise ellerinden alub süddei saadetime gönderesin Fi 2 Cemazievvel 967 (1559)

3

Balat kapısı dışında nizamsız yapılan kilisenin yıkılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Balıkcı keferi rikâbı hümayunuma rık'a sunub Balat kapısı haricinde bina olunan kiliseleri emri şerifimle kilidlenüb men olundukların bildirdiler İmdi zikrolunan kilisenin aşakası sabıkan ev olub keferi tayifesi üzerine kilise bina idüb etrafında olan evlerden ziyade kaldırdıkları istima olunmagın hedm olub sayir evlere beraber olmasın emir idüb bu hususda atebey ulyam müteferrikalarından Sekban Ali زيد قدره mübaşir tayin olunub buyurdum ki tehîr itmeyüb emir mucebince müşarünileyh bizzat mezburun üzerine varub etrafında olan evlerden ziyade bina olunan evleri bilkülliyen yıkdırub sayir evlere bir itdirüb emrime muhalif kimesneye teallül etdirmiyesin Ve keferi tayifesine muhkem tenbih idesin ki minbaad mezkûr evde cem olub âyini batılları üzre kâsd etmiyeler Ve etrafında olan ehli islâma dahi tekid eylesin ki şöyle ki ülyevm keferi tayifesi zikrolunan evde cemiyet iderler ve yahud hedm olunduğu üzre komıyub ziyade nesne bina etmeğe mubaşeret etmiyeler Müslümanlar gelüb haber vermiyeler anlar muateb olur Bilmiş olalar Ve ana göre şer'i şerife muhalif emrime mugayir iş etdirmiyesin (Ağaya verildi) Fi 8 Rebiülevvel 973 (1565).

[1] «Istanbul kadısı mevlâna Ali Efendi yehudi tayifesi hilâfı şer'i şerif mahbube carieler istihdam iderler deyu bir kaç nefer yasakçı ve muhızrlar ile bir iki yehudi evin basub carieler ihracında ikdam ve ihtimam iderken eşhası âlem fitne ve fesada behanecü olub edna mülâbese ile şehir yağmasına sebep olayazdı» Selânikî, (s. 22)

4

Yolsuz yapılan kiliselerin yıktırılmasına dair.

Mahrusei İstanbul kadısına ve mimar başıya hüküm ki اعلم العلماء المتبحرين افاض الفاضل المتورعين دامت فضائله. sabıkan Anadolu kadı askeri olan mevlâna Sinan Dergâhı muallâma mektub gönderüb senki mahrusei mezbure kadısı mevlâna Şemseddin atebai adalet penaha arz idüb mahrusei merkume mahallâtından Seyyid Ömer mahallesinin âyânı meclisi şer'e gelüb mahal'ei mezbure mescidi kurbinde bir hâdis kenise vardır Şer'ile hedmi lâzımdır didikleri ecilden üzerine varıub cemaati müslimîn mahzarında tefahhus olundukda udulü müslimînden dört pîr kimesneler Mezbur kenise hâdisdir Hâdis olalı tahminen altmış yıldır deyu şehadet idüb baddetadil şehadetleri makbule olub şer'an hedmi lâzım olduğuna hüküm olunub mufassal ve meşruh tescil olundu deyu arz idüb ve taifei keferedahi rikâbı hümayunuma rik'a sunub merhum Sultan Mehmed Han عليه الرحمة والفران öteden beru sürgün getürüb bu fukaraya bir mahalle ve bir kenise tayin idüb hükmü şerif dahi sadaka idüb ol zamandan beru ol mahallede sakin olub ol keniseye varub gelürüz Ve Sultan Selim Han عليه الرحمة والرضوان zamanında dahi keniseler yoklanub nice keniseler yıkılabu kenise kadim olmağın yıkılmayub bize temessük dahi verdiler deyu tazallüm eylediklerinde mezbur kenisenin mimar ile üzerine varıub müslimînden ve kefereden cemaati kesire mahzarında tefahhus olundukda (bir zimmînin havlisi içinde) hâdis midir kadim midir künhü ile malûm idinüb payei seriri âlâya mufassalan arz olunmasın bu fakire ferman olunmagın mirî mimarlarından Hâyreddin dimekle maruf bir pîr kimesne ile iki defa üzerine varıub müslimînden ve kefereden cemaati kesire ile mahzarlarında tefahhus olundukda bir zimmînin havlisi içinde bir kenise olub üç divarı ve sakfı fethi hakanîden sonra hâdis idüğü zâhir olub ve bir divarının dahi ekseri kâfirî olub divarda mihrab vaz'ı üzerine olan yer dikkat olundukda divarı atik ile yapılmıyub divarı kazımak ile olduğu müteayyin olıcak kadimî kenise oldur ki kablelfetih kenise olub badelfetih dahi ol vechile ellerinde ibka oluna Eğer mânhedim oldu ise izni hâkim ile iade olunmuş ola Bu üslûb üzerine olduğuna hükmü şerif ve yahud hücceti şer'iyenüz var mıdır deyu zimmîlerden sual olundukda fethi hakanîden dört yıl sonra virilmiş merhum Sultan Mehmed Han عليه الرحمة والرضوان tuğ'ayı şerifi ile bir hükmü şerif ibraz idüb Edirnelü Atmacaya mahrusei Kostantiniyyede Papa Flöri Çardağı dimekle meşhur olan olkim hisar eri Karacadan mevkuf olubdur ulvî ve süflüdür Bir süfli mermeriz köhne kenisedir İstanbul Subaşı Çakır Beğden getürdüğü tezkere üzre lâyük ve erzani görüb milkiğe (virdim ki) badel-

yevm tahtı yedinde ola Diler ise sata ve diler ise bağışlıya ve diler ise va f eyliye Bilcümle niçe diler ise milkiyyet üzere mutasarrıf ola dinilmiş Öyle olsa bu hükümde mezbur olan Atmaca zimmî midir tayin olunmayub ve olduğu takdirce ol zemanda muayyen olub giru ol üslûb üzere yedlerinde ibka olunmağa delâlet itmeyüb belki kenisenin bile temlik olunmasına mukayyed olmaduğuna delâlet ider Ve bundan gayri Halil nam kimesne mührü ile memhur bir geçrek tezkere ibraz idüb Altımermer kurbinde شوقور نام papasın tasarrufunda olan kilisesi eski kadim ve kilise olmağın talimleri üzere kaldı deyu mukayyed olub ve ol zemandan beru altmış altı yıl olub yedlerinde vechi meşruh üzere ibka olunduğuna dahi hudusü müteayyin olmağın ellerinde hali üzere ilkaya mahal olmaduğın ilâm eylemeğın zikrolunan kenise hedm olmasın emir idüb buyurdum ki hükmü şerifi vacibülittibaim varıcak bizzat mezbur kenisenin üzerine varub temelinden hake beraber yıkub asla eseri bina komıyub ref idesın Ve emri şerifim yedine varduğın yazub bildiresin (Sipahi Oğlanlarından Hasan ve Mustafaya verildi) Fi 24 Rebiülevvel 972 (1564).

5

Sulumanastırda yolsuz yapılan ermeni keşişhanesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ Galata kadısı Dergâhı Muallâma mektub gönderüb mahrusei Istanbulda Sulu Manastır kurbinde vaki olan Ali Çelebi mescidinin cemaati cem olub Sulu Manastırda Ermeni kenisesinin keşişleri keniseleri kurbinde olan keşişhanelerinde hâliyen bir keşişhane dahi ihdas eylediler Ref ve ahzin taleb ideriz deyu şekva etdiklerinde hususu kazıyyenin görülmesi ferman olunub ber mucibi emir Sulu Manasıra varılıb görüldükde filhakika kenisenin keşişlere kadimi olan keşişhanelerine muttasıl hâliyen bir keşişhane dahi ihdas eyleyüb ve ihdas etdikleri keşişhanede çenk ve çegane ile kefere oturub şürbü hamir idüb gavga ve hengâmelerinde huşu ile mescidde nemaz kılmaz olduk ve huzur ile Kâr'anı Azîm tilâvet idemez olduk deyu mahallei mezburenin imamı Hacı Bayram ve İsa bin Abdi Elmüzzin ve Mehmed bin Abdullah Essipahi ve Mehmed bin Ramazan Essipahi ve İdris bin Yusuf Essilâhî ve Ali bin Abdullah Essolak ve İskender bin Abdullah Yeniçeri ve Ali bin Abdullah ve Süleyman bin Murad ve Ali bin Abdullah Elkayyim ve Mahmud bin Abdullah ve Mehmed bin Abdullah ve Süleyman bin Murad ve Ali bin Abdullah Elkayyim ve Murad bin Abdullah ve Mehmed bin Abdullah İsa dede bin Musa ve sayir cemaati müslimînden cem'i kesir ve cemmi gafir şekva idüb ihdas olunan keşişhanenin ref olunmasının reça ideriz didiklerim arz etdüğün ecilden buyurdum ki hükmü şerifim

varıcak göresin kazıyye arz olunduğu gibi ise şer'a muhalif ihdas ettikleri keşişhaneyi hedm idüb refidesin Kadimî kenisalarında dahi savt ref etdirmeyüb ve saz çaldırmıyub şürbü hamir etdirmiyesin Şöyle ki şer'a ve emrime muhalif minbaad vaz üzre olalar oldahi hedm olunur Ana göre manastırı mezburun keşişlerine tenbih idüb hilâfı şer'i şerif ve mugayiri emri münif kimesniye iş etdirmiyesin (Sulu Manastırda Abdi Çelebi mahallesinde sakin İsayaya virildi) Fi 3 Zilkade 972 (1563).

6

İstanbulda oturan gayri müslimlerin kılıklarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb mahrusei İstanbulda sakin olan kefereden Yehud ve nesârânın erleri ve avretleri saçaklu âlâ çukalar giyüb ve âlâ dülbendler alub sipah ve sayir tayife gibi dülbendler sarınub ve atlas ve kutnu ve gayri kumaş kaftanlar ve âlâ çağşırılar giyüb ve müslümanlar giydüğü iç edük ve paşmağı ve papucı giydükleri ecilden dülbend ve çuka ve kumaş ve ayak kabı ziyade behaya çıkub alınmadığın ve keferede tayifesi müslümanlar libasın giymemek hususun bildirmişsin İmdi sabıkan keferede tayifesinin libasları hususu için mufassal hükmü hümayunum yazılıb irsal olunmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sabıkan gönderilen hükmü hümayunum ile amel eyleyüb minbaad keferede tayifesine eğer yehud ve nasranî ve eğer gayridir vechi meşruh üzre âlâ libas giydirilüb emri şerifi sabıka mugayir kimesniye iş etdirmiyesin (Muhtesibe virildi) Fi 21 Sefer 976 (1568).

7

Gayri müslimlerin giyecekleri şeylerin cinslerine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Bundan akdem yehud ve nesârâ ve sayir keferede tayifesi âlâ ve hazır libas giymeyüb men oluna deyu hükmü hümayunum virilüb men olundukları ecilden yehud tayifesinden bazı rikâbı hümayunuma rıka sunub libas babında âdeti kadime mugayir telebbüs iderler deyu şekva eyleyüb hususu mezbur görölmek emrim olmagın yehud ve sayir keferenin feraceleri surmayı karaca çuka olub temgaları kumaş etmeyup boğası [1] ola Ve içine giydikleri boğası olub lükündelü olmya Ve kuşakları yarı penbe ve yarı harir olub kıymetde otuz ve kırka ola ziyadeye olmya Ve paşmakları siyah ve yassı yüzlü ve içi astarsız ola Gayri renk olmya Ve iç edikleri siyah meşinden olub sahtıyan olmya Ve avretleri ferace giymiyeler Eski kanunları üzre fahir ve

[1] Astar.

Bursa kutnusundan fistan giyeler Ve çakşırları âsümanî olub gari renk olmya Ve avretleri paşmak giymiyüb eski kanun üzre kundura ve şirvani giyeler Ve müslümanlar hatunları giydikleri gibi seraser yaka ve arakıyye giymiyeler Giydikleri takdirce atlasdan kutnudan giyeler Ve Ermeniler dahi yahudi giydüğün giyeler Amma başlarına alaca kusak sarınalar Ol dahi az ola Ve Ermeni avretleri ferace giymiyeler Ferace yerine fahir ve terlik giyeler Ve içlerine siyah ve surmayî Bursa kutnusu giyeler Ve ayaklarına mayi çakşır ve meşin iç edik ve şirvanî paşmak giyeler Yehuda ve sayir kefere surmayı siyah ferace giyeler Ol dahi boğası saçaklu ola Ve içlerine giydükleri dolmaları siyah ve surmayî Bursa kutnusu ola Lükündelü ve ütilü olmyub sade ola Ve fahir giydükleri tadirce oldahi siyah ve surmayî olub gayri renk olmya Ve kuşakları ve saçakları ve iç edikleri dahi evvelinde zikrolunduğu üzre ola Ve kara kâfirler dahi vechi meşruh üzre giyüb gök sarınalar Oldahi az ola Ve içlerine ve dışlarına iskerlat giymeyüb Feriye ve Selânîk çukası giyeler Ve ayakkablarına iki kulaklu üstü astarlu papuş ve bile iç edik giyeler deyu mufassal defter idüb süddei saadetime irsal etmişsin Buyurdum ki vusul buldukda nida etdirüb gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki tayifei mezkûre libasları minbaad üslûbu mezkûrdan tecavüz itmeyüb dahi kıymetli fahir libasdan ictinab üzre olalar Bu babda muhtesib mübaşir olub hilâfı emri şerif vaz' etdürmekden hazer idesin Temerrüd ideni seğidüb muhtacı arz olanı yazub bildiresin (Muhtesibe virildi) Fi 7 Safer 976 (2568).

8

Hıristiyanların sokakda tulumla şarap taşımamalarına dair.

Galata kadısına hükûm ki Süddei saadetime mektub gönderüb mahmiyei Galata âyânından cem'i kesir meclisi şer'a gelüb bazı karyelerden Galata iskelesine hamir gemileri geldükde kefere tayifesi hamirlerin mahzenlerine fuçu ile alub gitmeyüb tulumlar ile taşıyub şehir içinde gezüb müslümanların libasına dokuna dokuna alub girdüklerinden ve bundan akdem [1] ile hamir taşıyan kefere ile bir defa meclisi şer'de mürafaa olundukda bu hususda zikrolunan keferei hâkim taziri şedid ve habsi medid ile zecr itmek lazımdır deyu müftiyyüzzeman virdiği fetva mucibince men idüb elimize hüccet virmiş iken hâliya memnu olmayub inad idüb minbaad Galatada tulum ile hamir taşınmamasına hükmü şerifim verilmek recasına arz itmegin buyurdum ki minbaad mezbur kefereye tulum ile hamir taşıtmıyub şer'i şerife muhalif kimesneye iş itdirmiyesin

[1] Tulum kelimesi eksik.

(Galatada hammallar kethüdası Şeyh Abdülkerime verildi) Fi Zilhicce 979 (1571)

9

Azlolunan İstanbul patrikinin Aynoroza sürülmesine dair.

Üsküdar kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei İstanbulda kefereye patrik olan Yeremya (براميا) süddei saadetime arzuhal sunub sabıkan İstanbul patriki olub emir ile ref olunan Metrofan (متروفان) nam rahib Üsküdar da sakın olmağla metrebelidleri ve piskoposları ve sayir keşşileri idlâl idüb fitne ve fesaddan hali olmayub mirîye edası lâzım olan haracı edeya mani olub emvali mirîye dahi bu makule batirlikden hazer eyleyüb ref olunanlar kadimden âyini batılları üzre Aynoroz manastırında sakın olgemişlerdir Mezkûr dahi Ayanoroza irsal olunmak lâzım idüğün bildir meğün mezkûr Metrofan nam rahib âyini batılları üzre Ayanoroza irsal olunmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda mezkûr her kande ise ihzar eyleyüb asla taahhür eylemayüb mezbur çavuşuma koşub Ayanoroza gönderüb anda âyini batılları üzre kadimden batirlikden ref olunanlar sakın olduğu mahalde iskân etdire İnad ve muhalefet iderse yazub bildiresin (Şeytan Oğlunun âdemisine verildi) Fi 16 Zilhicce 981 (1573)

10

Hıristiyanların İstanbula şarap getirebimelerine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Bundan akdem kefere tayifesi şehirlere hamir getürmekden men olunub resmi hamirden feragat olunmuş iken kefere giru hile ile hamir getirüb resmi alınmamağla beytülmale külli zarar ve noksan lâzım gelmeğün hususu mezbur istifta olunub Ehli zimmetin getürdükleri hamirden nısıf öşür ve harbî [1] getürdüğü hamirden tamam öşür alınmak meşrudur Lâkin Cuma namazı kılınur şehirlere alâniyye hamir getürmek asla meşru değildir Hafiiyyeten getürdükleri takdirce birbirine alâniyyeten beyi eylemek ve müslümana beyi eylemek dahi meşru değildir Birbirine beyi eylediklerin dahi asla izhar eylemiyeler deyu اعلم العالم المتبحرين müftii zaman [2] دامت فضائله fetva virmeğün fetvayı şerif mucebince amel olunmak üzre öşrü hamir için bervechi emanet emin tayin olunub vechi meşruh üzre hükmü hümayunum dahi virilmiş idi Hâla Yehud ve nesârâ tayifesi mahrusei İstanbulda fetvayı şerife ve emri hümayunuma mugayir fucılar ve varil ve tulumlar ile alâniyyeten hamir

[1] Ecebî tebeası olan hıristiyanlar.

[2] Ebüssüud Efendi.

ve arak getürtükleri ve düğünler idüb meclislerinde çalgu çalub cemiyet eyledikleri ilâm olunmagin buyurdum ki vusul buldukda Yehud ve nesârâ tayifesine ve mahruise mezbure kapucularına gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesinki şehire alâniyyeten fucı ve varil ve tulumlar ile hamir ve arak getürtmeyüb kendü nefisleriçün gice ile hafiiyyeten getürdüklerin dahi müslümana satmıyub ve birbirine beyi eylediklerinde dahi hafiiyyeten virüb evlerin meyhane eylemiyüb alâniyyeten hamir ve arak satdırmıyub ve düğünlerinde çalgu çaldırmıyub alâniyye ol makule cemiyet etdirmiyüb şaayiri küfür izharından ziyade ihtiyat idüb şer'i şerife ve emri münife muhalif bir ferde iş etdirmiyesin Eslemiyüb hilâfı şer'i şerif ve emri münif iş idenleri badessübut mecal virmiyüb habs eyleyüb isim ve resimlerle yazub süddei saadetime arz eyliyesinki anın hakkında emri celilülkadrim nevehile sâdir olur ise mucebi ile amel eyliyesin (Divanda Divan kâtiblerinden Ali ile gönderildi) Fi 23 Ra 981 (1573).

11

Gayri müslimlere esir satılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ esirci tayifesi Yehuda ve nasranî tayifesine esir beyi eyleyüb satılan esirlerin bazı müslüman olub ve bazı dahi taze olub müslüman olmağa kabil iken aldıkları esirleri Yehuda ve nasranî eyleyüb hilâfı şer'i şerif iş eyledükleri ilâm olunmagin buyurdumki vardukda esirci tayifesine muhkem tenbih ve yasag eyliyesin ki minbaad esirleri Yahudi ve nasârâ tayifesine beyi eylemayüb esirlerin eğer yaşlusun ve eğer gencin cümlesin ehli islâma satub emri şerifime muhalif Yahudi ve nasârâ tayifesine asla esir beyi eylemiyaler Badettenbih eslemeyüb Yahudi ve nasârâ tayifesine kimesne esir satduğu malûm ola alan ve satan ele getirilüb küreğe konulmak mukarrerdir Ana göre tenbih ve yasak eylemekde ihtimam eyliyesin Ve ellerinde bulunanları dahi alettacil müslümanlara beyi etdüresin Emri şerifime muhalif asla bir ferde taallül etdirmiyesin Yahudi ve nasârâ tayifesine tenbih eyliyesin ki minbaad esir alub satmıyalar (Subaşıya verildi) Fi 27 N 983 (1575).

12

İslâm mahalleleri arasında hıristiyanların meyhane açmamlarına dair.

Galata ve Haslar kadısına hüküm ki Harici Galatada ehli islâm mahallâtı arasında meyhane ihdas olunub fesaka cem olub müslümanlar rencide oldukları ilâm olunmagin buyurdum ki vardukda anun gibi ol

meyhane olan mahal kadimden şimdiye değin kefere sakin olub âyini batılları üzre mabeynlerinde hamir satılugelmiş yir olmiyub müslümanların sakin oldukları mahalle içinde hâlen ihdas olunmuş meyhane ise ol makule hâdis olub müslümanlar mahallesi içinde olan meyhaneleri ref idüb şer'i şerife ve emri münife muhalif iş itdirmiyessin Amma bu behane ile ehli örf ruhsat bulub ahiz ve celb için kefere mahallesinde kadimden olan meyhaneleri ve hâlen ihdas olunmuş meyhaneleri ref etdiressin Fi 2 Receb 983 (1575).

13

Gayri müslimlerin islâm kıyafetinde gezmemelerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliya mahrusei mezburede sakin Yehudi ve nasârâ tayifesi libasların ve dülbendlerin ve babuçların kadimeden giyegeldikleri üzre giymeyüb hazır libaslar giyüb ve ince dülbendleri boyadub sarınub ve dülbendlerin gürde idüb ve başmakları dahi bazısının beyaz ve bazısının al renkde olub ehli islâma müşabih envai etvar ve evzaları olduğu ilâm olundu İmdi bu husus mukaddema dahi fermanı şerifle men ve ref olmuş imiş Hâlâ dahi Yehudi ve kefere tayifesi vechi meşruh üzre libas giyüb ve dülbend sarınub ve başmak giydiklerine asla rızayı şerifim yokdur Bu hususlar tenbih ve yasağ olunub men olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda taahhür etmiyüb dayima bu hususa bizzat mukayyed olub evvelâ muhkem tenbih ve nida ve ilân etdüresin ki minbaad Yehudi ve kefere tayifesinin giydikleri çukaları ve iskarlad ve kaftanları atlas ve kemha ve sayir harir olmiyub ve feracelerine harir sencide itdirmiyüb cümlesinin boğasidan olub ve dülbendleri dahi ince dülbenden olmiyub başlarına sarındıklarında gürde itdirmeyüb cümlesinin elhasıl ehli islâma müşabih olan evza ve etvarın giderüb kadimül-eyyamdan kefere üslûbu ne veçhile olıgelmiş ise giru üslûbu sabık üzre itdirüb müslümanlar libasın giydirmeyüb ve müslüman tavrında bürünmiyüb hilâfı emri şerif vaz itdirmeyüb men ve ref eyliyesin Badettenbih eslemeyüb fermanı şerife muhalif libas giyanler siyaset olunmak mukarredir Ol asılları tutdırub habs idüb arz eyliyesin (Istanbul kadısına gönderildi) Fi 20 C 985 (1577).

14

Istambula Yahudilerle hıristiyanların şapka kiymelerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Merhum ve mağfurünleh ceddım Sultan Mehmed Han عليه الرحمة والرضوان zamanlarında Yahudi tayifesi kırmızı şapka

giyüb ve ayaklarında olan başmakları ve edikleri dahi siyah olub boğasından kapama giyüb ve nasârâ tayifesi dahi siyah şapka giydükleri ecilden zikrolunan tayife dülbend sarınmıyub üslûbu sabık üzere kırmızı şapka giyüb başmakları ve edikleri dahi siyah libasları boğası kapama olub ve nasârâ tayifesi dahi dülbend sarınmıyub siyah şapka giymelerin emir idüb buyurdum ki varıcak bu babda mukayyed olub fermanı şerifim üzere bezazistanda ve sayir cemii nas olan mahallerde nida itdirüb muhkem tenbih ve yasag eyliyesin Minbaad Yahudi tayifesine emri celilül-kadrim mucubince kırmızı şapka giydirüb ve başmakların ve ediklerin dahi siyah itdirüb ve kapamaların dahi boğasından giydüresin Ve nasârâ tayifesine dahi vechi meşruh üzere dülbend giydirmeyüb siyah şapka giydirüb fermanı şerifimin icrasında ihtimam eyliyesin Bu hususa yeiçerilerim ağası olan İbrahim دام علومه mubaşir tayin olunub müşarünileyhe dahi hükmü hümayunum virilmiştir Ana göre mumaileyh ile haberleşüb emri şerifimin itmamında ikdam ihtimam eyliyesin (Sahibi saadete dahi çaş-nigir Husreve virildi) 23 Ra 988 (1580).

15

Eyip Sultan civarında hıristiyanların oturtulmamalarına dair.

Haslar kadısına hüküm ki Hazreti Eba Eyyubül Ensarî عليه رحمة الباری türbei şerifesinin etrafında ekmekci ve börekci ve yogurdcu ve sayir bunun emsali ahali sukdan ve ırgad tayifesinden ve gayriden kefer cinsinden bir ferd sakın ve mütemekkin olmya deyu nice defa hükmü hümayunum irsal olunmuş iken yine ol emri şerifime muhalif türbe etrafında kefer tayifesinden çokluk kimesne sakın (olub alâniyyeten çenk ve çegane ile şürbü hamir olunub küllî fesada mübaşir) oldukları istima olundu İmdi sabıkan bu babda sâdır olan (ehli suku) fermanı hümayunum kemakân mukarrerdir Buyurdum ki vardıkda bu babda bizzat mukayyed olub zikrolunan türbei şerife etrafında olan ehli suku getürdüb muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki minbaad fermanı hümayuna mugayir ırgad-dan ve içciden ve gayriden türbei şerife etrafında bir ferd zimmi sakın ve mütemekkin olmyub cümlesi müslüman olalar Ve minbaad türbei şerif etrafında şürbü hamir olunub çenk ve çegane çalmıyalar Şöyleki emrime mugayir giru türbei şerife etrafında kefer cinsinden bir zimmi sakın olub alâniyyeten çenk ve çegane ile şürbü hamir olunub fesad olduğu istima oluna bu babda siz küllî mesul olub mütemekkin olanlar küreğe konulmak mukarrerdir Ana göre mukayyed olub tenbih ve tekid eyliyesin (Kapucıbaşı hizmetinde olan kapucu Behrama virildi) Fi N 989 (1581).

16

Yahudilere Hasköy mezarlığının verildiğine dair.

Eyub kadısına hüküm ki Bundan akdem Yehudi tayifesinin mürdelerinin defni için bir münasib mahal görölmek için merhum Sultan Bayezid evkafı toprağından Hasköyde vaki müteveffa Piri paşa bağçesi üzerinden varan tariki âmin altı yanından Karlık Harmanından Yorgi Bağına andan Mustafa Ağa bağçesi görüldüğü derede olan tariki âma andan garb tarafında olan hendeğe andan ileruye münteha olan arzı haliye mubaşir olan çavuşlar ve evkafı mezbur mütevellisi ve Yehudilerin vekilleri ve ihtiyarları ile makberenin tayinin ilâm eylediğün ecilden tayifei mezburenin mürdelerin minbaad zikrolunan hududile mahdud olan mahalde defn olunmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda fermanı şerifim üzre (vaki olan mürdelerinde) vaki olan mahalde defn etdirüb hilâfi emri şerif defn etdirmeyüb fermanı şerifimin icrasında ihtimam eyliyesin Fi 6 L 990 (1582)

17

Yehudi mezarlıklarına dokundurulmamasına dair.

Kapudan paşaya hüküm ki Yehud tayifesi rık'a sunub Kasımpaşa haricinde Yehud tayifesinin mürdelerin konulmakdan men olunan makberliklerinde vaki olan mezar taşlarına ve yerlerine dahl olunmıya deyu fermanı şerifim sâdir olmuş iken ol emri şerifime mugayir bazı kimesne taşların çıkarub zulüm ve teaddi etdükleri ecilden bundan akdem teftiş olundukda nice kimesnelerden evlerinde Yehud yazusile mazar taşları bulunub ve bazı kimesneler dahi mezar yerlerin havlilerine ilhak etdüğü zâhir olub men olunub alınan taşlar giru yerlerine vaz olunub haricden dahl olunmamak babında hükmü hümayunum taleb etdükleri ecilden Yehudanın eski mezar yerlerine minbaad dahl etdirilmeyüb hali üzre yerleri olmasın emir idüb buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub filvaki fermanı şerifime mugayir Yehud tayifesinin mürdeleri konulmakdan ref olunan yerlerinde vaki olan mezar taşlarına ve yerlerine dahl eylemişler ise men ve ref eyleyüb her kim mezardan taş almış ise giru eshabına alvirüb minbaad Yehudanın yerlerine ve mezar taşlarına haricden bir ferdi dahl ve tecavüz etdirmiyessin (etdirmeyüb) memnu olmayub emrime mugayir dahl ve taarruz idenleri isimleri ile yazub arz eyliyesin (Ba Hattı Hümayun Dahl olunmamasına tenbih oluna deyu buyurdular) Fi 22 Rebiülevvel 991 (1583).

18

Yahudi mezarlıklarının korunmasına dair.

Galata kadısına hüküm ki *اعلم العلماء المتبحرين* sabıkan Anadolu kadı askeri olan Molla Mehmed hâlâ İstanbul kadısı olan Abdülbaki [1] *زيدت فضائلها* süddei saadetime mektub gönderüb mahrusei İstanbulda sakin olan tayifei Yehudi ittifakla payei seriri âlâma rik'a sunub mezbur kurbinde Kasımpaşa nahiyesinde merhum ve mağfurünleh ceddım Sultan Mehmed Han *طاب ثراه* kibelinden temessüklerimiz mucebince hududu muayyenesile makabiri Yehud için tayin ve tahsis olan yerlerimiz fethi hakanîden beru makabir olmak üzere tasarrufumuzda olub etraf ve nevahisinde büyüüt ve mesakini müslimîn bir nesne yoğiken ahdi karibden beru birer ve ikişer evler bina iderek hududu makabirimize duhul idüb bizi taciz itmişlerdir Bu husus şer'ile görölüb mahüvelhak ne ise süddei saadetime ilâm olunması muradımızdır didiklerine binaen eğer bu hususun Rumili beğlerbeğisi Mehmed paşa *دامت معاليه* ile müşarüniyehimaya fermanım olmagın ittifakla münaziünfih olan mevziin yerine varılıb civarı makabirde olan cemaati müslimîn ile dava iden tayifei Yehud meclisi şer'a ihzar olunduklarında tayifei merkum cemaati müslimîn önünde vechi meşruh üzere dava idüb makberlerinden alınan mevzii gösterdiklerinde filhakika cemaati müslimîn tayin vechi şer'i hududu makabire duhul idüb tayifei Yehuda taaddi etdikleri zâhir olub taaddi ve tecavüzleri bundan akdem şer'i şerifle bir dahi bais olduğına ellerinde hücceti şer'iyeleri dahi olmağla tecavüz idüb kimesne cevaba kadir olmyüb yine cemaati müslimîn tayifei Yehud üzere dava idüb bunların makabiri üzere azım taşlar vaz olmuşdur Arasında gice ile hırsuz saklanub makabir önünden mürura kadir olmaz Bize küllî zararları vardır Ya ol taşları bilkülliyye ref etsünler yahud üzerlerine toprak döküb cüz'i nişan olacak mikdarı alıksınlar didiklerinde zikrolunan taaddiye tayifei Yehud kayıl olmyüb muktezayi şer'i şerifden gayre rıza göstermediklerinde filhakika mahalle halkının cevabları mucebince şer'i şerif üzere kavmi Yehudu makabiri kadimelerinden men'e mecal olmyüb âdetleri hasebince vaz itdikleri ahcarı dahi evzai kadimesinden tağyir lâzım gelmedüğü ecilden mezburların hududu makabirine taaddi ve tecavüz idenlerün men'i lâzım ve hiç bir vechile makberlerine tayifei Yehudu men cayiz olmyüb memaliki islâmiyyede olan ehli zimmeti *لهم مالنا عليهم ماعلينا* inazmunu şerifince hilâfi şer'i şerifle amel eyleyüb tarafeyne şer'i şerife ve kadimden olgelâne muhalif

[1] Şair Baki Efendi. Doğuşu 1526. Ölümü 1599. İsmi Mahmuddur. Babası Fatih Camii meyzinlerindendi. Mezarı Edirne kapısı dışında Lâ'li Efendi çeşmesi yakınındedir. Bağdatlı Hâdi, ölümüne şu tarihi söylemiştir: (Baki Efendi gitdi ukbaya bin sekizde).

iş itdirmiyessin Eslemayüb inad ve muhalefet eyleyanleri yazub süddei saadetime arz eyliyesin (Efendi paşa hazretlerine virdi) Fi 19 Za 992 (1584)

19

Yahudilerin örfî tekliflerden afliesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Dergâhı Muallâma sureti sicil gönderüb mahruise mezburede olan tayifei Yehudi tarafından vekâleti sabit olan sürgün tayifesinden Ağribos cemaatinden haham (كاهن) ve tevabii ve Halebî veledi Araham (اراهام) ve Edirne cemaatinden Varlâd (وارلاد) demekle maruf Yehudi veledi Yasef (ياسف) ve (ساليه) tayifesinden Kendü-gelen cemaatinden Merhay veledi İsak (مهرهاي ولد ايساق) ve Portakal cemaatinden haham Gülya veledi Salyuri (ساليوري) nam Yehudiler şer'i şerife gelüb karar idüb bundan akdem umumen mahruise Istanbulda sakin olan Yehudi tayifesinden Rumilinde vaki olan maadin isagasıyçün tavuncu görölmek ferman olundukda Istanbul Yehudileri kadimden viregeldükleri harac ve avarızı ve rav akçesi eda eyledüklerinden gayri kasablık ve kasab akçesi ve celeblik ve ahar vilâyete sürgün ve tavuncılık ve sarraflık hizmeti teklif olunmayub sayir tekâlifi örfiyyeden muaf olmak üzere tavun için her yıl bervechi maktu yüz bin akçe cem idüb Divanı Hümayunuma getirüb hazanei âmireme teslim etmeğe mütaahhid olduğumuz vechi meşruh üzere elimize muafnamei hümayun virilmiş idi Lâkin hâlâ mahruise mezburede sakin olan müsliminden ve nasârâdan kasab akçesi ihrac olunmağla bizüm cemaatlerimizden dahi cümle beş yük akçe ihrac olunub Yehudi tayifesine dahi ganem virilmek üzere meblâğı mezbur dokuz yüz doksan dört Muharreminin guresinde ilâ inkirazüzzaman zabtımızda olub onu on ikişer üzere bir yıllık rebhi yüz bin akçe olur Mukaddema mütaahhid olduğumuz yüzbin akçe ile her sene iki yüz bin akçeyi Divanı Hümayuna alub gidüb vüzerayı âlimikdarlar huzurunda teslim eyliyelüm Şu şartla ki madamki zikrolunan iki yük akçeyi salbesal bervechi maktu teslim oluna minbaad zikrolunan tayifelerden sarraf ve sarraf akçesi ve kasab ve kasab (akçesi) ve celeb akçesi ve tavuncu ve tavun akçesi ve yahud bedelleri ve yahud bu virdüğünüz mikdarı kifayet etmez Ziyade lâzımdır deyu teklif itmekte ve bilcümle tekâlifi örfiyyeden muaf müsellemler olalar didüklerinde vechi meşruh üzere kayd olduğun bildirmeğın buyurdum ki minbaad bu babda ellerinde olan hüccetleri mucebince amel idüb ana mahalif kimesneye iş etdirmiyessin (Bali çavuşa virildi) Fi 2 S 994 (1586)

20

Yahudilerin kasap akçası verip örfî tekliflerden af edildiklerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Süddei saadetime sureti sicil gönderüb Sürgün ve Kendü gelân ve Edirne cemaatleri Yehudileri meclisi şer'a gelüb bu defa bizaati kassabın için cem ve tahsil olunan beş yük akçenun ikiyüz yirmi beş bin akçesi Sürgün cemaati ve elli bin ekçesi Edirne cemaati üzerinde olub cümlesinin rebhi yüz bin akçe olur Divanı Âliye getirüb teslim itmeğe mütaahhid olduk Şol şartla ki zikrolunan cemaatlerden sarraf ve sarraf akçesi kassab ve kassab akçesi celeb ve celeb akçesi ve tavuncu ve tavuncu akçesi ve yahud bu mikdar kifayet itmez deyu ziyade teklif etmiyeler Bilecümle elimizde olan hükmü şerif mucebince tekâlifi mezbureden berî olmak üzere kabul eyledüklerin ilâm eyleyüb ve zikrolunan beş yük akçenin rebhi iki yüz akçe olur sene âhirinde virilmek lâzım iken cemaati mezbure ahalisi hâlâ Divanı Hümayunuma getirüb teslim eyledüklerin bildirüb şartı mezbure üzerinde emri şerifim reca eyledükleri ecilden buyurdum ki mezkûrlar zikrolunan beş yük akçenin onu on iki akçe hesabı üzere yüz bin akçe rebhinde her sene Divanı Hümayunuma getirüb teslim etmek şartile ellerinde olan muafname mucebince kimesniye dahl ve taarruz itdürmiyesin (Ba hattı Efendi Etıbbadan Yahudi hoca Nesimî oğluna virildi Fi 20 Ra 994 (1586)

21

Yahudi mezarlarına dokunulmamasına dair.

Vezir ve kapudan İbrahim paşaya ve Galata kadısına hüküm ki Senki verzirim ve kapudanımsın Dergâhı Muallâma mektub gönderüb bundan esbak Yehudi tayifesi rikâbı hümayunuma rik'a sunub mürdelerin defn idegeldikleri makbereleri hususunda Kasımpaşa halkı ile nizaları olub mahalli nizam üzerine vüzerai izamım ile müfti ve kadiaskerlerim varub görüb makabir olan yerleri hali üzere koyub taşların gömdürüb etrafında olan yerleri müslümanlara tevzî olunmak üzere fasl hususunda olub hüccet virildikten sonra emri şerifim ile yeniçerilerim ağası ile Müderris Sun'ullah irsal olunub muktezayı şer'i şerif üzere makberlerin hali üzere ibka idüb taşların gömdürüb yerlerin ölçdürüb defter ile tevzi idüb faslı niza olmuş iken Kasımpaşa halkı gömlân taşların çıkarub kimin bütün binalarına vaz idüb kimin pareliyüb ve yerlerin alub zulüm

[1] «İstîman iden kefare reayadan ve yehuddan talib olanlardan bir nice bin hane ehil evlâd ile gemilere koyub darüliislâma sürgün oldu Yedikule semtinde anlardan bir nice bin hane iskân itdirdiler Bu yahudi tayifesin kimin Selâniğe ve kimin sair memleketlere gönderdiler» (Budin'in fethinden sonra) Peçevî, c I, s 99

etdiklerinde tekrar kendüsile Galata kadısına ve müşarünileyh Müderrise görülmesi ferman olunub mahalli hâdiseye varılıb görüldükde mukaddema makabiri mezbure tayifei mezburenin mürdeleri ihrac olunmağa şer'an mahal olmıyub makabir olan yerler hali üzre ibka olunub etrafında olan boş yerler tevzi olunması tecviz olunub hükmü hümayununm virilmişken bazı kimesneler şer'i şerife ve fermanı hümayunuma mugayir tayifeyi mezburenin taşların kazub alub binalarına sarf idüb ve kimin bareleyüb yerlerin milklerine ilhak idüb ve bazı kimesneler makbereler taşlarile dururken etrafına havli çeküb bina ihdas eyleyüb makabiri mezbureyi bildikleri gibi tasarruf idüb zulüm ve taaddi etdikleri zâhir olduğu Galata kadısıyla müşarünileyh Sun'ullah ilâm itmişlerdir deyu hilâfi şer' vaz etdikleri hususunda icrayi şer' olunmak recasına arz eyledüği ecilden hususu mezbur görilüb şer'e muhalif amel idene şer' ile amel oluna deyu hattı hümayunumla fermanı âlişanım sâdır olmagin buyurdum ki... vardıkda bu babda gereği gibi mukayyed olub şer'i şerife muhalif amel idene şer'ile lâzım gelâni icra idüb hilâfi şer' bir ferde iş etdirmeyüb bu defa faslı niza eyliyesin Muhtacı arz olanı yazub bildiresin Ve bu babda yeniçerilerim ağaşı Halil ve Müderris Sun'ullah دام فضله a dahi emrim virilmişdir Müşarünileyhima ile maan cem idüb hususu mezburu faslı eyliyesin Fi 10 Muharrem 995 (1587)

VI. BELEDİYE, BİNA, YOL VE SAĞLIK İŞLERİ.

1

Istanbul surlarına ev yapılmamasına dair.

Istanbul kadısına ve subaşısına hüküm ki Bundan akdem sene 946 tarihinde hükmü şerif verilüb mahrusei İstanbul hisarının iç yüzünde divara muttasıl ve divar üzerinde bazı kimeslerin evleri ve şehnişinleri olub hususan Yahud tayifesi tabakarla âli evler ve çartakları ihdas eyliyüb ve divarın taşra yüzüne dahi hisara muttasıl dükkânlar olub ve ağaccılar divara muttasıl ve divara karib mahallere ağaçlar ve yığmağla her gâh harka kabiliyyet gelüb müslümanlara eksüksüz mezarrat ve hasaret olduğu ecilden minbaad bu hususları ref' idüb bizzat mübaşeret idüb ol yerlerün üzerine varub göresin Mahrusei mezburede hisar divarının iç yüzünde hisara muttasıl ve hisar divarı üzerinde yapılmış eğer evlerdir ve eğer şehnişinlerdir bilcümle her neyse ve her kimin ise külliyyen ref' idüb giderdüb hisar divarı üzerinde asla anun gibilerden bina eseri komıyasın Ve divarın iç yüzünde dahi bina arşunile dört arşun mikdarı hisara karib yerden evler olmağa emrim yokdur Ol babda dahi tamam ihtimam üzre olub şol kimesnelerin ki bilfiil yapılmış evleri hisar divarından iraklığı dört arşun veya dört arşundan irak ola ana mütearız olmiyub hali üzre koyasın Amma mabeyni dört arşundan eksük olan eğer evlerdir ve eğer dükkânlardır her ne mikdar ise cümlesin vecih ve münasib olduğu üzre tedarik idüb bir vechile eyliyesin ki hisar divarile külliyyen evlerin mabeyninde emrim üzre dört arşun mikdarı hâli ve açık yer kalub tarikiâm ola Ve bilfiil yanan yerlerden dahi anun gibi yapılmalı oldukda kezalik hisar divarına muttasıl divar üzerinde kat'a bir ferde cüzî ve küllî nesne yaptırmıyub hisarla mabeynlerine emrim üzre dört arşun mikdarı yer olub muhim tabakatlî âli evler ve çartaklar yaptırılmak caiz değildir İki tabakadan ziyade bina etdirmiyüb yukarı tabaka aşakadan çıkan divardan ziyad sokak üzerine nesne uzatdirmiyub aşakanın ve yukarunun divarların beraber itdiresin Ve evleri saçaklı yaptırmıyub âdet üzre tuladan kerpi etdirüb buna muhalif bir ferde iş etdirmiyesin Ve dükkânlar dahi yapılmalı oldukda dükkânın kadimî sınıru ve haddi ne ise ana göre yaptırub dükkânlar önünde sofalar ve piştah-talar etdirmiyesin Ve divarın taşra derya tarafında dahi emrim bunun

üzerinedir ki divara muttasıl minbaad dükkânlar olmayub ve hisar divarına karib mahallere ağac ve tahta cinsinden bir nesne konulmaya Olbabda dahi tamam ihtimam üzre olasin Bilfiil hisar divarına muttasıl her nemikdar dükkân var ise ref' idüb ve hisara karib yıkılmış ağaçları ve tahtaları giderdüb ve gereği gibi tenbih idesin ki yanan yerlerde yapılmalu oldukda dahi hisara karib yerde bir ferde dükkân yapıdırmıyub ve ağac ve tahta yıkdırmıyub her nemikdar tevsî etdirmek mümkün ise etdirüb bir vechile tedarik eyliyesinki nagâh ateş oldukda dahi divara uleşmağa kabiliyyet kalmıyub tamam emri şerifim yerine vara Bu babda benim ziyade ihtimamım vardır Söyleki minbaad emrime muhalif hisar divarının iç yüzünde ve taşrasında ve yahud divarlar üzerinde cüzî ve küllî evler ve şehnişinler ve dükkânlar olduğu istimâ oluna asla kimesnenin özü makbul olmak ihtimali yokdur Emri şerifime muhalefet idenler her kimler ise muateb olunmak mukarrerdir Bilmiş olasin Ve bu hükmü şerifimin suretin sicillâtına kayıd etdiresin ki senden sonra gelân kuzat dahi dayıma mazmunu hümayunile âmil olub asla ve kat'a hilâfına göstermiyeler deyu emrim olmuş idi Hâliya ol emri hümayunuma mugayir bazı yerlere giru bina yapılub ve kapular olub ve bu hükmü hümayunumun sureti sicilde mukayyed olduğu bulunmagın tekrar yazılıub buyurdum ki vusul buldukda suretin sicilli mahfuza kayıd eyliyüb dahi bizzat bu hususa mübaşeret idüb emri şerifime mugayir olan yerlerin men ve ref icüb dayıma fermanı celilülkadrım ile âmil olasin Fi 23 Ramazan 966 (1558)

2

Galatada yanan evlerin saçaksız ve taşdan yapılmalarına dair.

Galata kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahruisei mezburede ihrak olan evler hususun bildirmişsin İmdi buyurdum ki varıcak zikrolunan evler tekrar bina olunmalu oldukda sahiblerine tenbih ve tekid eyliyesinki saçaklu etdirmiyüb kerpi ile yapdurasın Fi 21 Cemazievvel 967 (1559)

3

Caddeler üzerine şehnişin ve çardak çıkarılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bundan akdem emri şerif gönderilüb mahruisei mezburede tarıkı âm üzerine şehnişin ve çardak çıkarub ve dükkân yapub yola muzayeka virdikleri Hassa mimarlarım başı Sinan zide mecduhu marifeti ile ref' idesin deyu ferman olunmuşidi Hâliya ol

emri şerifim kemakân mukarrerdir Buyurdum ki vusul buldukda bu babda tamam mukayyed olub anın gibi tarıkı âm üzre şehnişin çıkarub ve çardak yapub ve dükkânlar ihdas eyleyüb yola muzayeka virenlerin emri sabıkım üzre müşarünileyh marifeti ile def'ü ref' eyliyesin (Mimar başına verildi) Fi 20 Zilkade 975 (1567).

4

Binalarda kullanılacak kerestelerin envainına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bina mühimmi için mahruise Istanbul kesub ketürdükleri kereste âdeti kadime üzre kesilmeyüb eksük kesilmek ile binaya zarar geldüğü ilâm olunmagin kadimden kesilügeldüğü üzre direk cinsinin âlâsının tuli sekiz zirâ ve evsatının tuli altı ve beş zirâ ve ednasının tuli dört ve üç zirâ ve taban cinsinin büyüğü on beş zirâ ve yassılığı yedi parmak ve kalınlığı beş parmak ve orta tabanın tuli on iki zirâ olub Karadeniz çubuğu cinsinin tuli on iki ve on sekiz zirâ ve taslak çubuğunun tuli on iki ve on zirâ ve ayrık merteginin tuli beş ve pare merteginin tuli dört zirâ ve baskı için konılan merteginin tuli dört zirâ ve kalınlığı arşun parmakdan eksük olıya Ve Ahyolu tahtasının tuli dört zirâ ve kalınlığı bir parmak ve Solkos tahtasının tuli dört zirâ ve kalınlığı bir parmak ve deste tahtasının tuli üç zirâ ve Silivri tahtasının tuli dört zirâ ve uzun pedavranın tuli iki zirâ sekiz parmak ve orta pedavranın tuli bir buçuk zirâ ve kısa pedavranın tuli bir zirâ ve sekiz parmak olub eksük olmamasın emir idüb buyurdum ki vardukda bu hususda kemali ikdam ve ihtimam ile mukayyed olub ve andan kesüb getüren kimesnelere gereği gibi tenbih ve te'kid eyliyesin ki minbaad getürdükleri kerestei vechi meşruh üzre tayin olunan zirâdan eksük kesmiyüb ve kerestenin dahi âlâsın kesüb getüreler Söyleki emir olunandan eksük kesüb ve âlâsın getürmiyeler gereği gibi haklarından gelinüb hakaret olunmak mukarrerdir Ana göre mukayyed olub emrim üzre zikrolunan kerestei tayin olunan zirâdan eksük getürtmiyeler Ve bu emri şerifimi sicilli mahfuza kayıd eyliyesin ki minbaad dahi mazmunu hümayunile amel olunub ana muhalif iş eylemiyeler (Mimar başına verildi) Fi 22 Zilkade 975 (1567)

5

Yangınların önünü almak için bulunan çarelere dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahmiyyei Istanbulda بقدر الله تعالى ahyanen harik vaki olmakdan hali olmayub vaki oldukda men ve def mühimmatı teadrik olunmak ehem olmagin mahemiyyei mezbure ahalisinden herkes

evi üzerine çıkmğa kifayet miktarı nerdüban ihzar etmek ve evlerinde bir büyük [1] mevcut su tutmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda senki kadısın bu hususa bizzat mukayyed olub mahmiyyei Istanbul ahalisine muhkem tenbib ve nida etdiresinki her kim olursa olsun asla tevakkuf etmeyüb kendü evleri yüksekliğine göre nerdüban hazır eyliyeler Ve büyük fuçı suyu daima evlerinde mevcut tutub بِحِكمَةِ اللهِ تَعَالَى anun gibi harik olduğu gibi kaçmıyub tevabii ile ve komşularile üşüb yeniçeri kullarım ve sayir halk irişince nerdübanların koyub suyile ateşi men ve def etmeğe sa'i ve thtimam idüb Evim yanmağa başladı deyu havf ve ihtiraz etmekle kaçmıyalar Badettenbih her iki üç ayda çarşuya karib ve harikden mahuf ve muhatara olan yerlere harik olan mahallâtı bizzat yoklyub görüb emrim üzre evlerine göre nerdübanları ve suyile dolu fuçları bulunmayub emri şerifimin icrasında ihmal üzre olanları tutub Subaşıya cermelerin aldırub tedib ve bu hususda nevehile mukayyed olub tenbih ve tedarik eyledüğün arz idesin (Divanda çavuş başına teslim olundu) Fi 13 Muharrem 980 (1572).

6

Cahil mimarlara iş verilmemesine dair.

Hassa mimarlarım başı Sinana hüküm ki Rumilinden ve sayir yerlerden gelüb neccariyye ve benna ilminden haberleri olmayub müşarünileyhin marifeti olmadıyen ellerine arşun alub mimarlık idüb naehil olmağa bina eyledikleri evlerin ekseriya ocakları tutuşub ihrak olduğın bildirdüğün ecilden buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub anun gibi benna ve dürüdgerlik ilminden haberi olmayub ellerine arşun alub vechi meşruh üzre mimarlık eyliyanleri men idüb senün marifetin olmadıyen olvehile naehil kimesnelere mimarlık etdirmiyesin (Divanda topçılar çavuşuna verildi) Fi 17 Safer 980 (1572)

7

Vakıf dükkânların önlerindeki kaldırımların tamirine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei Istanbulda vaki olan esvakın ekseri vakıf dekâkin önünde vaki olub kaldırımları haraba müşrif olub tamir olunmıyub cümleden Mutaflar çarşusunın kaldırımları ziyade harab olub tamire muhtac olmagin eğer zikrolunan çarşulardır ve eğer Ayasofyaya müteallik vakıf dekâkinin önünde vaki olan kaldırımlardır cümlesin evkaf mütevellilerine tamir etdirilmek emir idüb buyurdum ki

[1] (Fuçı) kelimesi eksik

Hassa mimarlarımdan Mehmed Subaşı vardukda bu babda mukayyed olub mahrusei mezburede vaki olan Selâtin evkafı ve sayir mütevellilerin ihzar eyliyüb dahi herbirine muhkem tenbih ve te'kid eyliyesinki her biri müteveli olduğu vakfın dükkânları ve odaları önünde vaki olan harab kaldırımları müşarünileyh mimar marifeti ile tamir idüb harab komıyalar Badettenbih harab kalan kaldırımlar vakfa müteallik olursa emri şerifim mucebince tamir olunmayub mütevellileri ihmal eyliye her kim olursa süddei saadetime arz eyliyesinki tevliyetleri ahare virile Bu hususda ge-reği gibi mukayyed olub emri şerifimin icrasında envai sayü ikdam eyliyesin Ve bu hükmü şerifi sicilli mahfuza kayıd eyliyesinki dayıma mazmumu ile amel oluna Fi 11 l 980 (1572)

8

Istanbulun sağlık işlerine ve hekimlerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Dergâhı muallâmda Hekimbaşı Garra-süddin zade Muhyiddin Dergâhı Muallâma mektub gönderüb Istanbulda ve sayir memaliki mahmiyyede bazı kimesneler cerrah ve tabib ve kehhâl adına gezüb hengâme kurub ve dükkânlarda oturub mücerred celb ve ahiz için müslümanlara tıbbâ mugayir ve hikmete muhalif katil şerbetler ve zehirnak müşhiller virüb ve âdeti âleme muhalif yareler açub ve göz-lere dahi üslûbsuz yapışub muhalif otlar koyub müslümanların mallarına ve canlarına zarar irişdirüb minbaad anun gibilerin marifet ve ilimlerin kendü bizzat gidüb san'atlarında imtihan idüb hallerine göre kadir olduk-ları kimesneler ilac ideler deyu icazet virmeyince anun gibiler sergide ve dükkânda oturub hengâmegirlik etmeyüb ve müslümanlara muhalif otlar virmeyüb zarar virişdirmiyeler deyu tenbih olunmak lâzım olduğun bildir-miş İmdi ilimlerinde cahil olanlar müslümanlara olvechile muhalif nesne virüb zarar irişdirmek münasib değildir Buyurdum ki vardukda zikro-lunan tayifeye muhkem tenbih eyliyesinki minbaad müşarünileyh Hekim başına varub ilimlerinde ne mertebe kudret ve marifetleri olduğın müşa-rünileyh bizzat imtihan idüb ilimlerine kadir olduklarına göre ilâc itmeğe ruhsat vermeyince çarşularda ve mecma'larda fuzuli esbabların serüb ve hengâme ile cemiyetler idüb mücerred kudülere celbi mal için müslü-manlara buldukların virmesünler Ve yaraya ve göze nesne koyub müşa-vere etmediyen ilâc etmiyeler Badettenbih eslemiyüb ruhsat virmediyen ve imtihan etmediyen fuzuli kendü kendüne tabiblenüb hengâmegir olan-ları ve tıbbâ muhalif müslümanlara nesne virenleri tedib idüb inad ve muhalefet üzre olanları isim ve resimleriyle arz eyliyesinki haklarında emri şerifim ne vechile sâdir olursa mucebi ile amel oluna Minbaad

emri şerifimle amel olmağyçün suretin sicilli mahfuza kayıd itdüğünden sonra aynı ile emri şerifimi müşarünileyh elinde ibka idesin Fi 8 c 981 (1573).

9

Fatih Sultan Mehmed Darüşşifasındaki hastalara hamam yapılması için.

İstanbul kadısına hüküm ki mektub gönderüb mahmiyyei mezburede merhum ve mağfurünleh ceddin Sultan Mehmed Han Darüşşifasında hastalar için hamam olmayub lâzımdır deyu sair selâtn Darüşşifasında olduğu üzere kifayet mikdarı hammam olmasını reisi etıbba olan Hacı Musa taleb itdigin bildirmişsin Ve mezbur Divanı Hümayunuma gelüb zikrolunan hammam için vakıf canibinden akçe taleb etmiyüb timarhanede sarf olunan eşribe ve maacine dikkat eyleyüb haylı zevayidi olub bina olunacak hammam ol akçeden bina olunsun deyu bildirmeğın münasib olan mahalde mezburun zuhur etdüdüğü zevayid ile akçesinden bina olunmasını emir idüb buyurdum ki varıcak zikrolunan hammam binasına vakıf tarafından akçe taleb etdirmeyüb mezkûrun zuhure getdüdüğü zevayid akçesinden kifayet mikdarı bina etdirüb itlâf ve israftan hazer eyliyesin ve nemakule hammam bina olunub nekadar akçe ile itmama irişdüğın ve ne asıl zevayiddin harc olduğın yazub bildiresin Mukayyed olub bu behane ile şimdiye değın timarhanede şartı vâkıf mucebince sarf olunan eşrib ve maacine nakz gelmekden ve lâzım olan harcları hilâfı şartı vâkıf kem işletmekden kemali ihtiyat üzere olasın (Mezkûr Hacı Musaya virildi) Fi 8 saban 985 (1577)

10

Aktarların hastalara yanlış ilâç vermemelerine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Süddei saadetiue mektub gönderüb mahmiyyei İstanbul attar tayifesinin hırfet kethüdası ve yiğitbaşları ehli hırfeden olmayub naehil iken attar dükkânına geçüb müslümanlara beyi etdükleri edviyei yanlış virüb küllî fesada müddei olduklarından maada bazı tekâlifî örfiyye vaki oldukda Biz attar değilüz deyu muavenet etmiyüb fukaraya gadir iderler Bu makuleler men olunub ehli hırfet marifetsiz attar edviye beyi etmemeleriyçün emri şerif taleb eyledüklerin arz eyledüğün ecilden buyurdum ki vardukda hususu mezburu olgeldiği üzere attar tayifesinin hırfet kethüdası ve yiğitbaşları ve ehli hırfetin ittifakile göresin filvaki kadimden tayifei mezburenin kethüdarları ve yiğitbaşları ve ihtiyarları marifetile dükkâna geçüb attarlık idegelmişler iken hâlâ kadimden olgelâne muhalif bazıları attarlık idüb tekâlifî örfiyye

vaki oldukda inad ve muhalefet idüb muavenet etmedükleri vaki ise men idüb şer'i şerife ve olıgelân âdet ve kanuna muhalif kimesneye iş itdirmiyessin (Ayasofya mahallesinde attar Sinana verildi) Fi 8 N 989 (1581)

11

Istanbul'a getirilecek kerestelere dair Mimar Sinan'a yazılan hüküm.

Istanbul kadısına ve mimar başına hüküm ki Bazı bina mühimmi için mahrusei İstanbul'a kesüb getürdükleri kereste âdeti kadime üzre kesülmeyüb eksük kesilmek ile amele yaramıyub binaya zararı lâzım geldiği ilâm olunmagın kadimden kesilü geldiği üzre Verdinar direklerinin âlâsının tûli on zirâ ve arzı on iki parmak olub ve evsatının tûli sekiz arşun ve arzının on parmak ve altı ve beş zirâ tûli dahi olan ve arzı sekiz parmak olan direkler ve Verdinar cinsi olub bunlardan aşağı gelen altı ve beş ve dört ve üç zirâ eski arzı altı parmak olan direklere dahi direk bölünüb bundan eksik gelmiye Ve dolma ve havliler direkleri altı ve beş ve dört ve üç zirâ uzunları ve yassılığı ve kalınlıkları altı ve beş parmak ola Ve Verdinar tabanlarının tûlen bire iki namına olan tabanlarının âlâsının tûli on altı zirâ ve on dört zirâ ve on iki zirâ ve on zirâ gelüb Verdinar tabanlarının çarşuları dahi onar parmak ola Ve evsat Verdinar tabanlarının tûli on altı ve on dört ve on iki ve on zirâ tûlleri tabanların çarşuları sekizer parmak olub ve bunlardan aşağı olan tabanların tabanlar ve direkler ve Verdinar addolunmıya Dahi Dolma direkler üzerlerine bina olunacak tabanların çarşusu altı parmak olub Karasu çubuğunun tûli altı ve on dört ve on iki ve on ola Ve yassılığı yedi ve kalını beş parmak ola Ve Tavşancıl tabanı ki oluk olur namı diğer Gurna didükleri tabanların tûli sekizer zirâ ve yassılığı beş ve kalınlığı üç parmak ola Bundan yukarı zikrolunan kereste behasın cümle mimar marifetile arşın itibar oluna Ve Sağış haşebin dahi kanunu kadim üzre kerpi çubuğu on altı zirâdan eksik olmiya Dahi zikr (olunan) çubuğunun âlâsının tûli on arşun ve evasıtının tûli sekiz zirâ ve harcî çubuk altı arşun ve Kara direk sekiz arşun ve harcî direklerin tûli altı arşun ve Doğluk dört arşun ve Samanlı merteginin tûli altı zirâ ve kalını üç parmak ola Ve İbrek merteginin tûli beş arşun ola Ve Kumba yarma merteginin tûli üç zirâ ola Ve Emaret tahtasının tûli on zirâ ve yassılığı on parmak ola Ve kalını bir buçuk parmak ola Ve Sandal tahtasının tûli sekiz arşun ve yassılığı sekiz parmak ve kalını parmak ola Ve Parlâdi tahtasının tûli altı zirâ ve yassılığı altı parmak ve kalını parmakdan eksik kesilmeye Ve Karadeniz tahtasının iki başı biçme eğer Ahyolu ve eğer İznikmid ve gayri vilâyetlerden gelen pelid ve gürgen

tahtalarının dört arşundan eksik olma ve kalını bir parmak ve deste tahtasının tûli üç zirâ ola ve kalını buçuk parmakdan ziyadece ola Uzun Kadnenin tûli iki zirâ ve sekiz parmak ola ve evsatının tûli bir buçuk ve kısasının tûli bir zirâ ve sekiz parmak ola ve bozlık ve fındık tahtasının tûli dörder arşun olub eksük olmamasın emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda bu hususda küllî dikkat ve ihtimam ile mukayyed olub kereste kesüb getüren kimesnelere gereği gibi tenbih ve te'kid eyliyesin ki min baad getürdükleri kerestei vechi meşruh üzere tayin olan zirâdan eksük kesmeyüb ve kerestenün dahi âlâsın kesüb getüreler Şöyleki emir olunandan eksük kesüb ve âlâsın getürmiyeler gereği gibi muateb ve muakab olunmak mukarrerdir Ana göre mukayyed olub emrim üzere zikrolunan keresteyi tayin olunan zirâdan eksük getürmiyeler ve bu emri şerifimi sicilli mahfuza kayıd idüb mimar başı zide mecdühu yedinde ibka itdirüb minbaad mazmunu hümayunile amel olunub ana muhalif iş olmakdan ziyade hazer idesin (Kabil Çavuş'a verildi) Fi 10 s 990 (1582).

12

Karadeniz Fenerinin onarılmasına dair.

Galata kadısına hüküm ki Hâlâ karadenizde olan fenerin tamiri lâzım olub anda işliyan neccar ve sayir huddama kifayet mikdarı mekûlât ve kerestelerin görmek için araba ve hammal mühim olmagın buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda tehir eylemeyüb canibinden bir nayib nasb eyleyüb zikrolunan fener itmama irişince değin naib üzerlerinde durub lâzım olan mekûlât larına kifayet mikdarı araba ve hammal tedarik idüb ihmal ve müsaheleden hazer eyliyesin Fi 6 Şaban 991 (1583)

13

Süprüntülerin nerelere döküldüğüne dair.

Istanbul kadısına ve yeniçeri ağasına hüküm ki Mirî mezbele taşımağa tayin olunan mezbeleciler arzuhal sunub bunlar Dergâhı Muallâm yeniçerilerinin Eski ve Yeni odalarının ve Acemi Oğlanlar odalarının ve segbanlar odalarının vaki olan mezbelelerin her gün kendü bargirlerle taşıyub Langa (لنگه) kurbindeki kapu kapucuları derya kenarında dökemişler iken hâlâ Yeni kapunun taşrasında derya kenarında mezbele dökmeğe mani oldukların ilâm eyledikleri ecilden zikrolunan mezbele kadimden ne mahalle döküle gelmiş ise yine üslubu sabık üzere amel idüb ana muhalif kimesneye iş etdirmiyesin (Arzuhal getürene virildi) Fi Evaili Receb 993 (1585)

14

Atmeydanı ile Bayezid meydanının temizlenmesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusi mezburede vaki olan Atmeydanını yılda bir kerre merhum ve mağfurüleh Sultan Bayezid Han طاب ثراه havlisiin ayda iki kerre süpürüb pak ve tathir idegelmişler iken hâlâ zikrolunan mahaller haylı zemandan beru süpürülmedüğü ilâm olunmagin buyurdum ki çöplük başısı vusul buldukda kadimden nevcehile oligelmiş ise yine ol vechile amel eyleyüb tayin olunan zimmilere zikrolunan mahalleri süpürüb pak ve tathir idesin (Mezbele subaşıasına virildi) Fi 26 Za 993 (1585)

15

Hamalların atlara güçlerinden fazla yük vurmamalaina dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ İstanbul muhtesibi olan Mehmed Çavuş mektub gönderüb mahmiyyei mezburede at hammalları lâgar ve bağırlı ve sakat ve nalsız ve semerleri harab bargirlerine ve katırlarına amellerinden ziyade yük urub ve bir hammal üç dört yüklü bargiri katarlamıyub salıverüb yolda atlu ve yaya müslümanlara dokunub elem ve ıztırab virdüklerinden gayri tahammülünden ziyade yük urulub davarları yıkılıub helâk olmagin zikrolunan hammallar tayifesi davarların besleyüb ve sakat ve zaif davarlara tahammülünden ziyade yük urmıyub davarların katarlıyub yularlarından tutmadıyen salıvirmek için hammallara vekethüdalarına tenbih olunmak babında emri şerifim recasına mebni buyurdum ki... vusul buldukda zikrolunan hammal tayifesin kethüdalar ile maan getürüb cümlesine tenbih ve tekid eyliyesin ki minbaad davarların besleyüb ve sakat ve zaif davarlara tahammülünden ziyade yük urmıyub ve yük ile yolda giderken davarların bir kaç ise birbirine katarlıyub kendüleri sürüb davarların ardınca yürimiyeler Ve kadimüzzemandan Istanbulda her iskelenin hammallarına yük alub gitdikleri mahallerin mesafesine göre hammallık akçesi tayin olunmuş iken şimdi ana kani olmyub iki üç mertebe ziyade akçe alurlarmış İmdi bu hususa dahi kemalî takayyüde mukayyed olub tenbih idesinki sabıkan tayin olunan hammallıktan ziyade bir akçe almıyub âdeti kadime üzre semtlü semtine göre aldırasin Şöyle ki badettenbih bu emri şerifime muhalif vazıları zuhur ile her kimden sâdir olursa sabit oldukdansonra ismile yazub arz eyliyesin ki sairilere mucibi ibret olmak için haklarından geline Amma mücerred hammallık eksük alınmak lâzım gelür deyu mahza müslümanları taciz için yük almağı ihmal iderler ise anun gibileri muhkem tedib idüb minbaad işletmiyesin Ve bu behane ile eğer hammallar kethüdası

ve eğer gayri mubaşirîn hammallardan akçe celb itmekden ve garaz takib ile hammallık işleme deyu men eylemekden ihtiyat oluna Bu emri şerifim mucebince amel iden hammallara bir ferd daha eylemiye ve hükmü şerifim suretin ayni ile sicilli mahfuza kayıd eyliyesin ki mazmunu hümayunile amel oluna deyu hüküm yazılmışdır Fi 9 Rebiülevvel 995 (1587)

16

Kaldırımcıların nizamlarına ve gündeliklerine dair.

Mimar başına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei Istanbulda vaki olan kaldırımların taşı kaldırımcılar yanından alub müceddeden kaldırım yaptırıldıkda fethi hakanîden beru her zirâi altışar akçeye ve mahlût olan kaldırımların her zirâi dörder akçeye işlenügelüb içlerinden biri kaldırımcılar kethüdalığı bana verilürse mahlût olan kaldırımların zirâini üçer akçeye işledeyin deyu uhdesine alub bir kaç kaldırımın meremeti vaki oldukda hasılı harcına kifayet itmameğin bir iki ay tecavüz itmeden firar idüb sonra her kande kaldırım meremati vaki olursa hazırda olan beha üzre üçer akçeye işlenüb lâkin taş ve âlât ziyade behaya çıkub eyledükleri işi milk taşdan işlemeyüb az zemanda harab olub tekrar terim olmağa nice akçe gidüb malı miriye küllî zarar müterettib olub bu husus için kaldırımcılar kethüdası getirilüb böyle olmağa bais nedir deyu haklarından gelinmek murad olundukda her sene behaya çıkub medyun olduk Bu minval üzre işlemeğe takat getürmeziz didüklerinde çaşni tutulub cedid kaldırımın taşı ve âlâtları hisab olundukda her zirâi sekizer akçeye ancak elvirüb zararları mukarrer olmagin her kande meremet olunursa üç sene tecavüz etmeden giru harab ola ol kaldırımları işledikleri kaldırımın behaları üslûbu sabık üzre virilmek için emri şerif virilmek recasına arz eyledüğün üzre amel olunmasın emir idüb buyurdum ki müceddeden kaldırım vaki oldukda her zirâi sekizer akçeye ve mahlût kaldırım vaki oldukda dahi üslûbu sabık üzre dörder akçeye işledüb ve yaya kaldırımları dahi yapılmak lâzım geldikde madamki Şehir Emîni زید محمده üzerine varmıya kaldırımcılar değmiyeler Ve kaldırımcılar değmiyeler ve kaldırımcılara müceddeden olan kaldırım sekizer akçeye ve mahlût olan kaldırımlara dörder akçe alındıktan sonra şöyleki kaldırımı harc ve moloz taşıle bina idüb gözden saklar üç yıl mürur itmediyen harba müşrif ola meremata muhtac yerlerin kaldırımcılara tazmin itdirile Bu minval üzre olduktan sonra fermanı hümayunuma muhalefet idenleri yazub arz eyliyesin Fi 20 S 997 (1588)

VII. MESKÛKÂT VE GÜNDELİKLER

1

Üsküp darphanesinden Istanbula gelen akçaların kalp çıktığına dair.

Üsküb kadısına hüküm ki Hâliyâ Üsküb darbhanesinin sahib ayarı darbhanesinden süddei saadetime gelân altun ve akçenin ekseri kalb çıkmağla sahib ayarı süddei saadetime gelmesi lâzım olmagin varıcak bizzat darbhaneye varub alelgafla sahib ayar kat etdüğü altun ve akçeden birer mikdarını nümune için ele getürüb mezburu habsle çavuşuma koşub muaccelen süddei saadetime gönderesin Safer 972 (1564)

2

Istanbulda Yahudilerin kızıl ve kırkık akça sürdüklerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ memaliki mahrusemde hususa Istanbulda kızıl ve kırkık akçe gayet kesret üzre olub ve halk mabeyninde kırkık akçe geçmekle Yehuda ve bazıları akçe kırkmağı âdet idünüb darbhaneyi âmireme dahi olmakule akçe dahil olmakdan hâli olmamagin kırkık ve kızıl akçe halk mabeyninden ref olunub minbaad geçmamesin emir idüb buyurdum ki vusul buldukda tenbih ve nida etdüresin ki minbaad kırkık ve kızıl akçe kimesne almayub halk mabeyninde geçmiye Kızıl akçesi olanlar bu makule akçelerin intihab idüb deryaya dökeler Ve kırkık akçesi olanlar dahi akçelerin darbhanede kal etdirüb tekrar kesdüreler veya gayri levazımlarına sarf idüb halk arasına çıkarmıyalar Badettenbih kâhi bizzat yokliyub ve nayiblerüne tenbih idüb her kimin elinde kızıl veya kırkık akçe bulunursa sicil olundukdansonra kırkık bulunan akçei mirî için girift etdirüb kimin elinde bulunursa Subaşıya cerimesin aldırasin Ve her altı ayda bir bu hususu yoklayub bu emri şerifimle âmil olduğunu arz eyleyüb bu makulelerin cerimesini Subaşılar marifetile aldırıp bu behane ile Subaşılara ve gayriye marifetin olmadiyen kızıl ve kırkık akçe bulunduğu sabit olmadiyen kimesnenin akçesin aldırılmayasin (1) Bu babda dayıma

[1] On sene sonra Edirne'de de aynı hal vukua gelmiş,, toplanan paralar yüz dirhemi dört yüz akça hisabile kesdirilerek sahiblerine geri verilmiştir (Receb 990).

mukayyed olub ihmalden hazer idesin (Çavuşbaşına teslim olundu) Fi 17 Muharrem 980 (1572)

3

Şahî sikkenin kaldırılması ve Selimî diye sikke kestirilmesine dair.

Diyarbakir beğlerbeyisine ve defterdarına hüküm ki Sabıkan beğlerbeği olan Hasan دام اقباله ile senki defterdarsın mektub gönderüb Amid darbhanesinde Bağdad ayarında Şahî ve para kesilmek ferman olunursa irsaliyye ve kul mevacibine küllî müsaade olub havassı hümayunuma mahsus olan reayaya dahi uhdelerinde emvali hassanın edasında vüs'at hasıl olub miriye müteallik mühimmata enfa' idüğün bildirmişsin İmdi Selimî namile iştihar bulmak için Şahî ayarında pak ve bir kırat giran olmak ve minbaad Selimî deyu kesilmek emir idüb buyurdumki vusul büldukda filvaki Amid darbhanesinde Bağdad ayarında Selimî ve para kesilmek irsaliyye ve kul mevacibine ve havassı hümayun raayasına nef'i olursa Selimî için Bağdad ayarında safi ve bir kırat ziyade Selimî kesdirüb Selimî namında olanın ayarı pak olmak babında sa'yü ihtimam eyleyüb kemayar olmaktan hazer eylesesin Ve minbaad Selimî namile iştihar buldurub Şahî namını ref idüb yasag eylesesin (Duacı oğlu Ahmed Cavuşa verildi) Fi 22 Za 980 (1572)

4

Üsküdar işleyen kayıkların kaç kişi alacağına ve ücretlerine dair.

Üsküdar kadısına hüküm ki Hâlâ Üsküdardan mahruise Istanbulda işliyen kayıklar mürur iden nasın akçelerine tamaan on ikişer âdemden ziyade tahmil idüb ruzigâr muhalif oldukda emvacı deryaya mütehammil olmayub nice kimesnelerin helâkine sebep olur deyu arz olunmağın maberî mezburun kayıkları emri şerifimle Dergâhı Muallâm yenicilerinden zikrolunan kayıklar yasakçı Davud varıcak mukarrer olan kayıkların sahiblerin ihzar idüb bu emri hümayunumu gereği gibi tenbih ve ilân idüb minbaad kayıklarına âdem almalı olduklarında mabeyinlerinde nöbet riayet idüb eğer öte yakadan ve eger mahruise Istanbuldandır tahammülünden ziyade kimesneyi aldırmiyub ve kayıklarına aldıkları âdemden dahi emri sabıkım üzre iki âdeme bir akçe aldırub fermanı şerifime muhalif kimesneye iş etdirmiyesin Badettenbih eslemiyenleri tedib idüb habs eyleyüb arz eyliyesin Sonra bunlar hakkında emrim nevehile olursa mucubi ile amel eylesesin Badennazar bu hükmü hümayunumu elinde ibka idüb hilâf iş asla etdirmiyesin Fi 10 Cemaziyelevvel 972 (1564)

5

Meskûkâtın fazla değerinde geçmemesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Umum memaliki mahrusemde matekaddemden Folri altmış akçe ve guruş kırkar akçede iken hâlâ altın ve gümüş ziyadeye çıkmakla muamele ahvaline küllî ihtilâl geldiği ilâm olunmağın ziyadeye ruhsat verilmeyüb matekaddemden teamül olunduğu üzre Flori giru altmış akçeye ve gümüş kırkar akçe (1) alınmasına emir idüb buyurdum ki vusul buldukda ve bu babda greği gibi mukayyed olub evvelâ üç gün muhkem tevbih ve nida etdirüb eğer Flori ve eğer guruşdur matekaddemden rayic olduğu üzre alınub tayın olunandan bir akçe ziyade ile muamele etmiyeler deyu tekid eyliyesin Ve bu hususa daima mukayyed olub hafiyeten ve alâniyyeten yoklayub söyle ki tenbih ile mütenebbih olmayub tayın olunandan bir akçe ziyade ile muamele eyledükleri zâhir ola anın gibilere mecal virilmeyüb muhkem ve münteha siyaset olunub haklarından gelinmek mukarrerdir Ana göre mukayyed olalar (Istanbul subaşısı Ömer Cavuşa verildi) Fi 28 Z 989 (1581)

6

Kızıl ve kırkık akçaların kaldırılmasına ve altın ile gümüşün değerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Istanbulda kırkık ve ve kızıl akçe yuriyüb ve altın altmışar ve guruş kırkar akçeye (2) geçüb ziyade verilmiye deyu yasag ve nida ve tenbih olunmuş iken yine mütenebbih olmayub kırkık ve kızıl ve akçeler ile altın ve gümüş ziyade geçtiği istima olundu İmdi bu babda mukaddema sâdir olan fermanı hümayunum kemakân mukarrerdir... vardıkda bu babda bizzat mukayyed olub Bezazistan ve Sarachane ve Kehle bazarı ve At bazarı ve sayir ehli hiref kethüdalarını getirdüb tenbih eylizesin Minbaad altın altmışar ve gümüş kırkara alub verub ve kızıl ve kırkık ve hurde akçelerin dahi yıgmakdan havf itmeyüb getirüb bir yere cem idüb darb haniye gönderile ki akçeleri sahihülayar kesilüb sahiblerine teslim oluna Fi 23 N 990 (1582)

7

Gümüşün simkeşler tarafından israf edilmemesine dair.

Istanbul kadısına] hüküm ki Dergâhı Muallâm çavuşlarından darbha-

[1] Kefede altın üçyüz, cedid kefevî iki yüz akçe idi (Mühimme defteri 29, s 164 - Bir sonra 600 akçaya kadar çıkmıştır (886)

[2] Istanbulda sikkeler altın yüz yirmi akçe, guruş seksen akçe, Şahî sekiz akçe idi (997) (Defter, 66, s.25) - 1000 senesinde guruş yetmiş akçe idi (Defter 69).

ne emini olan darende Nesimîye hüküm ki Mahrusei Istanbulda vaki olan simkeş tayifesi rikâbı hümayunuma rik'a sunub matekaddem iki kârhaneleri olub birisi hassa simkeşlere ve birisi rencber tafesine mahsusdur[1] ve (mahsus olub) fethi hakenîden beru darbhone nazırı görüb gözedüb pak ve yarar hiref işlenürken hâlâ simci başı tarafından arzuhal sunlub simkeşlerin ilminden haberdar değil iken kendüyi üzerlerine nazır tayin idüb ve yüz dirhem gümüşden on dirhem açke kesim teklif etmekle ola gelen âdet ve kanuna mugayir mahallerde mahfi yerlerde kalb ve yaramaz altun vegümüş işlenmeğe başlayub ve Kostantin nam zimmîyi kendüye şerik idüb kârhanenin birisin ana tayin eyleyüb rencber tayifesine küllî taaddi ve zulüm iderler deyu eyledi Sabık üzre darbhonei âmirre nazırları kârhanelerine geru nazır olub simcibaşı dahl ve taarruz itmeyüb ve gümüş yasakcusundan gayri kimesne gümüş ve altun nehrin kal eylememek babında inayet (2) eyledikleri ecilden ber kararı sabık darbhonei âmirem nazırı simkeşleri üzerinde nazır olmadiyen emir idüb buyurdum ki ... bu babda bizzat mukayyed olub senki darbhone nazırısın âdeti kadime üzerine simkeş tayifelerinin üzerlerine nazır olub muayyen kârhanelerden gayri mahfi yerlerde yaramaz ve kalb altun ve gümüş işletdirmeyüb ve gümüş yasakcılarında gayri kimesniye altun ve gümüş kal etdirmeyüb minbaad kemhacı başı tarafından nezaret hidmetine müteallik olan hususlarda bir ferdi dahl etdirmiyessin (Nesimî Cavaşa verildi) Fi N. 990 (1582)

8

Anadoludan Istanbula getirilen eksik Şahilerin toplatılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Arzurum ve Âmid ve Bağdad ve Haleb caniblerinden nahrusei Istanbula Şahî gelüb vezinde eksik ve kemayar ve kalb olduğu ilâm olunmagın kem ayar ve kalb olan Şahiler girift olmasın emir idüb buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub anun gibi eksik ve kemayar ve kalb olan Şahileri emrim üzre gümüş arayıcısına girift etdiresin Feemma bu behane ile kem ayar ve kalb olmayub sahîhülayar ve vezinde tamam olan Şahileri ahiz ve celb sebebi ile girift etdirmekden hazer idesin Fi 13 Muharrem 991 (1583) [3]

[1] Bu dört simkeşhanede işleyen işçilerin sayısı yırmıyı geçmezdi, Altın ve gümüş israf olmamak için acemi çıraklar kullanılmazdı (Mühimme defteri No 68).

[2] Reça kelimesi eksik.

[3] Eksik paralarla kalb akçalara dair Selânikî Tarihinde şu malûmat vardır: «Yüz dirhem gümüşden beş yüz açke kesilmek kanunu padişahî iken yüz dirhem iki bin ziyuf açke olub hiç bir dürlü amele yaramayub giderek gümüşün dirhemi on ikişer açkeye satlub alınmağa başladı Ve gurus kadimden kırk açkeye iken seksen açkeye alunub virilür oldu

9

Istanbuldan kaba akçanın çıkarılmamasına dair.

Darbhane emini Nesimî Cavuşa hüküm ki Hâlâ mahrusi Isnanbuldan öte yakaya kaba akçe geçüb gitmekle Istanbulda kaba akçe bulunmıyub muzayeka olduğu ilâm olundu İmdi kaba akçe ki vezni dört yüz yetmiş ve dört yüz seksen akçe olur öte yakaya geçüb gitdüğüne rızayi hümayunum yokdur Buyurdum ki... vusul buldukda dayima basiret üzre olub minbaad vechi meşruh üzre olan kaba akçeyi öte yakaya geçüb gitmeğe komıyub men ve ref eyliyesin Men'le memnu olmıyub emri şerifime muhalif öte yakaya kaba akçeyi alub gidenlerin akçelerin grift idüb kimin akçesi olub ve nemikdar akçe olduğun mufassal yazub ve akçeleri derkise idüb mühürleyüb süddei saadetime getüresin (Dergâhı Âli Cavuşlarından Mehmed Cavuşa verildi) 2 Şaban 991 (1583).

10

İşçi gündeliklerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ rencber ve neccar tayifesi binalara mubaşeret eylediklerinde âdeti kadime üzre ücretleri virilürken bazı binaları olan kimesneler ziyade akçe virmekle mirî binaları birağub varub ol makule yerlerde işlemeğe mirî binalar muattal olduğu ilâm olundu Buyurdum ki... vardıkda bu babda ziyade gereği gibi mukayyed olub muhkem tenbih ve tekid eyliyesinki mirî binaları terk idüb akçeye tama idüb varub hariçde işliyenler ve anın gibi bina sahiblerine dahi tenbih eyliyesinki Ruzi Hızırdan Kasım gününe varınca on ikişer akçe ve Kasım gününden Ruzi Hızıra varınca onar akçe vireler Şöyleki minbaat yine emri şerifime muhalif mirî binaları terk idüb ziyade akçe tama idüb dahi varub ol makule yerlerde işleyen neccarları ziyade akçe virüb bina etdüren kimesneler dahi şehirlüden ise tedib olunub dirliğe mutasarrıf olanlardan ise ismi ve resmi ile ve bölük ve ulûfe ve bilcümle ne mikdar dirliğe mutasarrıflar ise arz eyliyesin ki muradın gibi dahi haklarından geline Fi evahiri Ca 993 (1585).

Altun altmış akçeden yüz akçeye çıkub ve buna göre cümle nerhler tüccar beyinde iki behaya itibar olunub ve mekûlat ve melbusat dahi bu ecilden ziyadeye çıkmağla faraza herkes ulûfe on altun alurken beş altun almağa başlamagın» (966) (Tarihi Selânikî, s 252)

«Bazı mahallâtda kallâb ve sikkezen tutulub âlât ve esbabları ile getirilüb hatîâ bazı havâtın dahi pîşe idinmeğın ve Zeyrek Camiinde imamet iden kimsene dahi harecıları olub ve hassa sarraclardan birinin evinde bulunmagın cümlesine eman virilmeyüb siyaseten salb olundular Fi sene .000» (Tarihi Selânikî, s 320)

11

Amele gündeliklerine dair Mimar Sinana yazılan hüküm.

Mimar başına hüküm ki bundan akdem mektub gönderüb benna ve neccar ve senk tıraşların yevmiyeleri on ikişer üzre olub maişetlerine kifayet eylemeyüb on altışar akçe tayin olunmasın aız eyledüğünde minbaad taifei mezburenin yevmiye ücretleri on altışar akçe olub andan ziyade olmya deyu emri şerifim verilmişken hâlâ süddei saadetimde tuğrayı şerifim hizmetinde olan Mehmed Paşa bina eylediği camide işliyanelere fermanı şerifim üzre yevmiye on altışar akçe ücretlerin virürken ziyade taleb idüb virmezseniz işlemeviz deyu teallül ve niza iderler imiş İmdi fermanı şerifime itaat itmiyenlerin hakkından gelmek lâzımdır Buyurdum ki müşarünileyhin binasına işliyan eğer neccar ve eğer senk tıraşdır ve halifeleridir gereği gibi tenbih eyliyesinki fermanı şerifim üzre on altışar akçe ücretlerin aldıktan sonra teallül ve niza etmiyeler Ve halifeleri olanlar dahi etdirmiyeler Şöyle ki fermanı şerifime mugayir işin bıragub gaybet idenleri her kande ise halifelerine buldurub getürdüb mühkem tenbih ve te'dib idüb şöyle ki halifeleri dahi bu babda ihmal idüb anın gibi emrime muhalefet idüb gaybet idenleri bulub getürmeye ilâm eylesin ki gediği ahare virile Ve minbaad emrime muhalif tayifei mezbureye iş itdirmiyisin (Nişancı Paşa Hazretlerine gönderildi Ba kapudanı müşarünileyh) Fi 15 b 995 (1587).

12

Mimar Sinanın yazdığı mektup üzerine amele gündelikleri tespit edildiğine dair.

Istanbul kadısına ve mimar başına hüküm ki Bundan akdem eğer neccar ve eğer senk tıraşın yevmiye ücretleri on ikişer akçe olub ırgadların altışar iken sen ki mimarsın on altışar akçe olmak lâzımdır deyu arz etdüğün üzre zikrolunan taifeden üstadlara yevmiye ücretleri on altışar akçe verilüb minbaad ziyade olmya deyu fermanı şerifim virilüb ve kadimden ırgad dahi üstadların nısıf ücretlerin alagelüb hâliyâ üstadlar on altışar olıcak nihayet ırgadların ücreti sekizer akçe ola Hâliyâ bazı binalarda fermanı şerifime mugayir ziyade akçe virilüb alındığı istima olunur Sen ki mimarsın arz itdüğün üzre fermanı şerifim virilmeğin taifei mezbure ve bennayana verenler ziyade virüb aldıkları vaki ise emri şerifimin icrası için ihmal idüb men itmiyesin Buyurdum ki hükmü şerifim vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub her kimin binası var ise sahiblerine ve eğer üzerlerine tayin olunan mimar ve halifelerine

gereği gibi tenbih ve te'kid eyliyesin ki tayifei mezbureye fermanı şerifimden ziyade bir akçe virmeyüb ve aldırımıyalar Şöyle ki eğer bina sahibidir ve eğer üzerine tayin olunan mimar ve halifedir fermanı şerifime muhalif ziyade akçe vireler ve mimar ve halife alduralar badettenbih anın gibi fermanı şerifime mugayir iş iden bina sahiblerin arz idüb mimar ve halifei te'dib eyliyesin Şöyle ki bir binada fermanı şerifime mugayir iş ola neticesi size ayid olub özürün kabul olmaz Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd eyleyüb dayıma fermanı adalet makamumla amel eyliyesiz deyu emri şerif virilmiştir (Emir yazılıub Nişancı Paşa'ya gönderilmidir) Fi 29 receb 995 (1587).

13

Istanbulda amele gündeliklerine dair Mimar Sinan'a ikinci hüküm.

Istanbul kadısına ve mimar başına hüküm ki Sen ki kadısın mektub gönderüb hâliyâ kadimül eyyamdan mahrusai mezburede neccar ve benna tayifesi yevmî on ikişer akçeye ve ırgad tayifesi yevmî beşer akçeye ücretle işleyügelmişler iken şimdiki halde kaht ve galâ olduğuna binaen her birinin ücreti zı'fı mertebesinden ziyade çıkub ve Yehuda tayifesi âli binalara mübaşeret itmekle benna ve neccar tayifesin hadden ziyade ücretle işledüb bu takdirce âmirei evkafa külli zararı olub üç bin akçe ile olacak meremmat altı bin akçe ile ancak olub bu sebab ile memlekete külli ihtilâl gelmiştir deyu neccar ve benna tayifesi yevmî on altışar akçe ve ırgad tayifesi yevmî sekizer akçeden ziyadeye işlemek için hükmü hümayunum virilmesin reca eylemişsin İmdi hususu mezbur için bir iki defa mimar başına hitaben emir virilüb emire muhalif ziyade ücret taleb idenlerin haklarından gelinmek ferman olunmuş iken mucibi ile amel olunmamağa sebab nedir Buyurdum ki vardukda bu defa dahi mahrusai mezburede olan benna ve neccar ve halifelerinin bir kaçın getürdüb mukaddema olıgelân emir mucebince benna ve neccar tayifesi yevmî on altışar akçeye ve ırgad sekizer akçeye işleyüb ziyade taleb idenler her kimler ise isimleriyle yazub arz idesin ki haklarından gelinüb sayire mucibi ibret ola Ve bu emri şerifimin suretin sicilli mahfuza kayıd eyliyesin ki minbaad mazmunu hümayunile amel olunub hilâfına cevaz gösterilmiye Fi 26 sefer 996 (1588).

14

Galata ve İbrahim paşa saraylarındaki hademelere alınan esvapların değerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb

Galata ve İbrahim paşa sarayının huddamı için alınan esbabin harc masrafların ehli hibreleri müşavareleriyle tahmin eyleyüb arz eylemişsin Mukaddema zikrolunan saraylara alınan esbabin harc ve masarifi beş rubu kaftan yetmiş yedi akçeye ve dört rubu kaftan yetmiş üç akçeye ve üç rubu kaftan altmış akçeye ve iki rubu kaftan elli sekiz akçeye ve bir rubu kaftan elli beş akçeye ve arşun boy kaftan kırk üç akçeye gönlek ve ziri came kuşağıle kırk akçeye ve alaca kuşak sekiz akçeye ve yedi yorgan seksen akçeye ve Ağriboz gebesi seksen beş akçeye ve yedi yasdık on üç akçeye ve karapura futa yirmi dört akçeye ve zerlü futa on iki akçeye olub dikdirile geldüğü Şehir Emini defterinde mukayyed bulunmagin âdeti kadime ile amel olunmak emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda bu babda kadimen her nevehile cari olagelmış ise oliğelân âdeti kadime mucebince amel eyleyüb hilâfına cevaz göstermişsin (Bu Hattı Hümayun Şehir Eminine virilmiştir) Fi 21 993 (1585).

15

Istanbulda kayık navlunlarına dair.

Istanbul kadısına ve muhtesib... Çavuşa hüküm ki Hâlâ Boğazda işlenen permeler evvelki üslûbdan çıkub uzun ve ensüz olub ve yelken istimal eyleyüb ve permelere avret ve oğlanları rical ile halt idüb ve tahammüllerinden ziyade âdem tahmil idüb defeatle permeler gark olub niçe nüfusun telefine sebep oldukların ve kadimden alınıgelân âdeme kani olmıyub permeciler bazı ehli ırz âdemlerin ve nisa tayifesinin ard-larınca seğirdüb şirretler idüb envai naşayeste evza ve etvar eyledikleri ilâm olunmağın kadimden Muhtesib Çardağından Hazreti Ebu Eyyubu Ensarı عليه الرحمة الباری iskelesine varınca altı küreklü perme beş akçeye ve dört küreklü dört akçeye iki küreklü üç akçeye Dolmuş ile olucak yarımşar akçeye Yemiş iskelesinden Kâğıdhane caniblerine limanlık olur ise on akçeye deniz yayuz olursa on beş akçeye Muhtesib Çardağından ve Unkapanından Südtliceye üç akçeye Hasköye dört kürek üç akçeye altı kürek dört akçeye Dolmuş ile yarım akçeye Yemiş iskelesinden Okmeydanı iskelesine meyit alub giden perme altı kürek dört akçeye Fener kapusından Azab kapusına dört kürek bir akçeye Dolmuş birer pula Unkapanından Kasımpaşaya dört kürek bir akçeye Dolmuş birer pula Azabkapısından Unkapanından at geçürmeğe ezelden bir akçeye şimdi iki akçeye Basdırma zamanında bir akçeye Muhtesib Çardağından Yağ kapanına dört kürek yarım akçeye başka olunca ikişer pula Dolmuş ise birer mankıra Balık pazarından Galataya Dolmuş iki mankıra başka yarım akçeye Fındıkludan Yemiş is-

kelesine dört kürek iki akçeye ve Balıkpazarından Tophaneye altı kürek iki akçeye dört kürek bir akçeye Balıkpazarından Beşiktaşa Dolmuş ile yarımşar akçeye altı kürek dört kürek üç akçeye Ortaköye dört kürek beş akçeye altı kürek Balıkpazarından Kuru Çeşmeye Dolmuş ile yarımşar akçeye dört kürek altı akçeye altı kürek yedi akçeye Yeni Hisara (1) dört kürek on akçeye altı kürek on beş akçeye iki kürek sekiz akçeye İstinyeye altı kürek yirmi beş akçeye dört kürek yirmi akçeye ve Üsküdar başka perme ile gidenler altı kürek on akçeye varub gelmeğe dört kürek sekiz akçeye iki kürek altı akçeye sayre giden kimesneler yemek virürler ise altı kürek otuz akçeye yemek virmezler ise kırk akçeye dört kürek yirmi akçeye seyire giden bütün gün bu üslûb üzre ola Her kim bu kanun üzre olmaz ise muhkem hakaret olunub ebedî permecilik işleme deyu defatirde mukayyed bulunmagın minbaad vechi meşruh üzre amel olunmak emir idüb buyurdum ki hükümü şerifim vusul buldukda bizzat mukayyed olub Boğazda işlenen permeleri minbaad yassı yapırub ve yelken istimal itdürmeyüb ve rical ile nisvanı halt bir permeye tahmil itdürmeyüb ziyade tenbih ve yasak itdüresiz Ve kadimden beru ikişer ve üçer çift küreklü permeler zikrolunan mahallere ne mikdar akçe ücrete gidegelmişler ise vechi meşruh üzre olmikdar âdemlerin aldırub ziyade nesne aldırımıyub permeciler erlerün ve avretlerin ardınca vechi mastur üzre seğırtmeyüb kadimden olgelân âdet ve kanun üzre muhalif naşayeste vaz itdirmeyüb ve her iskelede ne kadar perme olub ve kimlerin olduğu ve bilcümle Boğazda işlenen permeler ne kadar olduğu cem'an permeciler kethüdasile defter itdirüb senki kadısın alub zabt eyleyüb ana göre herbirine yasak cemaati iz'an itdirüb muhkem tenbih eyliyesin Minbaad emri şerifime muhalif ve kadimden olgelâne mugayir vaz eylemekden gayetle ihtiraz ideler Badettenbih eslemiyüb kadimden olgelâne muhalif ve emri hümayunuma mugayir vaz iderler ise permecileri sipahi ve yeniçeri tayifesinden ise yazub bildüresiz Ve şehirli ve rençber tayifesinden ise muhkem tedib eyliyesiz Ve bu emri celilülkadirimi sicilli mahfuza kayıd itdüresinki dayıma mazmunile amel oluna (İstanbul muhtesibi Sinan Cavuşa verildi) Fi 25 Receb 995 (1587).

16

İstanbul Darbhaneşine Edirne Darbhaneşinden usta getirilmesine dair.

Edirne kadısına hüküm ki Hâliyâ İstanbul Darbhaneşinde akçe kat olunmak için üstad lâzım olmagın Edirne Darbhaneşinde olan üstadlar bervechi istical sūddei saadetime gönderilmek emir idüb buyurdum ki...

(1) Rumeli Hisarı, Boğazkesen Hisarı.

vardukda asla ve kat'a tehir ve terahi etmiyüb Edirne'de olan Darbhane-üstadlarına kaç nefer kimesne ise cümlesin âlât ve esbablarile var ise aynı ile yazub defter idüb mühürleyüb bile gönderesin Bunda geldükde ana göre yoklanub malûm ola deyu emri şerif yazılmışdır Fi 16 B 996 (1588). [1]

[1] Özdemir Oğlu Osman Paşanın Şark seferinde, evvelâ Şirvanda, sonra Nahcivanda gümüş madeni çıktığı zaman, oralara da Istanbuldan vo Erzurum Gümüşhanesinden ustalar gönderilmiştir.

VIII. BESLEV VE AZIK İŞLERİ

1

Rumeliden İstanbula koyun getirilmesine dair.

Rum İlinin sağ kolunda olan kadılara hüküm ki Hâliyâ mahruise İstanbulda et babında muzayeka olmagın tahtı kazanuzda olan celeb tayifesinin hâliyâ irsal olunacak mevsim koyunları nemikdar olub ve nemikdarı tedarik olunub irsal olunmak üzere idüğü bilinmek lâzım olmagın buyurdum ki henüz bizzat mukayyed olub tahtı kazanızda olan celeb tayifesin getürüb dahi üzerlerine mukayyed olan koyunu defter mucebince tedarik itdirüb vakti ve mevsimi ile her mevsim koyunun bikusur ihrac eyleyüb dahi anun gibi mal hizmetinde olanlarınız bayileriniz âdemleriniz ile mal hizmetinde memur olamıyanlarınız bizzat buyurub bikusur getürüb mahruise mezbureye teslim etdiresiz Şöyle ki biriniz tahtı kazanuzda olan celeb tayifesine defter mucebince yazılan koyunların bittemam tedarik etdirüb sürüb getürüb teslim etmiyesiz ve yahud noksan üzere getürüb ve yahud her koyunu tayin olunan mevsimden gec getüresiz ve yahud yolda kasablara beyî etdirüb telef etdiresiz asla bir ferdin özü kabul olunmayub süddei saadetimde olan defterine tatbik olunub noksan üzere getürelerin mansıbları alınmağla konulmayub envai itab ve ikaba müstahak olmak mukarrer olub ana göre mukayyed olub ihmal ve müsaheleden ve kimesneye sahabet etmekden ziyade ihtiyat ve ictinab eyleyüb her biriniz tahtı kazanuzda vaki olan ceblere defter mucebince tayin olunan koyunların vakti ve mevsimi ile tedarik itdirüb mal hizmetinde olanlarınız nayibeleriniz ve yarar âdemleriniz ile getürüb teslim etmekde dakika fevt etmiyesiz Ve herbiriniz bilfiil ahtı kazanuzda nemikdar celeb ve üzerlerine takdir olunub hâliyâ irsal olunacak nemikdar kolunları olub tedarik olunmuşlardır mufassal zazub mezbur ile arz idesiz Fi. Selhi Muharrem 967 (1559)

2

Gümölcineden İstanbula zahire getirilmesine dair.

Gümölcine kadısına hüküm ki Mektub gönderüb tahtı kazanızda mahruise İstanbul zahiresiyçün tereke verilmekle ahali vilâyete muzayeka

lâzım geldiğün bildimişsin Andan gayri sūddei saadete gelân kimesneler dahi bazı matrabazlar tereke alub deranbar idüb ayalete muzayeka verdüklerin bildirdiler İmdi mahrusei mezburenin dahi zahire hususu ehem mühimmatdandır Buyurdum ki hükmü şerifi vacibül ittibaim vusul buldukda mahrusei mezbure zahiresiyçün olan terekeye kimesne mani olmıya Amma matrabazlara tereke aldırımıyub deranbar etdirüb muzayeka etdirmiyesiz Muhtacı arz olanı yazub bildiresiz Ve badennazar bu hükmü reaya ellerinde ibka idüb alâmeti hayrına itimad kılasız Fi 2 Receb 967 (1559).

3

Bakalların nerhden sızlandıklarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei İstanbulda olan bakkal tayifesi gelüb mahrusei mezbureye gelen kısmetden pirinc ve rugani sade ve çırağ yağı ve çerviş yağı ve zeyt yağı ve şirugan ve asel ve tulum penayiri ve basdırma ve badem ve nohud ve kayısıyı kadimden bakkal tayifesi satagelüb haliyâ hisardan taşra dükkânları olan kimesnelerden matrabazlar dükkânlar içinde ve gayrinde mahzenlere vaz idüb mamurei mezbureye gelân zahireyi zikrolunan mahzenlerde saklıyub gicede ve gündüzde hafiyeten gemiler ile etrafa perakende etmek ile zahirenin killetine ve nerhin [1] ziyade olmasına bais olurlar Hîni kazada nerhden ziyade satanlar ol makule kimesnelerdir didiklerinde tecessüs olunıca fihakika bakkal olımıyan kimesneler olub zikrolunan zahireyi dahili surda olan bakkal tayifesi satub men olunduğı takdirce muzayeka olmaz idi Vakı hali arz ediyoz deyu taktirri kelâm etdiklerinde leyli merkurda hakikati hal tehahhus olundukda eyledikleri taktirlerine mutabık haber virdiklerin bildirmişsin Buyurdum ki kadimden olıgelâne mugayir kimesniye iş etdurmiyesin Fi 25 Ramazan 967 (1559).

4

Diyarbakirden Türkmen koyunları getirilmesine dair.

Diyarbakir beğlerbeğisine hüküm ki Hâliyâ mahmiyyei İstanbulda et hususunda ziyade muzayeka olmağın mahmiyyei mezbure zahiresiyçün Türkmen koyunlarından koyun gönderilmesin emir idüb buyurdum ki senei sabıkada gönderdiğün üzre Türkmen koyunlarından koyun çıkarub âdem koşub sahipleri veyahud vekillerile mahmiyyei mezbureye irsal ide-sinki getürüb beyi idüb eshabına ticaret ve mahrusei mezbure halkına

[1] Nerh padişah tarafından konur, kadıya veya muhtesibe bir ferman yazılırdı. İca-bında nerh işlerini veziriâzam gözetirdi.

vüs'ati maişet ola Bile koşub gönderdüğün âdemlere gereği gibi tenbih ve tekid idesinki yolda ve izde hilâfı şer' ve kanun kimesneyi dahl ve taarruz etdirmiyeler Fi 11 Şevval 967 (1559)

5

*Eflak ve Buğdandaki yazılı ve gönüllü celeplere kadıların engel ol-
mamalarına dair.*

Mahıusei Istanbuldan Eflak ve Buğdana varınca yol üzerinde vaki kadılara hüküm ki Vilâyeti Eflak ve Buğdandan gönüllü celeb tayifesi mahıusei mezbureye koyun getirürlerken ahkâmı şerife yazılı celebedir gönüllü celebe yazılmaz deyu siz ki kadıarsız men eyler imişsiz İmdi mahıusei mezbureye gönüllü ve yazılı koyun getüren celebleri asla ve kat'a bir ferd manî olmak cayız değildir Mahıusei Istanbulda et babında ziyade muzayeka olmagin buyurdum ki hükmü şerifimle koyun eminim vusul buldukda bu hususa herbiriünüz bizzat mukayyed olub tahtı kazanızda eğer yazılı ve eğer gönüllü celeb tayifesidir asla men eylemeyüb ve kasabalar kasabalarının dahi ellerinde bulunan bıçağa yarar kıvırcık ve arman koyunu nedenlü var ise herbirine yarar âdemler koşub sürdü-rüb mahıusei mezbureye ulaşırsız Şöyleki minbaad bu makule celeb-
re manî teaddi olunduğu istima oluna her hangınızın kazasında ise asla özü makbul olmayub müstahakkı itab olursuz Bilmiş olasız Ve üç dört yıldan beru sığır celebı dahi gelmez olmuşdur Anı dahi göresiz Ol ma-
kule sığır celeblerinin dahi sürüb beyî olunacak sığırın getirüb kemakân mahıusei mezburede beyî etdüresiz Ahar vilâyete sığır iletdirmiyesiz Hu-
susu mezbur mahalli ihtimamdır Ana göre her birinüz basiret üzre olub tahtı kanuzda emri şerifime muhâlif iş olmakdan hazer idesiz Eğer yazı-
ludur ve eğer yazılı değildir koyunların mahıusei mezbureye getüreler Yollarda ve kasabalara satmıyalar Fi 11 Zilkade 967 (1559)

6

Kefeden Istanbula yağ getirilmesine dair.

Kefe Beğine ve kadısına ve nazırına hükümki Hâliyâ bazı matrabaz-
lar anda mukaddem varub yağ cem idüb [1] dermahzen etmek ile mah-
rusei Istanbulda yağ babında muzayeka olub buyurdum ki vusul buldukda
bu babda herbirinüz bizzat mukayyed olub anun gibi matrabazlara yağ
dermahzen etdirmeyüb ticaret için varanlara nerhi ruzî üzre aldırub dahi

[1] Kefede yağın kıyyesi yazın altı, kışın yedi akçe idi. Bir defa da Istanbula 3000 tulumdan fazla yağ gönderilirdi.

gemilere tahmil idüb her gemiye yağ ne sai ile alınduğın yazub ellerine temessük virilüb muaccelen mahrusei mezbureye irsal idesin Hususu mezbur mahalli ihtimamdır Ana göre mukayyed olub vafir ve müstevfa yağ göndermek babında dakika fevt etmiyesin Fi 4 Zilhicce (968) (1560).

7

Istanbula gelen yaş meyvanın nasıl dağıtılacağına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ süddei saadetime şöyle arz olundu ki yaş meyve ile mahrusei mezbureye gelen gemileri bazı kimesneler karşuliyub iskeliye gelmediyen getürdükleri yemişi kendüler satun alub adalet ve kanun üzre halka ve bazarcılara adalet ile taksim ve tevzi etdirmezler imiş İmdi buyurdum ki vardukda minbaad yaş yemiş ile mahrusei mezbureye gelen gemileri kimesneye karşulatmıyub iskeleye gelüb iskele urub dahi getürdükleri yaş meyvei halka ve bazarcılara adalet ve kanun üzre satdurasın Ve gemi reislerine muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki iskeleye gelüb uran kimesniye yemiş satmıyalar Bu hususlarda gereği gibi mukayyed olub emri şerifime mugayir yaş meyve ile gelân gemileri kimesniye karşulatmıyub ve gemiciler iskeliye gelinmediyen getürdükleri yemişi satmak isterler ise men ve def eyliyesin Eslemezler ise âdem koyub anın gibi emri şerifime mugayir yemiş alanların aldıkları yemişlerin girift idüb heman fermanı hümayunuma mugayir vaz idenleri yazub arz idesin Ve bu hükmü şerifimi sicilli mahfuza kayd etdirüb dahi mazmunu hümayunile âmil olub hilâfına cevaz göstermiyesin Fi 11 Muharrem 968 (1560)

8

Istanbula azık getirilmesine dair.

Silivri kadısına hüküm ki Hâliyâ mahrusei Istanbulda tereke [1] muzayeka olmağın buyurdum ki... vusul buldukda asla tehir itmeyüb tahti kazanda eğer matrabazlarda ve sayir reayada deranbar olmuş tereke var ise eğer matrabazlarda ve eğer reayada sahibleri ve yahud vekilleri ile mahrusei mezbureye tereke getürmek için varan gemilere nerhi ruzî üzre beyi etdirüb gemilerine tahmil idüb mahrusei mezbureye gönderesin Hususu mezbur mahalli ihtimamdır Bu hususu kimesniye itimad etmeyüb kendin bizzat tahtı kazanı yoklyub görüb tereke matrabazlarda ve eğer sayir reayadadır her kimin terekesi bulunur ise kendi maişetleri ve ziraat için kifayet mikdarı koyub dahi ziyadesin emrim üzre tereke için varanlara nerh üzre beyi etdüresin Şöyleki bu babda

[1] Azık, yeysi.

ihmal idüb veyahud kimesneye kimayet itdiresin sonıa tahtı kazanda matrabazlarda ve sayirde deranbar olmuş tereke buluna asla özrün makbul olmak ihtimali olmayub muateb olman mukarar bilüb ana göre mukayyed olasın Amma gemiciler dahi bu behane ile tereke sahiblerin tazyik itmeyüb nerhi ruzî üzre akçelerin bitemam eda iderek terekei tahmil idüb gemiler Kefe canibine alub gitmek ihtimali olmayub ne mikdar tereke koyub ve kimin gemilerine tahmil olunub ve her gemi ile nemikdar tereke gönderildüğü yazub mezkûr ile bildiresin Fi 3 Rebiülevvel 968 (1560)

9

Geliboludan İstanbul için azık toplattırılmasına dair.

Gelibolu kadısına hüküm ki Mahsusei İstanbulda zahire hususunda muzayeka olmagın eğer haslarda ve eğer evkafda ve eğer sayir reayada bulunan yerde nerhi ruzî üzre alınub mirî tereke navlun ile sayir reayadan alınan terekeyi mahruisei mezbure zahiresiyçün varan gemicilere sa'yi cari üzre aldırub muaccelen irsal olunmasın emir idüb bu babda hassa kalafatcılar Kethüdası Halil (زيد قديمه) baş tayin olunub buyurdum ki asla tehir itmeyüb bu hususa bizzat müşarünileyhle mubaşeret eyleyüb eğer Ece Ovası hasılatından ve Karınâbâd ve (اوروشه) ve Sirm sürgünleri haslarında ve Bolayir evkafı terekesinden imaret harcından ziyade nemikdar tereke var ise ve anlardan maada reayada ve sayir matrabazda ve sipahîde nemikdar deranbar tereke var ise cümlesin yazub defter idüb dahi haslar terekesin navlun ile mirî gemilere tahmil idüb ve sayir reayada bulunan terekeleri dahi mahruisei mezbure zahiresiyçün varan rencber gemilerine nerhi ruzî üzre aldırub bervechi istical yükledüb mahruisei mezbureye irsal ve kimesneye inad itdirmiyesin Hususu mezbur mahalli ihtimamdır Ana göre mukayyed olub haslardan nemikdar tereke bulunub ve evkafdan nemikdar alınub sayir sipahi ve reaya ve matrabazlarda nemikdar tereke bulunur navlun ile nemikdar irsal olunur ve sayir reayadan varan gemilere nemikdar tereke aldırub irsal olunduğun ve kimin gemileri gönderildüğü mufassal defter idüb gönderesin ki ana göre sicil oluna Bu babda tamam dikkat ve ihtimam idüb ihmal ve müsaheleden ziyade hazer idesin Anın gibi eğer ahalide ve eğer evkafda ve sairede deranbar olmuş tereke olub vermekte inad iderler ise isimleri ile yazub bildiresin Amma reayanın kendü maişetleri ve ziraatleriçün kifayet mikdarı tereke koyub andan ziyade alub tazyik itmiyesin Ve bu behane ile kifayet mikdarından ziyade alıkomaktan hazer idesin Fi 5 Rebiülevvel 968 (1560)

10

Istanbula Rumeliden gelen mevsim kayununun dair.

Filiba ve İştib ve Üsküb ve Usturumca ve Tikveş ve Selânik ve Siroz ve Timurhisarı ve Dırâma ve Yeniceî Karasu ve Tatarpazarı ve Serfiçe ve Florine ve Köprilü ve Fener ve Çatalca ve Yenişehir ve Kırıcık ve Manastır ve Avrethisarı kadılarına hüküm ki Her birinüz tahtı mahruise İstanbul zahiresiyçün irsal olunan ağnamdan dokuz yüz yetmiş bir senesinde irsal olunan kıvırcık ağnamı mevsiminden baki kalan yedi bin yüz elli ağnam ve irsaliyye defterinde mukayyed olub teslim olunmayan on bin ikiyüz altmış beş ağnam ve dokuz yüz yetmiş senesinde irsal olunan karaman ağnamı mevsiminden kalan yediyüz altmış iki ağnam yerlüsinden cem ve tahsil olunub mevsim koyunu ile irsal olunmak için Çavuş oğullarından Kasım defter ile irsal olunmuşdur Buyurdum ki varıcak herbiriniz tahtı kazasında vaki olan baki koyun eğer kıvırcık koyunu bakisidir ve eğer karaman koyunu bakisindedir her kimde namikdar koyunu baki kalmış ise irsal olunan defter mucebince yerlü yerinden bikusur ihrac ve tahsil itdirüb bir ferde bir koyunu baki komıyub defter idüb mevsim koyunu ile irsal olunan yarar âdemlerinüz ile irsal eyliyesiz Bu babda gereği gibi mukayyed olub zikrolunan bakayayı tahsil ve irsal itmekde kemali ikdam ve ihtimamınız zuhura getiresiz Şöyleki ihmaliniz sebebi ile zikrolunan ağnam tahsil olunub mevsim koyunu ile irsal olunmaya muateb olursuz Ve bu behane ile kimeşneden ahiz ve celbi mal olunmakdan hazer idesiz Ana göre mukayyed olub babı dikkatde dakika fevt itmiyesiz Fi 18 Muharremülharam 971 (1563)

11

Koyun getiren sipahilerin korunmalarına dair.

Zülkadırlü beğlerbeğine hüküm ki İstanbul zahiresiyçün sahiblerle iki bin sekiz yüz koyun gönderüb darendegân Malkoç ve İmre Çelebi ve Şükrü virüb ve Behram ve Pîr Sultan nam sipahilere koşub gönderildi deyu defter idüb bildirmişsin Mezkûrlardan mezbur Behram gelmeyüb baki beş nefer sipahi zikrolunan koyunları getürüb süddei saadetime teslim etdükleri ecilden icazet virilüb gönderildi Buyurdum ki mezkûrlara olbabda kimesnei dahl etdirmiyesin Fi 7 Muharrem 972 (1564)

12

Tekirdağından İstanbula azık getirilmesine dair.

Tekfur dağı kadılarına hüküm ki Hâlâ kasabai Rodoscukda bazı

sipahiler ve gayri kimesneler tereke alub dermahzen idüb ve minbaad dahi etraftan gelân terekei İstanbul zahiresiyçün varan gemilere aldırmyub kendüler alub matrabazlık etdükləri istima olundu İmdi mahruisei mezbure zahiresi ehem mühimmatdandır Buyurdum ki Dergâhı Muallâm yeniçeri bölükbaşlarından Mustafa nam kulum vardukda bu hususa bizzat mukayyed olub kasabai mezburede dermahzen namikdar tereke var ise eğer sipahinindir ve gayrindir her kimin olursa olsun sahiblerine asla teallül ve niza itdirmeyüb mahruisei İstanbul zahiresiyçün varan gemilere nerhi ruzî üzre beyi etdirüb mahruisei mezbure zahiresiyçün irsal eyliyesin Ve nemikdar tereke beyi olunduğun ve kangı reisin gemisine tahmil olunub gönderüldüğün yazub defter idüb karadan süddei saadetime gönderesinki gelân gemilerden defter mucebince taleb olunub ol behane ile deryaya ve harice hilâfî emir tereke virilmek ihtimali olmya Ve minbaad gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki eğer sipah taifesidir ve gayridir haricden kasabai mezbureye gelân terekeyi dermahzen itmek için aldırmyub İstanbul mühimmi için varan gemilere nerhi ruzî üzre aldırub hilâfî emir kimesneye iş itdirmiyesin Eslemiyenler her kim ise yazub arz eyliyesin ki emrime muhalif vaz idenlerin haklarından geline Şöyle bilmiş olasın Fi 13 Cemazielevvel 972 (1564)

13

Celep yazmak için tutulan usule dair.

Zihne kadısına hüküm ki Şimdiki halde İstanbulun yazılı koyun celeblerinin bazı mürde ve bazı müflis ve nabadid olmağla mahruisei mezburede et husunda muzayeka çekilüb celeb yazılması mühim ve lâzım olub senün istikametine itimadı hümayunum olmagin vilâyeti Rum İlinden sağ kolda vaki olan celebî yazmak için seni tayin idüb celeb defterinin sureti aynı ile ihrac olunub mühürlenüb Dergâhı Muallâm cavuşlarından قُدْوَةُ الْإِمَامِینِ çavuşun İvaz زيد قدوة a teslim olunub irsal olundu Buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkda kat'a tehir ve te'ahi itmiyüb bu hususa çavuşumla mübaşeret idüb her kadılıkda olan celebleri tamam dikkatle teftiş idüb göresin mezkûrlardan mürde ve nabadid oldu didikleri kimlerdir ve ne tarihte ve ne mahalde fevt olmuşlardır ve hem vefatlarına ve nabadid olduklarına kimler şehadet iderler isimleri ve resimleriyle yazub defter eyliyesin Ve müflis olmuşlardır didikleri celeblerin ahvalleri nedir Filvaki müflis olmuşlar mıdır niçedir tamam dikkat ve ihtimamla teftiş ve tettebbü idüb göresin Eğerçi müflis olmağla dahi celeblikden çıkmak ihtimali yokdur Amma hakikati üzre tefahhus idüb yanında nevehile sabit ve zâhir olursa başka badef-

ter dutub mufassal ve meşruh yazub kayıd eyliyesin Bu hususları sonradan yine tefahhus etdirüb gördürsem gerekdir Şöyle ki müflis ve müteveffa ve nabadid adına yazılan kimesnelerin hilâfı zâhir ola şehadet idenleri kaç nefer kimesne ise mecal virmeyüb siyaset olunur ki sayirlerine mucibi ibret ve nasihat vaki ola Bircümle iflâs ve mevti ve gaybeti munkatıa ile gaybeti sabit ve zâhir olan celebler kaç neferdir ve zimmetlerine ne mikdar koyun mukayyed ise onların yerine olmikdar koyuna ribahardan ve sayir mütemevvil ve raiyyetden bilâemir tüccara çıkan ecnebilerdir ve eğer doğancı ve muhtesib ve perimkür ve kenezdir ve eğer sayir erbabı ve zayıf ve cihatdır ve eğer tüccar ve ehli kisbü kârdır bircümle Dergâhı Muallâm kullarından ve sipahi tayifesinden maada celeb olmağa münasib nemikdar kimesne malûm idinürsen ki mütemevvil ve maldar ola ne kadılıktan ne köyden ise isimleri ve iştiharlarile mufassal yazub defter idüb muaccelen süddei saadet bahşıma arz eyliyesin Ne asıl kimesneler idüğü görülüb hakikati hallerin malûm olduktan sonra celebliğe mukarrer kılınub emri şerifim sâdır olduktan sonra celeblik hizmetin eda eyliyeler Ve zikrolunan tayifeden mukaddem koyun ehli olanları yazasın Anlardan sonra sayir tayifeden yazub tayin eyliyesin Amma bu babda ziyade ikdam ve ihtimam idüb sahih maldar ve mütemevvil olanların kudretlerine göre yazasın ki sonradan herbirisi teşekki idüb benim kudretim yokdur deyu izharı aciz etmiyüb dahi görülmeğe ihtiyaç eylemiyesin Ve bundan akdem bazı celebler maldar ve mütemevvil kimesneler iken tekâlifden muaf olmağičün birer mikdar koyuna celeb yazılmışlardır Kudretlerine göre ziyade koyuna tahammülleri vardır ve ziyade maldar ve mün'im olub cüzi koyuna kayıd olunan celebleri sıyanet etmiyüb ve koyun celebı olmağa münasib olan sığır celeblerin mikdarlarına göre koyuna kayıd eyliyüb celeb ahvalin bir vechile tedarik eyliyesin ki tamam muntazam olub et babında muzayeka çekilmiye Ve asla bir kimesneye kudretinden ziyade tahmil ve teklif olunmiyub tamam adalet üzre yazub asla bir ferde meyil ve sahabet etmiyüb yazduğun kimesnelerin hakikati halin sıhhati üzre yazub ehli garaz sözile kimesneye zulüm olmakdan ziyade hazer eyliyesin Ve Akkerman ve Kili kadılıklarında bazı kimesne koyun uradub ol tarik ile celeblikden ihrac olunmuşlar idi Anları tamam ihtimam üzre yokliyub emri sabık mucebince her birine ne mikdar koyun üretmek takdir olunmuş ise şartlarına riayet idenlerin mevcut bulunan koyunların yazub defter idüb şartların riayet etmiyenleri giru celeb kayıd idüb onların ahvalinde müşevveş nesne komayub koyun uradub şartların riayet ideni tefrik idüb etmiyanleri celebliğe mukarrer kılınub Bircümle yazduğun celeb ahvali cümlesinden sual olunur Şöyle ki sonra hilâfı zâhir ola neticesi sana ayid olur Beğlerden

ve subaşılardan ve voyvodalardan ve sipahilerden ve gayride mahasalan hiç celeb yazmak umuruna karışmıyub kimesniye sahabet etmiyeler Maslahata mani olub avk eylemiyeler Anun gibi fermanı şerifime mugayir ahval ve taarruz idenleri her kim ise yazub arz eyliyesin ki hakkından geline Ve toprak kadıları celeb yazmak hususunda gereği gibi muavenet ve muzaheret eyleyüb lâzım gelâni imza idüb ihtimamda dakika fevt etmiyeler Bu babda malı olanları isimlerle yazub arz eyliyesin ki bir vechile haklarından geline ki sayirlerine mucibi ibret olub minbaad kimesne fermanı şerifime mugayir iş etmek ihtimali olmiya Ve her kadılıkda nemikdar mürde ve müflis ve gaybeti munkatıa ile gayib olanlardan nemikdar kimesne ihrac idersen ihrac etdüğün başka defter idüb mukarrer etdüğün celebleri dahi müstakil defter idüb sabıkada defter olunduğu gibi cümlesin karışdırmıyub bir vechile temiz ve pak yazub defter idesinki müracaat lâzım geleikde ne kadılıkda ve kangı karyeden idüğü bulunmak âsân ola Fi 13 Ramazan 972 (1564)

14

Üsküdar karyeleri üzümlelerinden şarap yapılmamasına dair.

Üsküdar kadısına hüküm ki Mektub gönderüb bundan akdem hükmü şerifim gönderilüb tahtı kazânda vaki olan karyelerin üzümlelerin sıkub turşi ve pekmez eyliyeler deyu emir olmışidi Hâliyâ ol emri şerifime muhalif Maldepe[§] ve Kartal ve Darıca nam karye halkı bağlarından hasıl olan üzümlelerin turşi ve pekmez eylemeyüb sıkub şıra idüb fuçılara koduklarını arz eylemişsin İmdi ol emri şerifim kemakân mukarrerdir Buyurdum ki bizzat üzerlerine varub anun gibi zikrolunan karye halkı bağlarının üzümlelerin sıkub şıra idüb fuçılara komuşlar ise fuçılarna tuz koyub sirke olmuşsa hali üzre koyasın Anları döğesin Fimabaad emrim üzre mugayir iş etdirmiyesin Fi 12 Rebiülevvel 973 (1565)

15

Kırkkilisede kayb olan sürüye dair.

Koyun hizmetinde[¶] olan Bali Çavuşa hüküm ki Kırk Kilise canibinden kırk bir sürü koyun geçüb on bir sürisi mahrusei Istanbula gelüb otuz sürisi nabadid olduğu[§] istima olunmagin buyurdum ki hükmü şerifim vâsıl olcuk göresin bunun aslı nedir Bunca koyun nice olmuşdur Bu vechile koyun nabadid olmak senün ihmaline ve ya tamamı hamına hamıl olunur Geçen sene ikiyüz bin mikdarı koyun gelmişdir Bu yıl henüz kırk bin koyun dahi gelmemişdir Aslı nedir Unat mukayyed olub teda-

rik üzere olasin. Sonra ihmalin sebebi ile muateb olursun. Ana göre basiret üzere olub mahrusei İstanbul zahiresiyçün geleni bî kusur alettevali gönderüb yetiştirmek ardınca olasin. Ve zikrolunan sürü koyunu tettebbü idüb alettacil yazub haberin gönderesin. Koyun hizmeti tamam olunca müşarünileyh seninle hizmet üzere olub ikinüz maan göresiz. Fi 13 Rebi-ülevvel 973 (1565)

16

İstanbul evkafından alınan kasap akçalarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahrusei İstanbulda vaki olan imareti âmirem evkafından yüzbin akçe ve ceddım Sultan Mehemed Han evkafından yüz bin ve Sultan Bayezid Han imareti evkafından seksen bin akçe ve Sultan Selim Han imareti evkafından seksen bin akçe ve merhum oğlum Mehmedin imareti evkafından seksen bin ve oğlum Mehmedin validesi merhumenin imareti evkafından altmış bin akçe ve Üsküdar'da olan imaret evkafından altmış bin akçe ve Ali paşa evkafından otuz bin akçe ve Mehmed paşa evkafından dahi otuz bin akçe ve Murad paşa evkafından on sekiz bin akçe ve Mustafa paşa imareti evkafından otuz bin akçe ve Davud paşa evkafından dahi otuz bin akçe ki cümle altı yüz doksan sekiz bin akçe olur mütevellilerden alınub mura-bahaya virilüb rebhi mahrusei mezbure kassablarına sermaye için Koyun emini marifetile virilmek üzere sūddei saadetim müteferrikalarından Mustafaya teslim olunmasın emir idüb buyurdum ki meblağı mezburu müşarünileyhim mütevellilerden alub dahi mumaileyhe teslim eyleyüb sicilli mahfuza kayıd eylesin ki muameleye virüb rebhin vechi meşruh üzere kassablara sermaye için vire. Fi 22 Şaban 973 (1565)

17

İstanbul kasapları için müslümanlardan ve hıristiyanlardan alınacak kasap sermayesine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahrusei mezbure kassablarına sermaye için mahrusei mezburede olan müslümanların ağınyasından on bin altın ve nesârâdan on bin cem olmasın emir idüb buyurdum ki bu hususu unat vechile hak üzere eğer müslümanlardan eğer nesârâdan mün'im ve mütemevvil olanlardan mallarına göre tayin idüb dahi on bin altın müslümanlardan ve on bin altın nesârâdan cem eyleyüb dahi emri sabık üzere Dergâhı Muallâm Müteferrikalarından Mustafaya teslim eylesin. Fi 2 Ramazanülmubarek 973 (1565)

18

Kasap sermayesinin ne suretle toplanılacağına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahrusei İstanbul kassablarına sermaye için tavayifi muhtelifeden cem olunub süddei saadetim Müteferrikalarından Mustafaya teslim olunan meblağı mezkûru muamelei şer'iyeye ile muamele idüb her maddei muamele etdüğün İstanbul kadısı huzurunda götürüb sicil etdirüb ve kendü dahi defterine kayıd idüb sene başı oldukda İstanbul kadısı huzurunda muhasebesin verüb rebhinden hasıl olan meblağı koyun eminine teslim idüb oldahi kadı marifeti ile mahrusei İstanbul kassablarına sermaye için tevzi idüb sureti muhasebenin herbiri sicilli mahfuza kayd olunub birin dahi mezbur Mustafa süddei saadetime götürüb hazinei âmiremde mahfuz ola Bu babda sicil akçesi alınmaya deyu emir idüb buyurdum ki hükmü şerifimi sicilli mahfuza kayıd idüb dayıma mucibi ile amel eyliyesin Fi 22 Ramazan 973 (1565)

19

Yahudilerin virdikleri kasap akçasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bundan akdem kassablık için yirmi nefer Yehudilerden on bin filori alınmak emir olunmuşıdi Hâlâ mezbur Yehudiler gelüb Bizden gayri mümevvil Yehudilerin nihayeti yokdur deyu bildirdikleri ecilden mahrusei mezburede sakin Yehudilerden Kargı ve Alman ve Salevî ve Keruş cemaatlerinden gayri cemaatlerden dahi cümle on bin filori alınmasın emir idüb buyurdum ki emrim üzre zikr olunan cemaatlerden gayrisinin aġnıyasından hallü hallerine göre cümle on bin filori cem idüb dahi emri sabıkım üzre Dergâhı Muallâm Müteferrikalarından Mustafa (زيد محمد) ya teslim eyliyesin Fi 1 Şevval 973 (1595)

20

İmaretlere ve Yahudilere verilecek koyunlara dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahrusei mezbureden imatetlere ve saraylara virilen koyun her kangı kasabadan olursa minbaad Koyun Emni marifeti ile virilüb ve Yehudi tayifesine günde seksen koyundan ziyade koyun vilmemesin emir idüb buyurdum ki emir üzre imaretlere ve saraylara virilen koyun senin marifetin ile Emin tayin eyledği kassabadan virilüb olbabda mütevelliler ve şehir emini ve gayri dahl ve taaddi etmiyeler Ve Yehudi tayifesine dahi her gün seksen koyundan ziyade koyun

virilmeyüb emrime muhalif kimesneye iş etdirmiyessin F 9 Şevvalülmü-kerrem 973 (1565)

21

Koyun başlarının dışarıda satılamıyıp başhanelerde satılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Sabıkan Üsküb kadısı olan mevlâna Muslihuddin mühürlü tezkere gönderüb Ayasofya evkafına tabi başhanelere tasarruf iden kimesnelerden talepleri ve şekvaları ile emri şerif mucebince nefsi selhhaniye varılıb kassablar kethüdası Sefer ve sayir kassablar ihzar olunub selhhanelerde boğazlanan koyunların ve kuzıların başları zikrolunan başhalere bittamam vâsıl olmaduğunun sebbi sül olundukda Bizüm selhhanemizde boğazlanan koyunların ve kuzıların başları mezbur başhanelere bittemam vâsıl olur Lâkin Silivri kapusunda ve Yeni kapuda ve Yeni bağçede dahi vakıf dükkânlarda boğazlanub giru ol mevzide satılır Ve andan gayri Yehudiler içinde beş dükkânda boğazlanan dahi giru ol arada satılır Zayi olan anların başlarıdır deyu cevab verdüklerinde mezburun başcılar dahi Vechi meşruh üzredir deyu tasdik etdiklerin arz eyledüğü ecilden buyurdun ki vardukda zikrolunan başları giru başcılara ve başhanelere verdürüb emri şerifime muğayir harice beyi etdirmiyessin F 25 Şaban 968 (1559)

22

Istanbulda at değirmeni yapılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahrusei Istanbulda un babında ziyade muzayaka olmağın at değirmeni yapılmak mümkün olan furunlarda at değirmeni yapılmasın emir ibüb buyurdum ki vusul buldukda furun sahiblerine tenbih idesinki anun gibi değirmen yapılmak kabil olan furunlarda at değirmeni yapalar ki eyyamı şitada un babında muzayeka çekilmeyüb kendü değirmenlerinde un etdiresin Fi 13 Rebiülevvel 975 (1567).

23

Istambula ne gibi koyunların gönderileceğine ve kaç alınacağına dair.

Karasu yenicesi ve Gümölcine ve Kavala ve Drama ve Zihne ve Siroz ve Timurhisar ve Avrethisarı ve Vardar ve Karaferiye ve Serfiçe Florine ve Manastır ve Kesriye kadılarına hüküm ki Tahtı kazanızdan irsal olunan defter mucebince geçen seneden koyun ve bu senenin ko-

yunu Ruzi Kasıma değin ihrac idüb yarar nayiblerinüz ile mahrusei Istanbula gönderilüb Koyun Eminine teslim olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda bu babda tamam ihtimam idüb eğer geçen senenin koyunların defter mucebince ihrac idüb yarar nayiblerinüze koşub gönderesiz Şöyleki Ruzi Kasıma değin zikrolunan koyunlar mahrusei mezbureden gelüb Koyun Eminine teslim olunmıya öZRünüz makbul olmıyub azile müstahak olursuz Ana göre tedarik idesiz Ve minbaad üç kuzulamış koyunu otuz yedişer akçeye ve ikişer kuzulamış koyunu otuz dörder akçeye aldırub ziyadeye atdırmıyasız Ve tahtı kazanızda kıvırcık koyunu ve sağmal [1] koyunu boğazlatmıyasız ve eslemiyüb badettenbih boğazlıyanları yazub bildiresizki haklarından geline Ve mat-tabazlar ellerinde bıcağa yarar mevcut olan koyunu behasile celebeler alıviresiz Taallül ve terahi etdirmıyesiz Ve tahtı kazanızda koyun eti altı ay üç yüz dirhem ve altı ay ikiyüz dirhem satdırsız Emrime mugayir eksük satanı arz idesiz ki haklarından geline. Herbirinüz tahtı kazasında mamulünbih olan defter mucebince celebelerin uzerlerine mukayyed olan koyunları muaccelen ihrac idüb celebelerin isimleriyle surete defteri yazub mühürleyüb mezbur cavuşuma teslim idesiz ki ana göre taleb ola Ei 13 Şaban 975 (1567).

24

Istanbulda Hind elçisine verilecek tayinatın mikdarına dair.

Mısır beğlerbeğisine ve defterdarına hüküm ki Bundan akdem Hind ilçisi süddei saadetimde olduğu zımanda her gün yetmiş aded etmek ve üç kıyye şeker ve üç dane şem'i asel ve bir buçuk kile pirinç ve dört vakıyye yağ ve dört vakıyye bal ve üç cenah tavuk ve üç res koyun virilügelüb anda dahi münasib gördüğün üzre birer mikdar virilmesin emir idüb buyurdum ki varıcağ emrim mucebince ilçii mezbura vecih ve münasib gördüğün üzre zikrolunan ihracatdan her gün birer mikdar nesne tayin idüb viresin Fi 8 Zilkade 975 (1567)

25

Kasap sermayesi olarak Sokollu Mehmet Paşa tarafından verilen paraya dair.

Istanbul kadısına hükümki Mahrusei mezbure kassabaları sermayesine ilhak olunmak için Düsturu Ekrem Veziri Âzam Mehemed Paşa

[1] Bu koyunlardan maada bir de Kırçan koyunu vardı İrandan gelen koyunlara Kızıl koyun derlerdi.

ادام الله تعالى اجلاله bin filori sadaka itmeğin ve mezkûr filori hâlâ Koyun Emni olan Mustafada olmağın buyurdum ki vusul buldukda meblağı mezburi bî kusur mumaileyh alub kassablar sermayesine mütevell olan Aliye teslim etdirüb dahi kassabalar akçesine ilhak etdirüb murabahıy virdirüb hasıl olan rebhim sal besal mahrusei mezbure kassablarından ziyarı zâhir kassablara teslim etdiresin (Koyun Emininin âdemine verildi) Fi 10 Ra 980 (1572).

26

Istanbulda kış zorlu olduğu için ekmeğin fiyatının arttığına dair.

Vezir Ahmed Paşaya hüküm ki Mahrusi Istanbulda ve etrafda bir iki gün kar yağub furtına olmak ile mahrusei mezbure ekmeccileri nerhi ziyade etmek murad idinüb Zahire yokdur deyu behane ve taallül iderler imiş İmdi iki gün kar yağmağla terekenin nerhi ziyade olmanın aslı yokdur İznikmid ve Kazıklı ve ol cevanibde olan değirmenlerde bulunan hazır unu getürüb ve yerine buğday iledüb un etdirmek için yoldaşlarile bir yayabaşı tayin olunub ve kadirğa ve bir kalite tedarik olunub gönderilmek için Kapudana ve yeniçerilerim ağasına ahkâm yazılıb sana irsal olundu Buyurdum ki vusul buldukda zikrolunan ahkâmı şerifeyi müşarünileyhimaya isal idüb emri şerifim üzre bir kadirğa ve bir kalite ihzar etdirüb Kabanda bulunan buğdaydan buğday koyub gönderüb ve yayabaşına dahi tenbih eyliyesinki varub buğdayı değirmenlerde tevzi idüb dahi hazır bulunan unu her kimin ise başka defter idüb kadirğa ve kaliteye tahmil idüb alettecil götürüb teslim eyleyüb tekrar varub virdüğü buğdayı un etdirüb getüre Bu husu mühimmatdandır Kadiya ve muhtesibe muhkem tenbih eyliyesin Etmeciler zahireyi saklıyub tereke yokdur deyu müslümanları taciz etmiye Mevcud bulunan unu rençber gemileri bulunur ise navlun ile tahmil idüb getüreler Bulunmaz ise kadirğa ve kalite göndereler Ve Rodoscukda ve Ereğlide hazır zahire olduğu ilâm olunmuşdur Rençber gemileri tedarik idüb içine âdem koyub gönderesin Varub tahmil idüb getüre (Kapucu ile paşa hazretlerine gönderildi) Fi 11 Ş 981 (1573)

27

Tekirdağından İstanbula gelen buğday üzerinde vurgunculuk yaptırılmamasına dair.

Rodoscuk kadısına hüküm ki Istanbul kadısı mektub gönderüb mahrusei Istanbulda olan etmeciler kethüdalarile meclisi şera gelüb Tekfurdağının

buğdayın kadimden sahibleri ol tarafda olan iskelelere götürdüklerinde gemici tayifesi alub Istanbula getirüb beyi eylemekle muzayeka omazdı Hâlâ iki üç yıldan beru matrabazlar hâdis olub gelân buğdayı gemicilere aldirmiyub [1] kendüler alub ermahzen idüb vüz'at zamanında getürmeyüb muzayeka zamanında azar azar getürüb şehre muzayaka virürler deyu arz eyledi İmdi ol canibde etrafdan gelân buğday kadimden ola-geldüğü üzre rencber gemilerine verilmeyüb matrabazlara aldırmağa sebep nedir Bu hususda itaba müstahak olmuşsın Buyurdum ki vardukda bu babda mukayyed olub etrafdan iskelelere gelân buğdayı ve unu asla bir ferde dermahzen etdirmeyüb Istanbuldan muhtesib tezkeresile varan rencber gemilerine nerhi cari üzre aldırub vechi meşruh üzre matrabazlardan her kimin olursa olsun cümlesin ihraç etdirüb nerhi cari üzre muhtesib tezkeresile varan rencber gemilerine beyi etdirüb doğru Istanbula gönderesin ki bunda gelüb etmekcilere tevzi olunub Istanbulda olan muzayeka def ve ref ola Ve her gemiye ne mikdar tereke tahmil olunursa başka defter eyleyüb karadan arz eyliyesin ki tahmil olunan buğday ve un harice gitmek ihtimali olmya Bu hususda gereği gibi ihtimam üzre olub minbaad matrabazlara ve gayriye buğday ve unu aldirmiyub emri şerife muhalif dermahzen etdirmekden ziyade hazer eyliyesin (Ali Çavuşa virild) Fi 6 Ş 981 (1573)

28

Istanbulda et sıkıntısı çekilmemek için sonradan yapılan kasap dükkânlarının kaldırılmasına dair.

Galata kadısına hüküm ki İstanbul kadısı mektub gönderüb mahru-sei Istanbulda et babında küllî muzayeka var iken Galatada ve nevahisinde haylı dükkânlar [2] ihdas olunmağla muzayeka ziyade olub tenbih ve tekid ile men'e mecal olmadığın arz eylemeğin sonradan bilâ izin ihdas olunan kassab dükkânları kal'olunmak emir idüb buyurdum ki Hızır Çavuş vusul buldukda bu hususu teftiş idüb göresin Filvaki tahtı kazanda bilâ izin sonradan ihdas olunmuş kassab dükkânları varise emrim mucebince ref idüb minbaad bilâ izin kimesniye kassab dükkânı vaz etdirmiyesin Amma bu behane ile kadimden olan dükkânlara dahl eylemekden hazen idesin (Koyun Eminine verildi) Fi 27 Receb 983 (1575)

[1] Usulen bu gibi zahireler Istanbulda evvelâ kapana gelir, orada tartılır, esnaf da oradan alırdı. Halbuki daha sonra vurgunculuk Istanbulda da başladı Zahire Kapana gelir, matrabazlar tarafından alınır ve mahzenlere doldurulurdu. Istanbulda zahire sıkıntısı başlanyınca yüksek fiatla satılırdı.

[2] Galatada dört beş, Kasımpaşada bir iki, Eyypte kırk sekiz kasab dükkânı vardı (983). Kızlarağası Mehmet Ağanın Istanbulda bir, Galatada bir kasab dükkânı vardı. Bu dükkânların herbirine bin beşer yüz kıvırcık koyunu verilirdi (986)

29

Kurban koyunlarından maada kimseye diri koyun satılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Matekaddemden mahrusei mezbureye gelen koyunlar kamaralarda boğazlana gelüb kurban koyunlarından gayri ahâr kimesnelere koyun verilmeyüb tamam reaya ve beraya ve sayir evkâfi selâtin imaretlerine müstevfa koyun vefa iderken hâlâ olgelâne muhalif koltukçılara ve Yehudilere ve sair eşhasa diri koyun virilmekle miriye küllî zarar olduğundan gayri evkâfi selâtine ve gayri fukara ve reaya et babında muzayeka çekdiklerinden maada mahrusei mezbure başçıları ve paçacıları ve dibağları ve gayri erbabı hırfet et ve paça ve deri hususunda küllî muzayeka çekdikleri istima olunmağın buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub olgelân üzre mahrusei Istanbula gelân koyunları aynile kanaralarda boğazladub kurban koyunundan gayri ahare diri koyun virdimeyüb anın gibi koltukçılar ve Yehudilere diri koyun virdikleri vaki ise olmakule diri koyun virenleri gözedüb tutasın ki muhkem haklarından geline Ve bilcümle koyun getirenlere muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki minbaad olgelâne muhalif kimesniye diri koyun virmiyeler ki fukara ve reaya ve evkâfi selâtin et babında muzayeka çekmeyüb başçılar ve dibağlar dahi baş deri hususunda zaruret çekmiyeler Şöyle bilesin (Başçı Murada virildi) Fi 11 Za 984 (1576)

30

Yahudilerin koyun ve sığır boğazlayıp fazla fiatla satmamalarına dair.

Istanbul kadısına hükümki Mahmiyyei mezburede Yehudi tayifesi koyun ve sığır boğazlıyub hafiyyeten nerhi ruzîden ziyade satdıkları istima olunmağın buyurdum ki hükmü şerifim vardukda tayifei mezbureye ve gayre gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesinki minbaad Istanbulda eğer koyundur ve eğer sığırdır boğazlamıyalar Anun gibi boğazlamak istianleri Yedikule selhhanesinde boğazlıyalar Ve bilcümle Istanbul içinde kurban koyunu ve basdırmalık sığırdan gayri boğazlamıyalar Şöyle ki badettenbih eslemiyüb tayifei mezbureden boğazlıyanları Koyun Emîni olan kimesnenin marifeti ile teşhir ve tedib idesin Ve bu hükmü hümayunumun suretin sicilli mahfuza kayıd itdirüb daima mazmunu ile amel olunub hilâfı emri şerif kimesneye iş itdirmiyesin Ve bu hükmü hümayunumu Koyun Emîni olanların elinde ibka idesin (Koyun Emîni âdemisi Pervize virildi) Fi 12 Za 984 (1576)

31

Istanbul zenginlerinin kasap yazılmalarına dair.

Isatanbul kadısına hüküm ki Mahrusei Istanbulda (Unkabanında olub başcı Hamdi ki ve Balık pazarında dükkânları ve meyhaneleri olub) Dimorakodi namı zimmî için gayet maldarlar ve kassaplığa kadir kimesneler olduğu ilâm olunmağın mezkûrları Istanbula kassab yazmak emir idüb buyurdumki vusul buldukda tehir eylemeyüb mezkûrları getürüb ahvallerin teftiş eyleyüb göresin filvaki mezkûrlar mütemevvil ve kassablığa kadir kimesneler olduğu mukarrer ise mezkûrları kassab yazub tenbih eyliyesin ki mal ve menallerile kassablık himetinde olalar (Koyun Eminine virildi) Fi 21 Ra 985 (1577) [1]

32

Istanbul esircilerinden zenginliği haber alınan bir adamın kassab yazılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ mahrusei Istanbulda Esir Hanında sakın olan Deli Hacı dimekle maruf esirci sair il üzerinde olan akçesinden maada yirmi bin filori Beyazistanda emanet olduğunu bazı kimesneler ilâm itmeğın mezbur Deli Hacı mahmiyyei Istanbula kassab yazılmasını emir idüb buyurdum ki vardukda mezkûru getirdüb sicilli mahfuza kassab kayıd etdikden sonra tenbih eyliyesin ki (Aşağısı yazılmamış) Fi 11 Ca 985 (1577)

33

İğrip ile balık tutmaya izni olmıyanların balık tutmamalarına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ Balık Emını olan İshak âdem gönderüb hassai hümayunum için balık sayd iden müslim balıkçılar ıgrip ile avlıyu gelmiş değiller iken hâlâ ıgrip ile avladıkları ecilden iltizama zarar virkdüklerin ilâm eylemeğın buyurdum ki vardukda göresin anın gibi hassai hümayunum için mahi sayd iden balıkçıların ıgrip ile sayd etmek için ellerinde temessükleri yoğısa kadimden ne vechile sayd ide gelmişler ise yine olvechile sayd etdirüb oligelâne muhalif ıgrip ile balık sayd etdirmiyesin (Sipahi oğlanlarından nakkaş Memiye virildi) Fi 25 C 985 (1577)

[1] Kasap yazılmayı kimse istemezdi. Yine böyle zenginlerden biri kasap yazılmış. Kurtulmak için Mısıra kaçmış. Tekrar Istanbula gelerek Dergâhı Âli Müteferrikası olmuş. Mesele haber alınır alınmaz, tekrar kasap yazılarak Yedikule salhanesine kasap işine gönderilmiştir (Mühimme defteri 60, s 169).

34

Ahali et sıkıntısı çekmemek için devlet adamlarına fazla koyun verilmemesine dair.

Istanbul kadısına hükmüm ki Dergâhı Muallâm çavuşlarından olub hâlâ Koyun Emini olan Şaban Çavuş Dergâhı Muallâma kassab defteri gönderüb kadimüzzemandan matbahı âmire ve selâtın ve vüzera saraylarına ve beğlerbeği ve kapudanım ve kadı askerlerim ve nişancı ve defterdar matbahına ve sair ağalara ve reisiküttaba ve defter eminine ne mikdar koyun tayin olunduğın ve bazara gidenler matekaddemden virilügelân kuyundan ziyade koyun alub kendüler mahzâ ziyade behaya beyi eylemek ile fukaraya et babında muzayeka gelüb minbaad üslûbu kadim üzre virimesin bildirmeğın minbaad mumaileyhin defteri ile amel olunmak için bir sureti emin ile sana irsal olunmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda unat vechile mukayyed olub kassablara muhkem tenbih ve tekid eyliyesinki minbaad zikrolunan defterde mastur olduğu mikdar koyundan ziyade kimesneye koyun virmiyeler Şöyle ki giru emrime muhalif bazara gidenlere üslûbu sabıka ve emrime muhalif ziyade koyun virdikleri ve kangı pazara gidene virdükleri ilâm oluna Viren kassab ile alan kimesnenin münteha haklarından gelinür Ana göre muhkem tenbih ve tekid eyliyesin (Koyun Emini Şaban Çavuşa virildi) 10 C 987 (1579).

35

Koyun sürücülerine verilecek ücrete dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahmiyyei İstanbul zahiresi için gelân Haymana koyunundan maada yazılı celebleri sürücilerin getürüb mahmiyyei mezbure kassablarına beyi itdükleri koyunun akçesi ve kassablarım bizaası için vaz olunan akçeden virilmek şartile her koyun başına birer akçeden hüsnü ihtiyarile ferağat eyleyen sürücilere müteveli mahru-sei mezbure kadısı marifetile birer akçe eksik virilmek üzere nakid eyliye Bu üslûba razı olmıyan sürüciler beyi itdükleri beha ile oligeldüğü üzere kassablardan tamam akçelerin alsunlar deyu tarikile tahsil olunan akçe ve bizaai kassabandan hasıl olan rebh her yıl mahiyyei mezbure kassablarına husranları mukabelesinde sabıkan varid olan emri şerif mucebince mahmiyyei mezbure kadısı marifetile şer'an tevzi ve taksim eylemek babında emri hümayunum virilmesin celebler taleb eyledüğün arz eyledüğün ecilden buyurdum ki vechi meşruh üzere ihtiyarile ferağat eyleyen sürücilere mütevellisi senin marifetinle birer akçe eksik virdirüb nakid teslim itdiresin Bu üslûba razı olmıyan sürücilere beyi itdükleri beha ile

olıgeldüğü üzre kassablardan tamam akçelerin aldurasın Ve bu tarik ile tahsil olunan birer akçe ve rebhi her yıl kassablara ziyalarıyçün emri-şerifi sabık mucebince müteveli mezburaya senin marifetle teberruan tevzi ve taksim itdüresin Ve bu hükmü hümayunumun su etin sicilli mahfuza kayıd eyledüğünden sonra mütevellinin elinde ibka eyliyesin Hâliyâ ve minbaad mazmunu hümayunile amel oluna Fi 4 R 988 (1580).

36

Koyunların ceplerden muntazamın alınıp İstanbula gönderilmesine dair.

Rum İlinin sağ kolunda vaki olan kadılara hüküm ki Bir kaç senedir mahruise İstanbulun yazılı celeblerinden bazıları voynuk ve bazı yağcı ve gözcü ve akıncı ve bazı evkaf ve emlak Medinei Münevvere vakıfıyuz deyu birer tarik ile ellerine hüküm olmağa defterde üzerelerine mukayyed olan koyunu virmekde taallül idüb ve siz ki kadıarsız ellerinde emir vardır deyu koyunların ihrac itdimeyüb ve bazı celebleri dahi sıy net ve ve mevcut iken irsaliyye defterine mürde ve ya kerihde yazub ve bazı dahi eğer sürücü ve eğer gayri birer tarik ile emir alub sipahi olduk deyu nizâ idüb ve bazı sürücüler dahi celeblerden koyunların ve akçesin alub koyunu tamam getürmeyüb bu üslûb ile her mevsimin koyunu defter mucebince defter ile tamam gelmamek ile mahruise mezburede et babında muzayeka lâzım gelmağın hususu mezbur payei seriri âlemmasiri husrevaneme arz olundukda minbaad defterde mukayyed olan celeb tayifesi vechi meşruh üzre bire tarik ile hüküm alub ve sipahi olduk deyu taallül itmeyüb defter mucebince koyunları vakti ile iharc olunub gönderilüb ve anun gibi ibraz etdikleri emirleri alınub mühürlenüb süddei saadetime gönderilmesin imir idüb buyurdum ki hükmü şerifimle Dergâhu Muallâm Cavuşlarından . . . vardukda bu babda kimesneye itımad itmeyeb bizzat mukayyed olub bundan ekdem tahtı kazanızda koyun sürmeğe irsal olunan çavuşlar elinde olan defter mucebince defterde mukayyed olan celeblerin üzerelerine takdir olunan koyunları vakti ve mevsimi ile bittemam ihrac idüb yara: sürücülere teslim idüb âdet ve kanun üzre irsaliyye defteri yazub bir suretin sürücüler ile bir suretin mukaddem süddei saadetime gönderüb zahire hususunda memur olan Düsturu Mükerrerem Müşiri Mufahham Vezirim Mehemed paşa ادام الله تعالى اجلا له ya teslim olunub temessük virile Bu babda eğer voynik ve eğer sayirden taallül etdirmeyüb hükmü şerif ibraz iderse hükümleri alınub emrim üzre süddei saadetime irsal idüb koyunları defter mucebince ihrac idüb zikrolunan hususlar celebliğe mani değildir Ana göre hükmü hümayunu-

mun icrasında dakika fevt etmiyüb ihalden hazer idesin Şöyleki zikı olunan hususlarda ihmal ve himayet idüb koyun noksan gele yahud mevcud olanları mürde yahud kerihthe yazasız sonra azille konulmiyub müstahakkı itab olursuz Ve siz ki koyun sürmeğe memur olan çavuşlarsız şöyleki tayin olunduğunuz kadılıkların koyunların defterden noksan üzre getüresiz yahud her mevsimin koyunu vakti ile gelüb irişmiye müşarün-ileyh ilâm eyleye öZRünüz makbul olmiyub çavuşluklarınız gitmek ile konmiyub envai itaba müstahak olursuz Ana göre mukayyed olub ihmal ve müsaheleden ve ahz ve celbden hazer eyliyesiz Ve bazı celeb tayifesi yazılmak ferman olunub tahrir üzredir Tahrir olunan yerlerin ihrac olundukda yahud müflis yazıldıkda Bizüm tehir olunsun deyu koyunların ihracda taallül etdirmeyüb irsal olunan defter mucebince sübürüb sonra yeni defter süddei saadetime gelüb makbul olub suret irsal olundukda anınla amel eyliyesiz Ol yazılan yerlerde kemakân defter gelince irsal olunan defter mucebince amel idüb ol vechile kimesniye nizâ etdirmiyesiz Ve kadılığınızda cem olunan koyunları süricilerden teslim alundukda nayibleriniz ile gönderesiz ki gelüb bu canibde teslim ideler deyu defetle ahkâmı şerifem irsal olunmuşdur Takayyüd olmiyub süricilere itimad etmekle koyun tamam gelmeyüb bu defa nayibleriniz ile Dergâhı Muallâma gönderesiz ki avarız teslim ider gibi defteriniz ile gelüb koyunlarınız teslim ideler Ve hazanei âmiremden virilan defterde mezkûr çavuşum mubaşeretile tahtı kazanızda vaki olan celeblerün mevcudu ve mürde ve kerihthele tarihlerle ve kerihthe olmağa kimler bais olub ve emlâklerin kimler mutasarrıf oldukların defter idüb varan çavuşum ile irsal idesiz Ve bazı celebler koyun sürmiylüm deyu oldukları kadılıktan kalkub ahar kazada mütemekkin olub kerihtedir deyu kayıd itdirmişsiz Varan defterde mukayyed bulunan celebleri her kangı kadılıktan ise getürdüb üzerlerine lâzım gelen koyunların südürsüz Ve bazı mevcud olan celebler ihzar olunmak lâzım geldikde inad ve temerrüd iderlermiş Anın gibi olanları lâzım geldikde sancak beği voyvodaları ve zuama ve erbabı timardan olanlar muavenet idüb marifetiniz ile getürdüb lâzım geleni fermanı şerifim üzre icra idesiz Ve bundan akdem Dergâhı Muallâm Çavuşlarından' Halil Çavuş ile kassab bedeli için mütesellim olan kimesnelerden kudretlere göre akçe alınsun deyu ferman olunmuş idi Her biriniz tahtı kazanızda ne mikdar akçe cem olub kimden alınmış ve kime teslim olunmuş aynı ile yazub varan çavuşum ile bildüresiz Ve kadılığınızda voyvoda ve alay beğleri ve zuama ve sayir kullarımın timarlarında mütemekkin olan celebler ihzarı lâzım geldikde sıyanet idüb şer'i şerifi gözedüb südürmesine taallül iderlermiş Anun gibi emri şerifime muhalefet iden kimesneleri esamisi ile Dergâhı Muallâma arz eyliyesiz

Şöyleki bu hususlar sayir zemana kıyas olunmıyub emri şerifim muktezasinca ihmal ve müsahelenüz vaki ola varan çavuşumun arzı makbul olub azille konulmıyub itab ve ikaba müstahak olmanız mukarrerdir (Bir sureti Ömer Çavuşa virildi) Fi 28 Ş 989 (1581).

37

Kuzuların Hedrellezden evvel kesilmemesine dair.

Haslar kadısına ve subaşısına hüküm ki Ruzi Hızıra değin kuzu beyi olunmıyub Ruzi Hızırdan İstanbul kassabları kethüdaları marifeti ile kalyozda satılmasın emir idüb buyurdum ki . . . vusul buldukda bu babda tam gereği gibi mukayyed olub Ruzi Hızırdan mukaddem kalyozdan gayri yerde emri şerifime muhalif bir ferde kuzu beyi etdirmeyüb Ruzi Hızır gelinciye İstanbul kassabları kethüdası marifeti ile kalyozda beyi itdirüb emri şerifime mugayir kimesneye iş etdirmiyesiz (Koyun Eminine virildi) Fi Selhi Safer 990 (1582).

38

Yeniçerilerin koyun tecimine karışmamalarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahrusei mezbureye . . . için davar getüren celeblerin davarların yeniçeri ve cebeci ve topcı tayifesi bağlyub ya kassablık idüb ve bazıları dahi kassab şakirdi namına gice ile . . . kalub davar bağlanub bazar bozulunca davar bağlu durub müşteri vardukda davarı bağlu görmekle almağa ikdam eylemeyüb alana ve satana zulüm olduğu ilâm olunub minbaad yeniçeri ve cebeci ve topcı tayifesiñe kassablık etdirmeyüb ve davar bağlatmıyub ve şakird namına taşra kimesne kalmıyub müşteri vardukda celeb tayifesinden değer beha ile almak için bir yarar ehli hibre tayin olunmak emir idüb buyurdum ki . . . vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub tenbih ve tekid eyliyesinki minbaad yeniçeri ve cebeci ve topcı tayifesi eslemeyüb giru kassablık idüb vechi meşruh üzre davar bağlyub anun gibilerin isimleri ve resimleri ile ve her birisi kangı bölükde olduğun mufassalan yazub Dergâhı Muallâma arz eyliyesin Ve bir yarar ehli hibre tayin eyliyesin ki celeb tayifesi dahi davarların değer beha ile satub alan kimesniye hayif olmya (Efendi paşaya virdi) Fi 21 Za 992 (1584).

39

İstanbulun ihtiyacı için koyunların muntazaman gönderilmesine dair.

Vize ve Midye ve Pınarhisarı ve Kırkkilise ve Mahmud paşa hassı ve Rus kasrı ve Aydos ve Ahyolu Sultanyeri Misivri Karinâbâd Yanbolu

Nevahii Yanbolu Kızıl Ağac Zağrai Cedid Açka Kızanlık Zağrai Atik Çırpan Uzunca ova Kadıköy Çirmen Hayrebolu Dimetoka Malkara İpsala Firecik Mekri Gumülcine Karasu Yenicesi Kavala kadılarına hüküm ki Tahtı kazamızda vaki olan atik ve cedid celeblerin üzerine takdir olunan bahar koyunlarından ve eğer mevsim koyunlarından ve senei mezburede hizmetlerinde kalan koyundur bikusur ve lâküsür süddei saadetimde olan celeb defteri muktezasınca Fi 993 Cemazelulânın üçünedek gelüb İstanbul kassablarına teslim olunmaları lâzım ve mühim olmağla kadılıklarınızda bazı maldar matrabazlar varub sürüciler kadimden İstanbul zahiresiyçün koyun cem idgeldikleri yerlerden varub koyunları ziyade beha ile alub badehu sürüciler varduklarında ahar yerlerde koyun bulunmayub mezbur matrabazlardan istediklerinde yedişer ve sekizer akçe ziyadeye beyi itdikleri ecilden mezbur matrabazların ellerinde olan koyunları bittemam gelüb mahrusei İstanbul kasablarına tarihi mezbure değın teslim olunması lâzım ve mühim olmağın Dergâhı Muallâm Çavuşlarından Hasan bu hususa mübasir tayin olunmak ve süddei saadetimde olan asıl celeb defterinin sureti ihrac olunub mumaiyleh çavuşa teslim olunmuşdur Buyurdum ki ... bir an tehir etmeyüb müşarünileyh çavuşumun marifetile bizzat mukayyed olub tahtı kazanuzda olan celeblerin üzerlerine takdir olan bahar koyunlarından eğer mevsim koyunlarıdır ve eğer senei sabıkada uhdelelerinde baki kalan koyundur muaccelen mumaiylehin yedinde olan asıl celeb defterinin sureti mucebince ihrac idüb yarar sürüciler üzerine deruhde idüb imzalyub ve mühürliyüb bir suretin mumaiyleh çavuş ile ve bir suretin nayiblerinüz ile koyunlarile maan tarihi mezbure değın celeblerin koyunları mahmiyyei mezbure kassablarına teslim ve defteri süddei saadetimde Koyun Eminine teslim etdiresinki celeblerinüzün koyunları ana göre taleb oluna Ve celeblerinüzden sürücilere koyun alub viresiz Ve koyunu olmıyan sürücileri sürücü etmiyesiz Ve koyunu olan sürücileri daği koyunları mikdarı celeb kayıd idüb ziyade kayıd etmiyesiz Sonra neticesi size ayıd olur Ve zikr olunan matrabazlardan eğer zuama ve erbabı timar ve eğer yeniçeridir ve eğer hisar eridir ve eğer tüccar beği âdemleridir ve eğer voyvodalardır ve eğer subaşılardır eğer şehilüdüdür ellerinde mevcut bulunan koyunlardan mezkûr çavuşum mubaşeretile üç kuzulamış koyunları yirmi sekizer akçiye ve iki kuzulamış koyunların yirmi beşer akçiye ve bir kuzulamış koyunların yirmişer akçiye mucebince sürüciler alub virüb ziyade beha ile alub virmeden ziyade hazer eyliyesin Ve zikrolunan beha üzre koyunları virmeyüb inad idenlerin koyunların sahibleri ile maan herbir süriye ikişer ve üçer yarar müsellim ve yahud eşkinciler koşub ve her sürü nemikdar koyundur

getürmek istedikde muhtesib ve iskele eminleri mani olmamak için emri şerif virilmek recasına arz etmeğin kadimden olgeldüğü üzre virilmek emir idüb buyurdumki... vardukda kadimden olgeldüğü (üzre) mezkûr reisi müşarünileyh için gemisine tahmil etdüğü zahireye mani olmasını Amma bu behane ile ahar kimesne ziyade zahire alub gitmekden hazer eyliyesin Fi 19 Za 993 (1584).

41

Istanbul için değirmenlerde üğütülen una dair.

Haslar ve Çorlu ve Bergos ve Vize ve Ereğli kadılarına hüküm ki İstanbul kadısı mektub gönderüb uncu tayifesinin kethüdası Hüseyin ve etmekci tayifesinin kethüdası olan Hacı Ali ve yiğit başıları İvaz ve uncu ve etmekciden cemmi gafir gelüb uncu tayifesi zikrolunan kadıllıklarda olan değirmenlere tereke olub geldiklerinde âdem başına bir defada elli muddan ziyade üğütmele her birimize vüs'at ile nöbet değüb fukara ve ağniya alub hâlâ bazı kimesneler yüz mud ve dahi ziyade terekeyi def'ada üğütmele fukaraya nöbet değmeyüb ol sebebden ziyade gadir olub her birimiz bir değirmende bir defada elli muddan ziyade terekesi olunmya deyu ittifaq idüb minbaad bu minval üzre amel olunmak için emri şerif reca eyledüklerin arz etmeğin ittifaqı mezbur üzre elli muddan ziyade bir defada kimesnede tereke olmayub elli (muddan) tereke üğütmemek emir idüb buyurdum ki... herbiriniz bu babda mukayyed olub anın gibi İstanbul zahiresiyçün tahtı kazanızda vaki olan değirmenlere üğütmele için tereke vardıkda herbirinin ellişer mud terekelerin nöbet ile üğüdüb ağniya elli muddan ziyade tereke üğütmele istediklerinde ve yahud nöbetleri olmayan fukraranın nöbetlerin almak istedikde men idüb nöbet kimlerin olursa nöbet ile ellişer mud terekelerin üğüdüb nöbetleri olmyanları ve elli muddan ziyade tereke üğütmele istiyenleri men eyleyüb emri şerifime muhalif iş olmakdan begayet ihtiraz eyliyesin Eslemiyenleri seğidüb men ile memnu olmyanları yazub arz eyliyesin (Ba Hattı Efendi Fi 26 Ra 993 (1585).

42

Istanbulda koyun eti fiatına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei mezbure kassabları meclisi şer'i şerife gelüb mahrusei merkumede nerhi cari koyun etinin vakıyyesi üçer akçeye iken yeniçeri tayifesine yüz elli dirhem bir akçeye virimek kanunu kadim olmağın 993 senesinde beş buçuk ayda

boğazlıyub tayifei mezbureye yüz elli dirhem bir akçeye beyi eylediğimiz yirmi üç bin beşyüz re's koyundan eylediğimiz ziyade ve noksandan iki yüz bin akçe hâlâ ceblere vacibüleda deynimiz olub edasına iktidarımız yokdur Kassab akçesinden eda olunmak bobında inayet reca eyleriklerinde bilfiil Koyun Fmini olan İlyas Çavuş kelimatı meşruhaların tasdik itmişdir deyu arz eyledüğün ecilden bu babda kanun ile amel olunmak fermanın olmuşdur Buyurdum ki... bu hususda matekaddemden kanun ne ise anunla amel idüb minbaad kadime muhalif iş olmakdan ihtiyat eyliyesin deyu hükmü hümayunumun mazmumile hâlâ ve minbaad amel olunmak için sicilli mahfuza kayıd eyliyesin (Bu Hattı Hümayun Sahibi saadet paşa hazretlerine yazılıb gönderilüb anlar da kadıasker efendiye) Ei 26 N 993 (1585).

43

Istanbul zahiresinin vilâyetlere çıkarılmamasına dair.

Dargâhı Muallâm çavuşlarından olub bilfiil İstanbul muhtesibi olan Mehmed Çavuşa hüküm ki İstanbul zahiresinden yağ ve bal ve pirinc ve sabun ve sair zahireyi bazı çaşnığir ve solak [1] ve sipahi ve yeniçeri tayifesi ve sayir Dergâhı Muallâm kullarından niçesi gemilerine tahmil idüb Mudanya iskelesine ve gayri yelere alub gitmekle mahruisei mezbure zahiresine külli muzayeka geldüğü ilâm olunmağın buyurdum ki ... vardukbu badda ihmal ve müsahele üzre olmıyub gicede ve gündüzde gereği gibi mukayyed olub zahire ile bir gemi salıvirmeyüb hıfz ve zabt eyliyesin Anın gibi zahire ile gemilerden mahalli mezbure ve gayri yere gider gemilerden gemi bulundukda reisi muhkem habs ve gemiyi girift eyleyüb eğer çaşnığir ve eğer sipahi ve solak ve yeniçeri ve sayir kapu kullarımdan her kimler ise ismi ve resmi ile yazub arz eyliyesin Şöyleki bu babda imal eyleyüb zahire ile bir gemi gitdüğü istima oluna muhkem hakkından gelinmek mukarrerdir Ana göre mukayyed olub tedarik üzre olasin Ve hilâfı emri şerif zahire alub giden gemilerin gemicilerin habs idüb ve gemilerinde bulunan zahirelerin girif idüb mirî için zabt eyliyesin deyu emir yazılmışdır Ei 12 Rebiülevel 995 (1587).

44

İzmirdeki matrabazların İstanbula üzüm göndermediklerine dair.

İzmir ve Ayazmend kadılarına hüküm ki Tahtı kazanızda bazı matrabaz tayifesi zuhur idüb İstanbula lâzım olan üzüm ve razakı ve incir ve bunun emsali zahyiri dermahzen idüb bu canibde tamam muzayeka

[1] Solakların mecmuu 400 kişi idi. 1586 da artmıştır (Muhimme defteri 60).

olmayınca getürmemek ile küllî muzayeka çekilür imiş Ol makule zahireyi dermahzen itdürmeyüb vakit ve eyyamla varan gemilere tahmil itdürüb Istanbula irsal olunmak emir idüb buyurdum ki ... vardukda herbiriniz bizzat mukayyed olub anın gibi mahmiyyei Istanbul zahiresi için varan gemilere tahmil idüb bervechi istical irsal eyleyüb avk ve tehir itdirmeyüb minbaad emri şerifime mağayir iş idenlerin gereği gibi hakkından geldirüb zahire babında ziyade mukayyed olasin deyu emir yazılmışdır Fi 26 Ramazan 995 (1587).

45

Edirnekapısı dışındaki hoyun pazarı ne zemana kadar süreceğine dair.

Istanbul kadısına ve koyun alan Ömer Çavuşa hüküm ki Edirne Kapısı haricinde basdırma için sığır satan celebler sabahdan öyliyedegin beyi ve şira ideğelmışler iken hâlâ ikinci zamanında beyi ve şira eylemek ile kassabalara muzayeka virilirdüğü ilâm olunmağın sabahdan söyliyedeğin bazar olub herkes beyi ve şira eylemek emir idüb buyurdum ki ... vardukda bu babda unat mukayyed olub her kes biyi ve şira eyliyeler Badehu kassablar davarların bağılyalar Öyleden sonra sığır celeblerine beyi ve şira itdirmiyessin Şöyleki badettenbih emrime muhalif ikinci zamanında beyi ve şira itdirirler ise her kande ise muhkem tedib eyleyüb emri şerifimin icrasında dakika fevt eylemiyessin deyu emri şerif yazılmışdır Fi 13 Z 995 (1587).

46

Getirici nerhi ile dükkâncı nerhinin ayırd edilmesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Istanbul zahiresiyçün haricden Istanbula gelan sabun ve pirinc ve bal ve basdırma ve sayır bunların emsali zahayiri ehli dükkân getürüciden getirici nerhine satun alub dahi dükkânlarında oturakçı nerhine satub intifa edeğelmışler iken hâlâ kadimden olğelane muhalif haricden zikrolunan zahayiri getüren kimesneler getirici nerhine satmıyub dükkânlarına koyub kendüler oturuçı nerhine satmakla fukaraya zulüm ve taaddi olmağın zikrolunan zahayiri haricden kimesneler dükkân tutmıyub getürdükleri zahirei dükkâna komıyub ve oturuçı nerhine satmamak için emri hümayunum virilmesin arz etmeğın buyurdum ki vardukda göresin arz etdüğün üzre zikrolunan zahayiri haricden getüren kimselere kadimden olğeldüğü üzre otuz akçe nerhine (oturuçı nerhine) satdırmıyub getirici nerhin satdırub kadimden olğelân ile amel idüb olğelâne muhalif kimesneye iş etdirmiyessin Fi 30 Z 995 (1587).

IX. TECİM. ENDÜSTRİ VE GÜMRÜK İŞLERİ

(972 - 1000)

1

Istanbula ham meyva getirilmemesine dair.

Yalakâbâd kadısına hüküm ki Şimdiki halde kiras zamanı karib gelüb ve sayir meyve dahi akabca irişmek üzredir Amma kemalin bulmıyub hamlar bulunub satılmağla Istanbula meyva satmağa gelân gemiler ketürdükleri meyve ekle kabil olmadığı ecilden minbaad her meyve kemalin bulub ekle kabiliyyet gelmediyen devşürülmemesin emir idüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bu babda unat mukayyed olub tahtı kazâna tabi Kara Mürsel ve sayir bağ ve bağçe ve bostan olan mahallere âdem gönderüb sahiblerine gereği gibi tenbih ve tekid idesin ki her meyveyi irişüb kemale ekle kabiliyyet geldiği zamanda devşirüb beyi etdiresin Şöyle ki emrime muhalif kablelvakit meyve gönderile mahru-sei mezbure muhtesibine yeniden tenbih olunmuşdur Ana göre sen dahi tahtı kazânda olan kura ve nevahide tenbih ve nida etdiresin ki sinini sabıkaya kıyas idüb vakti irişmediyen meyve göndermiyesin (Muhtesib âdemine verildi) Fi 24 Ramazan 972 (1564).

2

Rusyada ölen türk tecimlerin mallarına dair.

Moskov Kırılına namei hümayun ki Memaliki mahrusemiz reayasından olub vilâyetinizde vefat iden memaliki mahrusemiz tacirlerinden Kaya Bali ve Pevane nam kimesnelerin ve zimmilerden Todoruk nam Ermeninin cümle mal ve menalleri sizin canibinizden zabt olunduğu ilâm olundu İmdi vilâyetiniz tacirlerinden ve âdemlerinden ihtiyarları ile gelüb vilâyetimizde mürd olanların malları ve esbabları için mektubunuzla taleb olundukda âyini adaletimiz muktezasınca teslim olunagelmışdir Gerekdir ki Namei Hümayunumuzla Behram nam kimesne vusul buldukda müteveffayı mezburların zabt olunan muhallefat ve metaların ve metalar ile olan akçeleri bîkusur mezbura teslim olunmak babında envai mesaii cemilenüz vücuda getirile Tahriren fi evaili ...

3

İran taraflarına bakır çıkarılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bakır ve evani işliyanler süddei saadetime gelüb bazı tacir mahrasei mezburede bulunan bakır alub yukaru canibe [1] iletmekle bakır bulunmayub muzayeka çekdiklerin bildirdiler İmdi yukaruya bakır virilmek emrim yokdur Buyurdum ki vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub mahrasei mezbureden bakır cinsinin eğer cedidi ve eğer atıkıdır asla yukaruya giden tüccar tayifesine ve gayri kimesneye bakır aldırmayub men ve def eyliyesin Ve iskele ve gümrük eminlerine unat vechile tenbih ve tekid eyliyesin ki anun gibi emri şerifime muhalif bakır alub yukaru canibe iletmek için iskeleye varub geçürmek istediklerinde bakırın girift idüb sahiblerin habs idüb süddei saadetime bildiresin 26 Rebiülevvel 976 (1568)

4

Mirî rahtları işlemek için İstanbul gümrüğüne gelen kıllar hakkında.

Istanbul kadısına hüküm ki *ميراهور آلي دام* Mirahur Ali *دودة الاماچد والاكارم* mühürlü tezkere gönderüb rencber tayifesi etraftan gelüb mahrasei İstanbul gümrükhanesine kıl getürdüklerinde ve mahrasei mezbure dıbağhanesinde hasıl olan kıldan mirî raht işlenmek için nerhi ruzî üzre kifayet mikdarı akçe ile kıl aldıktan sonra sayırları almak hususunda hükmü şerif reca etmeğin buyurdum ki vardukda etraftan rencber tayifesinin mahrasei mezbure gümrükhanesine getürdükleri kıldan mahrasei mezbure dıbağhanesinde çıkub hasıl olan kıldan mirî raht işlenmek için kifayet mikdarı alındıktan sonra kimesnei taciz ve tazyik etdirmiyessin Kifayet kadarı akçeleri ile nerhi üzre alındıktan sonra sayırlarına aldurasın (Hazine kapusunda oturan yazıcı Hasan Çelebiye verildi) Fi 12 Zilkade 967 (1569)

5

Gümrük iltizamcılarının tecimenlerden fazla gümrük almamalarına dair.

Nişanı hümayun oldur ki Mahrasei İstanbulda bazı kapularda ve Galata ve Üsküdar maberinde alınan gümrüğün mültezimleri kanundan ziyade resm alub tücaara ve sayir mürur ve ubur idenlere teaddi oldu-

[1] İran taraflarına.

ğ1 ilâm olunub zikrolunan gümrüklerde tüccara tecavüz etmemek için üzerlerine nazır nasb olunmak lâzım olmağın Müteferrikalardan hassa tacir olan Mustafa ehli vukuf olub kemali emanet ve diyanetine itimadım olmağın gümrük hususun görüb gözlemek için nazır tayin idüb bu Nışanı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki badelyevm alınan yerleri görüb gözedüb tüccardan ve sayir mürur ve ıbur idenlerden kadimden ziyade aldırmaıub ve gümrük alınugelmiyanden hilâfı kanun gümrük aldırmaıub gümrükleri kadimüleyyamdan olıgelen âdet ve kanun üzre alınub eyyamı adaleti hümayunumda kimesniye zulüm ve teaddi olmiya Malı mirîden dahi' asla nesne bel' ve ketm olmaıub mahfuz ve mazbut ola Fi 11 Şevval 973 (1565)

6

İskelelerden geçecek olanların yakalanmalarına dair.

İskele emini Maksuda hüküm ki Bundan akdem iskeleden öte yakaya iskeliye geçüb giden kimesneler iskelede yoklanub nemakule kimesne olub kefil ve sayir ahvali malûm oldukdan sonra icazet virilüb geçmekle ehli fesad öte yakaya ve beru geçmeğe ruhsat bulmaıub zabt olunurdu Hâliyen bazı kimesneler Kum ve Çatladı ve Ahur ve Dimitri Kapulardan geçüb yoklanmamağla ehli fesad mazbut olmaıub ilâm olmağın buyurdum ki vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub âdeti kadime üzre geçüb gidenleri iskelede yoklııub kefil alınmak lâzım olanları kefilsüz geçmeğe ruhsat virmeyüb ve ahar kapulardan olıgelâne muhalif ve kanuna mugayir kimesnei geçürtmeyüb kapuları unat zabt ve hıfz eyliyesin Şöyleki emri şerifime muhalif yoklamadııyen ahar kapulardan âdem geçüb ehli fesad ruhsat bulub mazbut olmiya senden bilinür Ana göre ikdam ve ihtimam eyleyüb basiret üzre olası (Âdemisi İbrahime verildi) Fi 3 Zilhicce 975 (1567)

7

Çanakkale boğazından girib çıkacak yabancı gemilerinin yoklanmasına dair,

Gelibolu hassa harcı eminine hüküm ki Bundan akdem mahrusei İstanbula gelüb giru yerlerine giden Venedik ve Franca ve gayri gemiler kadimden Gelibolu boğazında yoklanub gelüb memnu olan meta ve gayri nesneleri alub gitdükleri ilâm olmağın buyurdum ki vusul buldukda eğer Frenk Venedik gemileri ve eğer Françe ve gayri gemilerdir kadimden ne mahalde yoklanagelmışler ise âdeti kadime üzre

ol mahalde yoklanub memnu olan meta ve gayri nesneyi alub gitmekden hazer eyliyesiz (Mezbur hassamız eminine virildi) Fi 10 Muharrém 974 (1566)

8

Lehistandan Türkiyeye gelen tecimenlerden fazla gümrük alınmamasına dair.

Memaliki mahrusede vaki olan beğlere ve kadılara ve ümenaya hüküm ki Hâliyâ Lih Kırılının süddei saadetimde olan ilçisi Dergâhı Muallâma arzihal idüb vilâyeti mezbure bazirgânlarından tahtı hükümetimizde ticarete gelenlerden kadimüleyyamdandan almagelenden ziyade gümrük taleb olunub ve bir defa alındıkdansonra tekrar gümrük alınub teaddi etdüklerin ve atlarına ulakdan ve yeniçeri tayifesinden ve gayriden dahl ve tecavüz olunduğın bildirüb ol babda hükmü şerifim taleb itmeğın buyurdum ki vusul buldukda bu babda tamam mukayyed olub anın gibi vilâyeti Lih bazirgânlarından tahtı hükümetimizde ticarete gelenlerden âdet ve kanun üzre metalarına göre gümrüklerin eda etdüklerinden sonra bir akçe virmiyeye Ziyade gümrüklerin aldirmayub ve bir defa eda etdüklerinden sonra olgelene muhalif tekrar gümrük taleb etdirmiyesin Ve bindükleri bargirlerine eğer yeniçeri tayifesinden ve eğer sipahi ve gayriden ve ulakdan ahidnamei hümayunuma mugayir bir ferdi dahl ve taarruz etdirmiyesin Fi 23 Muharrem 976 (1668)

9

Istanbulda yapılan hasırların nizamî en ve boyda yapılmalarına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâliyâ mahrusedi mezburede vaki hasırcılar eğer tul ve eğer arzıdır ve eğer behasıdır kadimden olgel-düğü üzre olmiyub ve behasın dahi ziyade idüb müşteriler şekva etmeğın buyurdum ki vusul buldukda bu hususu ehli vukuf ve mahrusedi mezbure muhtesibi mübaşeretile görüb kadimden her cins hasırın tuli ve eğer arzı nemikdardır ve her cins ne bahaya satılır anun gibi kadimden olgelâne mugayir tul ve arzdan noksan ve bahasından ziyade varsa men ve ref idüb kadimden her biri ne behada ise giru her cinse behasın tayin idüb ve tul ve arzı takdir idüb ana göre sicille kayıd idüb minbaad anun ile amel ideler Ana muhalif olgeldüğüne mugayir idenleri men idüb olmiyanları arz idesin ki hakkından geline Fi 7 Şevval 973 (1565)

10

Istanbuldaki kumaş tezgâhlarına dair.

Şimdiki halde mahrusei mezburede seraser ve şahnik ve zerbaft kumaş ve kuşak işlenen dezgâhlar çoğalub zabt olunmıyub kumaşlarının kılabledan ve ibrişimlerin safi itmeyüb envai hile ve hud'aya mübaşeret etdikleri ecilden fermanı hümayunumla yoklanub görüldükde üçyüz on sekiz dezgâh bulunub zikrolunan dezgâhları sahiblerinden yarar ve mütemevvil ve itimad olunan üstaplardan yüz aded dezgâh mukarrer olub bakileri ref olunmasın emir idüb buyurdum ki Dergâhı Muallâm çavuşlarından Şüccâ زيد قدره varıcak bu hususu unat vechile kemali dikkat ve ihtimam ile bizzat yoklıyub göresin Zikrolunan dezgâhların sahiblerinden kiracı ve muamele ile akçe kullanur olmıyub mütemevvil ve maldar olub yarar itimad olunur üstaplardan yüz dezgâhı mukarrer idüb dezgâhları ne mahalde ve kendüler ne mahalde sakinler ise isimleri ve resimleri ile yazub defter idüb imzalıyub süddei saadetime gönderesin Maada ne mikdar dezgâh var ise cümlesin ref idüb ve zikrolunan kumaşlar ahvali tamam manzum ve mazbut olmağıyçün mukarrer olan dezgâhlardır işlenen altunlu kumaşlara miî temga urılıub temgasız alınub satılmıya Ve ehli vukuf olan silâhdarlarımdan قردوة الامام Çerkes Hüseyin mubassırları olub yoklıyub göre Her seraser ki işlenüb tamam ola nihayet otuz beş altundan aşaka olmya Cümlesin mezbur çavuşuma temga etdirüb temgasuz olanı alub satdırmıyasın Ve badennazar bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd etdirüb hilâfına cevaz gösterilmıye Şöyle bilâsın Fi 18 Safer 972 (1564)

11

Istanbulda satılan kiremitlere dair.

Tekfurdağı kadısına hüküm ki Tahtı kazâna tabi Hor nam karye ve gayri mahalde kadimden kiremid işlenüb mahrusei Istanbula getirilüb beyi olunugelüb halen zikrolunan kiremid olıgeldüğü üzre işlenmeyüb küçük kalıb ile işlenüb unat bişürmeyüb kiremid emrinde hile ve hud'adan halî olmadıkları ecilden kadimden işlenügelen kiremidin kalıbı mahrusei Istanbul muhtesibinde mahfuz olmağın nümune için alınub sana gönderildi Buyurdum ki Dergâhı Muallâm Çavuşları oğullarından Mehmed vardukda bu babda bizzat mukayyed olub zikrolunan mahalle ve sayir kiremid işlenen mevakie âdemler gönderüb kiremid işliyenlere muhkem tenbih ve tekid idüb minbaad gönderilen nümune üzre kesdirüb kadimden istimal olunugelen temgalu kalıba muhalif kimesniye nok-

san üzre kesdirmiyessin Ve bişürmesine dahi tamam mukayyed olub unat bişürdüb hile ve hud'a etdirmiyessin Şöyle ki badelyevm gönderilen kalıba muhalif kiremid işlenüb gönderile veya unat bişmeyüb çığ gele taşra çıkartmıyub beyi etdirilmez Getürenler muateb olur Sen dahi mesul olursun Ana göre emrime muhalif ve olğelâne mugayir bir ferde iş itdirmiyessin Fi 27 Zilhicce 972 (1564)

12

Istanbulda ayda ne kadar barut yapıldığına dair.

Istanbul hassa harc eminine hüküm ki Mektub gönderüb mahzeni âmirede bin altıyüz kantar safi barut ve bin üçyüz yetmiş kantar güherçile mevcut olub ve Kâğıdhane kârhanesinde ayda üçyüz kantar barut ve şehir kârhanesinde ayda yüz elli kantar barutu siyah çıkar Ve dayıma ihtimam olunur Ve Tersanei Âmireye her gün varılıb hizmetde makdur olunur deyu arz eylemişsin Ve dahi her ne ki ilâm olunmuş ise malûm oldu Kemakân hizmetde hidematı hümayunumda sarfı kudret etmek emir idüb buyurdum ki vardukda emrim mucebince Tersanede ve sayir hidematı hümayununda ikdam ve ihtimam üzre olub vilâyeti Karamanın güherçilesi tamam gelüb teslim olunmuş mudur yazub bildiresin Ve baki kalmış varsa yazub bildiresin deyu mektub gönderüb götürmeğe sai idesin (Gazi Çavuşa verildi) Fi 18 Receb 979 (1571).

13

Istambula ham meyva getirilmemesine dair.

Istanbul kadısına ve muhtesib olan Mehmede hüküm ki Senki kadının mektub gönödrub Istanbulda meyvefüruş âyanı meclisi şer'a gelüb kadımden mahrusei Istambula gelen meyve büyük karamürsel ile gelüb bazarbaşıları Meyve İskelesine varub ham olımıyan meyvesin intihab ve ehli şuka tevzi idüb müslümanlar müteneffi olurdu Hâlâ meyve küçük gemiler ile gelüb Yemiş İskelesinden gayri yerde bozulub bazarcılar hafıyyeten ham meyve dahi alub müslümanlara beyi itdikleri ham meyve intifaa kabil olmamagin küçük gemiler istimali ve ham yemiş bey'i ref olunmak münasib olduğun bildirmişsin İmdi buyurdum ki bu babda bizzat mukayyed olub meyvei getüren küçük gemi ile getürmeyüb ve Meyve İskelesinden gayri yerde beyi etmeyüb olğeldüğü üzre büyük karamürsel gemileri ile götürüb Yemiş İskelesinde beyi ideler Badettenbih emrime muhalefet idenleri her kimler ise tedib idüb eslemiyüb muhtacı arz olanların isim ve resimlerle yazub bildiresin (Muhtesib başına virildi) Fi 23 S 980 (1572)

14

Mirî üskûf için lâzım olan deriler alınmadan başkalarına deri satılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Darende Pir Nazar gelüb mirî üskûf işlenmek için geçi ve üstuvane için âhu derilerin kifayet mikdarı kendü akçesile almadıyen ahar kimesnelere verildüğin bildirmeğin buyurdum ki vardukda bususu mezbur için eğer keçi ve eğer âhu derisidir elvirdüğü beha ile mezkûr kifayet mikdarı almadıyen ahar kimesneye aldırmyasın (Mezbura virildi) Fi 25 Muharrem 976 (1568)

15

Bedestendeki tellal ve esnafın hilelerine engel olmak için.

Istanbul kadısına ve Ayasofya mütevellisine hüküm ki Hâlâ Bezazistanda beyi için dellala verilen esbabı ehli Bezazistandan birkaç müslüman ve kâfir ittifak idüb esbabı mezburu bir mikdar akçeye çıkarduklarından sonra artık artırmıyub ve dellal dahi mezburların hevasına tabi olub kimesne ziyade eylemez deyüb sahibi de zarurî alub virdükden sonra mezburlar esbabı mezbureyi ortalarında mezad idüb aldıkları sümünden nice akçe dahi ziyadeye çıkarub badehu ahare beyi idüb rebhin cümlesi ortalarında kısmet eyledikleri ve ehli Bezazistandan biri dellal elinden bazı esbabı beşyüz akçeye alub badehu yine dellala virüb beşyüz elli akçeden mezad eyle deyüb dellal taşradan gelmiş deyu mezad idüb ziyadeye beyi eyledikleri ilâm olunub hususu mezbur اعلم العالم المنبجین Müftii enam ادا م الله فضائله a istifta olundukda zikrolunan husus haramı mahzdir Hâkim cümlesini tazir idüb müteveli bu makule hayinlerden dukkânların alub muamelâtı sashih kimesnelere virmek lâzımdır Ve bu makule hilelerin ve hud'aların bilüb men eylemiyan kethüdaları hırsuz deyu fetvayi şerif virmeğin buyurdum ki vusul buldukda bu hususda mukayyed olub evvelâ Bezazistan kethüdaları ve bazirgânlarına ve dellallarına fetvayi şerife fehvasın iz'an etdiüb muhkem tenbih ve te'kid eyliyesinki minbaad eğer bazirgân ve dellal eğer gayridir asla bir ferd olvechile hile ve hud'a eylemayub şer'i şerife muhalif kimesneye iş etdirmiyesin Badettenbih ol asıl hile ve hud'a her kangısından zâhir olursa ehli dükkândan dükkânların alub şer'le tazir idüb ve dellalı kaydü bend ile gönderesin ki küreğe konıla Ve bu hükmü sicilli mahfuza kayıd eyliyesinki dayıma mazmunu ile amel oluna (Bezazistan kethüdası canibinden gelen Davud nam kimesneye verildi) Fi 15 R 981 (1573)

16

Istanbulda satılan altın verakların usul ve nizamı vechile yapılıp satılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ Dergâhı Muallâmda olan divanı hümayunum kâtibleri ve hassa nakkaşlarım ve mücellidler gelüb mahmiyei Istanbulda verakcılar kadimden verakı büyük kalıba göre işliyüb altın verakın destesi on beş ve gümüş verakın destesi beş akçeye müstevfa bulunur iken hâlâ verakcılar altını hem küçük kalıb işliyüb ve hem on beş akçeden ziyadeye beyi idüb bize ve mahmiyyei Istanbulda altın verak kullananlara kifayet mikdarı virmediyen haricden gelen bazirgânlara ziyade beha ile ile virmele ekser zamanda altuna muza-yeka çekilür Ve içlerinden Ferhad dimekle mâruf kimesne Brusa ve Edirnedan altın verak alub küçük veraklar idüb bunda ziyadeye satub ve bazıları murad üzre altını tamam işlemiyüb hem altundan ham iken kalıb idüb ekser evrakı deliklü ve üç dört pare idüb ziyadeye virmele bize ve mali mirîye gadir olur Şöyleki zümrei mezburden olan Darende silâhdar Hüsnü tayifei mezbureye kethüda ve Sinan dahi yiğitbaşı tayin olunub âdeti kadime üzre amel olunmak ferman olunur ise ve nekadar verakcılar var ise herbiri haftada dört deste verakı bize ve mirîye müteallik olan mühimmata hazır bulunmak için yiğitbaşlarına getürüb cem etmek emir olunursa mezburda hazır bulunub memur olduğumuz hizmet tehire kalmıyub mirîye nef'i mukarrerdir deyu bildirdikleri ecilden arz olunduğu üzre tayifei mezburu zabt için içlerinden mezbur silâhdar Hüsnü kethüda ve Sinan dahi yiğitbaşları olmak emir idüb buyurdum ki mezburları getürdüb ol hizmet üzre olmağı tenbih idüb ve verakcıları getürdüb minbaad âdeti kadime üzre altını büyük kalıba işliyüb destesinin on beşe ve gümüş evrakın destesinin beşe beyi idüb verakı gayet eyu altundan işleyüb her verağın bütün idüb ve kemalile işliyüb ham iken beyi etmiyeler Divanı hümayun kâtiblerine ve hassa nakkaşlarım ve bilcümle hassai hümayunuma müteallik mühimmata altın verakı daima hazır bulunmak için her bir verakçı haftada dörder deste verakı getürüb mezbur yiğitbaşlarına teslim idüb akçesinin andan alalar Altın mezburda dayıma hazır buluna Andan maada işledükleri verakdan Istanbulda altın kullananlar kifayet mikdarı verak almadiyen haricden kimesniye satmıyalar Ve mezbur kethüdalarına ve yiğitbaşlarına tenbih eyliyesinki tayifei mezbureyi zabt idüb ve haftada işledükleri verakların yoklıyub emrim üzre haftada dörder deste altın yiğitbaşlarına getürmiyenleri ve küçük kalıba işliyüb kem ve kaleme gelmez altın işliyenleri ve Istanbulda kifayet mikdarı alınmadiyen harice beyi idenleri sana

iletüb gereği gibi tazir ve tte'dib edürelər Bu âdet üzre büyük verak işlemiyüb küçük işliyüb eksik satanlar sayır eksik satanların âdeti üzre teşhir etdirüb birine himayet iderlerse cezasın anlara etdirüb ve yiğitbaşların dahi vechi meşruh haftada kendüye getürdükleri altunlarının destesin on beş akçeye ve gümüşün beş akçeye alub Divanı hümayun kâtiblerine ve Hassa nakkaşlarına nerhi mezbur üzre beyi idüb ziyadesin İstanbulda verak işliyenlere beyi idüb harice virmiye Haricden gelânere ziyade beyi ile beyi etdüğü zahir olursa anun hakkında geline Bilcümle bu hususları mühkem tenbih idüb ve minbaad bu emri şerifimle amel olunmak için suretin sicilli mahfuza kayıd idüb emri şerifi mezbur kethüda ve yiğitbaşları elinde ibka idesin Amma silâhdarlarım dahi mezbur kulum bu behane ile memur olduğu hizmetden kalmıya (Monla Kasıma verildi) Fi 26 C 981 (1573)

17

Istanbul debbagları için gelen palamutun başka yere gönderilmemesine dair.

Tuzla Seferihisar ve Ayazmend kadılarına hüküm ki Mahrusei İstanbul debbagları Dergâhı Muallâma gelüb kadimden tahtı kazândan palamud gelürken hâliyâ gelmez olub olbabda muzayeka vaki olmagin mahrusei mezkûreye lâzım iken ahar yere gönderilmiye deyu hüküm virilmesin reca eylediler Ve kadimde tahtı kazânızdan mahrusei mezkûreye palamud gelürken hâliyâ gelmiyüb muzayeka olmağa sebep nedir İmdi İstanbula lâzım iken ahar yere alub gitmek istiyanelere palamud aldırmiyub men olunmasın emir idüb buyurdum ki vardıkda bu babda unat vechile mukayyed olub göresiz anun gibi mahrusei İstanbula palamud lâzım ve mühim iken ahar yere iletmek istiyanelere emrim mucebince palamud aldırmiyub kimesniye hilâfı emir (iş) etdirmiyesiz Bu husus mühimdir Basiret üzre olasız (Kâtib Mahmud Çelebiye virildi) Fi 11 C 981 (1573)

18

İzmirden İstanbula gelen balmumunun dışarıya gönderilmemesine dair.

İzmir kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei İstanbulda şemhane mültezimi olan İshak nam Yehudi süddei saadetime gelüb mahrusei İstanbulda balmumu babında kullî müzayeka var iken tahtı kazanda hasıl olub ve haricden iskeleye gelen balmumu doğru İstanbula gönderilmemeğin küffara ve haric yerlere gönderilüb ve bilfiil anda kâfir gemisi balmumu

ile memlû olub deryaya gönderilmeğe mirî için ve sayir mesalihi müslimîn için lâzım olan balmumu bulunmayub zaruret çekildiğün bildirdi İmdi küffara balmumu virilmek memnudur[1] Buyurdum ki vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub eğer tahtı kazanda hasıl olan ve eğer haricden iskelelerde gemilere beyi olunmak için gelen balmumun küffara ve deryaya virdirmeyüb ve bilfiil anda olan gemilere balmumu ve sair balmumunu eshabı ve yahud vekillerile doğru Istanbula gönderesinki nerhi cari üzre mirî şemhaniye alınub eshabına ticaret vaki olub ve Istanbulda balmumu babında olan zaruret def ve ref oluna Şöyleki tahtı kazanda küffara ve harice balmumu ve sair memnu olan meta virildiği istima oluna özrün kabul olmak ihtimali yokdur (Divan kâtiblerinden Mahmud Çelebiye virildi) Fi Gurrei Zilkade 981 (1573)

19

Istanbula getirilen odunun nerhe göre satılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Marmaradan ve gayriden mahruise Istanbul zahiresiyçün odun getüren gemici tayifesinin ekseri meclisi şer'e gelüb mahruise mezbureye ticaret için getürdügümüz odun gemilerine ekâbir gemisi namına Acemi Oğlanlardan ve gayriden bazı kimesmeler yerlerimize gelüb ve karşılıyub ve bazı iskelelerde gemilerimize girüb çekisin bizden sekizer akçeye kendüler alub[2] on dört ve on beşer akçeye satub gemicilerden bazı fesad üzre olanlar anlar ile ittifak idüb nerhi ruziden ziyade beyi idüb akçeyi mabeynlerinde tevzi etmekle bize zulüm olur deyu milk gemileri olanlar gemilerinden gayri rencber gemilerine dahl etmeyüb kadimden olıgeldüğü üzre her gemici iskelede nerhi ruzî üzre fukaraya satub haricden kimesne karışmamak için emri şerif reca etdiklerin ilâm etmişsin İmdi minbaad rencber gemilerine gelüb satılan odunun çekisi onar akceden [3] ziyade virilmemesin emir idüb buyurdum ki ... vusul buldukda gemici tayifesine minbaad odunun çekisin onar akçeden eksüğe ve ziyadeye satdırmıyub ve ekâbir âdeminden ve Acemi Oğlanından ve gayriden her kim olursa kendülere milk gemilerinden maada

[1] Keza Istanbul için gelen sabun, biber ve sahtiyan da başka yere verilmezdi. Bu gibi metala yüklü kervanlar daha yola çıkmadan hancılar hükûmete haber verirlerdi (Mühimme defteri 31, s 252 — Türkiye kıyılarında olduğu gibi sair «yalıları ve deryada ticaret üzre olan gemilerin hıfz ve hiraseti için donanmayı hümayun» ihrac olunurdu (Defter 67, s 83.

[2] Ekseriya zengin tacirler de odunu toptan alırlar, sair esnafa yüksek fiatla satarlardı (Mühimme defteri 72, s 264).

[3] 997 (1588) de odunun çekisi yirmi akçeye idi Esnaf Yalakâbâddan on iki akçeye aırlar, Istanbulda yirmi beş akçeye satarlardı. O devirde odun gelen yerler: Mihaliç, Şile, Yalakâbâd, Kandıra, Aydıncık, Biga, Karadeniz ve Rumeli yalıları idi.

rencber gemilerin cebren getürüb eksik beha ile aldırmyasın Doğru Odun İskelesine getürüb anda herkes akçesile nerh üzre onar akçeye alınub hilâfı emri şerif iş etdirmiyesin Eslemiyüb inad ve muhalefet idenleri isimlerle arz eyliyesinki haklarından geline (Muhtesib âdemisine verildi) Fi 3 Rebiülevvel 983 (1575)

20

Odun gemilerine verilecek taşıma navlununa dair.

Üsküdar kadısına hüküm ki Mektub gönderüb tahtı kazânda vaki olan iskelelerde odun gemisinin navlunu dörder akçeye ve Şili nahiyesinde altışar akçiye olıgeldüğü ehli vukuf müslümanlar haber virüb ol takdirce Üsküdar kazasına odun taşıyan reayaya altışar akçiye Şili nahiyesinden odun taşıyan reayaya dörder akçeye nerh virilüb odun taşıyan gemilerimiz nesne çekmeyüb ve dağdan odun taşıyan reaya nerhi mezbur üzre taşıyub gayri nesneye mubaşeret etmiyüb evvelden çekegeldükleri üzre odun çeküb nerhi mezbur üzre beyi idüb gemiciler dahi ol nerh üzre alub reayaya hilâfı emir ziyadeye virdirmeyüb emrime mugayir iş olmakdan hazer eyliyesin Şöyleki evvelden odun taşıyan reaya emre mugayir ziyadeye satub ve yahud odun çekegelen kimesneler gayri nesneye mubaşeret eyleyeler anın gibileri isimlerle yazub bildiresin ki muhkem haklarından geline Ve minbaad bu hükmü hümayunumun icrasında dakika fevt etmeyüb ikdam ve ihtimam üzre olasın Ve dayıma mazmunu hümayunile âmil olub sicilli mahfuza kayd eyliyesin (Muhtesibin âdemisi Mustafaya verildi) Fi 23 Ra 983 (1575)

21

Mısırdan Istanbula tuz getirilmesine dair.

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki Mahrusei Istanbulda tuza ziyade muza-yeka olmağın Mısır canibinden mahrusei mezbureye gelen rencber gemileridir ve eğer gayridir safra yerine tuz tahmil olmasın emir idüb buyurdum ki emri şerifim mucebince Mısırdan mahmiyyei mezbureye gelen rencber gemilerine ve gayrilere tenbih eyliyesinki safra yerine tuz tahmil eyleyüb getürüb nerhi cari üzre mahmiyyei mezburede satarlar Ve her gemiye nemikdar tuz tahmil olunur ise yazub bildüresinki ana göre taleb oluna [1] (Ahmed Çavuşa verildi) Fi 4 Cemazelevvel 982 (1574)

[1] Tuz, Kıbrıstan da getirilirdi.

22

Rusyadan çivit getirilmesine dair.

Moskov Kırılina Namei Hümayun ki Bundan akdem hassa bazirgânların hizmetinde iken fevt olan Cevherî zade Mehmed ol diyarda iken altı fuçî mikdarı çividin hazinenüzde emanda koyub hâliyen müteveffai mezburun Rıdvan ve Mustafa nam âdemleri zikrolunan çividi varub kabz idüb getürmek için ol canibe gitmişlerdir Gerekdir ki Namei Hümayunu saadet makrunumuz ile ol canibe varub vusul bulduklarında müteveffai mezbur anda iken hazinenüzde nemikdar çivid emanda komuş ise bîkusur mezkûrlara teslim eyliyesin Dergâhı saadet meabıma gönderilüb ve nemikdar çivid teslim olunursa ellerine temessük viresinki geldüklerinde ana göre taleb oluna Fi 16 Receb 982 (1574)

23

Üsküdar da İkinci Selimin zevcesi Nurbanu Sultan tarafından yaptırılan mumhane ile debbakhaneye dair.

Istanbul ve Galata kadılarına hüküm ki Validem ^{دامت عصمتها} mah-rusei Üsküdar da şem'hane ve debbaghane bina idüb matbahı âmirem için boğazlanan mirî koyunun derisi ve yağı ve Galatada Karaköyde Araboğlu Süleyman nam kassabın boğazladuğu koyunun derisi virilmesin emir idüb buyurdum ki emrim üzere matbahı âmirem için boğazlanan mirî koyunun derisin ve yağın ve mahrusei mezburede Karaköyde mezkûr kassab Süleyman boğazladuğu koyunun derisin müşarünileyhanın milk şem'hane ve yağhanesinn virdirüb hilâfı emir ahardan kimesnei dahlü taarruz etdirmiyesin Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd eyliyüb hâla ve minbaad mazmunu hümayunile amel eyliyesin (Mukaddema yazılan hükmün bazı yeri ihrac olunub bu üslûb üzere yazıla deyu Hasan Ağa kalemile varid olan tezkere mucebince yazılmışdır Tarihi hükmü sabık 9 Rebiülahir Efendinin âdemi Hasan ile sahibi devlete gönderildi) Fi 16 Zilkade 983 (1575)

24

Istanbulda seraser denilen kumaşların yapıldığı tezgâhların azaltılmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bundan akdem mahrusei Istanbulda işlenen seraser kârhaneleri yoklandıkda Dergâhı Muallâm kullarından ve gayriden haylı kimesnelerin kârhaneleri olub seraser işlemeğe kabil olan gümüş bir iki kerre kal olub ve seraser işlendikden sonra .1 gümüş

amele yaramıyub müruru zeman ile zayi olub her vechile gümüşe ziyade müzayeka çekildüğü ecilden yüz bab seraser kârhanesi olub ziyade olmasun deyu mukaddema ceddım Sultan Süleyman Han ve babam Sultan Selim Han طاب ثراهما zamanlarında emri şerif virilüb hâliyâ kârhaneler yoklanub görüldükde Dergâhı Muallâm kullarından yirmi sekiz nefer kimesnenin seksen sekiz bab kârhanesi olub ve sayir rencberlerin dahi yüz seksen bab dezgâhları cümle iki yüz altmış sekiz bab dezgâh olmağla haylı gümüş zayi olmak lâzım geldüğü ecilden evvelâ Dergâhı Muallâm kullarımdan olanların birer dezgâhları işliyüb maadası ref olunmasın emir idüb buyurdum ki Dergâhı Muallâm müteferrikalarından kârhane emini olan Ferhad mübaşeretile bu husus unat vechile yoklanub görilüb anun gibi Dergâhı Muallâm kullarından seraser kârhanesi olanların birer bab dezgâhların işledüb maadasın ref' idüb andan maada yüze varınca rencber müslüman ve zimmîlerden san'ate kadir olanların dahi birer dezgâhların işledüb sayirlerin ref' idüb minbaad İstanbulda yüz bab seraser dezgâhından gayri olmıyub ol ref' olunan dezgâh sahiblerine zulüm olmamak için kemhai serenk işledüb serarer işletmiyesin Ve bu emri şerifi sicilli mahfuza kayıd idüb dahi minbaad mazmunu hümayunile amel idüb hilâfına cevaz göstermiyesin Şöyleki tayin olunan yüz dezgâhdan ziyade emrime muhalif iş eylemiyeler (Kemhacı başına virildi) Fi 12 S 985 (1577)

25

İstanbuldaki fazla kireç dükkânlarının kapatılmasına dair.

İstanbul kadısına ve mimar başına hüküm ki Mahrusei İstanbul'da bazı kireç dükkânları ihdas olunmağla mirf canibine kireç babında muzayeka olmağın kireç dükkânları men' olunmasın emir idüb buyurdum ki vardukda mahmiyei mezburda bilfiil ihdas olunmuş ne mıkdar kireç dükkânları var ise men'ü ref' idüb mühkem tenbih ve te'kid eyliyesin ki minbaad emri şerifime muhalif kirec dükkânı işletmiyeler Men' olmıyub giru kirec dükkânı ihdas eyliyanleri isimlerle yazub bildüresinki haklarından geline Ve bu hükmü şerifimi sen ki mimar başısın alıkoyub daima mazmunu hümayumile amel eyliyesin (Mimar kâtibine verildi) Fi 17 ca 985 (1577)

26

Yeniçeri odaları civarında kumbara ve silâh yapılmasına dair.

Süddei saadetim Yeniçerileri ağasına hüküm ki Dergâhı muallâm topçuları bölük başılarından Mustafa Nuh kumbara işlemekte üstad olub

Yeniçeri kullarumun fitil otu perdahtı için ve tüfenk atmak talim itdikleri zamanda tüfenkle lâmalarının ıslahı için Yeniçeri odalarında vaki olan Evkaf Meydanında bir dükkân bina idüb bölüğünde olan on bir nefer ve iki şakirdine darbzen kullanmak üzere başka otcubaşı namına olub ulûfesi ruznameden çıkub senin canibinden virilmek ve kârhaneleri ve işledikleri senin tarafından zabt olunub görüb gözetmek üzere yılda bir buçuk kantar fitil otu ve dört yüz kumbara dökmek uhdesine alub kadimden harc virilmeyüb on bir nefer şakirdin madenden hasıl idüb işleyüb şimdiye değin harc için alınan tuc ve bakır hazineye kalub asla hazineden nesne çıkmayub eğer derya ve eğer kara seferlerine lâzım olan fitil otu ve barut ıslahı uhdesine alub her vechile san'atının ustadı olub yarar ve ehil olduğu ecilden Yeniçeri odalarında olan Evkaf Meydanında mezbur için bir dükkân bina olunmasın emir idüb buyurdum ki vardukda zikrolunan Ok Meydanında vecih ve münasib gördüğün mahalde mezbur için bir dükkân bina etdirüb ve kârhanesinde ne etdiklerin senin tarafından zabt itdiresin Ve nemikdar kumbara ve fitil otu işledüb müstakil defter idüb hıfz idesin Ve bölüğünde olan on bir nefer ve iki şakirdi darbzen kullanmak üzere başka otcubaşı namına alub ulûfelerin Yeniçerilerle yoklıyub başka defter idüb tevzi etdüresin (Bölükbaşı Mustafaya verildi) Fi 10 Za 985 (1577)

27

Istambula işçilik için gelen hıristiyanlardan fazla resim alınmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ hassa subaşı olan kimesne mah-rusei Istambula rencberlik için gelen zimmilerden kanun üzere altı ay mikdarı Istanbulda karar eylemediyen yuva [1] haracı alub teaddi eyledüğü ilâm olunmağın buyurdum ki vusul buldukda mezkûr subaşıyı ihzar eyleyüb muhkem tenbih eyliyesin ki haricden Istambula gelen zimmi-lerin olıgelen âdet ve kanun üzere altışar ay mikdarı zaman geçme-diyen yuva haracı mezkûrlardan akçe almyub reayayı rencide eylemiye Ve bir defa yuva haracı eda eyledikten sonra ol müddet içinde tekrar harac deyu akçelerin almya Şöyleki emri şerifime muhalif

[1] Sahibi belli olmayarak tutulan ehli hayvanat ile cariye ve köleye yuva ve yave derlerdi. Bunlar müştulandığı yani müjdelendiği zaman bir resim verilirdi ki buna da Yuva Müjdesi denirdi Hayvan veya cariye için ayrı ayrı yuva müddetleri tayin edilmişti. Yuva müddeti köle ve cariye için üç ay, hayvan için bir aydı. Bu müddet içinde sahibi gelirse müjdesini verir, cariyesini ve hayvanını alırdı. Bu müjdeler timar sahibine ait olurdu. Şayet sahibi ortaya çıkmazsa, pazarlarda kadı marifetile satdırılır, sahibi çıkıncıya kadar bir yerde korurlardı.

altı ay geçmediyen kimesnenin akçesi alındığı istima oluna hakkında gelinür Ana göre basiret üzere olub emri şerifime muhalif iş olmakdan ihtiraz üzere olasin Fi 18 Muharrem 986 (1578)

28

Çuhacı Yahudilerden fazla orducu alınmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahrusei mezburede olan çukacı Yahudiler arzuhal sunub hâlâ ferman olunan seferi hümayunuma mukaddema iki serdar [1] tayin olundukda mezburlardan iki orducu [2] taleb olunub hâlâ serdar bir olub asakiri zafereser iki taraftan gitmeyüb ve kadimden bir canibe sefer oldukda tayifei mezburede bir orducu alınagelmış iken mezburlardan yine iki nefer orducu taleb olunub teaddi olunduğun arz idüb tezallüm eyledikleri ecilden buyurdum ki vusul buldukda tayifei mezbureye olgelâne muhalif vechi meşruh üzere teklif ve teaddi etdirmiyüb kadimden viregeldikleri üzere bir nefer orducu aliviresin (Çukacı Yahudilere virildi) Fi 22 Muharrem 986 (1578)

29

Paşmakçılar çarşısı ile çizmeciler çarşısı ve çıkaracakları orduculara dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Kadimden mahmiyyei mezburda başmakçılar çarşusile çizmeciler ve papuccular çarşısı başka başka olub biri birinin san'atlerine karışmıyub her tayife san'atlü san'atin işlerken sonradan Saray pabucu deyu bir pabuç ihdas olunmağa çizmeciler ve başmakçılar dahi işleyüb seferi hümayun için orducu lâzım oldukda bu papuccular Saray pabucu için orducu virmeziz deyu siklet etmekle çizmeciler ve başmakçılardan Saray pabucu dikenler dahi papucculara orducu vermek için aralarında kavil olub sicil olunmagin buyurdum ki vardukda mahmiyyei mezburede olan çizmecilere ve başmakçılara tenbih idesinki babuçuların san'atlerine karışmıyub her tayife san'atlü san'atin işliyüb ve papucculara emrim üzere aralarında olgeldüğüne göre orducu ihrac etdirüb siklet etdirmiyesin (Papuccular kethüdası Ahmede virildi) Fi 17 S 987 (1579)

[1] Lala Mustafa Paşa, Özdemir oğlu Osman Paşa. Sefer, İran seferidir.

[2] Bu sefer için İstanbulun bütün esnafından gönderilen orducunun miktarı (Hazineî Evrak, Mühimmé defteri, No. 35, s 350): 4 kasab, 8 ekmecki, 4 başçı, 5 aşçı, 2 bakkal, 2 çukacı, 3 attar, 4 berber, 2 hallac, 3 sarrac, 4 papuççu, 3 çizmeci, 5 terzi, 3 bezzaz, 2 bakkaliyici, 4 bozacı, 5 bakkal, 8 arabacı, 6 nalband, 3 çakırcı, 5 mumcu, 4 mutaf, 4 se-merci, 3 yağcı, 3 kılıcı, 3 (okunamamıştır), 2 kazaz.

30

Istanbulda çıkan gönün dışarı gönderilmeyip İstanbul debbaglarına verilmesine dair.

Galata hadısına hüküm ki Mektub gönderüb Kasımpaşa debbaglarından Hacı Abdi bin Veli ve Murad bin Ali ve İsmail bin Süleyman Dergâhı Muallâm çavuşlarından Beşir çavuşla meclisi şer'e gelüb Galatada ve Kasımpaşada kassablar zebh etdikleri koyunların ve keçilerin ve sığırların derilerin bize virmeğe elimizde emri şerif var iken Venediğe ve darülharbe giden kâfirlere virilmekle dükkânlarımız muattal ve meşin ve sahtiyan ve gön behalu olub Galata kâfirlerinin mahzenlerinde her kangı tacirin derisi bulunursa girift olmak ferman olunmuşdur didiklerinde çavuşu mezbur ile üzerlerine âdem gönderilüb tefahhus olundukda beş bin dörtyüz sekiz koyun ve kırk bir sığır derisi bulunub kanun üzre tayin olunan behaları ile debbaglara satılub akçesi derkise oldukdan sonra derilerin sahipleri gelüb deriler darülharbe giden kâfirlere yasag olduğun bilmez idik Şimdensonra deri bulunursa girift olunub hakkımızdan gelinsün Amma mukaddem alduğumuz derilerin akçeleri bize virilsün didiklerin arz eyledüğün ecilden zikrolunan derileri miri için zabt olunub ve andan gayri kâfire beyi olunmak için dermahzen olan derileri miriye zabt olunmasın emir idüb buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub eğer zikrolunan derileri miri için zabt eyleyüb ve eğer kâfire beyi olunmak için ahar yerde dermahzen olmuş deriler var ise anidahi girift eyleyüb miri için zabt itdiresin (Pîri çavuşa virildi) Fi 29 Ra 988 (1580)

31

Yedikule kasaplarının kestikleri koyun derilerini kendileri debagat eylemelerine dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei mezkûrede Yedikule debbaglarına verilen emri şerifim mazmununda Sultan Mehmed Han طبره in mahmiyyei mezburede üçyüz yirmi debbag dükkânı olub ve selhhanesinde zebh olunan koyun ve keçi ve sığır derilerin kadimden zikrolunan dükkânlarda debagat eyleyüb ayakkabları andan tedarik olunugelmiş iken hâlâ Yedikule kassabları derilerin bunlara virmeyüb dükkânlar ihdas idüb teaddi iderler imiş Kadimden oligeldüğü üzre amel oluna deyu ferman olunmagin mabeyinlerinde münazea olub herbiri ellerinde olan evamiri şerifeyi ibraz idüb tefahhus olundukda bir mikdar zaman vechi meşruh üzre olub sonra koyun az gelüb kassabalar fakir

olmagın kassablığı kimesne ihtiyar eylemeyüb merhum Sultan Süleyman kemali şefkatinden kassablar kendü zebh etdikleri derilerin kendüler debagat idüb işledükleri derilerin mahmiyyei mezbure halkının mühimmasına sarf eyleyüb küffara verilür didükleri hilâfdır deyu haber verilüb filhakika kassablar kendüler zebh itdikleri derilerin debbaglara virdükleri takdirce kemali hüsrânları mukarrer olmagın külli muzayeka çekilüb debbaglara siz kassablık ihtiyar eylen Cümle derileri siz debagat idün denildikde ihtiyar eylemezler Filvaki kassablar kendüler zebh etdikleri derileri debbaglara verdükleri takdirce küllî zararları olub ve debaglar kassabların derilerin almak şer'e muhalif olduğundan gayri et babında ziyade muzayeka gelür Ve kassabların debagat etdikleri derileri vilâyet halkına sarf olunur Kâfirlere verirler didükleri gayri vakîdir Ve bilcümle Sultan Süleyman zamanında kasablara verilen hükmü şerif mucebince fermanı hümayun verilüb tarafeyinden kat'ı nizâ olmak recasına arz eylemeğin Yedikule kassabları kendü zebh etdikleri koyun ve keçi ve sığır derilerin geru kendüler debagat idüb dahi mahmiyyei mezburede beyi idüb harice alub gidüb beyi etmiyeler Ve debbagların işçileri dahi gelüb kassablara ücret ile hizmet itdiklerinde şer'e muhalif kimesne manî olmıya Şöyleki şehirden harice deri beyi iderlerse haklarından gelesin Ana göre mukayyed olub gaflet etmiyeler Şurutu kâmile ile infaz oluna 988 (1580)

32

Istanbulda ayakkabı yapmak için lâzım olan gönün dışarı çıkarılmamasını dair.

Dergâhı âli çavuşlarından olub gümrük emini olan Çavuşa hüküm ki İstanbul kadısı Zekeriyya زکریا مکتوب gönderüb debbaglar şeyhi olan Seyfullah ve kethüdarları Elhac Nebi İbrahim nam kimesne ve tayifei mezbureden cemmi gafir meclisi şer'e gelüb haricden gelen şehirde hasıl olan gönü bazı ağniya ziyade beha ile alub hafiyeten iddihar ileyüb ve kassablar deriyi bunlara virmeyüb etraf ve eknafe göndemekle ziyade behaya çıkub fukara muzayeka çeküb beyi etdikleri metâ girift olmak için emri şerifim recasına arz eylediği ecilden zikrolunan kassablara mühkem tenbih eyleyüb minbaad hasıl olan derileri harice göndermeyüb İstanbul debbaglarına vire deyu mevlânayı müşarünileyhe hükmü şerif virilüb sendahi bu babda mukayyed olub didebanlarına ve sayir huddamına mühkem tenbih eyleyüb minbaad ol emri şerifim mucebince amel eylemek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda bizzat mukayyed olub ol emri şerifim mucebince minbaad şehirde hasıl olan ve haricden gelân derileri ihtikâr etdirmeyüb ve harice alub gitmeğe komıyüb anun

gibi emri şerifime mugayir hafiyeten harice beyi idenlerin derilerin girift ve kendüleri ele getirilüb süddei saadetime arz eyliyesin Sonra anlar hakkında emrim nevehile sâdir olursa mucebi ile amel eyliyesin (Mustafa çavuşa verildi) Fi 10 L 989 (1581)

33

Galatada gemilerini kalafatlatan kaptanlardan resim alınmamasına dair.

Galata kadısına hüküm ki Dergâhı Muallâma arzuhal sunulub Galatada yalı kenarlarında rencber gemilerin kalafat idüb ve yahud yağlatdiklarında olgelene muhalif kapudan için resim alındığı ilâm olunmağın buyurdum ki ... vardukda bu hususa mukayyeed olub ehli vukuf bîğaraz kimesnelerden teftiş ve tefahhus idüb anun gibi rencber gemileri kalafat olunub veyahud yağlanıdub kadimden kapudanlar için resim alındığı sabit ve zâhir olursa olgeldüğü üzre amel eyliyesin Ve illâ sonradan ihdas olunmuş ise bid'at ise olgelene mugayir emri şerifime muhalif iş olmakdan hazer idesin (Cezayir çavuşlarından Mustafa Çavuşa virildi) Fi 15 Za 989 (1581)

34

Mudanyaya işleyen gemilere sataşılmamasına dair.

Istanbul kadısına ve peremeciler kethüdasına hüküm ki Matekaddemden Mudanya iskelesine işliyan otuz aded kayık olub yirmi adedi Mahmiyyei Istanbul iskelesinden ve onu dahi nefsi Mudanyadan olub bunlardan gayri kayık işlemeyüb peremeciler birbirine ve cümlesine peremeciler kethüdası kefil olmağla eşkiya harekete kadir olmyub emn ve eman üzre iken hâlâ bazı kayıklar peyda olub yollarda nice peremeler basub âdemler katilden hali olmadıkları ilâm olunmağın buyurdum ki vardukda bu babada gereği gibi mukayyed olub kadimden nemikdar kayık işleyüb anların dahi üslûbu sabık üzre birbirine kefil ve cümlesine peremeciler kethüdası kefil olub anun gibi haricden peyda olan kayıkları men idüb kadimden olgeldüğü üzre kefil olmyan kayıkları işletdirmiyesin Amma behane ile celb ve ahz olunmakdan ve emri şerifime mugayir iş olmakdan ziyade hezer idesin (Merkum peremeciler kethüdasına verildi) Fi 4 M 990 (1582)

35

Istanbulda kefilsiz işneci dükkânı açılmamasına dair.

Istanbul kadısına [1] hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb

[1] Zekeriya Efendi (988—991). Şehislâm Yahya Efendinin babası.

mahrusei İstanbulda vaki olan iğneci tayifesinin kethüdaları olan Mustafa ve şeyhleri Hacı Mustafa ve yiğitbaşları Hasan ve ehli hibreleri olan İbrahim ve Hacı Sefer nam kimesneler iğneci namına alub kefilsiz ve biyüm marifetimiz yoğiken dükkâna geçüb nice kimesnenin malin alub firar itmeğle bize bulmak teklif iderler Olbabda bize küllî zulüm ve hayf olur Olmakule kimesneler men olmasın rica etdüğün arz eylemişsin Buyurdum ki vusul buldukda bizzat mukayyed olub göiesin filvaki ol makule kefilsiz olub ve mezburların marifeti olmadiyen olgelâne mugayir dükkâna gecüb müslümanların akçelerin alub firar etdükləri bihasbeşşer'işşerif sabit ve zâhir olur ise men ve ref' idüb minbaad kadimden olgelâne muhalif ve emri şerifime mugayir kimesneye iş etdirmiyessin (Mahmudpaşa çarşusunda olan düğmeci Hasan bin Hacı Ramazana verildi) Fi 17 S 990 (1582)

36

Akide şekeri fazla yapıldığı için şeker fiyatının arttığına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahrusei mezbure kadısı olan mevlâna Zekeriyya دامت فضله süddei saadetime mektub gönderüb Mahrusei mezburede şekerciler hırfetinin ehli hibresi ve yiğitbaşları ve sayir ehli vukurları meclisi şer'e gelüb mahrusei mezburede koltukcu çoğalub şehre gelân şekeri anlar alub akide itmekle şeker ziyade behaya çıkub vakıyyesi yirmi otuz akçede iken kırk beş ve elli akçeye olmuşdur deyu minbaad koltukcular men olunmak reca etdüklerin arz etmeğın men olunmak emir idüb buyurdum ki... vardukda minbaad koltukcuları men idüb mibaad kadimden olgelâne ve emri şerifime muhalif iş olmakdan hazer idessin (Kâtibi kadimi oğlana virildi) Fi 26 S 990 (1582)

37

Kunduraların yolile yapılması için tutulan tedbirlere dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahrusei İstanbulda vaki olan hafaf tayifesi ve dikici üstadlar rikâbı hümayunuma rık'a sunub içlerinde papuş ve paşmağa müteallik cerimeler vaki oldukda muhtesib olanlar Elbette siyaset iderüz deyu küllî akcelerin alub zulüm ve teaddi iderler Kangı metâdan cerime lâzım gelür ise ol metân behası cerime olub ziyade nesneləri alınmamak babında istidayi inayet etdükləri ecilden minbaad dikdükləri papuş ve paşmakların kusuru olub bihasbelkanun cerime icab ider ise ol pabuş ve paşmağın behası cerime olub muhtesib ziyade nesne almıyub olmikdar akçe almasın emir idüb buyurdum ki... vardukda bu babda mukayyed olub evvelâ bu fermanı şerifi ilân idüb mühkem tenbih eyliyesin ki dikdükləri pabuş ve paşmak-

ların alçak keresteden dikmeyüb ve eyüsinden dikdükleri takdirce dahi mühkem dikkat ve ihtimam idüb istihkâm üzre dikdirüb ihmalden hazer eyliyesin Anın gibi kem keresteden diküb ve dikmesinde ihmal olanlardan bihasbelkanun cerime alınmak icab ider ise fermanı şerifim mucebince ziyade akçeleri alınmiyub eğer pabuş ve eğer paş-makdır anların behası mikdarı cerimelerin aldirub hilâfı emir ziyade teklif ve teaddi etdirmiyessin Fi 1 C 990 (1582).

38

Kasapların yağları mumculara göndermelerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahmiyyei Istanbulda yağ mumu işliyenler suru hümayunumda rikâbı hümayunuma rık'a sunub kadimüleyyamdan kassab tayifesi boğazladukları koyunların başların başçıya ve derisin deb-baglara ve yağın mum işliyenlere virüb şehrin mumun işleyügelmişler iken şimdiki halde kassab tayifesi Mumu dahi biz işlerüz deyu bunlara yağ virmeyüb san'atlerine muzayeka virdüklerin bildirüb olbabda hükmü hümayunum reca eyledikleri ecilden bundan mukaddem bu hususda sâdır olan fermanı hümayunum mucebince amel olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub kadimden ne vechile olagelmiş ise giru olıgeldüğü üzre amel idüb şer' ve kanuna muhalif iş etdirmiyessin (Mumcu kâfirlere verildi) Fi 29 Ra 990 (1582).

39

Kuyumcuların Bedestendeki dükkânlarının varislerine kalmasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahmiyyei Istanbulda vaki olan Eski Bezazistanda dükkânları olanları ve etrafda olan kuyumcular tayifesinden arzuhal sunub her kes bu suru hümayunu sürurencamda alâmahüvel memul behremend ve bermurad olub zikrolunan Bezazistan içinde bir dükkânı nice bin altun sayub tararrufumuzda iken birimiz fevt oükda oğlanımıza ve kızımıza virilmeyüb oğlu kızı olmyanları mütevellisi ahare virmekle sayir verese mahru mkalub ekseri medyun ve fakrülhal olmuşdur Zikrolunan Bezazistanda kendü akçe ile satun alub mülkleri olan dükkânlar kendülerden sonra oğulları ve kızlarına ve oğlu kızı olmyanları sayir varislerine bihasbeşşer'işşerif muradlarıncı virilüb varisleri olmyanları deyne virilüb mütevellî ol vechile dahl etmemek babında ve içlerinde kassab yazılmıyub rencide olmamak babında emri şerifim reca itdükleri ecilden buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda zikrolunan Bezazistanda dükkânları olanların ve etrafda olan kuyumcu tayifesinden biri fevt

oldukda tasarrufunda olan milk dükkânları oğlu ve kızı var ise anlara ve oğlu ve kızı yoğise şer'le mirası intikal idenlere bihasbelmeratib virilüb haricden dahl itdirmiyessin Ve kassablık. . . olunub hilâfı şer' kimesneye iş itdirmiyessin (Gayri şekilde yazılıub Divan kaydına geçmiştir Buna mugayir) Fi 23 C 990 (1582)

40

Tecimenlerin gümrüklerdeki Yahudilerden sızlandıklarına dair.

İstanbul ve Galata kadılarına hüküm ki Mahmiyyei İstanbulda zahire getiren rüesa ve tüccar tayifesi rikâbı hümayunuma rik'a sunub mahmiyyei mezburda olan iskele ve gümrük emînleri ve sayir mültezim tayifesi ekseri Yehudi tayifesi olmağla cemii mubassıranı ve didebanları ve sayir hidematı Yehudi tayifesi etmekle huddamları Yehudi tayifesinden... eylemek ile gümrüklere... varan... ve ulema ve suhela ve fukara tayifesi envai tazarru ve niyaz birle Efendi ve Çelebi dimeyince muradlarınca maslahatların gördirmeyüb imanı islâmımıza zarar vaki olub ve gümrükhanede Yasekamonî namına bir kimesne dahi durub ana ve odun gemilerinde dörder akçe kantar ve kile akçesi virilegelmiş iken şimdiki halde oligelene mugayir seksen ve doksan akçeleri alınub bittemam virmeyince gümrük tezkereleri virilmeyüb ve gümrükhanede olan mubassırlar ve sarraflar ve bevvalar ve didebanlar cümle ulüfeyle hidmet idüb mah bemah hidmetleri mukabelesinde ulüfelerin alurlar iken müslümanlar gümrük .. virdikde anlar dahi hilâfı kanun muradlarınca akçe almayınca esbabların gümrükden kaldırmıyub ve nice bin iş ... dahi Karadenizden gelen arpa gemilerinden ziyade akçesi deyüb teaddiler idüb her kesden on üçer akçe alub mültezimlerin huddamı olan Yehudi tayifesi ihdas olan bida'lar ref olunub ve mültezim olmiyan huddam Yehudiler minbaad istihdam olunmamasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda her birinüz anun gibi iltizama şerik olmiyub ve iltizam beratlarında isimleri mukayyed olmiyan huddam Yehudi tayifesin men idüb müslümanların mesalihlerine karışdırmıyub kanunu kadime muhalif iş itdirmiyessin (Yine ehli hirefden Galatada sakin Hasana virildi) Fi 25 N 990 (1582)

41

İstanbulda satılan çuhanın cinsine ve fiyatına dair.

İstanbul kadısına ve muhtesibine hüküm ki İstanbul kadısı mektub gönderüb mahrusei mezburda fûruht olunan çuhanın ve akmişei müte-nevianın ve astarın müstevfa olmadığı ecilden her birine ehli vukuf

marifeti ile nerh takdir olunmağa fermanı hümayunum olmagin ehli vukufdan cem'i kesir meclisi şer'e hazır olduklarında yüz çile kırmızı çukanın zirâi ikişer yüz akçeye ve seksen çile kırmızıdan maada elvanı yüz altmışar akçeye ve altmış çile kırmızı çukanın zirâi yüz yirmişer akçeye ve sayir elvanı yüz onar akçeye ve kırmızı yetmiş çile çukanın zirâi yetmiş beşer akçeye ve kemha ve sürmayi ve elvanî ve gülgûnî ve al herbirinin âlâsının zirâi yüzer akçeye ve ednasının zirâi doksanar akçeye ve mertebal atlas âlâsının zirâi seksen akçeye ve İstanbulun ve Dernek kemhasının âlâsı seksen beşer akçeye ve Şam bağdadîsinin âlâsı üçyüz altmış akçeye ve Şam toplusunun âlâsı ikişer yüz akçeye ve maîsinin âlâsı zirâi otuzar akçeye ve sayir elvanı yirmi beşer akçeye ve şehride astarın âlâsı on iki zirâ olmak üzere otuz dört akçeye ve burma astarın âlâsı otuz ikişer akçeye ve şehir astarının yirmi sekiz ve Haleb astarının otuz akçeye ve Adana astarının altışar akçeye olmak her vechile evlâ ve münasib olmagin bu minval üzere nerh takdir olunub lâkin tüccar tayifesinin ellerinde halâ ziyade beha ile alınmış metâ olmağla tüccar tayifesi hâlâ bu minval üzere vaz olunmak küllî zarar olur deyu tazallüm eyledikleri ecilden mahı Şevvalin onuncu gününden sonra vechi meşruh üzere vaz olunub bu üslûb üzere vaz eyliyenlerin haklarından gelinsün deyu takrir eylediklerin bildirmişsin İmdi buyurdum ki hükümü şerifim vusul buldukda minbaad arz eyledüğün üzere eğer çuka ve akmişedir ve eğer sayir esbabdır takdir olunan nerh ile amel eyleyüb emri şerifime muhalif kimesniye iş etdirmiyesin Şöyleki emri şerifime muhalif takdir olunan nerhden ziyade beyi iderler ise kimler ise ele götürüb takdir olunduğu üzere mühkem haklarından gelesin (Muhtesibe virildi) Fi 10 N 990 (1582).

42

Çuha ve kumaşların Kanunî devrindeki fiatla satılmasına dair.

Istanbul kadısına ve muhtesibe hüküm ki Hâlâ mahrusei Istanbulda vaki olan çukanın envai ve aba ve boğası ve astar ve sayir emtia ve akmişe her ne ise merhum ve mağfurünleh ceddım Sultan Süleyman han zamanında nemikdar akçeye alınub satılugelmiş ise giru olvehile satılmak emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub eğer çukanın envai ve eğer akmişe ve sayir emtiadır ve eğer aba ve boğası ve astar ve gayridir her ne ise merhumu müşarünileyh zamanında zirâi ne mikdar (مصره) alınub satılugelmiş giru olvehile beyi iştirâ itdirüb emri şerifime muhalif kimesnei taab (siklet) itdirmiyesin Eslmeyüb ziyade behaya beyi eyliyenleri her kimler ise alelesami

yazub arz eyliyesin ki haklarında emrim nevehile olursa amel eyliyesin (Muhtesib ağaya virildi) Fi 25 L 995 (1586)

43

İngilizlerin Türkiyede tecim yapmalarına dair.

Yalılarda vaki olan beğlere ve kadılara ve dizdarlara ve deryada yürüyan kapudanlara ve iskelelerde vaki olan eminlere hüküm ki Hâlâ İngiltere ceziyesinin Kıralıçesi [1] âsitanei saadetime arzı ubudiyet ve ihlâs eyleyüb vilâyeti mezburede tüccar ve bazirgânları memaliki mahruseme gelüb gitmek babında isticaze eylemeğin olbabda icazeti âli nehmetim inayet olunub ahidnamei hümayun virilmişdir Hâlâ vilâyeti mezbureden gemileri ve kalyonları emn ve eman üzre memaliki mahruseme gelmek üzre olub gelürken ve gider iken deryada yürüdükleri yerlerde ve yalılarda ve iskelelerde anın gibi deryada rüzgâr muhalif olub metaların karaya çıkarub karadan İstanbula ve gayri yerlere götürmek istediklerinde yolda ve izde ve menazil ve merahilde ve sayir benderlerde kimesne dahl ve taarruz eylememek babında hükmü şerifim taleb eylemeğin buyurdumki... müşarünileyhaya müteallik vaki olan kalyonları ve sayir gemileri deryadan gelürken ve gider iken siz ki kapudanlarsız ahid ve emana muhalif gemilerine ve esbab ve metalarına ve âdemlerine ve yat ve yaraklarına ve barutlarına asla dahl ve taarruz eylemiyesin Ve memaliki mahrusemden her kangınızın tahtı hükûmetine dahil olursa yolda ve izde ve menazil ve merahilde ve sayir sınırlada ve iskelelerde ve kal'alara uğraduklarında kadimden olgelen âdet ve kanun üzre bac ve gümrük alınugelen yerlerde bac ve gümrüklerin eda eyledüklerinden sonra gemilerine ve esbab ve metalarına ve yat ve yaraklarına asla bir ferdi dahl ve taarruz etdirmeyüb men ve def eyliyesin Bununla memnu olmiyanları yazub bildiresin Ve anın gibi tahtı hükûmetinizde akçeleri ile zad ve zevad almak istediklerinde şer'i şerife kimesneye dahl ve taarruz etdirmiyessin Memnu olan metayı alub gitdiklerine rızayı şerifim yokdur Memnu olan metâyı alub gitmekden hazer eyliyesin Fi 4 Rebiülâhir 991 (1583)

44

İstanbulda kunduralara vurulan nalçaların fiatlarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb nalçacı tayifesi meclisi şer'i şerife gelüb kadimden papuş ve paşmak birer akçeye nalçelenüb

[1] Kıralıce Elizabet.

ve çizme ve çizme papuşı altı akçeye eğer mih hurde olursa üçer akçeye ve yerlü nalçe bir akçeye (ve) üç yerlü nalçe nısıf akçeye olgelüb hâlâ merdane ve zenne papuşı ve paşmak altışar akçeye ve çizme dörder ve beşer akçeye nalçelenür olub nöbet ref olunub herbiri istedikleri yerleri tutub işler oldılar Ber kararı sabık nalçelenmek nalçecilere ve sayir ammei nasa enfa' olmagin üslûbu sabık üzre olmasına cümle rıza virüb muhalefet idenlerin haklarından gelinmek üzre kavil ve karar eyleyüb bu babda hükmü şerifim taleb eylediklerin bildirdüğün ecilden buyurdum ki . . . vardukda göresin vechi meşruh üzre nasa enfa' ise ber kararı sabık işledüb emri şerifime ve kadimden olgelene muhalif kimesneye iş etdirmeyüb men ve ref' eyliyesin Menle memnû olmyanları seğıdüb temerrüd eyliyenleri te'dib eyliyesin Fi 26 Receb 991 (1583).

45

Avrupadan gelen çuhanın İstanbul esnafına nasıl paylaştırıldığına dair.

Istanbul [1] ve Galata kadılarına hüküm ki Sureti sicil gönderüb mahmiyyei mezburede ve Galatada çukacılar kethüdası Hoca Yusuf ve yiğitbaşlarından Hacı Sinan Oğlu İbrahim ve Yahya ve Süleyman ve sayir çukacılar meclisi şer'e gelüb kadimüleyyamdan Frengistandan gelen parhanelerin üzerine kethüdamız ve yiğitbaşımız ve sayir çukacılar ile çuhanın âlâ ve evsat ve edna itibarile bazar idüb nöbet kangı bölüğün ise anlara kudreti mikdarı çuka ve kethüdamuz ve yiğitbaşımız marifetile kısmet olunub tüccar tayifesine gadir olmyub hâlâ bazı Yehudiler peyda olub bir parhane geldikde parhane sahibleri dahi ziyade beyi etdikleri çuka behaya çıkmağa sebep olduklarından gayri tüccar tayifesi akçelerin niçe eyyam tevakkuf idüb küllî muzayeka çekmeğe sebep olmuşlardır Ve cümlemizin kâr ve kisbine zarar müterettib olub kadim eyyamdan olduğu üzre kethüda ve yiğitbaşlarımız ittifakı ile gelen parhane üzerine varub heftrenk çukai âlâ ve esvat ve edna itibarile değer behalarile bazar idüb nöbet kangı bölüğün ise anlara bervechi adalet tevzî olunub bazar olmak için emri şerifim reca eylediklerin ilâm eyledüğün ecilden buyurdum ki ... vardukda bu hususu göresin Anın gibi parhane geldikde çukacılar bölükbaşları ve yiğitbaşları ile üzerine varub nöbet kangı bölüğün olursa kadimden olgelene âdet ve kanun üzre heftrenk çukai âlâ ve evsat ve edna itibarile değer baha ile bazar etdirüb akçelerin çukacılar alivirüb vechi meşruh üzre hafiyeten kimesneyi varmağa komiyub olvechile olgelene muhalif kimesneye iş etdirmiyessin Eslemiyey-

[1] Şair Baki Efendi (992).

ni seğidüb muhtacı arz olanları yazub arz eyliyesin ki tadil olunub haklarından geline Fi 22 Rebiülâhir 992 (1584)

46

Istanbulda işlenen ibrişimlerin yalınkat yapılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ mahrusei İstanbulda ibrişim büken ehli hırfet bükdükları ibrişim bundan akdem lükende ve tekilti ve firengî ve kuşaklık ve çaprashık işliyan ibrişim dört ve altı ve sekiz kat olgelüb halâ yalınkat olmağla müslümanlara küllî zarar müterettib olub alehusus sabıkda bu babda nizâ olundukda minbaad yalınkat ibrişim işlenmiyüb yalın kat ibrişim işliyan kimesneler küllî cezaya müstahak olsun deyu mabeyinlerinde muahede olurub muahedeleri sebt ve sicil olunub hüccet virilmişken giru memnu olmamağla kârhanelerde işlenen kumaşlar yalınkat olub müslümanlara küllî zararları olduğundan gayri mirî kârhanelere dahi zarar ve ziyarı olduğu ilâm olunmağın buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub ehli hibrelerin ve kethüdalarının getürüb mühkem tenbih ve tekid eyliyesin ki sabıkan virilen hüccet mucebince amel eyliyüb ibrişim üslubu sabık üzre işlenüb minbaad yalınkat ibrişim işlenmeyüb kadimden olıgeldüğü üzre lekende ve tekleti ve firengî ve kuşaklık ve çaprashık işlenen ibrişimi dört ve altı kat işledüb emri şerifime muhalif iş etdirmiyesin Anın gibi emri şerifime muhalif yalınkat ibrişim işliyan kimesneleri men eyliyüb memnu olmiyanları haps idüb yazub arz eyliyesin Dayıma bu hükmü hümayunumun mazmunu ile amel idüb hilâfına cevaz göstermiyesin Fi 14 S 992 (1584)

47

Istanbulda çuha fiatının arttığına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusei mezburede olan çukacılar meclisi şer'a gelüb bundan akdem çuka geldüğü zamanda kadir oldukları mikdarı çoka iştırâ ve cüz'î fayide ile beyi iderler iken bazı müfsidler çoka geldüğü vakit nöbet ve hisse tariki ile alub ve mukaddema çukacılar kethüdası olub ref olunan Sinan veledi David nam Yehudi giru karışmakla çuka zıf behasına çıkağa sebep olmuşdur deyu hisse ve nöbet ref olunmak recasına arz eyledüğün üzre zikrolunan çuka hususunda hisse ve nöbet ref eyleyüb ve mezbur Yehudiyi minbaad kethüdalık behanesile karışdırmıyub emri şerife muhalif vaz idenleri arz eyliyesinki haklarından geline Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd eyliyesinki dayıma mazmunu hümayunule amel oluna (Kapucı ile sahibi saadete gönderildi) Fi 4 C 992 (1584)

48

Dışarı çıkması yasak olan emtianın çıkarılmamasına dair.

Istanbul muhtesibine hüküm ki Venedik ve France balyosları bazı kefere gemilerine gön ve bazı meta tahmil idüb siz varub yoklamadan gemilerin iskelelerde ihrac idüb hile eyledükleri istima olundu İmdi küffara gön ve bazı meta virilmek memnudur Anın gibilerin gemileri yoklanmadıyen iskelelerden ihrac olunmamak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda vechi meşruh üzre hile etdikleri vaki ise virilmek memnu olmyan metala gemilerin tahmil idüb gitmelü olduklarında siz... varub gemilerin yoklyub görmediyen gemilerin iskelelerden ihrac etdirmiyessin Ve küffara virilmesi memnu olan metadan nesne alub gitmekden ziyade hazer eyliyesin Fi 27 Receb 992 (1584)

49

Istanbul surunun içindeki tecimenlerle dışındaki tecimenlerin satacakları şeylere konulacak fiata dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Istanbulda olan bakkal ve bazarcı tayifesi meclisi şer'e gelüb matekaddemden hisar içinde olanlardan taşra deniz yalısında olanların nerhi ziyade olub gemiciler dahi terazuyile satdılar keresteyi taşra nerhine satub cümleye gemici nerhi dinürdü Şimdi bir mikdar zeman olmuşdur ki ekâbirden bazıları taşrada dükkânlar bina idüb dükkânların ziyadeye satmak için taşranın nerhin içerisile beraber etmek için emri şerif ihrac itdürmekle fukaraya küllî muzayeka ve içerde olan ehli suka gadir lâzım geldi Zira taşra pazarcılar yalıda olmağ- la gelen gemilere cümleden mukaddem girüb kerestenin güzidesin alub dükkânların muradlarınca doldurub ve hammal harcı dahi çekmezler Bu behane ile gemiciler dahi keresteyi ziyadeye satmağa başladı deyu taşrada olan ehli suka itiraz itdüklerinden anlar dahi cevap virüb Vakiâ mukaddema taşrada nerh ziyade idi Lâkin ol nerh gemiciye ve sergü serenlere mahsus idi Sonra taşrada dahi dükkânlar ihdas olunmağla cümlelerin nerhi beraber olmak buyurulmuşdur deyu hattı hümayunile muanven bir emri şerif ibraz etdiklerinde içerde olan erbabı suk dahi ol dükkânları bina iderler Ziyade ağırlık ile satmak için cümle dükkânların nerhleri kadimden beraber olgelmışdir deyu hilâfı vaki ilâmı hal etmeğle olvehile emir almışlardır Lâkin hakikat böyle değildir Çünkü nerhler kadimden beraber idi Emri şerif almağa ne ihtiyac olurdu Hususa kadimden nerhler mütefavüt idüğine bizüm dahi elimizde emir vardır Ve hakikati hal ehli vukufdan sual olunsun didiklerinde mahruisei

mezburede olan huteba ve eimme ve hifret kethüdaları ve her tayifenin ahval bilür ihtiyarları getiürilüb sual olınıcak Bizüm bildüğümüz budur ki matekaddemden taşranın nerhi içeruden ziyade idi Fukara iskeleye varub ucuz nerhlekereste alurlar idi Şimdi ekâbir dükkânları iskelei tutdu Gemiler getürürken mukaddema anlar alub dermahzen iderler Ve gicelerde yine gemilere doldırub etrafa gitmeğle şehrin zahayirine küllî muza-yeka virürler Bu hali görüb gemiciler ve sayir etrak cümle metai ziyade behaya satar oldılar Reca olnuuyor ki kanuni kadime riayet olunub yine taşranın nerhi ziyade olmak ferman oluna didüklerinde yine iskele halkı Biz dahi kantar hakkı ve dükkân kirası virürüz Nerhimiz ziyade olursa bize dahi çıkışmaz Gadir olur deyu tazallüm idecek içerude olan ehli suk Size çıkışmaz ise ol dükkânda giden ağırlıklarınız ve sayir harcı makulünüz ne ise dahi ziyade virelüm Dükkân kiraların dahi ziyade idelüm Ve size içerude dükkânlar dahi Yalı dükkânların bize teslim idün Biz kanunu kadim üzre ziyade nerhle satalum didiler Memleket halkı dahi taşrada olan manavların cümlesinden âciz olduk Bu muzayekaya razı değılüz Hususu mezburun arz olunmasın taleb iderüz didüklerin arz eylemişsin İmdi ecdadı izamım انارالله برامینهم zamanı şeriflerinde olan kanunu kadim tebdil ve tagyisine asla rizayi şerifim olmayub kemakân kanunu kadim ile amel olunması muradı şerifim olub bu babda ecdadı izmamdan Sultan Mehmed Han kanunu kadimi ile amel olunmak emir idüb buyurdum ki ... vardukda emri celilülkadrım mucebince kanunu kadim ile amel eyleyüb hilâfına cevaz göstermiyesin Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd eyleyüb hâlâ ve mibaad mazmunu adalet makrunu ile amel eylesin Ve tarafı aharin bu babda ellerinde olan temessükâtı eğer ahkâm ve (eğer) sureti sicillerin alub bir kiseye koyub süddei saadetime gönderesin ki hıfz olunub bir dahi ibraz ve nizâ etmek ihtimali olmya Ve bir tarik ile kanunu kadime ve bu emri hümayunuma mugayir bir emir ihrac iderlerse giru bu emri hümayunum mukarrer ola Ol hususa ikdam idüb ve ibraz (idenlerin) hakkından geline Ve derya kenarında ihdas olunan dükkânların deryadan canibe olan kapuları bend oluna ki gice ile ol canibden nesne ihrac ve idhali ihtimali olmya Şöyle bilesin (Efendi Hazretleri Paşaya virdiler) Fi 2 Za 992 (1584) [1]

50

Yeniçerilerin ve askerî mesleke girmiş olanların çarşılarda esnaflık edemeyeceklerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ hazı bölük halkı ve Yeniçeri ve

[1] Yalnız ketenciler, surun içinde ve dışında, tek nerh üzerine satış yaparlardı.

Acemi Oğlanları ve cebeci ve topcı ve sayir kullarım beyi ve şiraya ve ehli suka müteallik umuru sanayie karışub ve dekâkin tutub esvakda ve bazarda ve iskelelerde ve gelen gemilerde metâ ve kereste alub mat-rabazlık idüb ve bazı odun gemilerine girüb nerhi ruzî üzre müslüman-lara almağa manî olub istedikleri behaya beyî idüb rencberlerden metâ ve kerestei eksüğe alub ziyadeye satub rencberlere ve sayir erbabı sanayie mahsus olan ahvale karışub meta ve kerestei cari olan es'ar üzre beyi eylemeyüb kadı ve muhtesib dahl idememek ile her metâ ve kereste ve odun ve meyvade nerh cari olmiyub sayir fukaraya bu bâoda teaddi lâzım gelmeğin minbaad kullarım ehli suka müteallik umura karışımıyub kendü hallerinde yat ve yaraklarile ve sayir edevatı cenk ve cidale olan hususları öğrenmeğe meşgul olmak emir idüb olbabda her tayifenin tenbih için ağalarına hükmü hümayunum viril-mişdir Buyurdum ki... vusul buldukda sendahi bu babda mukayyed olub eğer bölük halkı ve eğer Yeniçeri ve eğer Acemi Oğlanları ve cebeci ve topcı ve sayir kullarımdan rencberlerim ve sayir erbabı sanayiın umuruna ve bilcümle ehli sukun sanayiine ve kereste ve odun ve meyva umuruna ve rencberliklerine ve beyî ve şiraya karışımıyalar Karu-sanları her kimler ise ağalarına bildirüb anlar dahi fermanı şerifim üzre men ve def eyliye Söyleki ağaları men eylemiye Kangı tayifenin ağası ise bildiresin Fermanı şerifim icrasında ihmal idenlerün hakkından geline Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kayıd idüb haliyen ve minbaad mazmunu adalet makrunu ile amel üzre olub ihmal ve müsa-heleden hazer idesin Fi 15 Z 992 (1584)

51

Deri tecimenlerinin Avrupaya mal çıkarmamalarına dair.

Istanbul kaisına hüküm ki Mektub gönderub mahrusei mezburede gön ve sahtiyân tacirlerinin yiğitbaşısı Ferruh bin Abdullah ve kethüdası Ali bin Sevündük ve sayirleri meclisi şer'a gelüb kadimden Frenk me-şini diken zimmî tayifesi şimdiye değin bütün gön alagelmiyüb boyun ve eteğinden birer mikdar gön alagelmişler iken hâlâ mezburlar bütün gön alub âlâ yerlerin harici vilâyete gönderüb bunlara küllî muzayeka virmegin ehli vukufdan süal olundukda men olunub ellerine hüccet virilmiş iken giru vechi meşruh üzre taaddiden hali olmadıkların bildir-düğün ecilden tayifei mezbure matekaddemden bütün gön alagelmişler değiller iken alageldüklerine kanaat itmeyüb vechi meşruh üzre taaddi eyledikleri vaki ise etdirmeyüb men ve ref idüb minbaad olıgelâne mu-halif bütün gön aldırımıyasın Ve harici vilâyete dahi virilmek memnudur

Ana göre amel idüb emire ve olıgelâne muhalif iş itdirmiyessin (Ba hattı Ahmed Efendi) Rebiülevvel 993 (1585) [1].

52

Sîmkeşhanelerde fazla gümüş israf edilmemesine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Hâlâ kemhacıların başı قدوة الامثال والاثران .. قدوة... زید قدره... arzuhal gönderüb mahrusi mezburede dört sîmkeş kârhanesi olub ikisi müslümanlarda ve ikisi zimmîlerde olub gümüş kal etmek bilmiyan kimesneler bazı kimesnelere mensub olmak ile şefaaf itdirüb gelüb Gümüşimi kal idiver deyu taaddi eyledükleri ecilden çok gümüş telef olur Gümüş ahvalin bilen işleyüb ve ahar kimesne kârhanede olan üstadlara taaddi eylemiyüb taaddi idenleri men eylemek için yerlerine kendüsi mubaşir olmak babında emri şerif virilmek reca itmeğin kadimden olıgeldüğü üzre amel olunmak emir idüb buyurdum ki... vardukda mezkûr mubaşeretile vechi meşruh üzre olıgelâne muhalif taaddi eyliyeneleri men idüb kadimden olıgeldüğü üzre amel idesin (Ba hattı Efendi) 15 Ca 993 (1585)

53

İki türlü nerh işine ketenci esnafının itiraz ettiklerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahrusi Istanbulda olan ketenci tayifesinden bir cemm gafir ve cem'i kesir bilfiil muhtesib olan Ahmed Çavuş زید قدره ile meclisi şer'i şerife geldikde mezbur Ahmed Çavuş takriri meram idüb tayifei mezbure Divanı Hümayunuma varub ilâmı hal eyleyüb hisar dahilinde ve haricinde olan ketencilerin nerhê bir olmak hususu bundan akdem dokuz yüz yetmiş senesinde görölmek ferman olundukda tefahhus olunub ikisinin nerhi bir olmak üzre hüccet ve emri şerif virilmiş idi Hâlâ bakkal tayifesine ve meyve satanların hisar dahilinde ve haricinde olanlarına başka nerh virilmek ile bizim hususumuzda dahi iki nerh virmek isterler didiklerine binaen mezburların ahvali görölmek ferman olunmuşdur dimeğin tayifei mezbureden haric Mısır tacirlerinin ihtiyarlarından dükkândan bigarez müslümanlardan süal olundukda kadimüleyyamdın Emin iskelesine keten geldikde Kapanda vezin olunub içeruye ve taşraya ve Galataya tevzi olunub nerhi vahid ile beyi olagelmişdir Ketencilerin metayı akmişe kısmındandır Meyve ve bal ve yağ gibi değildir İlahazel'an iki nerhle satılagelmiş

[1] Dışarı çıkarılması yasak olan şeyler şunlardı: Tereke, barut, yarak, at, pembe, kurşun, balmumu, sahtiyân, donyağı, gön, meşin, koyun derisi, zift.

değildir deyu alâvechilittifak ihbar eylediklerin ilâm etdüğün ecil-den olgeldüğü üzre nerhi vahid ile fûruht olmak emir idüb buyurdum ki... vusul buldkda arz etdüğün üzre hisar dahilinde ve haricinde olan ketencilere nerhi vahid ile fûruht etdirmeyüb olgelene ve âdet ve kanuna ve emri şerife muhalif kimesneye iş itdirmiyessin Fi 12 Ca 993(1585)

54

Mısırdan Istanbula usta dokumacılar getirilmesine dair,

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki Muallim Ebunnasır ve Muallim Mehemmed Füzunî ve Hacı Nebi ve Mehemmed Mağribî ve Ali Esved ve Receb ve Ataullah ve Ali bin Muallim Ahmed Vâsıl ve Alemüddin ve Mehmed bin Arslan nam kimesneler üstad kalıçeciler olduğu ilâm olunub Dergâhı Muallâma huzurları lâzım olmağın kalıçeyeye müteallik otuz kantar rengâmiz ip ile mezkûrları alettacil Dergâhı Muallâma göndermen emir idüb buyurdum ki... vusul budukda tehir ve tevakkuf itmeyüb mezkûrları alettacil süddei saadetime gönderesin Ve kalıçeye müteallik otuz kantar rengâmiz ip dahi tedarik eyleyüb mezkûrlar ile maan irsal eyliyesin Hesusu mezbur mühimdir İhmal ve müsaheleden ziyade hazer idesin (Divanı Hümayunda vezir İbrahim paşa hazretlerine teslim olunmuşdur) 3 Zilkade 993 (1585)

55

Galatada bir bedesten açılmasına dair.

Galata kadısına ve Ayasofya mütevellisine hüküm ki Senki kadısın mektub gönderüb Dergâhı Muallâm cavuşlarından Süleyman Çavuş ile senki mütevellisin meclisi şer'e gelüb senki mütevellisin mahmiyyei mezbure ahalisi ile Dergâhı Muallâma gelüb mahmiyyei Galata eşeddi ihtiyac ile Bezazistana muhtac olub dahili Galata Loncada vaki olub Ayasofyayı kebir evkafından hâlâ ayda elli akçe ile bazı kefere icaresinde hali üzre Bezazistan olmağa kabil yirmi aded kubbelü kâfirî azım bir bina vardır Bezazistan olmak reca ideriz didiklerinde üzerine varılıb görülüb hakikatihal vukuu üzre ilâm oluna deyu ferman olunur didiklerinde Hassa mimarlardan üstad Cafer ve müslümanlardan cemaati kesire ile üzerlerine varılıb görüldükde filvaki zikrolunan bina tulen yirmi ve arzan yirmi beş zirâ olub demür kirişler ile on altı mermer direk üstünde yirmi aded kubbe ki içerusinde elli beş dolab olmağa kabil hali üzre Bezazistan olmağa mütehammil üç yerden kapu yerleri hazır olub heman kapulara muhtac kadimden Bezazistan imiş deyu haber verdük-

lerin arz eyledüğün ecilden buyurdum ki.. vusul buldukda arz olunduğ
üzre mahalli mezburu vecih ve münasib olduğuna göre Bezazistan yeri
olmağıyçün tahliye idüb Bezazistan itdirüb talib olanlara virüb senki
mütevellisin icarelerin vakıf için alub kabz eyliyesin (Ba Hattı Hümayun)
Fi 29 Z 993 (1085)

56

Edirneden İstanbulun ihtiyacı için çuha gönderilmesine dair.

Edirne kadısına hüküm ki Mahrusei Istanbulda çuka babında bu
denlû muzayeka var iken gelen çukai alıkoyub ve telâtin gelür iken
anıdahi dödürüb salıvirmemişsin Mukaddama sahtiyan hususunda dahi
böyle vazı itmiş idin Böyle vazı'dan sakınasın Külli nedamet çekersin
Sebeb nedir ki mahrusei mezburede havayic babında böyle killet var
iken sen gelen zahayiri alıkoyub göndermiyesin Buyurdum ki.. vusul
buldukda ol alıkoduğun çukaları ve telâtini bervechi istical sahibleri ile
gönderesin Şöyleki bu defa dahi göndermeyüb ihmal eyliyesin mansıbın
alınmağla konulmıyub külli ukubete mazhar vaki olursun Bilmiş olasın
deyu emir yazılmışdır Fi 2 Za 997 (1588)

57

*Çarşılarda esnaflık eden sipahi ve yeniçerilerin esnaf yasasına uyruk
olmalarına dair.*

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb mahmiyyei Istanbulda
mütemekkin olan çırakçılardan ve dökmece ve hurdecilerin ve umumen
tuc ve pirinc ve bakır işliyan kimesnelerin ehli hibresi olan Ali ve ket-
hüdası İsmail ve yiğitbaşları Mehmed meclisi şer'a gelüb zikrolunan
erbabı sanayiın kimi solak ve kimi yeniçeri ve topcı ve cebeci ve
kalafatçı olmağla mirî tarafından bazı hizmet teklif olunub idarei hizmet
olunmak için dükkânları önlerine varanlara Biz sipahileriz deyu âlâtı
harble üzerimize yüriyüb inad idüb ve şehirlü tayifesinden dahi nice
kimesneler olgelen âdet ve kanun üzre razı olmıyub ve bazı oturakçılar
dahi serkeşlik idüb birbirinin şakirdlerin ayardub ihtiyar üstadların terbiye
ve tedariklerine razı olmıyub hizmetimize küllî ihtilâl virmişlerdir Anun
gibi mirî tarafından hizmet teklif olundukda eğer şehirlü ve eğer sipah
tayifesidir kadimden olgeldüğü üzre ihtiyarlarına muhalefet etmeyüb inad
idenlerin haklarından gelinmek için emri şerif virilmek recasına arz
etmeğin buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub
anun gibi ehli sanayiden olub çarsu ve bazarlarda dükkân açub kâr ve
kisb idenler eğer sipahi ve eğer yeniçeri ve sayir kapum halkıdır ve
şehirlü tayifesidir muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki hizmetlerine

müteallik mirî maslahat ve yahud gayri husus vaki oldukda ehli hibre ve kethüda ve yiğit başları ve sayir ihtiyarları marifetlerle olgelen âdet ve kanun üzre hidmet etdirüb bir ferde taallül ve niza etdirmeyüb fermanı hümayunuma ve âdeti kadimeye muhalefet idenleri isimleri ve resimleri ile yazub arz eyliyesinki haklarından geline Ve badennazar kethüda ve yiğit başları ellerinde ibka idesin Fi 7 Za 996 (1587)

58

Istanbulda satılan hasırların yapılışına dair.

Mihalic ve Manyas kadılarına hüküm ki İstanbul kadısı mektub gönderüb mahruise mezburede Hasır İskelesinde beyi olunan hasırdan mesacidi şerifede döşenen hasırların mukaddema eni altı karış ve sık olub ve eyu sazdan işlenegelmış iken hâlâ kem sazdan işlenüb ve seyrek olub ve eni dört karış olmağla müslümanlara ziyade aciz ve muzayeka virüb ve mukaddema on beşer karış gelen hasır hâlâ on üç karış ve yirmi karış olanı on altı karış ve otuz karış olanı yirmi beş karış ve kırk karış olanı otuz iki karış ve elli karış olanı halen kırk dört karış üzre gelüb velhasıl her birinin kadimden olgeldüğüne muhalif eni ve uzununu noksan üzre olub ve mahruise mezburede olan oturakcı hasırcılar getürücilerden almağa katlanmıyub hasır işlenen yere kendüler virüb ziyade beha ile virmekle hasır ahvali muhtel olmuştur deyu üslûbu sabık üzre işlenmek babında hükmü hümayunum recasına arz itmeğin buyurdum ki vardukda bu babda herbiriniz bizzat mukayyed olub dahi tahtı kazanızda hasır işleyen kimesnelere muhkem tenbih ve tekid eyliyesiz ki işledükleri hasırları üslûbu sabık üzre eyu ve sık sazdan işleyüb ve eni dahi iki zirâ ki altı karış olmak ve uzununu dahi kadimden olgeldüğü üzre işliyeler Şöyleki badettenbih yine ensiz ve kısa işleyeler bunda geldikleri... hasırları girift olunub cerimleri alınub küreğe konulurlar Ana göre mukayyed olalar Ve bu canibden varan oturakcı İstanbul hasırcılarına dahi hasır virilmeyüb kadimden hasır getürenlere aldırub kadimden olgeldüğü üzre amel itdüresin (Yiğit başlarına virildi) Fi 12 Za 997 (1588)

59

Istanbulda altın verakçılarının nizamlarına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mahruise mezburda altın verak işleyen altuncılar kadimden bir sikke altundan dört deste verak işlenügelmiş iken hâlâ verakları eksik idüb bir altundan dört desteden ziyade işledüb ol ecilden eğer Sarayı Âmiremde ve eğer ahar yerlerde işliyen mirî işlere ziyade altın sarf olunduğu ilâm olunub üslûbu sabık

üzre bir sikke altundan dört deste verak işlenüb ziyade işlenmemek için dört köşeli mühürlü bir kıt'a tayin olunub ve altun verak işliyen altuncular tayfesine Hassa nakkaşlarım başı olan... nazır ve nakkaşlardan olan Abdi mezburlara kethüda tayin olunmak emir idüb buyurdum ki mimarbaşı vardıkda minbaad tayifei mezbure üzerine nakkaşbaşı nazır ve Abdiyi kethüda nasb idüb mezburlara mühkem tenbih eyliyesin ki tayin olunan mühürlü kıt'a üzerine bir sikke altundan dört deste verak işledüb her verak üç kıt'dan ziyade ve noksan üzre olmya Bu babda unat mukayyed olub minbaad hilâfı emir iş olmakdan ziyade hazer üzre olub nazırları ve kethüdaları ekser eyyamda yoklyub emre muhalefet idenleri tedib ideler Sendahi tamam ihtimam idüb hususu mezburda dakika fevt itmiyesin Ve tenbihden sonra yine eksik işliyüb mütenebbih olmyanları mahrusi mezburenin sayir eksik satanları ne-vechile cerimelenügelmiş ise anları dahi olvechile cerimeliyesin (Nakkaş Molla Kasıma virildi) Fi Gurrei Muharremülharam 999 (1590)

60

Bedestende ve kuyumcularda satılan gümüş takımların tamgasız olmamasına dair.

Istanbul kadısına [1] hüküm ki Hâlâ İstanbul Bezazistanında ve kuyumcularında beyi ve şıra olunan gümüş evaninin ekseri temgasız ve kalp olub dirhemi üçer akçe değmez iken sahibleri onar ve on ikişer akçeye beyi idüb müslümanlara ve sayir müşterilere teaddi ve hayf olduğu ilâm olunub süddei saadetimde kuyumcubaşı olan Memed زيد محمد getürdilüb sūal ve vechi meşruh üzre olduğun haber virmeğin gümüş evaninin minbaad temgasız beyi olunmyub sahih temgalu evani behasile beyi olunmasın emir idüb buyurdum ki... vusul buldukda mumaiyleh kuyumcubaşı ile müşavere idüb dahi bu hususa bizzat mukayyed ve Bezazistanda ve gayri yerlerde nida ve mühkem yasağ ve tenbih etdirresinki minbaad kalp ve temgasız evani beyi ve şıra etmiyüb ve ellerinde kalp evanileri sızdırub kal idüb ve Hassa kârhanede ve kuyumcubaşıya temgaladub dahi beyi ve şıra itdiresin Badettenbih eslemeyüb emrime muhalif temgasız evani beyi iderler ise anın gibilerin ellerinden evanisin alub girift etdirüb ve mühkem habsidüb arz eyliyesinki işliyenler ve alub beyi idenlerin bir vechile haklarından geline ki sayirlere mucibi ibret ola Hususu mezbur mühimmatı umuru dinü devletdendir Ana göre mukayyed olub ihmal ve müsaheleden hazer idüb babı ikdamda dakika fevt etmiyesin Fi Cemazielevvel 1000 (1591)

[1] Sun'ullah Efendi (1000).

X. KAMUSAL HAYAT. POLİS İŞLERİ

(967 — 993)

1

Mahmudpaşa hanındaki hıristiyanlardan şikâyet edildiğine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahrusei Istanbulda Ayasofya evkafından Mahmudpaşa hanında sakin olan tüccar tayifesi arzuhal sunub hanı mezburun içinde vaki mescid olub hanın bazı höceratina kürkcü kâfirler girüb han kapusunun iki canibinde ağac ve tahta ile odalar ve dükkânlar bünyad idüb ocaklar çıkarub kâfirler cem olub leylü nehar fisku fücur, etdirüb gavgalarında mülümanlar mescidi mezburda bihuzur olub zikrolunan dükkânları ihdas etdiklerinde İbrahim Çavuş ile üzerine varduğunda görüb hâdis olan tahta odalardır Hedm olunsun deyu hüküm idüb hüccet virüb müteveli ve kâfirler kayil olmadıkda Bekir ve bizzat kendün varub vakfa ve müslümanlara külli zararı vardır deyu hedmine hüküm idüb hüccet vermiş iken kâfirler Odaların içinde esbabımız vardır deyu kilidleyüb gaybet idüb zuhure gelmeyüb taallül etdüklerin arz olunmağın buyurdum ki varıcak bizzat üzerine varub göresin Anın gibi zararı olan tahta odaların yıkub ve kâfirleri çıkarub müslümanlar koyub badehu emrime mugayir kimesniye iş etdirmiyessin Ve bu hükmü şerifimi alub hıfz idüb badehu mucebi ile amel idessin (Çavuş Oğullarından Beşire verildi) 3 Ramazan 967 (1559).

2

Mahalle arasında aşçılara yemek pişirtmemeğe dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mahmiyyei mezburede Emin Bey mahallesinde bazı aşçılar evler alub içinde kârhane idüb çarşularda beyi etmeğiyçün koyunlar pişirüb küllî ateşler itmekle evlerimizden ihtiraz eyleriz deyu mahalle halkı gelüb şekva eyledükleri ecilden buyurdum ki vusul buldukda göresin arz eyledükleri gibi ve anın gibi aşçı tayifesine pazarda beyi için dükkânlarında pişirüb evlerinde nesne pişirtmeyüb men ve ref eyliyesin Fi 9 Cemazelâhir 973 (1565).

3

Eyip civarında yapılan yolsuzlukların önüne geçilmesine dair.

Haslar kadısına hüküm ki Hâliyâ Hazreti Eba Eyyubu Ensarî عليه السلام nin kasabasında ve etrafında vaki olan mahallelerinde fisku fücür olduğu ilâm olundu İmdi şer'i şerife mugayir iş olduğuna rızayi şerifim yokdur Öyle olsa kasabai mezburenin mahallatında tetebbü ve tecessüs idüb teftiş eyleyüb anın gibi mahallelerde şürbü hamir olur ve Tatar bozası işlenür ise men ve odalarda fahişe olursa ihrac idüb fisku fücür idenlerün şer'le haklarından gelinmek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda bu babda daima mukayyed olub anın gibi şürbü hamir idenleri ve Tatar bozası işliyenleri men idüb giderdüb ve bulunan fahişeleri haüs idüb ve minbaad imamlara ve müezzinlere ve mahalle kethüdalarına gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki badelyevm mahallelerinde fesekadan ve fahişeden ve sayir ehli fesaddan kimesneyi komıyub men ve ref idüb memnu olmıyanları ehli hükme haber virüb emir vireler Şöyle ki badelyevm bir mahallede bir fahişe buluna veyahud ehli fisku fücür olub imam ve müezzin men itmeyüb memnu olmıyanları gelüb ehli hükme dimiyeler zâhir ola sonra anlara olacak hakaret anlara olmak mukarrer bilüb ana göre mukayyed olalar Şöyle ki fisku fücür idenler Dergâhı Muallâm kullarından emir alıgelüb ana göre haber vireler ki dirlikleri alınmak ile konulmıyub envai itab ile muateb olalar Ve subaşılar fahişe avretleri ve hırsızları ve ehli fesadı tenhada tutub altunların ve akçelerin alub itlak idüb ve çalgu ile düğün idüb subaşılar ücret verirler imiş Anı dahi görüb tenbih eyliyesinki ehli fesad fahişeler ele geldükde götürüb şer'ile lâzım geleni icra idüb yerine koyasın Şöyleki akçelerin alub halâs ideler arz idesin Ve camii şerif kurbinde ve carşuda zar ve şatranc oynıyanları ve çalgu çalanları men idüb ve her mahalle imamı ve müezzini mahallelerinde olan bînemazı ve yalan şehadet itmekle maruf olan kimesneleri himayet itmeyüb eslemiyanı kasaba . . . muaveneti ile mahkemeye getürdüb şer'le haklarından gelüb ve kasabai mezburede vaki olan kahvehaneleri ref idüb minbaad kahvehane itdirmeyüb ve bilcümle kasabai mezburede olan lehv ve tarab ve sayir şer'i şerife mugayir olan evza ve etvarı ref eyleyüb vekilsüz kimesne komıyub ve ehli suka dahi tenbih idesin ki eksik satmıyub nerhi ruzî üzre alub satarlar... idenlerün şer'le haklarından gelesin Ve bu hükmü şerifimi sicilli mahfuza kayıd idüb dayıma mazmunu hümayunile amel idesin (Haslar kadısına ارواقي ile irsal olundu) Fi 23 Rebiülâhir 975 (1567).

4

Istanbulda dilencilik eden Araplara dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Arab tayifesinden ve gayriden bazı kimesneler her vechile sağ gelüb kâr ve kisbe kadirler iken esvak ve mahallâta süale çıkub ibramı galiz ve cevri sakil eylemekle ehli ırz olanları rencide idüb ve bazı sail â'mâ cariyeye ve kul alub esvak ve mahallâtda dilendirüb ve bazı şehirler alemler kaldırub şerhi deryuz idüb ve bazı birer kimesnenin boynuna zincir dakub medyun ve mahbusdur deyu mahallât ve esvakı gezdirüb ve suhte tayifesi dahi bölük bölük olub yollarda ve sokaklarda halkı cer idüb ve bazı cerrar dahi bir hastayı yanına alub ani behane iderek esvaka çıkub halkı cer idüb envai gızetler idüb muzayeka virdükleri ve bazı kimesnelere sari biiznillâh emraz ârıza olub mübtelâ oldukları anın gibiler kadimden şehirden sürilüb men olunugelmişler iken memnu olmıyub esvakı gezüb halkla ihtilât eyledükleri istima olunmağın buyurdum ki bu hususları Dergâhı Muallâm Çavuşlarından olub şehir subaşı olan قندوة الامايل والاقران Hüseyin زيد قدره mübaşeretile göresin mezkûrlardan pîri fani ve malûl olmayub kâr ve kisbe kadir olanlar vechi meşruh üzere cer ider ise men ve ref idüb ve saillerden kimesneye â'mâ kul ve cariyeye aldırub ol vechile cer itdirmeyüb ve â'mâ ve kütürüm olub esvakve mahallâtda gezüb cerrisakil idüb memnu olmıyanları şehirden sürüb kâr ve kisbe kadir olanları asla cer itdirmeyüb men eyleyüb memnu olmıyanları yazub bildüresin ki küreğe konıla ve ol asıl emraza mübtelâ olanları dahi âdeti kadime üzere şehirden sürüb ihtilât itdirmiyessin Bu hususda tamam mertebe mukayyed olub emri şerifime mugayir kimesneye iş etdirmiyessin Ve bazı danışmendler akraba ve taallukatlarından bazı hakir olmağile mücerred cer için gezüb suhte namına mansıb etdirüb ve cevami ve mesacidde aşır kıraat idüb Kur'anı Azîmi tahfif idüb müslümanları çığneyüb huzu ru kalblerine mani olurlar imiş Anları dahi men itdirüb meğer şol suhte tayifesj ki dayıma tahsilde olub amma tatilde kadimden olıgeldüğü üzere cer iderler anlara tenbih eyliyesin ki kadimden idegeldikleri üzere eyyamı tahsilden gayri zemanda etmiyeler (Mezbur subaşına verildi) Fi 11 Mnharrem 976 (1568)

5

Rumeli ve Anadoludaki ahalinin Istanbula gelip yerleşmemelerine dair.

Hasalar kadısına hüküm ki Rumeli ve Anadoludan bazı reaya yerlerin ve çiftlerin koyub [1] birer tarik ile mahrusei Istanbula gelüb kimi

[1] Bu suretle çiftlerini bozanlardan çiftbozan resmi alınır. Bu resim bütün çiftten her

Istanbulda ve kimi Hazreti Eyyub ve Kasımpaşada derya kenarlarını mesken idinüb yerleri hâli kalub eğer sipahiye ve eğer mali miriye ol ecilden zarar müterettib olduğundan maada mahrusi mezburenin kadimî sakinlerinin maişetleri babanda muzayekaya sebep oldukları ecilden ol makule beş yıldan beru ev bina idüb temekkün idenlerin her mahallemde ne miqdar vardır Mülk ve vakıf nemikdar yazılıb bilmek lâzım olmagin ve minbaad anın gibi yalılarda emri şerifim olmadiyen ev bina olmasına rızayı şerifim olmamagin Dergâhı Muallâm çavuşlarından Mahmud mubaşir tayin olunub buyurdum ki vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub tahtı kazanda derya kenarlarında vaki olan mahallâtı Fenere çıkınca ve Kasımpaşadaki mahallâtı yoklayub teftiş idüb göresin her mahallemde nemikdar hane olub vakıf ve mülk nemikdardır Ve sakin olanlar ne yerden gelmişlerdir Defter idüb Rum İinden ve Anadoludan ve gayriden her kim gelüb beş yıldan beru temekküm etmiş ise [1] eğer sahib eğer gayridir her biri nereden ve ne makule âdemdir Ne zemanda gelmişdir Defter idüb ve minbaad her mahallenin imamına ve müezzine ve kethüdalarına tenbih ve te'kid eyliyesin ki badelyevm anın gibi yalılarda haricden gelmiş kimesneyi yerlü etdirmeyüb getürmiyeler Ehlikesad ve şenaat olanları ve kefilı olmiyanları dahi şer'ile teftiş eyleyüb fahişeden ve sayir ehli fesaddan şer'ile fesad ve şenaatleri habıs ve arzı icab idenleri habıs ve arz idüb lâzım olmiyanlara şer'ile lâzım gelânı icra idüb her mahallenin ve beş yıldan beru gelânlerin defterin mühürleyüb gönderesin Sonra emir nevecihle sâdir olur ise mucabi ile amel eyliyesin Fi 27 Sefer 975 (1567)

6

Istanbulda oturan yabancıların davalarını şeriat hakyerlerinde gördüklerine dair.

Istanbul Beç [2] ilçisi bekliyen Mustafa Çavuşa hüküm ki Hâliyâ Mehmed nam yeniçerinin ilçii mezbur ile meclisi şer'de görülecek bazı mesalihi olub taallül etdirmeyüb meclisi şer'a ihzar eylemek emir idüb

sene üç yüz akça, yarım çiftten yüz elli akça, yarım çiftten az olandan yetmiş beş akçadır Bütün çiftlik, Has sayılan yerde 70 : 80, orta yerden 100, âdi yerden 130 dönümlük yerdir. Bir dönüm enine boyuna 40 adımdır. Çiftbozan resmini müslim reaya da verir. Bu gibiler başka yerlere gidip oraları ekip biçerlerse, kendilerinden iki öşür alınır. Birini sahibi arz, öbürünü de sahibi raiyyet alır. Sahibi arz, o arazide firag ve itikal harcı gibi devlete ait hak kendisine verilmiş olan kimse, sahibi raiyyet te oraya sahib olan sipahidir. Bu gibilerden ayrıca çiftbozan resmi alınmaz.

[1] Kanunnameye göre, bir şehirde yirmi yıldan fazla oturmuş olanlar o şehrin ahalişi meyanına yazılırlar.

[2] Viyana.

buyurdum ki emrim üzere ilçii mezburu taallül etdirmeyüb meclisi şer'a ihzar idüb yeniçeri ile mürafai şer'i şerif etdiresin (Mezbur yeniçeri Mehmede verildi) Fi 29 Rebiülahir 975 (1567)

7

Kâğıthane çayırıları civarındaki ağılların kaldırılmasına dair.

Haslar kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Mehmed Çavuş elinden hükmü şerif varid plub Kâğıthane ve Kemer kurbinde bazı kimesneler sağmal kouyn getirüb ol etrafda ağıllar ihdas eyleyüb koyunların reayanın terekeleri arasında gezdirüb yaturmakla zarar ve ziyan ider imiş Bundan akdem ol etrafda olan ağıllar ref olunmak emir olunmuş idi İmdi Eğer Kâğıthane kvrbinde ve eğer Kemer etrafında anun gibi ağıl olub zarar ve ziyan iderler ise men idüb minbaad tereke arasında görmeyüb ve nemikdar ağıl bulunur ise her biri ne zemandan olduğın yazub arz eylesun deyu ferman olunmagın ol canibde olan ağılları mufassal ve meşruh defter olunub ve ref olunsun deyu tenbih ve tekid olunduğın arz eylemişsin İmdi buyurdum ki vusul buldukda mezkûrların ağılları bilkülliyye ref etdirüb minbaad ol cevanibde reayanın tereke ve çayırlarına zarar olacak yerde kimesneye ağıl etdirmeyüb ve koyunların tereke olan yerlerde yürütmeyüb tenbih idesin Varub ahar kimesneye zarar olmiyacak yerde olalar Fi 3 Receb 967 (1559)

8

Istanbulda meyhanelerin kaldırılmasına dair.

Istanbul ve Galata kadısına hüküm ki Bundan akdem nice defa ahkâmı şerife gönderilüb Istanbul ve Galatada vaki olan eğer meyhane ve kahvehane ve eğer Tatar bozası işlenen mahallerdir külliyyen ref olunmak ferman olunmuş idi Hâliyen üslûbu sabık üzere kemakân meyhaneler ve kahvehaneler işleyüb ve Tatar bozası satilub fisku fücür olduğu istima olundu İmdi ol emri şerifim kemakân mukarrerdir Buyurdum ki varıcak bu babda her birinüz tamam mukayyed olub eğer Istanbulda ve eğer Galatada vaki olan meyhane ve kahvehaneleri külliyyen def ve ref idüb hamirleri var ise tuz katub sirke etdirüb emri şerifime muhalif iş etdirmiyesin Memnu olmiyanı isimlerle yazub bildiresin Dayıma bu emri şerifimin icrasında mukayyed olub ana muhalif iş olmakdan ihtiyat üzere olasın (Şehir subaşısına verildi) Fi 26 Zilkade 975 (1567)

9

Mahalle aralarında meyhane açtırılmamasına dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Langa kurbinde olan

mahallâtdan İne Beğ ve Bedî ve Kâtib Kasım ve Şeyh Ferhad mahallesinin halkı meclisi şer'a gelüb mezkûr olan mahallenin mabeynlerinde olan kâfirler evlerinde meyhane ihdas olunmağla dayima serhoşlar hammama giden havatîn tayifesine yapışub ve müslümanlar akşam ve yatsu nemazına gitdikde bazısı şetm olunub ırları münkesir olub ve nice defa dahi kan olub âlâtı harb ile feseka ayağ üzre olmağla ahali mahalle ekser zamanda cemaat sevabından mahrum olub ve meyhanelerden bazı fasik çıkub avretler hammamına girüb hatunlara yapışub hattâ bir defa bir serhoş bir hatunu iç halvetde tutub tayifei havatîn mesie kadir olmıyub cemaati kesire gidüb halâs itdiler Ve Sefer nam müezzin gice ile mescidden evine giderken cebren meyhaneye koyub üzerine hamir saçub envai hakaret idüb merhum Sultan Süleyman Han عليه المغفرة والرضوان zamanında arz olunmağla ref olunub badehu yine tedricile fesadların nihayete irişdirmekle rikâbı Hümayuna tazarru name sunulmak istediğümüzde keferi tayifesi rikâbı hümayuna rik'a sunub şer'le görölmek ferman olunmağla mahalli mezburun üzerine varılıb filvaki mahalleler mabeyninde ulu yollarda ve ekseri hammamların yolu üzerinde meyhaneler olub mescidlerin önüne uğramakla tahkir ve ihanet ve yatsu ve akşam nemazında müslümanlara zarar o'mak mukarrer olduğun arz eyledüğün ecilden imdi ahali islâm olduğu mahallât arasında vaki olan keferi evlerinde meyhaneler ihdas olunub hammamlara giden havatun tayifesine ve mesacide giden müslümanlara serhoşlar hilâfı şer'i şerif taaddi eylemek münasib olmamagin ol makule ahali islâm mahallâtı arasında ve ulu yollarda ve mesacid civarında ve sayir ahali islâm izdiham ile mürur ve ubur idegeldikleri yollarda olan meyhaneler bilkülliyeye ref olunmasın emir idüb buyurdum ki vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub vechi meşruh üzre ehli islâm olduğu mahallât arasında ve mesacid ve hammamat tarıkında ve sayir ehli islâm kesret ve müzahame ile mürur ve ubur idegeldükleri ulu yollarda olan meyhaneleri bilkülliyeye şer'le emrim mucebince ref eyleyüb minbaad müslümanlardan hali ve tenha yerlerde vaki olan keferi mahallâtından gayri yerlerde ve bilcümle müslümanlar mutazarrır oldukları yerlerde meyhane komıyub emri cclilükdirim mucebince def ve ref eyleyüb ahali islâma hamir beyi olunmakdan ve alâniyyeten fisku fücür olub şaayiri küfür izharından ziyade iâtiyat eyleyüb men ve ref eyliyesin Men ile memnu olmıyanları isim ve resimlerle yazub sūddei saadetime arz eyliyesin ki haklarından geline Ve bilcümle bu babda mukayyed olub zikrolunan dört mescidin etrafında meyhane komıyub ref eyliyesin (İstanbul subaşıasına verildi) Fi 12 Za 983 (1575)

10

Boğazda ve Haliçte kullanılacak peremelerin gizli alınıp satılmamasına dair.

Istanbulda peremeciler kethüdası Mehmede hüküm ki Mahrusei mezbure yahılarında peremecilik işliyanler olıgdâne muhalif senin marifetin olmadiyen aralarında hafiyeten pereme alub ve satub ve yeniden pereme yapırdıklarında hafiyeten yapırub büyüklüğü ve küçüklüğü malûm olmyub ve bazı peremeciler muhalif zamanlarda yelken kullanmağla telefı nefis olduğu ilâm olunmuş Buyurdum ki vardukda zikrolunan peremecileri getürdüb muhkem tenbih eyliyesin ki olıgelâne muhalif senin marifetin olmadiyen hafiyeten birbirine pereme satmyub ve pereme yapırmıyub ve bina olunanları senin marifetin olmadiyen deryaya endirmiyeler Ve alub Boğazda kullanmıyalar Badettenbih eslemeyüb muhalefet itdıkların arz eyliyesin ki küreğe konlub haklarından geline Eyyub boğazında yelkenle pereme yürimiye deyu mukaddema dahi tenbih ve tekid olunub men olunmuşdur Unat mukayyed olub minbaad fermanı şerifime muhalif kimesniye yelken ya pereme kullandırmıyasın Şöyle ki şimden sonra mahalli mezburda yelkenle pereme yürüdüğü malûm ola öZRÜN makbul olmaz Sen muateb olursun Bilmiş olası Ana göre mukayyed olası (Peremeciler kethüdası Mahmede yerildi) Fi 20 R 983 (1577)

11

Şeriatçe dilenmeğe haklı olmyanların dilendirilmemelerine dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Bazı kimesneler ve hatunlar pîr ve fakir ve â'mâ ve mefluc olmyub kâr ve kisbe kadırlar iken mahrusei mezbure mahailâtında kimi gezüb ve kimi oturub âyende ve revendeden akçe cer idüb süale irtikâb etdükleri ve bazıları dahi â'ma ve sakat kul ve cariye alub dilendirüb meksebi idündükleri ve dayıma cer kâğıdları yazdırub rikâbı hümayuna sunub edebden haric vaz etdükleri ve bazı taze hatunlar köhne libaslar giyüb bu makule eşhas arasında oturub saile oldukları ve bunlara başbuğ tayin olunan ... nam kimesneden akçelerin almağa ruhsat virdüğü ve bunların ef'ali şer'i şerife muhalif evza ve etvart olduğu muhakkak ve mukarrer olmağın men olunması emir idüb buyurdum ki vardukda bu hususa bizzat mukayyed olub Dergâhı Muallâm çavuşlarından olub şehir subaşısı olan Şah Çavuş (زيد قديم) mubaşeretile gereği gibi dikkat ve ihtimamla teftiş ve tefahhus idüb göresin zükûr ve nisvandan pîr ve natüvan ve â'mâ ve meflûc ve meflûk ve küt ve kütürüm ve mariz amelmande olub bilcümle bihasbeşşer'üşşerif süale istihkakı

olmıyanları süalden men ve ref idüb zabitlerine muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki minbaad ol makulelere emri şerife mugayir süal etdirmeyüb şer'an süale istihkakı olanlara ruhsat virüb memnu olmıyanları muhkem tedib eyliyeler Amma süale müstahik olanları mücerred celb ve ahz için Senin istihkakın yokdur deyu rencide itmekden ve müstahik olmıyanlara akçelerin alub icazet virmekden ziyade hazer ide Şöyle ki bir kaç günden sonra yoklanub şer'an süale istihkakı olmıyanlar memnu olmıyub tenbihden sonra giru süal üzre olalar ol makuleleri küreğe gönderüb taze hatunları muhkem tedbi eyleyüb bu emri şerifimin icrasında dakika fevt eylemıyesin Ve müstahik olanlar cer kâğıdların sundukda aharin kâğıdların cem idüb bir yerden sunmıyub her biri kendü kâğıdın suna Ve â'mâ ve sakat ve kul carıye alub süal etdürenleri dahi men ve ref eyliyesin Ve bu hükmü şerifi sicilli mahfuza kayıd etdiresin Minbaad vaki olan kuzat ve subaşılar mazmunu hümâyunile amel eyliyeler (Şehir subaşısına verildi) Fi 28 R. 982 (1574)

12

Istanbulda türeyen hırsızlara karşı alınacak tedbirlere dair.

Istanbul kadısına hüküm ki Istanbulda bazı hırsuz ve ehli fesad zuhur idüb gıce ile evlere taşlar atub ve mahallât ve mesacide kâğıdlar bıragub tahvif eyledikleri ilâm olunub ehli fesad kimler olduğu malûm olmıyub mahmiyyei Istanbulun her mahallesinde sokaklar başlarında mahalle kapuları bina olunub gûcebend olmak mühimmatdan olmağın buyurdumki vusul buldukda bizzat mukayyed olub evvelâ doğru şehir kapularına gider şahrahları ve sayir mahallât içine giden sokaklar yolların görüb Bezayistan etrafında olduğu gibi birer mahalle kapusun ahali mahallâta bina etdirüb ve mahallât içlerine giden yolların her sokağı başında vecih ve münasib görüldüğü üzre birer mahalle kapuların bervecchi isticallı yapıdırıb şehrin turuk ve esvak ve mahallâtının köşeleri bir vechile bend ve sed etdiresin ki bir mahalde bir fesad oldukda ahali mahalle eîli fesad kim olduğın zuhure getürüb ehli fesad vechi meşruh üzre kollar geçdikden sonra fesad ve şenaate mubaşerete çare bulmıyub ve hırsuz haricden geldi dimeğe mecalleri ve gıce ile kollar geçerken ehli fesad etrafa firara dermanı olmıyub şehrin ahvali her vechile mahfuz ola Hususu mezbur mühimmatdandır Asla ihmal eylemeyüb bizzat kalkub şehri gezüb eğer şahrahlarda ve eğer hurde yollarda ve sokak başlarında ve mahallât içlerinde ve bilcümle lâzım olan yerlerde ahali mahallâta mahalle kapuların yapıdırub bir kaç gün içinde itmama irişdirüb asla hırsuz ve ehli fesad fırsat bulacak mahal komayub şehrin cemii

sokakların ve köşelerin her vechile bend ve sed etdirüb şehir tamam mertebe mahfuz olub hırsuz ve haramiden bir mahalle âteş bırakmaktan emin ola (Divanda Celâyirzadeye verildi) Fi 8 N. 986 (1578)

13

Istanbul mahallelerinde kefilsiz adam oturtulmamasına dair.

Istanbul kadısı ile silâhdar başına hüküm ki Hâlâ mağrusei İstanbulda gice ile bazı ehli fesad evler basub âdem katil idüb ve esbab ve emval garet idüb fesad ve şenaat eylemekden hali olmıyub ehli fesad kimler olduğu malûm olmamağın İstanbul halkı cümle birbirine kefil virilüb ve haricden beş yıldan beru İstanbula gelüb tavattun iden eğer Anadolu ve eğer Rumeli caniblerinden gelenlerdir ve eğer manavgadlar ve eğer çift bozanlardır ve eğer sayir tavayıfdir giru yerlerine red olunmak emir idüb buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub İstanbulda vaki olan mahallât imamların ve müezzinlerin ve mahallî kethüdaların ve vakıf odalar odabaşılarının ve kârban-saraycıları ve sayir ihzarı lâzım olanları getürdüb ahali mahallâtı ve vakıf odalarda olanları ve kârban sarayda olanları ve ahali dekâkin birbirine kefil virüb asla mahallât içinde ve vakıf odalarda ve kârban saraylarda ve sayirlerde kefilsiz bir âdem kalmıyub ve dükkân içinde gice ile kimesneyi yatmağa komıyub anları dahi kefile virüb ve beş yıldan beru İstanbula gelânler eğer Anadoludan ve eğer Rumelinden gelânlerdir ve bilcümle manavgadlar ve eğer çiftbozanı ve eğer bikâr ve eğer sayir ecnası muhtelifedir giru yerlerine red etdirüb emri celilülkadrimi icra etdirüb şeh i eşkiyadan tathir ve pak etdüresin Ve imamlar ve müezzinler ve mahalle kethüdaları ve vakıf odalarda olan odabaşıları ve kârban saraycıları ve sayir mahallelerine ve odalarına ve kârban saraylarına ve dükkânlara haricden âdem gelüb girdikce yarar kefillerin aldırub kefilsiz asla bir âdem komıyub anın gibi kefilleri olmıyub mazanne ve müttehem olanları asla himayet eylemeyüb ehli hükme götürüb ele vireler Şöyle ki rişvetlerin alub kefilsiz âdem kabul eyleyüb mahallelerine ve odalarına ve kârban saraylarda ve dükkânlarda kefilsiz âdemler koyub dahi badelyevm her kangı mahallede veya odalarda kârban saraylarda ve dükkânlarda bir kimesne fesad idüb kefil bulunmıyub himayet olunmuş ola himayet eyliyenler her kimler ise mecal virilmeyüb küreğe konlub gereği gibi haklarından gelinür Ana göre muhkem tenbih ve tekid eyleyüb emri celilülkadrine dayıma riayet eylemekde dakika fevt eylemiyeler Ve meyhaneciler müslümana hamir beyi eylemiyüb ehli fesad ve haramzadeleri meyhanelerine komıyalar Ve sonradan ihdas olunan meyhaneleri ref idüb ve bozaha-

nelerde dahi haramzadeler varub cemiyet idüb fesada mübaşeret eylemiyeler Şöyle ki meyhaneciler ve bozacılar eslemiyüb meyhanelerine ve bozahanelerine cemiyet ile ehli fesadı koyub emrime muhalif iş eyledikleri istima oluna siyaset olunmak mukarrerdir Ana göre mukayyed olalar Amma kefilî olanın akçesi alındığına asla rızayı şerifim yokdur Bu behane ile kimesneye akçe aldırımıyub emri şerifime muhalif iş olmakdan ziyade ihtiraz eyliyesin Ve ne vechile tedarik eyledüğün yazub bildiresin (Karamanlu Piri Çavuş ile Kadı Efendiye gönderildi Müsveddesi içerye gönderilüb yazılmışdır Ba Hattı Şerif) Fi 9 Z 987 (1579).

Bri sureti aynı ile Galata kadısına yazıldı Bir sureti Üsküdar kadısına.

14

Ahırlarında davar ve inek besleyip Yahudilere satanların cezalandırılmalarına dair.

Eyyub kadısına hüküm ki Hâlâ tahtı kazanda ve mahmiyyei İstanbul ve Galatada bazı kimesneler ahırlarında inekler besleyüb ve İstanbul zahiresiyçün gelân davarlardan alub sonra Yahudi ve keferi tayifesine ziyade beha ile satub . . . muzayeka virmekden hali olmadıkları ilâm olunmagın anın gibilerin inekleri ve buzağuları yoklanub defter olunmasın emir idüb buyurdum ki.. vusul buldukda eğer tahtı kazanızda ve eğer İstanbul ve Galatada ahırlarında inek besleyenlerin ve İstanbul zahiresiyçün gelân davarların alub sonra ziyade beha ile keferiye beyi iden kimesnelerin ineklerin ve buzağuların defter idüb muzayeka zamanında nerhi ruzî üzre fukaraya beyi eyliyesin Amma bu behane ile fukaranın kendü maaşlarıçün olan ineklerine dahl itmeden ihtiraz eyliyesin Fı Gurrei Saferül Muzaffer 991 (1583).

15

İstanbulda meyhanelerin kaldırılmasına dair.

İstanbul kadısına hüküm ki Mecmaı erbabı ukul ve menbaı ezkiyay ve fuhul olan mahrusei İstanbul makamı saltanat ve makarrı hilâfetim iken hilâfı şer'i şerif ve mugayiri emri münif âşikâren hamir ve arak beyi ve şıra olunmuş İmdi şıarı küffar bu vechile izhar olunmak asla cayız değildir Bu babda kemalî ikdam ve hüsnü ihtimam olunmak şaayiri islâmdan olmagın minbaad meyhane namına evler olımıyub kahvehaneler bilkülliyye ref olunmak emir idüb bu babda Dergâhı İzzet destigâhında yeniçerim ağası olan (ilâhiri) دام علوم ya emri hümayunum yazılıb viril-

mişdir Buyurdum ki . . . vusul buldukda bu hususa dayima . . . mukayyed olub müşarünileyhle mubaşeret idüb emri celilülkadrım mucebince bilküllüyye kahvehanelerin ref eyleyüb minbaad kahvehane olmağa ruhsat virmeyüb ve meyhaneler hususu dahi firdevsmekân cennet âşıyan merhum Sultan Süleyman Han عليه الرحمة والرضوان zamanı şeriflerinde ne vechile olmuş ise halen dahi ol üslüb üzre mazbut olub asla meyhane namına nesne olmıyub muhkem tenbih ve nida etdiresin ki minbaad alâniyyeten hamir ve arak beyi itmeyüb kendülerinin mal hununları olduğu cihetden birbirine hafıyyeten beyi ideler Bu husus sonradan tetebbü olunsa gerektir Fermanı kadr tüvanına muhalif kahvehane bulunub ve alâniyyeten hamir beyi itdükleri malûmu şerifim oldukda küreğe konıub müddeti medide ihrac olunmak mukarrerdir Ana göre herbiri mukayyed olub bu emri şerifi cihanmuta' ve fermanı münifi lâzımül ittıbaımın dayıma infaz ve icrasında dakika fevt itmiyesin (Mehmed Ağaya verildi) Fi 19 Safer 991 (1583).

16

Çingenerin ata binmemelerine dair.

Istanbul kadısına ve Rumelinde vaki olan kadılara ve Dergâhı Muallâm Çavuşlarından çingâne tayifesine şubaşı olan Bali Çavuşa hüküm ki Bundan akdem çingâne tayifesi at ve kısrak besleyüb dayıma yola ve bele inüb fesad ve şenaat eyledikleri ilâm olunmağın olbabda tayifei mezbure minbaad ata binmiye ve kısrak beslemiyeye Lâzım geldikde eşeğe ve arabaya bineler deyu her birinüze hükmü hümayunum irsal olunmuşdur Hâlâ giru ol emri şerifime muhalif tayifei mezbure ata binüb ve kısrak besleyüb fesad ve şenaat eyledükleri ilâm olunmağın imdi ol emri şerifim kemakân mukarrerdir Buyurdum ki... vusul buldukda tayifei mezbure minbaad ata binmeyüb ve kısrak beslemiyeler Lâzım geldikde eşeğe ve arabaya binüb emri şerife muhalefetden ziyade hazer ideler Şöyle ki minbaad emri şerife muhalif tayifei mezkûre ata ve yunda bindükleri mesmuu şerifim ola sonra siyaset olunurlar Ana göre tenbih ve ilân eyliyesin Fi 7 Ca 993 (1585).

ENDEKS

Abdi (Halife) 20.
Abdi 135.
Abdülbaki 54.
Ağribos 55, 75.
Ahmed (Tabib) 3.
Ahmed 7.
Ahmed (kasab) 9, 10
Ahmed (Müteveli) 14.
Ahmed (Çavuş) 17.
Ahmed (Duacı oğlu) 69.
Ahmed paşa 91.
Ahmed Çavuş 114.
Ahmed Efendi 132.
Ahmed Çavuş 132.
Ahurkapu 106.
Alagosa 13.
Ahyolu 60, 98.
Alemüddin 133.
Ali 9.
Ali 16.
Ali (Yeniçeri Ağası) 16.
Ali 18.
Ali (Çavuş) 92.
Ali (Sekban) 44.
Ali (Istanbul Kadısı) 44.
Ali (Divan Ktibi) 50.
Ali (Mirahur) 105.
Ali bin Sevndk 131.
Ali 133.
Ali Esved 133.
Alman 88.
Amasya 15.

Amid 69, 71.
Anadolu 1, 71, 139, 145.
Arnavudky 2.
Arzırum 71, 77.
Ataullah 133.
Atmaca (Edirneli) 45, 46.
Atmeydanı 19, 66.
Atpazarı 70.
Aya Nikola 13.
Ayasofya 14, 18, 19, 20, 21, 22, 25,
61, 110, 133, 137.
Aya yani 13.
Ayazmend 102, 112.
Aydos 98.
Aynaroz 49.
Ayn (Balath) 38.

B

Bağdad 71.
Balat 44.
Bali (Müteveli) 25.
Bali (Cavuş) 86.
Bali Çavuş 147.
Balıkpazarı 75, 76.
Bayezidi (Veli) 15, 27, 29, 66, 87.
Bayezid (Şehzade) 35.
Bayezid (orducu) 3.
Bayram 46.
Beç 140.
Beğkoz 28.
Behram 4.
Behram 83.
Bergos 101.

Beşiktaş 31, 76.
 Beşir (Çavuş) 119.
 Beşir (Çavuş oğlu) 137.
 Boğazkesen 76.
 Bozok 12
 Bursa 4, 5, 9, 15, 48.
 Buğdan 6, 80.
 Bulgaristan 10.

C

Cafer (Çavuş) 18.
 Cafer 133.
 Cevherî zade Mehmed 115.
 Cezayir 27, 28.
 Cihangir 38.

Ç

Çakır (Subaşı) 45.
 Çanakkale 106.
 Çatalca 83.
 Çatladıkapu 106.
 Çerkes Hüseyin 108.
 Çirmen 99.
 Çırpan 99.
 Çorlu 101.

D

Darıca 86.
 Darüssaadei Atik 12.
 Davud (Mimar) 13, 25, 27, 28, 29,
 30.
 Davud paşa 87.
 Davud (Yasakçı) 69.
 Davud 110.
 Deli Hoca 94.
 Demirtaş paşa 10.
 Derviş 20.
 Dimetoka 99.
 Dimitri kapısı 100.
 Dimorakodi 94.

Diyarbakir 69, 79.
 Dırama 83, 89.

E

Ebünnasır 133.
 Ebüssüud Efendi 17, 22.
 Ece ovası 82.
 Edirne 3, 5, 7, 9, 12, 16, 55, 56,
 76, 77, 134.
 Edirnekapısı 15, 22.
 Eflak 6, 80.
 Eflatun (Şehnameci) 35.
 Eğrikapu 18.
 Elizabeth (Kırالیçe) 7, 126.
 Emin Bey (Mahalle) 137.
 Emrah 18.
 Ereğli 101.
 Erzurum 77.
 Eski İmaret 20.
 Eyyub 27, 28, 40, 41, 52, 53, 138,
 140, 156.

F

Fatı (Arab) 38.
 Fener 83
 Ferhad (Müteferrika) 116.
 Ferruh Bey 37.
 Ferruh 131.
 Fethullah (Şehnameci) 35.
 Filibe 10, 83.
 Firecik 99.
 Fındıklı 28, 75.
 Florina 83, 89.
 Franca 106, 129

G

Galata 13, 14, 25, 27, 28, 32, 38,
 41, 46, 48, 49, 50, 54, 56, 57, 59,
 65, 74, 75, 93, 105, 115, 119, 121,
 124, 127, 132, 133, 141, 146.

Galata Saray 9
 Garrasüddin (Hekimbaşı) 62
 Gelibolu 82, 106
 Gülya 55.
 Gümrükhane 15, 16.
 Gümölcine 78, 89, 99.
 Gümüşhane 77

H

Hacı Abdi 119.
 Hacı Ali 101.
 Hacı Musa 63.
 Hacı Mustafa 122.
 Hacı Nebi 133.
 Hacı Sefer 122.
 Hacı Ramazan 122.
 Haleb 6, 71.
 Halebî 55.
 Halil (Tacir) 13.
 Halil (Kethüda) 82.
 Halil 57.
 Halil (Çavuş) 97.
 Halkalı 6.
 Hasan Ağa (Kethüda) 9
 Hasan (Suyolu nazırı) 17, 18, 30.
 Hasan (Ferraş) 18.
 Hasan 122.
 Hasan (Kâtip) 24.
 Hasan (Galata emini) 25.
 Hasan (Çavuş) 99, 100.
 Hasan Çelebi (Tersane emini) 27.
 Hasan (Şeyh) 36.
 Hasan (Sipahi oğlanı) 46.
 Hasköy 2, 28, 53.
 Haslar 50, 138, 101, 141.
 Hayrebolu 99
 Hayreddin (Mimar) 45
 Hızır 8
 Hızır Çelebi 15.
 Hızır (Çavuş) 39.
 Hızır (Çavuş) 92.

Hacı Yusuf 127.
 Hor 168.
 Husrev (Çavuş) 52.
 Hüseyin Çavuş 4.
 Hüseyin Çavuş 35.
 Hüseyin (Reisülküttab) 25.
 Hüseyin (Kethüda) 101.
 Hüseyin Çavuş 139.
 Hüseyin Bey 13.

İ

İbrahim Çavuş 5, 8.
 İbrahim (Şahinciler başı) 9.
 İbrahim paşa 11.
 İbrahim paşa (Kapudan) 56.
 İbrahim paşa Saravı 74, 75.
 İbrahim 106.
 İbrahim Çavuş 137.
 İka 5.
 İpsala 99.
 İmrah Çelebi 83.
 İngiltere 7.
 İsa 46.
 İshak (Balık emini) 94.
 İskender Çelebi Boğazı 7.
 İslâm Giray 100.
 İsmail 119.
 İstinye 76.
 İvaz (Çavuş) 84
 İvaz 101.
 İzmir 102, 112.
 İznik 13.
 İznikmid 21, 91.

I

Istanbul 3, 5, 6, 8, 9, 12, 14, 16,
 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26,
 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35,
 36, 38, 39, 41, 42, 34, 44, 45, 46,
 47, 49, 50, 51, 55, 56, 58, 59, 60,

61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80,
81, 82, 83, 87, 88, 89, 90, 92, 93,
94, 95, 98, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 124, 125, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 134, 135, 137,
139, 140, 141, 143, 144, 145, 146,
147.

K

Kabil Çavuş 65.
Kadıköy 99.
Kâğıdhane 17, 19, 26, 75, 141.
Kalenderhane 20.
Kamer 38.
Karaca (Hisar eri) 45.
Kar Ali 15.
Karaköy 115.
Kara Bali 104.
Karadeniz 60, 65.
Karaferiye 89.
Kara Mürsel 104.
Karasu 99.
Karinâbad 82, 98.
Karlık Harmanı 53.
Kartal 86.
Kasım Bey 14.
Kasımpaşa 28, 32, 41, 53, 54, 56,
75, 119, 140.
Kasım (Molla) 112.
Kastamoni 15.
Kavala 89, 99.
Kazıklı 9.
Kefe 4, 70, 80, 82.
Kemer 141.
Kendügelien 56.
Keruş 88.
Kesriye 89.

Keşişdağı 4.
Kılıc Ali Paşa 26, 27, 28.
Kırcık 83.
Kırkçeşme 17, 19, 27.
Kırkkilise 86, 98.
Kızanlık 99.
Kızılağac 99.
Korkud 6.
Kostantaniyye 45.
Köprülü 83.
Kumkapu 106.
Kuruçeşme 76.
Kuyumcular 19.

L

Lala Mustafa Paşa 118.
Langa 65.
Ledahmil 5.
Lehistan 4, 107.
Litga 4.
Lokman (Şehnameci) 35.
Lutfullah (Müneccim) 36.

M

Mahmud Ağa (Mirialem) 10.
Mahmud (Müteferrika) 13.
Mahmud (Tacir) 13.
Mahmud (Çavuş) 37.
Mahmud Paşa hassı 98.
Mahmud Çelebi 113.
Muhmud paşa 137.
Maksud (İskele emini) 106.
Maldepe 86.
Malkoç 83.
Manastır 83, 89.
Manyas 135.
Marmara 113.
Mehmed II, (Sultan) 54, 51, 54, 63,
87, 119, 129.
Mehmed (Şehzade) 30.

Mehmed paşa (Sakallu) 90.
 Mehmed (Kızlar Ağası) 27, 30, 32.
 Mehmed (Defterdar) 25.
 Mehmed paşa 96.
 Mehmed Çavuş (Muhtesib) 66.
 Mehmed (Sobaşı) 62, 87.
 Mehmed (Hassa taciri) 4.
 Mehmed (Kapucu) 8.
 Mehmed paşa 10.
 Mehmed Ağa (Kapucu) 12.
 Mehmed (Mimar) 21.
 Mehmed (Kâtib) 38.
 Mehmed paşa 41.
 Mehmed (Subaşı) 43.
 Mehmed Çavuş 12.
 Mehmed (Kadıasker) 54.
 Mehmed (Molla) 54.
 Mehmed paşa (Beğlerbeği) 54.
 Mehmed paşa 73.
 Mehmed (Çavuş) 102.
 Mehmed (Çavuş) 108.
 Mehmed (Kethüda) 143.
 Mehmed (Muhtesib) 109.
 Mehmed Füzunî 133.
 Mehmedi Mağribî 133.
 Mehmen Çavuş 141.
 Mekri 99.
 Memi (Nakkaş) 94.
 Merhay 55.
 Merzifon 15.
 Metrofan (Patrik) 49.
 Midilli 29.
 Midye 98.
 Mihalic 135.
 Mihrimah 22.
 Misivri 98.
 Mısır 3, 5, 11, 13, 15, 32, 90, 114,
 133.
 Mosko 4, 13, 104.
 Mudanya 121.

Muhyiddin (Şehislâm) 36.
 Muhyiddin 62.
 Muhyiddin 38.
 Murad III 8, 21.
 Murad bin Ali 119.
 Musa (Molla) 36.
 Mustafa (Şehzade) 8.
 Mustafa (Doğancıbaşı) 11.
 Mustafa (Kapucu) 13.
 Mustafa (Bölükbaşı) 13.
 Mustafa (Mimar) 20.
 Mustafa (Koyun emini) 25.
 Mustafa (Mısır defterdarı) 25.
 Mustafa (Sipahi oğlanı) 46.
 Mustafa 115.
 Mustafa Çavuş 10.
 Mustafa Çavuş 140.
 Mustafa (Bölükbaşı) 84.
 Mustafa (Müteferrika) 87, 88, 106.
 Mustafa 114.
 Mustafa Nuh 116.
 Mustafa (Koyun emini) 91.

N

Nahcivan 77.
 Narin 38.
 Nebi İbrahim 120.
 Nefise (Giritli) 38.
 Nesimî (Tabib) 56.
 Nesimî (Darbhane emini) 71, 72.
 Nikola 7.

O, Ö

Okmeydanı 75, 117.
 Ortaköy 76.
 Osman paşa (Özdemiroğlu) 12, 77,
 118.
 Osman (Müdenis) 37.
 Osman Ağa (Kilerci başı) 11.
 Ömer Çavuş (Subaşı) 70.
 Ömer (Çavuş) 98, 103.

Papa Flöri 45.
 Pervane 18.
 Pervane 104.
 Perviz 93.
 Pir Nazmi 9.
 Pir Nazar 110.
 Piri Cavuş 38,
 Piri paşa 53.
 Pir Sultan 83.
 Piri Cavuş 146.
 Pınar hisarı 98.
 Piyale paşa 2, 10.
 Poçalı 4.

R

Receb 133.
 Rıdvan 114.
 Rodoscuk 5, 83, 91.
 Rum 1.
 Rumeli 10, 61, 78, 96, 139, 145, 147.
 Rumeli Hisarı 76.
 Ruskasrı 98.
 Rusya 4, 13, 115.

S, Ş

Sabancı 21.
 Sadeddin (Hoca) 31.
 Salevi 88.
 Samako 26.
 Samanlı 64.
 Sarachane 70.
 Saryuvan 4.
 Sefer (Kethüda) 89.
 Seferihisar 112.
 Selânik 83.
 Selânikî 71, 72.
 Selim I. 45, 87.
 Selim II. 1, 2, 3, 7, 21, 35, 115, 116.
 Selimî 5.
 Serüüddin (Tabib) 3.

Seyfullah (Şeyh) 120.
 Silivri 7, 60, 81, 89.
 Silivri Kapusu 89.
 Sinan (Mimar) 3, 20, 22, 26, 29, 61, 73.
 Sinan (Halife) 38.
 Sinan (Çavuş) 25.
 Sinan (Cavuş) 26.
 Sinan (Kasab) 9, 10.
 Sinan (Attar) 64.
 Sinan (Kadıasker) 45.
 Sinan oğlu 127.
 Sirm 82.
 Siroz 83, 89.
 Solikos 60.
 Sultanyeri 98.
 Sulumanastır 46.
 Sun'ullah 56, 57.
 Südlice 75.
 Süleyman (Kanunî) 15, 26, 29, 32, 35, 116, 119, 125, 142, 147.
 Süleyman (Bevvab) 12.
 Süleyman (Sipahi oğlanı) 3.
 Süleyman 127.
 Süleyman Cavuş 18.
 Süleymaniyye 14.
 Sürgün 56.
 Şaban 195,
 Şah Cavuş 143.
 Şemsüddin (Kadı) 45.
 Şeytan oğlu 49.
 Şirvan 77.
 Şücca (Çavuş) 108.
 Şükrü 83.

T

Takıyyüddin 36.
 Tatarbazarı 10, 83.
 Tavşancıl 64.
 Tekirdağı 88, 91, 108.
 Tikveş 83.

Timurhisar 83.
 Todorok 104.
 Tophane 6, 26, 28, 41, 76.
 Trahman 18.
 Turuncluk 17.
 Tuzla 112.

U Ü

Ulu Yürük 1.
 Unkaparı 75.
 Ustrurumca 83.
 Uzeyr 6.
 Uzuncaova 99.
 Üsküb 68, 83.
 Üsküdar 21, 49, 69, 76, 86, 105,
 114, 115.
 Üsküblü Çeşmesi 25.

V

Valide Sultan 32.
 Vardar 89.
 Varlad 55.
 Vefa (Şeyh) 18.
 Veli (kupucu) 11.
 Venedik 106, 119, 129.
 Vize 98, 101.
 Voynuk 10.

Y

Yahya Efendi 28.
 Yahya 127.
 Yalakâbâd 104.
 Yanbolu 98.
 Yanya 13.
 Yasef 55.
 Yazıcı Çiftliği 17.
 Yedikule 93, 119.
 Yemen 18.
 Yemiş 75, 109.
 Yenibahçe 89.
 Yeniceî Karasu 83, 89, 99.
 Yenihisar 76.
 Yenikapu 65, 89.
 Yenişehir 83.
 Yeremya (Patrik) 49.
 Yorgi bağı 53.

Z

Zağrai Cedit 99.
 Zağrai Atik 99.
 Zahide 20.
 Zekeriyya (İstanbul kadısı) 120, 122.
 Zeyrek 20, 25, 72.
 Zihne 84, 89.